



Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Özel Hukuk Anabilim Dalı

SİGORTALI EŞYALAR ÜZERİNDEKİ REHİN HAKKI

OĞUZHAN ÜNSAL

YÜKSEK LİSANS

Ankara, 2021

SİGORTALI EŞYALAR ÜZERİNDEKİ REHİN HAKKI

OĞUZHAN ÜNSAL

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANKARA 2021

ÖZET

ÜNSAL, Oğuzhan. *Sigortalı Eşyalar Üzerindeki Rehin Hakkı*, Yüksek Lisans, Ankara, 2021

Bir hukuki ilişki kapsamında doğan alacağın teminat altına alınması noktasında en çok başvurulmuş yollardan biri de rehin tesis etmektir. Bir alacağı teminat altına almak amacıyla rehne başvurulmuş pek çok durumda sigorta da fonksiyon göstermektedir. Zira alacaklının ve rehne konu olan eşya malikinin, rehinli eşyaya ilişkin menfaatlerin sigortalanmasında çıkarı vardır. Malik ve alacaklı, rehne konu eşyaya ilişkin menfaatlerini ayrı sigorta sözleşmeleri ile güvence altına alabilirler. Böyle hallerde aşkın sigorta söz konusu olmayacaktır. Bu noktada malik menfaatinin sigortalandığı haller ayrı bir önem arz etmektedir. Rehne konu olan eşyaya ilişkin malik menfaatinin sigortalandığı hallerde, söz konusu menfaat zarara uğramış ve malik lehine bir sigorta tazminatı doğmuşsa, rehin hakkı sigorta tazminatı üzerinde devam edecektir. Rehin hakkının sigorta tazminatı üzerinde devam ettiği durumlarda, rehin hakkının varlığını bilen ya da bilmesi gereken sigortacı, sigorta tazminatı üzerinde rehin hakları devam eden alacaklıların rızasını almaksızın malike yaptığı ödeme ile borcundan kurtulamayacaktır. Böyle hallerde malik, ek güvence göstermek ve rehne konu eşyayı eski haline getirmek şartıyla sigorta tazminatının ödenmesini talep edebilir. Fakat rizikoya maruz kalmış olmasına rağmen rehne konu eşya hala yeterli bir teminat teşkil ediyorsa, rehinli eşya malikinin sigorta tazminatının kendisine ödenmesini isteme yetkisinin olduğunun kabulü gerekir. Sigorta poliçelerinde yer alan dain-i mürtehin kaydı ise rehinin varlığını sağlayan bir hukuki belge değildir. Bu sebeple sadece sigorta poliçesindeki kayıtlara dayanarak sigorta tazminatı üzerinde rehin hakkının devamını kabul etmek doğru olmayacaktır. Sigorta tazminatı üzerinde rehin devam etse bile talep ve dava hakkı yine malikte olacaktır. Ayrıca rehinli alacaklıya riziko gerçekleşmeden önce de sigorta korumasının devamını sağlamaya dönük belirli imkanlar tanınmıştır. Söz konusu imkanları sağlayan düzenlemeler ise sigorta sözleşmesinin sona ermesinden önce ve sonra olmak üzere iki ana ayrım etrafında yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Rehin, Sigorta, Sigorta Sözleşmeleri, Rehin Sözleşmeleri

ABSTRACT

ÜNSAL, Oğuzhan. *Right Of Pledge On Insured Goods*, Master Thesis, Ankara, 2021

In many cases where a pledge is used to secure a right to claim, insurance also functions. As the creditor and the owner of the pledged property have expediences in insuring the interests of the pledged goods. Owner and creditor can secure their interests regarding the pledged property with separate insurance contracts. In such cases, over insurance indemnity will not be in question. However, in some cases where the interest of the owner on the pledged good is insured, if the owner's interest is damaged and an insurance indemnity has arisen in favor of the owner, the pledge right will continue on the insurance indemnity. In cases where the pledge right continues over the insurance indemnity, the insurer who knows or needs to know the existence of the pledge right, will not be able to discharge its debt with the payment made to the owner without obtaining the consent of the creditor. In such instances, the owner may demand the payment of insurance indemnity by providing additional collateral and commint to restore the damaged property. However, if the pledged property still constitutes a sufficient assurance despite of the damage, the owner may demand insurance indemnity without providing additional collateral. Loss payee clauses included in the insurance policies are not legal documents ensuring the existence of the pledge. Therefore, it would not be correct to accept the continuation of the pledge right on the insurance indemnity based only on the clause in the insurance policy. Even if the pledge on the insurance indemnity continues, the right to demand and litigate belong to the owner. The creditor has also been given certain opportunities to ensure the continuity of insurance before the risk occurs. These regulations are made around two main distinctions as before and after the termination of the insurance contract.

Keywords

Pledge, Insurance, Insurance Contracts, Pledge Contracts

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR DİZİNİ	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

EŞYANIN REHNE KONU OLMASI

1.1. REHİN HAKKINA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER	4
1.2. TAŞINMAZ REHNİ	7
1.2.1. Taşınmaz Rehninin Konusu ve Kapsamı	8
1.2.1.1. Taşınmaz Rehninin Konusu	8
1.2.1.1.1. Arazi	9
1.2.1.1.2. Bağımsız ve Sürekli Haklar	10
1.2.1.1.3. Kat Mülkiyetine Tabi Bağımsız Bölümler	12
1.2.1.1.4. Birlikte Mülkiyet Hallerine İlişkin Özel Durumlar	13
1.2.1.2. Taşınmaz Rehninin Kapsamı	16
1.2.1.2.1. Bütünleyici Parça	16
1.2.1.2.2. Eklenti	17
1.2.2. Taşınmaz Rehninin Kurulması	19
1.2.2.1. Rehin Sözleşmesi	20
1.2.2.2. Tescil	23
1.2.2.3. Mahkeme Kararı ile Tescil	25
1.3. TAŞINIR REHNİ	26
1.3.1. Genel Olarak	26
1.3.2. Teslime Bağlı Taşınır Rehni	28
1.3.2.1. Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Konusu	28
1.3.2.1.1. Maddi Mal	28
1.3.2.1.2. Eşya Kavramı	29
1.3.2.1.2.1. Cismanilik Unsuru	29
1.3.2.1.2.2. Sınırlarının Belirli Olması Unsuru	30
1.3.2.1.2.3. Hakimiyet Kurulmaya Elverişli Olma	30
1.3.2.1.2.4. Kişi Dışılık Unsuru	30
1.3.2.2. Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kapsamı	31
1.3.2.3. Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kurulması	32
1.3.3. Ulaşım Araçları Üzerinde Rehin	34
1.3.3.1. Genel Olarak	34

1.3.3.2. Ulaşım Araçları Rehninin Konusu.....	35
1.3.3.2.1. Rehne Konu Olabilen Gemiler.....	35
1.3.3.2.2. Rehne Konu Olabilen Hava Araçları	37
1.3.3.2.3. Rehne Konu Olabilen Motorlu Taşıtlar.....	38
1.3.3.3. Ulaşım Araçları Rehninin Kurulması	38
1.3.3.3.1. Ulaşım Aracı Rehninin Hukuki Sebebi.....	38
1.3.3.3.2. Tescil	41

İKİNCİ BÖLÜM

REHİNLİ EŞYA ÜZERİNDEKİ MENFAATLERİN SİGORTALANMASI

2.1. SİGORTA SÖZLEŞMESİNİN KONUSU	43
2.1.1. Genel Olarak.....	43
2.1.2. Menfaat Teorisi.....	44
2.1.3. Aynı Teori	45
2.1.4. Değerlendirme ve Sonuç	45
2.2. REHİNLİ EŞYA ÜZERİNDEKİ SİGORTALANABİLİR MENFAATLERİN ÖZELLİKLERİ	47
2.2.1. Genel Olarak.....	47
2.2.2. Zarara Uğrama İhtimalinin Mevcudiyeti	47
2.2.3. Menfaatin Ekonomik Değere Sahip Olması	48
2.2.4. Menfaatin Hukuken Geçerli Olması.....	48
2.2.5. Menfaatin Halihazır veya Müstakbel Bir Menfaat Olması.....	48
2.3. SİGORTA SÖZLEŞMESİ	49
2.3.1. Sigorta Sözleşmesinin Tanımı	49
2.3.2. Sigorta Sözleşmesinin Unsurları	51
2.3.2.1. Sigorta Bedeli	51
2.3.2.2. Sigorta Değeri	52
2.3.2.3. Sigorta Tazminatı.....	53
2.3.2.4. Prim.....	54
2.3.2.5. Riziko.....	54
2.3.3. Sigorta Sözleşmesinin Tarafları ve Sigorta Aracıları	55
2.3.3.1. Sigorta Sözleşmesinin Tarafları.....	55
2.3.3.1.1 Sigortacı	55
2.3.3.1.2. Sigorta Ettiren	56
2.3.3.1.2.1. Kendi Ad ve Hesabına Sigorta	56

2.3.3.1.2.2. Başkası Hesabına Sigorta	57
2.3.3.2. Sigorta Aracıları.....	59
2.3.3.2.1. Acente	60
2.3.3.2.2. Broker.....	62
2.3.4. Sigorta Sözleşmesinin Kurulması	63
2.3.5. Sigorta Sözleşmesi Yapılırken Uyulması Gerekli Esaslar	65
2.3.5.1. Sigorta Sözleşmesinin Genel Şartlara Uygun Olması	65
2.3.5.2. Sözleşme Dışı Kalan Rizikoların da Gösterilmesi.....	66
2.3.5.3. Sözleşmenin Duru Bir Dile Sahip Olması	67
2.3.5.4. Sigorta Ettirenin Beyanda Bulunma Ödevi	67
2.3.5.5. Sigortacının Aydınlatma Ödevi	70
2.3.6. Kredi Sözleşmelerine İlişkin Özel Durumlar.....	72
2.4. SİGORTA SÖZLEŞMELERİNDE MENFAAT EKSİKLİĞİ VE SONUÇLARI.....	74
2.4.1. Genel olarak.....	74
2.4.2. Sigorta Menfaatinin Başlangıçtaki Eksikliği	75
3.4.2.1. Sigorta Menfaatinin Sözleşmenin Yapıldığı Esnada Mevcut Olmaması....	75
3.4.2.2. Müstakbel Menfaatlerin Sigorta Edilmesi Halinde Menfaat Eksikliği.....	77
2.4.3. Sigorta Menfaatinin Sonradan Ortadan Kalkması.....	77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

REHNE KONU EŞYA ÜZERİNDEKİ MENFAATLERİN

SİGORTALANMASININ HUKUKİ SONUÇLARI

3.1. REHİN VE SİGORTA İLİŞKİSİNE İLİŞKİN TEMEL HUSUSLAR.....	80
3.1.1. Genel Olarak.....	80
3.1.2. TMK ve TTK arasındaki ilişkinin belirlenmesi	82
3.1.3. Sigorta Tazminatının Rehnin Kapsamına Girdiği An	84
3.2. REHİNLİ ALACAKLININ SİGORTA TAZMİNATI ÜZERİNDE HAK SAHİBİ OLMASI	85
3.2.1. Rehinli Alacaklının Sigorta Tazminatı Üzerinde Hak Sahibi Olmasının Şartları.....	86
3.2.1.1. Rehin Hakkının Varlığı.....	86
3.2.1.2. Eşya Malikinin Menfaatinin Sigorta Edilmiş Olması.....	88
3.2.1.3. Rizikonun Gerçekleşmesi	89
3.2.1.4. Sınırlı Aynı Hakkın Bir Sicilde Alenileşmiş veya Sigortacıya Bildirilmiş Olması Koşulu	92

3.2.2. Rehin Hakkının Sigorta Tazminatı Alacağı Üzerinde Devam Etmesine İlişkin Hususlar.....	93
3.2.2.1. Sigorta Parasının Sigorta Konusu Malın Eski Haline Getirilmesi veya Onarılması İçin Kullanıldığı Hallerde Malike Ödeme Yapılması	93
3.2.2.2. Sigorta Sözleşmelerinde Yer Alan Dain-i Mürtehin Kaydı.....	95
3.2.2.3. Sınırlı Aynı Hak Sahibinin Sonradan Sigortacının Yaptığı Ödemeye Onay Vermesi.....	96
3.2.2.4. Rehinli Alacaklının Sınırları	96
3.2.2.4.1. Taşınmaz Rehninde Teminat Altına Alınan Alacağın Kapsamı	97
3.2.2.4.1.1. Anapara İpoteği	98
3.2.2.4.1.1.1. Anapara	98
3.2.2.4.1.1.2. Takip Giderleri.....	99
3.2.2.4.1.1.3. Anapara Faizi	100
3.2.2.4.1.1.4. Gecikme Faizi	101
3.2.2.4.1.1.5. Zorunlu Masraflar	102
3.2.2.4.1.2. Üst Sınır İpoteği	103
3.2.2.4.2. Taşınır Rehninde Teminat Altına Alınan Alacağın Kapsamı	104
3.2.2.4.2.1. Teslime Bağlı Taşınır Rehni.....	104
3.2.2.4.2.2. Ulaşım Araçları Rehni.....	105
3.2.2.5. Rehinli Alacaklı ve Diğer Hak Sahipleri Arasında Öncelik	106
3.2.2.5.1. Rehin Hakları Arasında Sıra İlişkisi	107
3.2.2.5.1.1. Taşınmazlara İlişkin Rehin Hakları Arasındaki Sıra İlişkisi	107
3.2.2.5.1.2. Taşınırlara İlişkin Rehin Hakları Arasındaki Sıra İlişkisi	110
3.2.2.5.2. Rehin ile Diğer Sınırlı Aynı Haklar Arasındaki Sıra İlişkisi	111
3.2.2.5.2.1. Genel Olarak.....	111
3.2.2.5.2.2. Taşınmazlara İlişkin Rehin Hakları ile Diğer Sınırlı Aynı Haklar Arasındaki Sıra İlişkisi	112
3.2.2.5.2.3. Taşınırlara İlişkin Rehin Hakları ile Diğer Sınırlı Aynı Haklar Arasındaki Sıra İlişkisi	113
3.2.2.6. Malikin, Rehinli Alacaklının Rızasını Almaksızın Sigorta Tazminatını Talep ve Dava Edebilirliği.....	113
3.2.2.6.1. Genel Olarak	113
3.2.2.6.2. Dava Takip Yetkisi ve Taraf Sıfatı	115
3.2.2.6.2.1. Taraf Sıfatı.....	116
3.2.2.6.2.2. Dava Takip Yetkisi.....	117
3.2.2.6.2.2.1. Genel Olarak	117
3.2.2.6.2.2.2. Kendi Davasını Dava Takip Yetkisi	118
3.2.2.6.2.2.3. Başkasının Hakkını Dava Takip Yetkisi.....	118
3.2.2.6.3. Malikin Sigorta Tazminatı Üzerindeki Tasarruf Yetkisinin Varlığının Tespiti.....	120
3.2.2.6.4. Yargı Kararlarının Değerlendirilmesi ve Öneriler	121
3.3. REHİNLİ ALACAKLININ RİZİKONUN GERÇEKLEŞMESİNDEN ÖNCEKİ DURUMU	123
3.3.1. Genel Olarak.....	123

3.3.2. Sigorta Sözleşmesinin Sona Ermesinden Önce Alacaklının Durumu	124
3.3.2.1. Sigorta Ettirenin Prim Borcunda Temerrüde Düşmesi Durumunun Rehin Hakkı Sahibine Bildirilmesi.....	124
3.3.2.2. Sigortacının, Sigorta Ettirenden Prim Farkını Talep Ettiği Hallerde Rehinli Alacaklıya Bildirimde Bulunması Yükümlülüğü	126
3.3.3. Sigorta Sözleşmesinin Sona Ermesi Halinde Alacaklının Durumu	127
3.3.4. Bildirim Yapılacak Rehin Hakkı Sahipleri ve Bildirimin Yapılacağı Adres	130
3.3.4.1. Bildirim Yapılacak Rehin Hakkı Sahipleri	130
3.3.4.2. Bildirimin Yapılacağı Adres	131
SONUÇ.....	133
KAYNAKÇA	Error! Bookmark not defined.

KISALTMALAR DİZİNİ

b.	: Bent
Bkz.	: Bakınız
çev.	: Çeviren
dn	: Dipnot
E.	: Esas
GSN.	: Gemi Sicil Nizamnamesi
HD.	: Hukuk Dairesi
İİK.	: 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
K	: Karar
m.	: Madde
s.	: Sayfa
SK.	: 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu
SSBİY.	: Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik
TBK.	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TKHK	: 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun

TMK. : 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu

TSHK. : 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu

TST. : Tapu Sicil Tüzüğü

TTK. : 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu

vd. : Ve devamı

Y. : Yıl

GİRİŞ

Çalışmanın esasını TTK. m. 1456 ve TMK. 879 hükümleri teşkil etmektedir. TTK. m. 1456 ve TMK. m. 879 hükümleri, malik lehine doğmuş olan sigorta tazminatının, alacaklının rızası olmaksızın, sigortacı tarafından malike ödenemeyeceğini öngörmektedir. Bu noktada söz konusu hükümlerin uygulama alanı bulabilmesi için geçerli bir şekilde kurulmuş rehin hakkının varlığı ve rehne konu olan eşya üzerindeki menfaatlerin sigortalanması gerekmektedir.

Rehin, aynı teminat sağlama noktasında fonksiyon gösteren sınırlı bir aynı haktır. Rehin hakkı bir alacağı teminat altına almak amacıyla kurulmaktadır. Bu sebeple rehin hakkının kaderi, teminat altına aldığı alacağın kaderine tabidir. TMK sistematığı içerisinde rehne ilişkin hükümler, rehne konu eşyanın niteliği göz önünde bulundurulmak suretiyle taşınmaz ve taşınır rehni olmak üzere iki ana başlık altında düzenlenmiştir. Bu noktada taşınır ve taşınmaz rehinlerinin konusunu, kapsamını ve kuruluşunu tespit etmek büyük önem arz etmektedir.

Pek çok durumda rehin ilişkisine sigorta sözleşmeleri eklenmektedir. Çünkü bir alacağın teminatını teşkil eden eşyanın rizikolara karşı güvence altına alınması hem rehin gösteren malikin hem de alacaklının çıkarına bir durumdur. Bu sebeple rehne konu olan eşya üzerindeki rehin ilişkisinin taraflarına ait menfaatlerinin sigortalanması önem arz etmektedir. Sigorta sözleşmesi, taraflardan birinin, diğer tarafa, bir prim karşılığında belirli bir rizikoya karşı sigorta koruması sağladığı sözleşmedir. Sigorta sözleşmesinin temel unsurlarıysa prim, riziko, sigorta değeri, sigorta bedeli ve menfaattir. Rehin eşyalara ilişkin menfaatlerin sigortasında söz konusu unsuların açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Ancak bu noktada en önemli husus ise rehinli eşyaya ilişkin menfaatlerdir. Eşya üzerindeki menfaatlerin tespiti, rehinli eşya üzerindeki menfaatlerin ayrı sigortalanmasının mümkün olup olmayacağı, rehinli eşya üzerindeki menfaatlerin nasıl sigortalanacağı ve rehinli eşya üzerindeki menfaatlerin sigortasında karşılaşılabilecek özel durumların incelenmesi, önem arz etmektedir.

Rehinli eşya üzerindeki menfaatlerin sigorta sözleşmesine konu olması halinde ortaya çıkacak hukuki sonuçlar da ele alınması gereken bir başka husustur. Bu noktada bilhassa malik menfaatinin sigortalandığı haller üzerinde durmak gerekmektedir. Zira TTK. m. 1456 ve TMK. m. 879 hükümlerinin uygulama alanı bulması için gerekli olan şartlardan biri de malik lehine bir sigorta sözleşmesinin varlığıdır. Bu kapsamda malik menfaatinin sigortalandığı hallerde TTK. m. 1456 ile TMK. m. 879 hükümlerinin nasıl fonksiyon göstereceği çözülmesi gereken önemli bir meseledir.

Yukarıda açıklanan hususlar, üç bölüm altında ele alınmıştır.

İlk bölümde eşya üzerinde rehin hakkının kurulması ele alınmıştır. Öncelikle rehne ilişkin genel bilgiler verilmiş ardından kanun koyucunun ayırımına bağlı kalınarak taşınır ve taşınmaz eşyalar bakımından ayrı değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu kapsamda taşınmaz rehninin konusu, kapsamı ve nasıl kurulacağı açıklanmıştır. Taşınır rehni başlığı altında ise uygulamada en çok karşılaşılan taşınır rehni halleri olan teslimli taşınır rehni ve ulaşım araçları rehni üzerinde durulmuştur. Bu çerçevede her bir rehin türünün konusu, kapsamı ve nasıl kurulacağı hususları anlatılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, rehinli eşyaya ilişkin menfaatlerin sigortalanması üzerinde durulmuştur. Bu çerçevede öncelikle sigorta sözleşmesinin konusu olan menfaat kavramı ele alınmış ardından rehinli eşya üzerindeki menfaatlerin türleri ve söz konusu menfaatlerin ayrı sigorta sözleşmelerine konu edilebilmesinin mümkün olup olmadığı hususu açıklığa kavuşturulmuştur. Bu açıklamaların ardından sigorta sözleşmesinin tanımı, unsurları ve kurulması irdelenmiştir. İkinci bölümün son kısmında ise rehinli eşyalara ilişkin menfaatlerin sigortasında karşılaşılabilecek özel durumlar ele alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise rehinli eşyalara ilişkin menfaatlerin sigortalanması durumunda, rehin ilişkisinin nasıl etkileneceği tespit edilmiştir. Bu çerçevede bilhassa malik menfaatinin sigortalanması durumunda ne tür hüküm ve sonuçlar doğacağı üzerinde durulmuştur. Malik menfaatinin sigortalanmasının hukuki sonuçları kanun koyucunun ayırımına uygun olarak iki başlık altında incelenmiştir. Bu kapsamda

rizikonun gerçekleşmesinden önceki ve sonraki süreçler ayrı başlıklar altında açıklanmış ve bu açıklamalar çerçevesinde uygulamaya ilişkin kararlara yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

EŞYANIN REHNE KONUSU OLMASI

1.1. REHİN HAKKINA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

Rehin hakkı esas itibariyle teminat¹ sağlamak amacıyla öngörölmüş olan bir mutlak hak². Rehin hakkına ilişkin Medeni Kanun'da herhangi bir tanıma verilmemiştir. Ancak rehin hakkının temel unsurlarından yola çıkarak bir değerlendirme yapacak olursak rehin hakkı, alacağın ifası maksadıyla belirli bir malvarlığı unsurunun teminat teşkil etmesi³ ve borçlunun borcunu ifa etmemesi durumunda teminat teşkil eden malvarlığı unsurunun paraya çevrilmesi ile elde edilen paradan alacağın temin edilmesi yetkilerini içeren bir aynı hak⁴.

Bir mutlak hak olması sebebiyle rehin hakkı herkese karşı ileri sürülebilir niteliktedir⁵. Ancak bir hakkın herkese karşı ileri sürülebilir olması aynı zamanda herkesçe bilinebilir

¹ Teminat, bir edimin yerine getirilmemesi halinde, edimin bir kişiden yahut bir eşyadan karşılanmasını sağlayan ve özel bir hukuki işlem vasıtasıyla alacaklıya tanınan imkandır. Bkz. **Özen**, Burak, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Kefalet Sözleşmesi, İstanbul, 2014, s. 1 vd.

² **Serozan**, Rona, "Taşınmaz Rehni", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 64, Sayı 2, 2006, s. 301; **Ekinoğlu**, Ömer, Aynı Haklara Uygulanacak Hukukun ve Yetkili Yargı Merciiinin Tayininde İrade Serbestisi Prensibi, İstanbul, 2016, s. 9.

³ Teminat, alacağın elde edilmesini güvence altına alabilmek için alacaklıya sağlanan ek bir hak³. Bu hak nisbi (kişisel teminatlar) veya mutlak bir hak olabilir. Kişisel teminat bir kimsenin başka birinin borcu için alacaklıya teminat sağlamak amacıyla borç altına girmesidir. Kefalet, garanti, teminat amacıyla alacak devri, veya müteselsil borç altına girme kişisel teminata örnek olarak verilebilir. Aynı teminatlarda ise borçluya veya üçüncü bir kişiye ait bir şey üzerinde alacaklı lehine aynı bir hak tesis edilmektedir. Bunlara örnek olarak rehin hakkı ve mülkiyet hakkının teminat amacıyla devrini gösterilebilir. Bkz. **Zevkliler**, Aydın/ **Gökyayla**, Emre, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 17. Baskı, Ankara, 2017, s.663.

⁴ **Acar** Faruk, Rehin Hukuku Dersleri, 2. Bası, İstanbul, 2017, s. 1; **Oğuzman**, M. Kemal/ **Seliçi**, Özer/ **Oktay-Özdemir**, Saibe, Eşya Hukuku, 19. Baskı, İstanbul, 2016, s. 897, 1006; **Nomer** Haluk Nami/ **Ergüne**, Mehmet Serkan, Eşya Hukuku, 6. Baskı, İstanbul, 2019, s. 307; **Serozan**, Taşınmaz, s. 301.

⁵ **Ayan**, Mehmet, Eşya Hukuku, Cilt I, 13. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 32; **Cansel**, Erol/ **İnan**, Ali Naim, Aynı Hak Kavramı Taksimi ve Eşya Hukukunun Konusu, Ankara, 1956, s. 346.

olmasını da gerekli kılmaktadır. Bu zorunluluk kamuya açıklık ilkesinin bir gereğidir⁶. Taşınmazlarda tescil⁷ taşınırlarda ise zilyetlik⁸ müesseseleri bu ilkenin gereklerini yerine getirme noktasında fonksiyon göstermektedir.

Rehin hakkı bir ayni haktır ancak sahibine kullanma, yararlanma ve tasarruf etme yetkilerinden yalnızca birini sağlaması sebebiyle bir sınırlı ayni haktır⁹. Bu noktada rehin hakkının temel fonksiyonu alacağın ifasına teminat teşkil etmektir. Böylece borçlu borcunu ödemekte yetersiz kalırsa rehin hakkı fonksiyon gösterir, alacaklının talebi üzerine rehne konu olan şey satılır ve alacaklı alacağını şeyin satımından elde edilmiş olan bedel üzerinden sağlar¹⁰. Bu çerçevede rehin hakkı, üzerinde rehin tesis edilen şeyin maddi varlığı yerine değerini konu edinmektedir¹¹.

Rehne konu şeyin maliki borçlu olabileceği gibi borç veya borca kaynak teşkil eden hukuki ilişki ile hiçbir bağlantısı olmayan üçüncü bir kişi de olabilir¹². Bu durumda borçlu olmayan taşınmaz maliki rehin veren sıfatından dolayı borcu ifa ile yükümlü değildir. Rehin veren yalnızca mülkiyetinde bulunan şeyin satışına ve satış geliri üzerinden alacaklının tatmin edilmesine muvafakat etmekle yükümlüdür¹³.

Rehinin bir alacak için güvence teşkil ediyor oluşu her daim bir alacağın mevcudiyetini zorunlu kılar. Rehin hakkı, alacak hakkının varlığına bağlı durumdadır. Bu durum rehin

⁶ **Erman**, Hasan, Eşya Hukuku Dersleri, 8. Baskı, İstanbul, 2018, s. 181; **Ünal/Başpınar**, s. 285.

⁷ **Ayan**, Mehmet, Eşya Hukuku, Sınırlı Ayni Haklar, Cilt III, 8. Baskı, Ankara, 2017, s. 203; **Sirmen**, s. 594.

⁸ **Makaracı Başak**, Aslı, Taşınır Rehni Sözleşmesi, 1. Baskı, İstanbul 2014, s. 26; **Ertaş Şeref**, Eşya Hukuku, 14. Baskı, Barış Yayınları, İzmir, 2018, s. 609.

⁹ **Ertaş**, s. 553; **Köprülü**, Bülent/ **Kaneti**, Selim, Sınırlı Ayni Haklar, 2. Baskı, İstanbul 1982-1983, s. 251.

¹⁰ **Nomer/Ergüne**, s. 312; **Ertaş**, s. 551.

¹¹ **Acar**, Rehin Hukuku, s. 7.

¹² **Köprülü/Kaneti**, s. 225; **Acar**, Rehin Hukuku, s. 9; **Ertaş**, s. 582; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 899.

¹³ **Ertaş**, s. 582; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 899; **Acar**, Rehin Hukuku, s. 9. Ancak bir başkasının borcu için ayni ya da şahsi teminat gösteren kişi, teminat kapsamında borcu ifa ettiği takdirde alacağına halef olur ve halefiyet hükümleri çerçevesinde borçluya rücu etme imkanını elde eder. Bkz. **Yenice**, Arife Özge, Teminat Sözleşmelerinde Rücu İlişkileri, Ankara, 2008, s. 31. vd.

hakkının ferî oluşunun doğal bir sonucudur¹⁴. Bu bağıllık özellikle rehnin doğumu ve sona ermesinde fonksiyon gösterir. Rehnin söz konusu olabilmesi için bir alacağın mevcudiyeti şarttır. Sebebi ne olursa olsun geçerli bir alacak hakkı mevcut değilse rehin hakkının varlığından da bahsedilemez¹⁵. Yine alacak sona ermişse rehin hakkı da kendiliğinden sona erer. Bu noktada alacağı sona erdiren sebebin ne olduğunun bir önemi yoktur¹⁶. Rehin hakkının feriliği yalnızca hakkın doğumu ve sona ermesinde fonksiyon göstermez. Rehin hakkı, alacağın devrinde de güvence altına aldığı alacağa bağlıdır. Alacak devredildiğinde rehin hakkı da başka hiçbir işleme ihtiyaç duyulmaksızın devredilmiş olur¹⁷. Ancak alacaklı isterse rehin hakkını devretmeyip sadece alacağı devretmekle yetinebilir. Bu durumda artık alacağı güvence altına alan bir rehnin varlığından da bahsedilemez¹⁸. Her ne kadar alacak rehinden bağımsız olarak devredilebiliyor olsa da rehin hakkının alacaktan bağımsız olarak herhangi bir devre konu edilmesi mümkün değildir¹⁹.

Rehin hakkının ferî olmasının bir diğer sonucu da borçlunun, rehin hakkının güvence altına almış olduğu alacağa kaynak teşkil eden hukuki ilişkiden doğan defî ve itirazları kullanabilmesi ve borçlu dışında üçüncü kişilerin de rehin veren durumunda oldukları hallerde söz konusu savunma vasıtalarından yararlanabilmeleridir²⁰.

Türk hukuku açısından rehin hakkının feriliği kabul görmüştür. Ancak kanun koyucu belirli olgular karşısında söz konusu prensibin uygulama alanını daraltmayı uygun bulmuştur. Taşınır rehni bakımından teminat altına alınan alacağın miktarının, rehin sözleşmesinde özel olarak belirtilmesi gerekmemektedir²¹. Taşınır rehni sözleşmesinde

¹⁴ **Esener**, Turhan/**Güven**, Kudret, Eşya Hukuku, 7. Baskı, Ankara, 2017, s. 488; **Hatemi**, Hüseyin/**Aybay**, Rona, Eşya Hukuku, 4. Baskı, İstanbul, 2014, s. 271.

¹⁵ **Esener**/**Güven**, s. 488; **Hatemi**/**Aybay**, s. 271.

¹⁶ **Erman**, s. 181.

¹⁷ **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 964; **Sirmen**, Eşya, s. 633; Detaylı bilgi için bkz. **Küçükçopur** İsmail, İpotekli Taşınmazın Devri- İpotekli Alacağın Temliki, Ankara, 2014, s. 71 vd.

¹⁸ **Hatemi**, Hüseyin/**Serozan**, Rona/**Arpacı**, Abdülkadir, Eşya Hukuku, İstanbul, 1991, s. 717; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1042.

¹⁹ **Acar**, Rehin Hukuku, s. 11.

²⁰ **Sirmen**, Lale, Alacak Rehni, Ankara, 1990, s. 14.

²¹ **Makaracı Başak**, s. 93; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 1011; **Ertaş**, Şeref, “*Tescilli Taşınır Rehinleri*”, Yaşar Üniversitesi Dergisi, Cilt 8, Özel Sayı, 2013, s. 1159.

rehin hakkının teminat altına aldığı alacağın miktarı belirtilmemişse alacak miktarı temel borç ilişkisine bakılmak suretiyle tespit edilir. Bu durum aynı zamanda bir alacağın henüz doğmadığı hallerde de taşınır rehni kurulmasına imkân vermektedir²². Buna benzer bir imkân üst sınır ipoteği müessesesi ile taşınmazlara da sağlanmaktadır²³. Ancak önemle belirtmek gerekir ki henüz doğmamış bir alacak için belirli koşullar içinde rehin hakkı kurulabilse de söz konusu teminat alacak doğuncaya kadar yalnızca şekli bir nitelik taşımaktadır. En geç paraya çevirme anında alacağın doğmuş olması gerekmektedir. Bu noktada ferilik ilkesi tavizsiz bir şekilde uygulanmaktadır²⁴.

Ferilik ilkesinde önem arz eden bir diğer husus da taşınmaz rehinlerinde, teminat altına alınan alacağın sona erdiği hallerdir. Taşınmaz rehinlerinde teminat altına alınan alacak sona erdiği halde rehin hakkına ilişkin tescil şekli olarak dahi olsa tapuda varlığını sürdürmektedir²⁵. Alacağın herhangi bir sebeple sona erdiği böyle durumlarda rehne ilişkin tescilin silinebilmesi, lehine rehin tesis edilmiş olan alacaklının tasarruf işlemi niteliğindeki terk beyanı ile mümkün olabilmektedir²⁶. Alacaklının söz konusu beyanda bulunmakta gecikmesi durumunda, rehinle yüklenmiş olan taşınmaz malikinin açacağı bir dava ile tescil silinebilmektedir. Bu noktada söz konusu davanın niteliği önem arz etmektedir. Bu davayı, terkine zorlama davası yerine tapu sicilinin düzeltilmesi davası olarak nitelendirmek ferilik ilkesine daha uygun olur²⁷. Çünkü eşya üzerindeki rehin, alacağın sona ermesi ile ortadan kalkmıştır. Bu noktada eşya üzerindeki rehne ilişkin kayıt yalnızca şekli nitelik taşımaktadır. Şekli nitelik taşıyan bu kaydın silinmesi amacıyla açılan davanın, tapu sicilinin düzeltilmesi davası olarak nitelendirilmesi, rehlin zaten sona ermiş olduğunu daha iyi vurgular niteliktedir.

1.2. TAŞINMAZ REHNİ

²² **Cansel**, Erol, Türk Menkul Rehni Hukuku, Cilt I, 1. Baskı, Ankara, 1967, s. 22; **Ertaş**, Tescilli, s. 1156.

²³ **Acar**, Rehin Hukuku, s. 41; **Gürsoy**, Kemal/**Eren**, Fikret/**Cansel**, Erol, Türk Eşya Hukuku, 2. Baskı, Ankara, 1984, s. 966.

²⁴ **Acar**, Rehin Hukuku, s. 41.

²⁵ **Ertaş**, Eşya, s. 566.

²⁶ **Ertaş**, Eşya, s. 566.

²⁷ **Cansel**, s. 27.

Türk Medeni Kanunu'nun sistematığı incelenecek olursa esas itibariyle taşınır-taşınmaz eşya ayrımını esas alınmak suretiyle rehne ilişkin hükümlerin düzenlendiği görülecektir²⁸. Söz konusu rehin türleri, rehne konu olan eşyaların niteliklerinden kaynaklanan pek çok farklılık arz etmektedir²⁹. Çalışmanın bu kısmında kanunun sistematığına bağlı kalarak öncelikle taşınmaz rehni ardından taşınır rehni ele alınacaktır.

1.2.1. Taşınmaz Rehninin Konusu ve Kapsamı

Taşınmaz rehninin konusu olan taşınmaz eşya özüne zarar vermeksizin bir yerden başka bir yere taşınması olanaksız olan eşyalardır³⁰. Taşınmaz rehni kapsamında taşınmazlar ancak tapuya kayıtlı olmaları koşuluyla rehne konu olabilirler. Eğer bir taşınmazın tapuda kaydı yoksa aynı bir teminata konu olabilmesi ancak taşınır rehni vasıtasıyla mümkün olabilir³¹.

Rehne konu edilen taşınmaz kavramının neye karşılık geldiği TMK. m. 704 çerçevesinde tespit edilir. Bu hükme göre taşınmaz mülkiyetinin konusu, arazi, bağımsız ve sürekli haklar ile kat mülkiyetidir³².

1.2.1.1. Taşınmaz Rehninin Konusu

²⁸ Cansel, s. 18.

²⁹ Akıpek, Jale/ Akıntürk, Turgut/ Ateş, Derya, Eşya Hukuku, 2. Baskı, İstanbul, 2018, s. 734; Esener/Güven, s. 490.

³⁰ Acar, Faruk, Rehin Hukukunda Taşınmaz Kavramı ve Özellikle Belirlilik İlkesi, 2. Baskı, İstanbul, 2017, s. 1; Akıpek/Akıntürk/Ateş, s. 32; Çınar, Kazım, Milletlerarası Özel Hukukta Taşınmazlara İlişkin Sözleşmeler, İstanbul, 2016, s. 5; Ertaş, s. 269; Esener/Güven, s.211.

³¹ Acar, Rehin Hukuku, s. 122; Yargıtay da görüşünü bu yönde ifade etmiştir. Hemen belirtmek gerekir ki tapuda kayıtlı olmayan taşınmazlar taşınır mal niteliğindedir. “Tapusuz taşınmazlarda zilyetlikten ibaret olan hakkın devri suretiyle yapılan elden bağışlama sözleşmeleri hiçbir biçim koşuluna tabi değildir”. Bkz. Yarg. 1.HD. E.2013/20443, K.2015/5931 (www.lexpera.com.tr). Fakat bir başka görüş, kanunun 713. maddesinde geçen “tapu kütüğünde kayıtlı olmayan bir taşınmazı” ifadesini esas alarak tapuya kaydolmadan önce de taşınmaz olarak nitelendirilmesi gerektiği kanaatindedir. Bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 10.

³² TMK. m. 704 hükmünde sınırlı sayı ilkesine bağlı kalınarak sayılanlar arasında yer almayan bir şey, başka kanunlar bakımından taşınmaz sayılsa bile, TMK. bakımından taşınmaz sayılmaz ve taşınmazlara ilişkin hükümlere tabi kılınmaz. Bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 355.

1.2.1.1.1. Arazi

Türk Medeni Kanunu'nda arazinin tanımı yapılmamıştır. Ancak Tapu Sicil Tüzüğü'nün 9. maddesinde arazi, sınırları hukuki ve geometrik yöntemlerle belirlenmiş yer yüzü parçası biçiminde tanımlanmıştır³³. Bu tanımdan da anlaşıldığı üzere arazinin en temel unsuru sınırlanmış olmasıdır. Taşınır eşyalar tabiatları gereği belirli bir sınıra sahip olduğu halde araziler bu niteliğe ancak insan müdahalesi ile erişebilmektedirler³⁴. Ancak arazi, yalnızca uzunluk ve genişlik olmak üzere iki boyutlu bir varlık olmayıp aynı zamanda yükseklik-derinliğe de sahip üç boyutlu bir kavrama karşılık gelmektedir³⁵. Bu kapsamda arazi üzerinde aynı hak sahibi olan kişi kendisine tanınmış olan hakkın sağladığı kadarıyla arazinin altından ve üstünden istifade edebilir³⁶.

Arazinin sınırları kadastro işleminin gerçekleştirildiği yerlerde kadastro planına göre tespit edilir. Eğer kadastro işlemi yapılmamışsa tapu fen memurlarının hazırladığı planlar çerçevesinde sınırların tespiti mümkündür³⁷. Eğer ki tapu fen memurları tarafından da herhangi bir işlem gerçekleştirilmemişse zabıt defterlerinde yer alan tasviri nitelikteki ifadelerden yola çıkmak suretiyle sınırların tayini mümkündür³⁸. İşte sınırları bu şekilde tayin edilmiş olan taşınmaz belirlilik ilkesinin gereklerini yerine getirmiş olur. Bu şart yerine getirildiğindeyse artık rehin ile ilgili işlemlere elverişli hale gelir³⁹.

³³ Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 249; Ertaş, Eşya, s. 107; Nebioğlu, Ahmet Nabi, Taşınmaz Mülkiyetinin Kapsamı ve Kısıtlamaları, Bursa, 2017, s. 9; Ünal, Mehmet/ Başpınar, Veysel, Şekli Eşya Hukuku, 8. Baskı, Ankara, 2016 s. 312. 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu'nun Tanımlar başlıklı 3/ç maddesi: “Arazi: toprak, iklim, topografya, ana materyal, hidroloji ve canlıların değişik oranda etkisi altında bulunan yeryüzü parçasını ifade eder”.

³⁴ Ünal/Başpınar, s. 313; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s.159.

³⁵ Acar, Taşınmaz Kavramı, s. 24; Ünal/Başpınar, s. 313.

³⁶ Acar, Taşınmaz Kavramı, s. 24; Ünal/Başpınar, s. 313; Türk Medeni Kanunu kullanım hakkının dikey kapsamı yönünde malikin yetkilerini “kullanma menfaati” veya “kullanma yararı” ilkeleriyle sınırlandırma yoluna gitmiştir. Bkz. Eren Fikret, Mülkiyet Hukuku, 4. Baskı, Ankara, 2016, 338.

³⁷ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 159; Ünal/Başpınar, s. 313.

³⁸ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 159; Ünal/Başpınar, s. 313.

³⁹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 159; Ünal/Başpınar, s. 313.

Arazi niteliğindeki toprak parçası üzerinde özel mülkiyet kurulabileceği gibi kamu mülkiyetinin tesis edilmesi de mümkündür. Ancak taşınmaz üzerinde rehin hakkının tesis edilebilmesi için taşınmazın özel mülkiyet altında olması gerekmektedir⁴⁰.

1.2.1.1.2. Bağımsız ve Sürekli Haklar

Hukuk düzeni nelerin taşınmazlara ilişkin hükümlere tabi olacağını belirlerken yalnızca eşyanın tabiatından hareketle bir değerlendirme yapmamış aynı zamanda sosyal ve ekonomik gerçekleri de göz önünde bulundurmuştur⁴¹. Bu kapsamda Türk Medeni Kanunu bağımsız ve sürekli hakların da taşınmazlar ile aynı hükümlere tabi kılınmasını kabul etmiştir⁴². Bu sebeple söz konusu unsurlar da taşınmaz rehininin konusu olmaya elverişlidir.

TMK. m. 998'in 700 sayılı KHK ile değiştirilmiş üçüncü fıkrasına göre, "*Bağımsız ve sürekli hakların tapu kütüğüne kaydedilmesi için gerekli koşullar ve usul Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikle belirlenir*". Söz konusu değişiklik yapılmadan önce bu husus Tapu Sicil Tüzüğü'nün 10. maddesinde düzenlenmekteydi. Söz konusu hükmün birinci fıkrasına göre, "*Süresiz veya en az otuz yıl süreli olan, tasarrufları kısıtlanmayan ve izne tâbi kılınmayan bağımsız ve sürekli irtifak hakları, hak sahibinin yazılı istemi üzerine tapu kütüğü'nün ayrı bir sayfasına taşınmaz olarak tescil edilir*"⁴³.

⁴⁰ **Acar**, Taşınmaz Kavramı, s. 26.

⁴¹ **Pala**, Ceylan, Tapu Kütüğüne Taşınmaz Olarak Kaydedilen Bağımsız ve Sürekli Haklar, İstanbul, 2007, s. 5.

⁴² **Sirmen**, Eşya, s. 142; **Ünal/Başpınar**, s. 315.

⁴³ Oysa önceki Medeni Kanunumuzda, 14.11.1990 tarih ve 3678 sayılı Kanunla değişiklik yapılmadan önce buna dönük bir düzenleme bulunmamaktaydı. Bu durumda ise hakların hangi durumda süreklilik arz edeceği meselesi oldukça tartışmalı bir haldeydi. Süresiz bir şekilde tesis edilmiş hakların süreklilik niteliğine sahip olduğu noktasında bir şüphe yoktu. Ancak uygulamada genel olarak rastlandığı haliyle belirli süreli olarak tesis edilmiş olan hakların nasıl bir değerlendirmeye tabi tutulacağı tartışma konusuydu. 3678 sayılı Kanunla değişik eski Medeni Kanunumuzun 751. maddesi ile üst hakkının en az 20 yıl için kurulmuşsa sürekli nitelikte sayılacağı kabul edilmişti. 4721 sayılı Medeni Kanunumuz otuz yıllık süre öngörmek suretiyle bu tartışmalara son vermiştir. Bkz. **Gürsoy/ Eren / Cansel**, s. 197; **Ayan**, Eşya, Cilt III., s. 272.

Bağımsız ve sürekli hakların tapu kütüğüne kaydedilmesine olanak tanınması söz konusu hakları taşınmaz kılmaz. Yalnızca taşınmazlara ilişkin hükümlerin uygulanmasına olanak tanır⁴⁴.

Hakkın bağımsızlığından kastedilen şey hukuki bir işlemle yahut miras ile bir başkasına intikalinin mümkün olmasıdır⁴⁵. Bu kapsamda eşya ya da münhasıran belli bir kişi lehine tesis edilen sınırlı ayni haklar bu kabiliyetten yoksundur⁴⁶. Örnek vermek gerekirse intifa ve oturma hakları münhasıran bir kişi lehine kurulan haklar oldukları için bağımsız bir nitelik arz etmezler. Ancak sözleşme ile aksi kararlaştırılmamışsa kişiye bağlı olarak tesis edilen üst hakkı ve kaynak hakkı bağımsız nitelikteki haklardır. Hem miras yoluyla hem de hukuki işlemlerle başkalarına devredilebilirler bu yüzden de bağımsız niteliktedirler⁴⁷.

Tesis edilmiş olan bir irtifak hakkının devrine olanak tanınıp tanınmayacağına ilişkin taraf iradeleri her zaman açık olmayabilir. Bu gibi durumlarda tarafların irade beyanlarının güven teorisi çerçevesinde bir değerlendirmeye tabi tutulması gerekmektedir⁴⁸. Böyle bir değerlendirmeden sonra dahi tarafların iradesi tam olarak tespit edilemiyorsa kanunun düzenleme biçiminden hareketle bir yorum yapılması isabetli olur⁴⁹. İrtifak hakkına konu olan eşya üzerinde üst ve kaynak hakkı tesis edilmekteyse, kanunun esas olarak söz konusu hakların devrine izin verdiğiinden hareketle, devir lehine bir yorum yapmak gerekmektedir. Bu çerçevede tarafların devri açıkça yasakladıklarını sözleşmenin yorumu ile tespit edemiyorsak devrin mümkün olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Ancak diğer irtifak haklarında, sözleşmenin

⁴⁴ **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 160; **Acar**, Taşınmaz Kavramı, s. 27.

⁴⁵ **Doğar**, Mehmet, Ön Ödemeli Konut Satışı, İstanbul, 2018, s. 30; **Kuntalp Erdem**, “Bağımsız ve Sürekli Ayni Hakların Özellikle Üst Hakkının Taşınmaz Olarak İş Görmesi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt 3, Sayı 4, Ekim 1991, s. 534.

⁴⁶ **Acar**, Rehin Hukuku, s. 124; **Acar**, Taşınmaz Kavramı, s.29; **Sirmen**, Eşya, s. 143.

⁴⁷ **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 162; **Ünal/Başpınar**, s. 318. Sınırlı ayni hakların bağımsızlığı noktasında önem arz eden bir husus da taraflarca getirilen ve sınırlı ayni hakkın devrini kısıtlayan hükümlerin akıbetidir. Bu noktada bir kısım yazarlar, böyle sınırlamaların getirilemeyeceği eğer getirilmişse artık bağımsız nitelikli bir hakkın da söz konusu olamayacağını belirtmiştir. Ancak her kısıtlamanın hakkın bağımsızlığı üzerinde olumsuz bir etki yaratmayacağını savunan yazarlar da vardır. Detaylı bilgi için bkz. **Acar**, Taşınmaz Kavramı, s. 30 vd.

⁴⁸ **Eren Fikret**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 22. Baskı, Ankara, 2017, s. 487; **Oğuzman, Kemal/ Öz**, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 16. Baskı, Cilt I. İstanbul, 2018, s. 192.

⁴⁹ **Kuntalp**, s. 536.

yorumu ile tarafların devri mümkün kıldığı sonucuna kesin olarak varamıyorsak devrin olanaksız olduğunu kabul etmek gerekmektedir⁵⁰.

TMK. m. 838'deki diğer irtifak hakları ise sözleşmeyle aksi kararlaştırılmadıkça devre konu olamazlar. Ancak taraflar sözleşme ile irtifak haklarının devredilebileceğini öngörmüşlerse, süreklilik unsurunun da sağlanması koşuluyla söz konusu hakların tapuda ayrı bir sayfaya kaydedilmesi mümkündür⁵¹.

1.2.1.1.3. Kat Mülkiyetine Tabi Bağımsız Bölümler

Eşya hukukunun genel prensipleri uyarınca arazi üzerinde bir bina inşa edildiğinde bina arazi mülkiyetine tabi olur. Bu esas itibarıyla üst arza tabidir⁵² ilkesinin bir gereğidir⁵³. Ancak kat mülkiyeti kavramı bu ilkeye büyük bir istisna getirmekte ve deyim yerindeyse tersine çevirmektedir. Bu kapsamda arazi üzerine bir bina inşa edildiğinde binanın bölümleri bağımsız bölümler olarak kabul edilerek ayrı birer taşınmaz olarak tescil edilebilir⁵⁴. Bu durumda her bir bağımsız bölüme, binanın üzerine inşa edilmiş olduğu araziden belirli paylar özgülenir⁵⁵. Bu noktadan sonra söz konusu paylar ayrı olarak hiçbir hukuki işleme konu olamazlar. Bir diğer ifadeyle tam anlamıyla özgüledikleri bağımsız bölüme dahildirler⁵⁶.

TMK. m. 998/IV hükmüne göre, “*Kat mülkiyetine konu olan bağımsız bölümlerin taşınmaz olarak kaydı, özel kanun hükümlerine tabidir.*” Bu konudaki özel kanun ise 634

⁵⁰ **Acar**, Taşınmaz Kavramı, s. 30.

⁵¹ **Ertaş**, Eşya, s. 108; **Nomer/Ergüne**, Eşya, s. 129; **Ünal/Başpınar**, s. 318.

⁵² Bu ilke uyarınca (TMK. m. 718/II ve m. 722/I) bir arazi üzerinde bulunan taşınmaz yapılar, bütünüleyici parçaya ilişkin koşullara bakılmaksızın doğrudan doğruya arazinin bütünüleyici parçası sayılır ve böylece arazinin mülkiyetine dâhil olduğu kabul edilir.

⁵³ **Demirsatan**, Barış, Sözleşmeden Doğan Üst Hakkı Bedeli ve Bedel Borcuna Aykırılığın Sonuçları, İstanbul, 2016, s. 11; **Ergani**, Emre Ergin, Üst Hakkı, Antalya, 2015, s. 78; **Ertaş**, Eşya, s. 226; **Esener/Güven**, s. 259; **Nomer/Ergüne**, Eşya s. 202.

⁵⁴ **Acar**, Taşınmaz Kavramı, s. 47; **Esener/Güven**, s. 165; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 163; Detaylı bilgi için bkz. **Saruhan** Haluk, Kat Mülkiyetine Getirilen Yenilikler, Gaziantep, 2017, s. 3 vd.

⁵⁵ **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 163; Kat mülkiyetinin kurulması hususunda detaylı bilgi için bkz. **Yıldırım** Neslihan, Kat Mülkiyeti Kanunundaki Yeni Düzenlemeler, İstanbul, 2011, s. 5 vd.

⁵⁶ **Acar**, Rehin Hukuku, s. 127; **Acar**, Taşınmaz Kavramı, s. 50.

sayılı Kat Mülkiyeti Kanunudur. KMK. m. 11/I hükmüne göre, “*Bir arazide inşa edilecek bina için kat irtifakı kurulurken veya bina tamamlandıktan sonra kat mülkiyetine geçilirken kat mülkiyetine konu olan bağımsız bölümler kat mülkiyeti kütüğüne kaydedilirler*”. Söz konusu hükümlerden anlaşılacağı üzere bağımsız bölüm üzerinde ayrı bir mülkiyet söz konusudur. Bağımsız bölüm için kat mülkiyeti kütüğünde ayrı bir sayfa açılmaktadır. Bu durum ise bağımsız bölümün ayrı bir taşınmaz olarak nitelendirilebilmesinin önünü açmaktadır. Bu kapsamda bağımsız bölüm, her türlü borçlandırıcı ve tasarruf işlemi niteliğindeki hukuki işleme konu edilebilir. Ayrı bir sayfaya sahip olan bağımsız bölüm üzerinde ipotek hakkı tesis edilebilir. İpotek tesisine dönük işlemler ise kat mülkiyeti kütüğü üzerinden gerçekleştirilir.

Kat mülkiyeti tesis edilecek arazi üzerinde önceden kurulmuş bir rehin hakkının olması durumunda nasıl bir sonuçla karşılaşılacağına da üzerinde durmak gerekmektedir. Öncelikle bir arazi üzerinde rehin hakkının mevcut olması kat mülkiyetinin tesis edilmesine bir engel teşkil etmemektedir⁵⁷. Zira rehin hakkı, kat mülkiyetinin tesis edilmesi ile sona ermemekte, varlığı tehlikeye girmemektedir⁵⁸. Bu durumda rehin hakkının varlığını ne şekilde devam ettirdiğini irdelemek gerekmektedir. Kat mülkiyetinin tesis edilmesinden önce arazi üzerinde tesis edilmiş olan rehin hakkı bağımsız bölümlerin yer aldığı kat mülkiyeti kütüğüne geçirilir. Bu işlem yapılırken bağımsız bölümlerin daha önce tesis edilmiş olan rehin hakkının ne kadarlık kısmı için güvence teşkil edeceği ise bağımsız bölümlere özgülenmiş olan arazi paylarına göre tespit edilir (KMK. m. 9., KMK m. 13/III, TMK. m. 889). Bu noktada alacaklı, güvencenin bölünmesini kabul etmemesi durumunda, güvencenin bölünmesine sebep olan paylaştırmanın yapılmasından itibaren bir ay içerisinde yazılı bildirimde bulunmak suretiyle alacağın bir yıl içerisinde ödenmesini sağlayabilir (TMK. m. 889).

1.2.1.1.4. Birlikte Mülkiyet Hallerine İlişkin Özel Durumlar

⁵⁷ **Acar**, Taşınmaz Kavramı, s. 50.

⁵⁸ **Acar**, Taşınmaz Kavramı, s. 50.

Bir taşınmaz üzerinde birden fazla kişinin mülkiyet hakkına sahip olması mümkündür. Bu durum birlikte mülkiyet olarak adlandırılmaktadır⁵⁹. Birlikte mülkiyetin iki çeşidi vardır. Bunlar paylı mülkiyet ve elbirliği ile mülkiyettir.⁶⁰

Paylı mülkiyet, aynı hukuki statüdeki birden fazla kişinin, bir eşyanın bütününe, aynı zamanda, belirli paylarla malik oldukları bir birlikte mülkiyet şeklidir⁶¹. Paylı mülkiyetin hukuksal niteliğini belirlemek ise büyük önem taşımaktadır. Zira bu hukuksal nitelendirmenin sonucuna göre, taşınmazlar üzerinde sahip olunan payın rehni; ya hakların rehnine ilişkin hükümlere ya da taşınmaz rehnine ilişkin hükümlere tabi olur⁶².

Payın hukuksal niteliğini ortaya koymak amacıyla pek çok görüş ileri sürülmüştür⁶³. Bu kapsamda hakkın süjesinin birden fazla olması sebebiyle objesinin de buna karşılık gelecek şekilde birden fazla olması gerektiği düşüncesinden hareketle, paylı mülkiyete konu olan eşyanın kendisinin⁶⁴ yahut üzerinde tesis edilmiş olan mülkiyet hakkının⁶⁵ bölündüğü ifade edilmiştir. Tüm bu görüşler ise bölünmeyi kabul eden teoriler başlığı altında kategorize edilmiştir⁶⁶. Ancak hâkim görüş niteliğini kazanan teoriye göre, TMK. m. 688 hükmünde yer alan “*maddi olarak bölünmüş olmayan*” ibaresi karşısında paylı mülkiyete konu olan şeyin bölündüğünü kabul etmek mümkün değildir⁶⁷. Öte yandan mülkiyet hakkının eşya üzerinde tekel nitelikli bir ayni hak olarak varlığını sürdürmesi dolayısıyla mülkiyet hakkının da bölündüğünü kabul etmek mümkün değildir⁶⁸. Bu halde söz konusu olan şey, birden fazla kişinin tek bir eşya üzerinde tesis edilmiş olan tek bir

⁵⁹ **Ayan**, Eşya, Cilt II, s. 56.

⁶⁰ **Ertaş**, Eşya s. 233; **Nomer/Ergüne**, Eşya s. 209; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 302; **Sirmen**, Eşya, s. 276.

⁶¹ **Eren**, Mülkiyet Hukuku. s. 85; **Özmen**, Ethem Saba, Türk Hukukunda Paydaşıktan Çıkarma Davası, Ankara, 1992, s. 20; **Keser**, Yıldırım, “*Türk Medeni Hukukunda Paydaşıktan Çıkarma Davası*”, Bilge Öztan’a Armağan, Ankara, 2008, s. 515.

⁶² **Acar**, Taşınmaz Kavramı, s. 39.

⁶³ **Acar**, Taşınmaz Kavramı, s. 40; **Kürşat** Zekeriya, Paylı Mülkiyetin Sona Ermesi, 1. Baskı, İstanbul, 2008, s. 1; **Şengöz** Çağrı, Paylı Mülkiyet Kavramı ve Paylı Mülkiyetin Sona Ermesi, Ankara, 2017, s. 8.

⁶⁴ **Akıpek/Akıntürk/Ateş**, s. 390; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 40; **Eren**, Mülkiyet Hukuku, s. 89.

⁶⁵ **Akıpek/Akıntürk/Ateş**, s. 390; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 40; **Eren**, Mülkiyet Hukuku, s. 89.

⁶⁶ **Acar**, Taşınmaz Kavramı, s. 40.

⁶⁷ **Acar**, Taşınmaz Kavramı, s. 40; **Akıpek/Akıntürk/Ateş**, s. 390; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 40; **Eren**, Mülkiyet Hukuku, s. 89.

⁶⁸ **Acar**, Taşınmaz Kavramı, s. 40; **Akıpek/Akıntürk/Ateş**, s. 390; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 40; **Eren**, Mülkiyet Hukuku, s. 89.

mülkiyet hakkına sahip olmasıdır. Birlikte kullanımın doğal bir sonucu olarak malikler, mülkiyet hakkının kendilerine sağladığı tüm yetkileri dilediklerinde kullanamamakta, belirli sınırlamalara tabi olmaktadır⁶⁹.

Paylı mülkiyete sahip olan kişilerin tek başına kullanabileceği yetkilerin bir kısmı TMK. 688/III hükmünde düzenlenmiştir. Bu hükme göre, “*Paydaşlar sahip oldukları payı devredebilir, rehnedebilir ya da bu paylar alacaklılar tarafından haczettirilebilir*”. Bu haklar her bir paydaşın tek başına kullanımına elverişli olan haklardır. Bu hüküm sayesinde payın rehnedilebileceği hususunda herhangi bir şüphe yoktur. Önemli olan bu rehni hak rehni mi yoksa taşınmaz rehni mi olacağı hususudur. Bunun tespiti içinse hâkim görüş çerçevesinde bir değerlendirme yapmak gerekmektedir. Bu çerçevede ne paylı mülkiyete konu eşya ne de eşya üzerindeki mülkiyetin bölünmediği ortadadır⁷⁰. Bölünen tek şey, eşya üzerinde tekel niteliğinde hakimiyete sahip olan mülkiyet hakkının sağlamış olduğu hak ve yükümlülüklerdir. Bu kapsamda pay her ne kadar mülkiyet hakkının bizzat kendisini temsil etmese de sahip olduğu hak ve yetkiler mülkiyet hakkının sağladıklarıyla birebir aynıdır. Bu yüzden payı, mülkiyet hakkının bir görünümü olarak kabul etmek gerekmektedir⁷¹. Bu kabulden de hareketle pay üzerinde kurulan rehin hakkı, taşınmaz rehni hükümlerine tabi olur.

Birlikte mülkiyet hallerinden bir diğeri olan elbirliği ile mülkiyet TMK. m. 701 hükmünde düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre, “*Kanun veya kanunda öngörülen sözleşmeler uyarınca oluşan topluluk dolayısıyla, mallara birlikte malik olanların mülkiyeti, elbirliği mülkiyetidir. Elbirliği mülkiyetinde ortakların belirlenmiş payları olmayıp her birinin hakkı ortaklığa giren malların tamamına yaygındır*”.

Elbirliği ile mülkiyet taraflar arasında herhangi bir sebeple kurulmuş olan tüzel kişiliğe sahip olmayan bir kişi topluluğunun doğal sonucudur⁷². Söz konusu kişi topluluğu

⁶⁹ Kürşat, s. 20.

⁷⁰ Acar, Taşınmaz Kavramı, s. 43.

⁷¹ Acar, Taşınmaz Kavramı, s. 40; Akıpek/Akıntürk/Ateş, s. 390; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 40; Eren, Mülkiyet Hukuku, s. 89; Özmen, s. 25

⁷² Ateşoğlu, Erdem/ Elgin Ceyhun, “Ortaklığın Giderilmesi Davaları”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Kasım-Aralık 2018, Sayı 139, s. 223-224; Güman, Nihat, Elbirliği Mülkiyeti ile Kollektif ve Komandit Şirket Hisselerinin Haczi ve Paraya Çevrilmesi, İstanbul, 2010, s. 6.

tarafların iradesi çerçevesinde oluşabileceği gibi (adi ortaklık), irade dışı olarak da meydana gelebilir (miras ortaklığı)⁷³.

Aksine bir kanun hükmü ya da ortaklar arasında bir mutabakat olmadığı sürece ortaklar, elbirliği ile mülkiyete konu olan eşya üzerindeki tasarruf işlemlerini oybirliği ile yaparlar⁷⁴. Bu kuralın bir gereği olarak elbirliği ile mülkiyete konu olan bir eşya üzerinde rehin hakkı kurulacağı zaman tüm ortakların rızası gerekmektedir. Ortaklara tahsis edilmiş ayrı paylar olmadığı için, ortaklardan herhangi biri elbirliği ile mülkiyete sebep olan ortaklık ilişkisindeki payı oranında eşya üzerinde herhangi bir tasarruf işleminde bulunamaz.

1.2.1.2. Taşınmaz Rehninin Kapsamı

1.2.1.2.1. Bütünleyici Parça

TMK. m. 684/II'ye göre, “*Bütünleyici parça, yerel adetlere göre asıl şeyin unsuru olan ve o şey yok edilmedikçe, zarara uğratılmadıkça veya yapısı değiştirilmedikçe ondan ayrılmasına olanak bulunmayan parçadır*”. Tanımdan da anlaşıldığı gibi bütünleyici parçadan söz edebilmek için yukarıda sayılmış olan iki şarttan birinin gerçekleşmesi gerekmektedir⁷⁵. Bu şartlardan ilki sıkı bir maddi bağ olmasıdır⁷⁶. Eğer asıl şey ile bütünleyici parça arasındaki maddi bağlantı, asıl şey yok olmadan, zarar görmeden veya değişikliğe uğramadan ayrılma sağlanmayacak derecede sıkı ise yerel adetlere bakmaya gerek yoktur⁷⁷. Ancak maddi bağlantının varlığı hususunda şüphe olması halinde ise yerel adetler çerçevesinde bir değerlendirme yapılmalıdır⁷⁸.

⁷³ **Ertaş**, Eşya, s. 260; **Esener/Güven**, s. 207; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 344; **Sirmen**, Eşya, s. 307.

⁷⁴ **Akıpek/Akıntürk/Ateş**, s. 413; **Ertaş**, Eşya, s. 262; **Sirmen**, Eşya, s. 309.

⁷⁵ **Güneş**, s. 112; **Akçura-Karaman**, Tuba, Gemi ve Hava Aracı İpotegi ve Motorlu Taşıtlar Rehni, İstanbul, 2019, s. 297.

⁷⁶ **Güneş**, s. 112; **Nomer/Ergüne**, Eşya, s.198; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 287; **Akçura-Karaman**, s. 297; **Sirmen**, Eşya, s. 261.

⁷⁷ **Güneş**, s. 113; **Eren**, Mülkiyet Hukuku, s. 57; **Esener/Güven**, s. 251-252

⁷⁸ **Eren**, Mülkiyet Hukuku, s. 63; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 287.

Bağlı oldukları eşya ister taşınır isterse de taşınmaz olsun, bütünleyici parçalar da asıl eşya ile birlikte rehne tabi olurlar⁷⁹. Bu noktada yalnızca rehlin kurulduğu esnada mevcut olan bütünleyici parçalar değil, aynı zamanda rehin tesis edildikten sonra ortaya çıkan bütünleyici parçalar da rehne dahil olur⁸⁰.

Taraflar yapacakları bir anlaşma ile bütünleyici parçanın rehlin dışında kalmasını kararlaştırabilirler. Ancak böyle bir anlaşma bütünleyici parçanın paraya çevirme talebinin dışında kalmasını sağlamaz⁸¹. Bu durum TMK. m. 684/I hükmünün doğal bir sonucudur. Böyle bir anlaşma ancak iki şekilde fonksiyon gösterebilir. Bu kapsamda alacaklı, ya rehinli eşyanın paraya çevrilmesinin ardından bütünleyici eşyanın değerine el atamaz ya da rehin verenin bütünleyici parçayı asıl şeyden ayırmasına müsaade etmek durumunda kalır⁸².

1.2.1.2.2. Eklenti

TMK. m. 686/II hükmüne göre, “*Eklenti, asıl şey malikinin anlaşılabilen arzusuna veya yerel âdetlere göre, işletilmesi, korunması veya yarar sağlaması için asıl şeye sürekli olarak özgülenen ve kullanılmasında birleştirme, takma veya başka bir biçimde asıl şeye bağlı kılınan taşınır maldır*”. Bütünleyici parça, bağımsız bir mal olarak varlık taşımadığı halde, eklenti bağımsız mal niteliğini korur⁸³. Eklenti ile asıl şey arasında, bütünleyici parça kadar olmasa dahi bir bağıllık söz konusudur. Ancak bu bağıllık, eklenti ile asıl şeyi

⁷⁹ **Acar**, *Rehin Hukuku*, s. 131.

⁸⁰ **Esener/Güven**, s. 254; **Nomer/Ergüne**, *Eşya*, s.203. Rehlin hakkının tesisinden sonra asıl şeyden geçici bir süreliğine ayrılan bütünleyici parçalar üzerinde rehin hakkı varlığını korur. Ancak asıl eşyadan tamamen ayrılan eşyanın bütünleyici parça olma özelliği sona erer. Bu durumun bir sonucu olarak da söz konusu eşyalar rehlin kapsamı dışında kalır. Bkz. **Köprülü/Kaneti**, s. 264; **Helvacı İlhan**, *Türk Medeni Kanunu’na Göre Sözleşmeden Doğan İpotek Hakkı*, 1. Baskı, İstanbul, 2008, s. 172. Ancak bütünleyici parçanın taşınmazdan ayrılması neticesinde yeni bir taşınmaz parseli meydana geliyorsa bu durumda rehin hakkı yeni taşınmaz üzerinde devam eder. Bkz. **Helvacı**, s. 177.

⁸¹ **Gülekli**, *Yeşim, İpoteğin Taşınmaz ve Alacak Açısından Kapsamı*, İstanbul, 1992, s. 7; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1008; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 939.

⁸² **Acar**, *Rehin Hukuku*, s. 134; **Gülekli**, s. 7; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1008; **Köprülü/Kaneti**, s. 263.

⁸³ **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 296; **Sirmen**, *Eşya*, s. 270.

tek bir varlık kılmadığı için eklenti bağımsız bir şekilde aynı haklara konu olabilir⁸⁴. TMK. m. 686/III hükmü çerçevesinde, eklentinin asıl şeyden geçici bir süre ayrılması onu eklenti olmaktan çıkarmaz.

Eklenti de tıpkı bütünleyici parça gibi rehne dahildir. Yalnızca rehlin kurulduğu esnada var olan eklentiler değil, sonradan eklenti vasfını kazanan şeyler de önceden kurulmuş olan rehlin kapsamına dahil olurlar⁸⁵. Fakat taraflar dilerlerse eklentinin rehlin kapsamı dışında kalmasına karar verebilirler⁸⁶. Bu durumda en başından itibaren eklenti üzerinde rehin hakkı kurulmamış olur ve bu sayede eklenti paraya çevirme talebinin de dışında kalır.

Eklentilerin rehlin kapsamı dışında kalması amacıyla yapılan sözleşmenin şekline ilişkin iki farklı görüş bulunmaktadır. Bir görüşe göre⁸⁷, eklentinin rehne dahil olmaması amacıyla yapılan sözleşme, rehin sözleşmesinin esaslı unsurudur. Bu sebeple söz konusu sözleşmenin de resmi şekil şartına uyularak yapılması gerekmektedir. Bir diğer görüşe göre⁸⁸, Türk hukukunda şekil serbestisi ilkesi geçerlidir. Bir hukuki ilişkinin şekle tabi olması için kanunun bunu açıkça öngörmesi gerekmektedir. Ancak eklentileri rehlin kapsamı dışında bırakmaya dönük anlaşma için herhangi bir şekil şartı öngörülmemiştir. Bu sebeple söz konusu anlaşma herhangi bir şekil şartına bağlı olmaksızın gerçekleştirilebilir niteliktedir.

Eklenti ile asıl şeyin ayrı mülkiyetlere tabi olması bilhassa rehin hususunda önem arz eder. Asıl şeyin üzerinde rehin kurulduğu durumlarda eklentinin de rehne dahil olup olmadığını tespit etmek için ikili bir ayırım çerçevesinde değerlendirme yapmak

⁸⁴ **Belgesay** Mustafa Reşit, Türk Kanunu Medenisi Şerhi- Ayni Haklar, İstanbul, 1956, s. 18; **Göktürk**, Hüseyin Avni, Türk Medeni Hukuku- Ayni Haklar, Ankara, 1949, s. 858; **Eren**, Mülkiyet Hukuku, s. 74; **Serozan**, s. 226.

⁸⁵ **Acar**, Rehin Hukuku, s. 135; **Eren**, Mülkiyet Hukuku, s. 82. Kanunun, taşınmaz üzerinde kurulan rehne eklentileri de dahil etmesi sayesinde, taşınmaz daha fazla tutarlarda teminat teşkil edebilmektedir. Bu sayedeysen borçlu, hem daha fazla kredi temin edebilmekte hem de eklentileri de kullanmaya devam etmektedir. Bkz. **Gülekli**, s. 12; **Helvacı**, s. 177

⁸⁶ **Acar**, Rehin Hukuku, s. 136.

⁸⁷ **Sarı**, Suat, “*Taşınmaz Rehininde Belirlilik İlkesi*”, Prof. Dr. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan, 2000, İstanbul, s.998.

⁸⁸ **Gülekli**, s. 14.

gerekmektedir⁸⁹. Eklenti olarak asıl şeye dahil olan eşyalar, sahibinin elinden rızası dışında çıkmışsa, asıl şey üzerinde kurulan rehne, eklenti dahil olmaz. Bu noktada rehne güvence altına alınan alacağın sahibinin iyiniyeti de fonksiyon göstermez⁹⁰. Ancak eklentinin, sahibinin rızası çerçevesinde verilmesi durumunda, asıl şey üzerinde kurulan rehnenin eklentiye de kapsayıp kapsamayacağı hususunda iki farklı görüş bulunmaktadır. Bu görüşlerden ilkinde göre eklenti, sahibinin rızası ile teslim edildiği için asıl şeyin maliki emin sıfatıyla zilyettir. Bunun sonucu olarak da bu kişiden sınırlı aynı hak kazanan iyiniyetli kişilerin güveni korunur. Alacaklı eklenti üzerinde de rehin hakkını elde eder⁹¹. Diğer görüşe göre ise emin sıfatıyla zilyetten aynı hak kazanımına ilişkin hükmün, rehne ilişkin durumlara uygulanabilmesi için kanunun bunu, tıpkı TMK. m. 780/II'de irtifak hakları için yaptığı gibi, açıkça öngörmesi gerekmektedir. Ancak böyle bir yola gidilmediği için emin sıfatıyla zilyet hükümleri uygulanamaz ve alacaklı eklenti üzerinde, iyiniyetli olsa dahi rehin hakkı kazanamaz⁹². Malik olmayan bir kimseden aynı hak kazanılması, istisnai bir durumdur ve ancak kanunda öngörüldüğü hallerde mümkün olabilir. Dolayısıyla ikinci görüşün kabul edilmesi yerinde olur.

1.2.2. Taşınmaz Rehninin Kurulması

Rehin hakkı ferî bir haktır⁹³. Ferî bir hak olmasının en önemli sonuçlarından biri de varlığının bir alacağın mevcudiyetine bağlı olmasıdır⁹⁴. Bu yüzden rehin hakkının tesis edilebilmesi için öncelikle teminat altına alınabilir nitelikte bir alacağa ihtiyaç vardır⁹⁵. Bu şartın sağlanması durumunda rehnenin tesisi için bir sonraki aşamaya geçilebilir.

Taşınmaz rehninde bir sonraki aşama rehin sözleşmesidir. Taşınmaz rehninde, rehne dönük tescil işlemine hukuki dayanak teşkil etme bakımından en çok rastlanan hukuki

⁸⁹ **Acar**, *Rehin Hukuku*, s. 136; **Tekinay**, *Selehattin Sulhi/Akman*, *Sermet/Burcuoğlu*, *Haluk/Altop*, *Atilla*, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 7. Baskı, İstanbul, 1993, s. 555-557.

⁹⁰ **Nomer/Ergüne**, *Eşya*, s. 208.

⁹¹ **Nomer/Ergüne**, *Eşya*, s. 208.

⁹² **Eren**, *Mülkiyet Hukuku*, s. 82; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 395-396; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 1208; **Ertaş**, *Eşya*, s. 231.

⁹³ **Akıpek/Akıntürk/Ateş**, s. 732; **Ertaş**, *Eşya*, s. 595; **Köprülü/Kaneti**, s. 255.

⁹⁴ **Akıpek/Akıntürk/Ateş**, s. 732; **Ertaş**, *Eşya*, s. 595; **Köprülü/Kaneti**, s. 255.

⁹⁵ **Serozan**, s. 310-311;

sebeup rehin sözleşmesidir⁹⁶. Hukuki sebeup olarak fonksiyon gösteren başka müesseselerden de bahsedilecek olmasına rağmen açıklamalarımızın temelini ve önemli bir kısmını rehin sözleşmesi oluşturacaktır. Tapu sicil hukukunda sebebe bağıllık ilkesi uygulandığı için rehin sözleşmesi büyük bir önem taşımaktadır⁹⁷. Rehin sözleşmesi, geçerli bir tescilin kurulabilmesi noktasında önemli bir şartı yerine getirmektedir⁹⁸.

Rehin hakkının kurulmasında son aşama ise tescil işlemdir. Önemle belirtmek gerekir ki rehin hakkının tesisi için tasarruf işleminin niteliğindeki tescile gerek olmakla birlikte⁹⁹, tescilsiz olarak rehin hakkının kazanımı da mümkündür¹⁰⁰. Tescilsiz rehin hakkının kurulması kanunda öngörölmüş olan hallerle sınırlıdır¹⁰¹. Bu haller dışındaysa tescil esastır¹⁰².

1.2.2.1. Rehin Sözleşmesi

Tapuda gerçekleştirilecek her türlü işlemin bir hukuki sebebe dayanması gerekir¹⁰³. Hukuki sebepten yoksun olarak rehin hakkı tesisine ilişkin bir tescil işleminin gerçekleştirilmiş olsa dahi bu tescil yolsuz bir tescil olur¹⁰⁴. Hukuki sebeup teşkil etme noktasında fonksiyon gösteren müesseselerden en önemlisi ise rehin sözleşmesidir¹⁰⁵.

Rehin sözleşmesinin tarafları taşınmaz maliki ve alacaklıdır¹⁰⁶. Taşınmaz malikinin borçlu sıfatına da sahip olması gerekmemektedir¹⁰⁷. Rehin sözleşmesi bir borç ilişkisini yaratmaktadır. Bu sözleşme ile taşınmaz maliki bir yapma edimi altına girmektedir. Bu yükümlük çerçevesinde de rehin hakkı tesisi amacıyla tescilin gerçekleştirilmesi için

⁹⁶ **Acar**, Rehin Hukuku, s. 206; **Çetiner**, Bilgehan, Taşınmaz Teminatı, İstanbul, 2015, s. 114.

⁹⁷ **Akıpek/Akıntürk/Ateş**, s. 291; **Sirmen**, Eşya, s. 325.

⁹⁸ **Çetiner**, s. 115; **Ertaş**, Eşya, s. 564; **Esener/Güven**, s. 518.

⁹⁹ **Ertaş**, Eşya, s. 563; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 911.

¹⁰⁰ **Ayan**, Eşya, Cilt III, s. 208; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 976

¹⁰¹ Türk Medeni Kanunu'nun 865, 867 ve 876. maddelerinde sicil dışı kazanım halleri sınırlı sayı ilkesine bağılı kalınarak düzenlenmiştir. Bkz. **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 919.

¹⁰² **Serozan**, s. 307.

¹⁰³ **Akıpek/Akıntürk/Ateş**, s. 291; **Sirmen**, Eşya, s. 325.

¹⁰⁴ **Ertaş**, Eşya, s. 564; **Esener/Güven**, s. 518.

¹⁰⁵ **Aybay/Hatemi**, s. 280; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 911.

¹⁰⁶ **Ayan**, Eşya, Cilt III, s. 205; **Aybay/Hatemi**, s. 280.

¹⁰⁷ **Acar**, Rehin Hukuku, s. 9; **Ertaş**, Eşya, s. 582; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 899.

gerekli faaliyetlerde bulunmak yer almaktadır¹⁰⁸. Sözleşmenin diğer tarafında ise yalnızca alacaklı yer alabilir. Başkasının borcu için rehin vermek mümkünken, başkasının borcu için rehin hakkı sahibi olmak mümkün değildir¹⁰⁹.

Rehin sözleşmesinde, teminat altına alınan alacağa kaynak teşkil eden hukuki işlemin yer almasının gerekip gerekmediği önemli bir husustur. Eğer rehin sözleşmesi, halihazırda mevcut bir alacağı teminat altına almak maksadıyla yapılmaktaysa, bu alacağa kaynak teşkil eden hukuki işlemin belirtilmesine gerek yoktur. Bir diğer ifadeyle kurulmak istenen ipotek türü anapara ipoteği¹¹⁰ ise rehin sözleşmesinde teminat altına alınan alacağın hukuki kaynağının bulunması şart değildir¹¹¹. Ancak rehin sözleşmesi, halihazırda mevcut olmayan ancak ileride doğacak bir alacağı teminat altına almak amacıyla yapılmaktaysa, alacağa kaynak teşkil eden hukuki işleme yer verilmesi gerekmektedir. Bir diğer deyişle kurulmak istenen ipotek türü üst sınır ipoteği¹¹² ise, rehin sözleşmesinde alacağın kaynağı olan hukuki işlem belirtilmelidir¹¹³. Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere kanun koyucu, alacağın henüz doğmadığı ya da tam olarak belirlenemediği durumlarda da üst sınır ipoteği vasıtasıyla ipotek hakkının kurulmasına cevaz vermek suretiyle belirlilik ilkesinden kısmen ayrılmaktadır¹¹⁴.

¹⁰⁸ **Ayan**, Eşya, Cilt III, s. 205-206; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 911. Rehin sözleşmesinde taşınmazın belirli olmasının gerekip gerekmediği hususu öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre taşınmazın rehin sözleşmesinde belirlenebilir olması yeterlidir. Ancak tescil aşamasında, tescilin gerçekleştirilebilmesi için mutlaka belirli hale getirilmesi gerekmektedir. Bkz. **Acar**, Rehin Hukuku, s. 210. Ancak diğer görüşe göre taşınmazın rehin sözleşmesinde de belirli olması gerekmektedir. Bkz. **Köprülü/Kaneti**, s. 290; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 970.

¹⁰⁹ **Acar**, Rehin Hukuku, s. 208

¹¹⁰ Ana para ipoteği, rehin ile teminat altına alınmak istenen alacağın miktar itibarıyla kesin olarak belirlenmiş olduğu hallerde başvuru ipotek türüdür. Teminat altına alınan alacağa ait takip giderleri, gecikme faizi, sözleşme faizi gibi yan alacaklar teminat altına alınan alacak tutarını geçse dahi talep edilebilir. Bkz. **Kuntalp**, Erden, Anapara ve Üst Sınır İpotek Ayrımı, Ankara, 1989, s. 24 vd.

¹¹¹ **Esener/Güven**, s. 519; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 914.

¹¹² Üst sınır ipoteği, ipotek hakkının kurulduğu tarih itibarıyla alacak mevcut değil yahut miktar itibarıyla belirli değilse başvuru ipotek türüdür. Bu ipotek türü ile alacaklının tüm istemlerini karşılayacak şekilde bir üst sınır tayin edilir. Bu ipotek türünde faiz, takip giderleri gibi yan alacaklar belirlenen azami tutarın içerisinde kalması koşuluyla talep edilebilir. Bkz. **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1025 vd.

¹¹³ **Esener/Güven**, s. 519; **Ertaş**, Eşya, s. 564

¹¹⁴ **Ünlütepe**, Mustafa, "İpoteğin Alacak Bakımından Kapsamı", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt 25, Sayı 102, Eylül 2012, s. 178.

Kanun koyucunun belirlilik ilkesinin uygulama alanını daralttığı bir diğer durum ise yabancı para alacağı üzerinden ipotek kurulmasıdır¹¹⁵. Yurt içinde¹¹⁶ veya dışında¹¹⁷ faaliyette bulunan kredi kuruluşlarınca yabancı para üzerinden veya yabancı para ölçüsü ile verilen kredileri¹¹⁸ güvence altına almak için yabancı para üzerinden taşınmaz rehni kurulması mümkündür (TMK. m. 851/II). Bu durumda teminat altına alınan alacağın tescil edildiği derecenin rehin yükü de tescil edilen alacağın ait olduğu yahut endekslendiği para birimi üzerinden gösterilmelidir (TMK. m. 851/II). Bu zorunluluğun doğal bir sonucu olarak da bir derece içerisinde iki farklı para birimi üzerinden rehin kurulması mümkün değildir. Aynı zamanda taraflar, diledikleri para birimi üzerinden rehin tesis etme imkanına da sahip değildir. Hangi yabancı para birimleri üzerinden rehin hakkı tesis edilebileceği Türk Medeni Kanunu'nun 851. maddesinin dördüncü fıkrasının 700 sayılı KHK ile değişik ikinci cümlesi gereğince Cumhurbaşkanlığınca belirlenir. Söz konusu değişiklikten önce bu yetki Bakanlar Kurulu'na aitti. Bakanlar Kurulunun bu yetkiye dayanarak aldığı karara göre¹¹⁹, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasınca alım satım konusu yapılan döviz cinsleri¹²⁰ üzerinden tarafların anlaşmaları suretiyle taşınmaz rehni kurulabilmesi mümkündür.

¹¹⁵ Bkz. **Sirmen, Lale**, “*Yeni Türk Medeni Kanunu’nda Yabancı Para Üzerinden Taşınmaz Rehni Kurulmasına İlişkin Düzenlemeler*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 52, Sayı 1, 2003, s. 1. vd.

¹¹⁶ Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün 04 Haziran 2002 tarih ve 074/123-1852 sayılı Genelgesinde, yabancı para üzerinden ipotek tesisi talebinde bulunan yurtiçi kredi kuruluşlarının, kuruluş Kanunundan veya 2644 sayılı Tapu Kanunu'nun 2. maddesi uyarınca ibraz edecekleri yetki belgesinden “*kredi verme*”nin amaç ve faaliyetleri içerisinde olduğu tespit edilmesi durumunda, bu taleplerinin karşılanacağı belirtilmektedir.

¹¹⁷ Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün 4 Haziran 2002 tarih ve 074/123-1852 sayılı Genelgesi gereğince, yurtdışında faaliyet gösteren kuruluşların, kredi kuruluşu niteliğinde olup olmadığı her ülkenin kendi mevzuatına göre belirleneceğinden, bunların kredi vermeye yetkili kuruluş olduklarına dair bir belgenin noter onaylı Türkçe tercümesi istenecektir.

¹¹⁸ 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 48. maddesinin birinci fıkrasına göre, “*Bankalarca verilen nakdî krediler ile teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayrinakdî krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdî krediler, tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler, gayrinakdî kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve Kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba bakılmaksızın kredi sayılır*”.

¹¹⁹ Taşınmaz Üzerinde Rehin Hakkı Kurulabilecek Yabancı Paralar Hakkında 2002/3813 Sayılı Karar.

¹²⁰ Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün 26 Mart 2002 tarihli ve 074/123-961 Genelgesine göre bu döviz cinsleri şöyle sıralanmıştır: ABD Doları, Avustralya Doları, Danimarka Kronu, İngiliz

TMK. m. 856/II hükmü gereğince rehin sözleşmesi resmi şekle tabidir. Söz konusu resmi şekli karşılama noktasında fonksiyon gösteren makam ise tapu memurudur. Bu durum Tapu Kanunu'nun 26. maddesinin bir sonucudur¹²¹. Öngörülmüş olan bu şekil şartı geçerlilik şartıdır. Söz konusu şarta uygun yapılmayan sözleşmeler geçersiz olur¹²². Bu şekil şartına uyulmadan yapılmış bir rehin sözleşmesine dayanarak tescil yapılmış olsa dahi bu tescil yolsuz bir tescil olarak kabul edilir¹²³.

1.2.2.2. Tescil

Usulüne uygun olarak yapılmış bir rehin sözleşmesine müteakip taşınmaz malikin tapu memurluğuna yapacağı yazılı başvuru ile rehin hakkı tesis edilir¹²⁴. Burada taşınmaz malikin gerçekleştirdiği işlem tasarruf işlemidir. Yazılı başvurunun adi yazılı şekilde yapılması yeterlidir. Rehin sözleşmesinde olduğu gibi resmi bir şekil şartı söz konusu değildir¹²⁵. Buna karşın başvuruda bulunan malikin, tescil talebine dayanak teşkil eden hukuki sebebi de tapu memurluğuna sunması gerekmektedir¹²⁶. Taşınmaz maliki, rehin hakkı kurmaya dönük beyanını şarta ya da vadeye bağlayamaz. Zira bu durum üçüncü kişiler bakımından belirsizliğe yol açar¹²⁷.

İpotek hakkının tesis edilmesinin bir tasarruf işlemi olmasının en önemli sonuçlarından birisi de malikin tasarruf yetkisine sahip olması gerekliliğidir¹²⁸. Bu gereklilik bilhassa

Sterlini, İsviçre Frankı, İsveç Kronu, Japon Yeni, Kanada Doları, Kuveyt Dinarı, Norveç Kronu, Suudi Arabistan Riyali ve Euro.

¹²¹ Ancak bu kurala, en son 15.01.2009 tarih ve 5831 sayılı Kanunla değiştirilen Tapu Kanunu'nun 26. maddesinin son fıkrası ile bir istisna getirilmiştir. Söz konusu değişikliğe göre, “*Kamu kurum ve kuruluşları, bankalar, Esnaf ve Sanatkarlar, Kredi ve Kefalet Kooperatiflerince açılacak tüm kredilere karşılık teminat gösterilen gayrimenkullerin ipotek işlemleri, tarafların istemi halinde resmi senet tanzim edilmeksizin alacaklı ile asıl borçlu ve varsa kefilleri arasında yapılan kredi veya borç sözleşmelerine istinaden, tapu sicil müdürlüklerince tapuya tescil edilir*”.

¹²² Akıpek/Akıntürk/Ateş, s. 290; Aybay/Hatemi, s. 280.

¹²³ Aybay/Hatemi, s. 280; Esener/Güven, s. 523.

¹²⁴ Aybay/Hatemi, s. 280; Esener/Güven, s. 523.

¹²⁵ Ayan, Eşya, Cilt III, s. 234; Sirmen, Eşya, s. 594.

¹²⁶ Ayan, Eşya, Cilt III, s. 234; Sirmen, Eşya, s. 594.

¹²⁷ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 203; Sirmen, Eşya, s. 181.

¹²⁸ Esener/Güven, s. 180;

aile konutu¹²⁹ söz konusu olduğunda ciddi tartışmalara sebebiyet vermektedir. TMK. m. 194 hükmüne göre, “Eşlerden biri, diğer eşin açık rızası bulunmadıkça, aile konutu ile ilgili kira sözleşmesini feshedemez, aile konutunu devredemez veya aile konutu üzerindeki hakları sınırlayamaz”. Söz konusu hüküm çerçevesinde taşınmaz üzerinde ipotek kurulmasının, aile konutu üzerindeki hakların kısıtlanmasına sebep olup olmayacağı hususunda doktrinde bir mutabakat yoktur¹³⁰. Bir görüşe göre borcun ödenmemesi durumunda taşınmaz satılacağına göre, rehin hakkı aile konutu üzerindeki hakları ihlal eder niteliktedir. Bu yüzden geçerli bir ipotek tesisi için eşin rızası gerekmektedir¹³¹. Bir diğer görüşe göre ise rehin hakkının tesis edildiği anda taşınmaz üzerindeki menfaatleri sınırlayan herhangi bir durum söz konusu değildir. Malik ve ailesi konutu kullanmaya devam edebilir. Bu yüzden eşin rızası gerekmemektedir¹³². Burada hükmün düzenleniş amacından yola çıkarak bir değerlendirme yapılması yerinde olur. Söz konusu hüküm ailenin aynı çatı altında yaşamasını sağlamak ve ekonomik olarak güçsüz durumdaki eşi korumak amacıyla düzenlenmiştir¹³³. Bu sebeple aile konutu üzerinde rehin hakkının tesisini diğer eşin rızasına bağlı kılan görüşe öncelik vermek gerekmektedir. Zira aile konutu üzerinde rehin hakkının tesisi, taşınmazın kullanımına doğrudan bir sınırlama getirmez. Ancak teminat altına alınan alacak ödenmediği zaman taşınmaz icra vasıtasıyla satıldığında aile için söz konusu taşınmazın kullanımı sona ermektedir¹³⁴. Bu noktada rızası aranan eş, bu hakkını kötüye kullanmamalıdır. TMK. m. 194/II hükmü geçerli bir sebep olmaksızın rıza vermeyen eşe karşı mahkemeye başvurulmasına imkân vermektedir¹³⁵. Bilhassa ortak giderler nedeniyle doğan bir borcun teminat altına alınması

¹²⁹ Aile konutu, eşlerin evlilik birliğini sürdürme ve oturma ihtiyacını karşılamak amacıyla birlikte seçtikleri, varsa çocukları ile birlikte içinde yaşadıkları, üçüncü kişilere karşı aile kurumunun mekânsal konumu olarak gösterdikleri mekânı ifade eder. Bkz. **Erdem** Mehmet, Aile Hukuku, 2. Baskı, Ankara, 2019, s. 221. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü’nün 11.06.2002 tarih ve 2002/7 sayılı genelgeye göre ise aile konutu, “eşlerin bütün yaşam faaliyetlerini gerçekleştirdiği ve düzenli yerleşim amacıyla kullandıkları mekânlardır”.

¹³⁰ Detaylı bilgi için bkz. **Acar** Faruk, Aile Hukukumuzda Mal Rejimleri ve Eşin Yasal Miras Payı, 5. Baskı, Ankara, 2016, s. 71 vd.

¹³¹ **Akıntürk**, Turgut/ **Ateş**, Derya, Aile Hukuku, 20. Baskı, İstanbul 2017, s. 122; **Demir**, Mehmet, “TMK’ a Göre Evlilik Birliğinin Temsili ve Aile Konutu ile İlgili İşlemler”, Prof. Dr. Turgut Kalpsüz’e Armağan, Ankara, 2003, s. 704.

¹³² **Badur**, Emel, “Eşin Rızası”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 109, 2013, s. 262; **Şıpka**, Şükran, “Türk Hukukunda Eşlerin Hukuki İşlem Özgürlüğünün Sınırları”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Cilt 35, Sayı “, 2015, s. 51; **Akıntürk/Ateş**, s. 122.

¹³³ **Akıntürk/Ateş**, s. 122.

¹³⁴ **Akıntürk/Ateş**, s. 122.

¹³⁵ **Akıntürk/Ateş**, s. 122.

gerektiği durumlarda, rızası istenen eşin rıza beyanını açıklamaktan kaçınması halinde bu imkân önem kazanır. Bu yolla mahkemeden elde edilen hüküm eşin rızası yerine geçer¹³⁶.

Bazı durumlarda ise malikin tescil yönünde bir beyanına ihtiyaç duyulmaksızın ipotek hakkı varlık kazanabilir. Böyle durumlar tescille kazanılma durumuna istisna olup yalnızca kanunda sayılan hallerle sınırlıdır¹³⁷. Bu durumlar Medeni Kanun'un 865, 867 ve 876. maddelerinde düzenlenmiştir. Üç madde de taşınmazın değerinin korunması amacıyla yürütülen faaliyetler çerçevesinde harcanan tutarları güvence altına almak amacıyla sevk edilmiştir¹³⁸.

1.2.2.3. Mahkeme Kararı ile Tescil

Rehin sözleşmesinin kurulmasıyla birlikte taşınmaz maliki, taşınmaz üzerinde rehin hakkının tesisini sağlamak için gerekli faaliyetlerde bulunma yükümlülüğü altına girer¹³⁹. Söz konusu edim yükümlülüğü niteliği itibariyle bir yapma edimdir¹⁴⁰. Taşınmaz malikinin söz konusu yükümlülüğünü yerine getirmemesi durumunda ise lehine rehin hakkı tesisi taahhüdünde bulunulan kişi mahkemeye başvurma imkanına sahiptir¹⁴¹. Bu noktada alacaklının açacağı dava esas itibariyle bir eda davası niteliğindedir¹⁴². Mahkemenin böyle bir dava neticesinde tesis edeceği hüküm eda hükmü niteliğinde olur. Ancak böyle bir hükmün varlığı halinde dahi rehin sözleşmesi gerçekleştirilecek tescilin hukuki sebebi olma niteliğini sürdürür. Bu noktada tesis edilen eda hükmü bir hukuki sebep olmaktan ziyade, daha önce varlık kazanmış bir hukuki sebebi ispat eder vasıta niteliğindedir¹⁴³.

¹³⁶ Akıntürk/Ateş, s. 122.

¹³⁷ Köprülü/Kaneti, s. 342; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 918.

¹³⁸ Köprülü/Kaneti, s. 343; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 919.

¹³⁹ Köprülü/Kaneti, s. 298; Sirmen, Eşya, s. 589.

¹⁴⁰ Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 793.

¹⁴¹ Ertaş, Eşya, s. 565; Köprülü/Kaneti, s. 299.

¹⁴² Ertaş, Eşya, s. 565; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 916.

¹⁴³ Çetiner, s. 45.

Rehin hakkının kurulmasına dönük elde edilen eda hükmünün etkisi ise doktrinde tartışmalara sebep olmaktadır. Bir görüşe göre¹⁴⁴, rehin hakkının dava yoluyla tesisi durumuna ilişkin kanun koyucu herhangi bir hüküm sevk etmemiştir. Bu durumda ise ortaya bir kanun boşluğu çıkmaktadır. Söz konusu boşluk ise kıyas yoluyla doldurulmalıdır. Kıyas durumunda fonksiyon gösteren hüküm ise taşınmaz mülkiyetine ilişkin TMK. m. 716¹⁴⁵ hükmüdür. Bu hüküm çerçevesinde rehin hakkının tesisine dönük eda hükmü elde edildiği anda rehin hakkı da kurulmuş demektir. Hükmün elde edilmesinin ardından gerçekleştirilen tescil ancak açıklayıcı nitelikte olur. Bir diğer görüşe göre¹⁴⁶, mahkeme kararı basit bir eda hükmü niteliğindedir. Zira kanun koyucu intifa hakkı, irtifak hakkı, oturma hakkı ve taşınmaz yükü gibi sınırlı ayni haklarda taşınmaz mülkiyetine ilişkin hükümlere atıfta bulunmuş ancak aynı şeyi rehin hakkı için yapmamıştır. Böyle davranmakla kanun koyucu, taşınmaz mülkiyetine ilişkin hükümlerin rehin haklarında uygulanmaması noktasında örtülü bir irade sergilemiştir. Bu sebepten dolayı rehne ilişkin hükümlerde düzenlenen istisnai durumlar haricinde tescilsiz rehin hakkı iktisabı mümkün değildir. Bu yüzden mahkeme tarafından verilen böyle bir kararın yegâne fonksiyonu, malikin rehin hakkının tesisine dönük bulunması gereken yazılı beyanın yerine geçmesidir. Bu hükmün elde edilmesinin ardından alacaklının mahkeme kararını ibraz etmek suretiyle rehin hakkının tescilini sağlaması gerekmektedir. Taşınmazlar için tescilsiz iktisap halleri sınırlı sayı ilkesine bağlı kalınmak suretiyle belirlenmiştir. Bu sebeple ikinci görüşün kabulü doğru olur.

1.3. TAŞINIR REHNİ

1.3.1. Genel Olarak

¹⁴⁴ **Ayan**, Eşya, Cilt III, s. 210; **Erel**, Şafak, Gayrimenkul Rehninde Sıra, Ankara, 1974, s. 107; **Köprülü/Kaneti**, s. 299.

¹⁴⁵ Söz konusu hüküm şu şekildedir: “(1) Mülkiyetin kazanılmasına esas olacak bir hukukî sebebe dayanarak malikten mülkiyetin kendi adına tescilini istemek hususunda kişisel hakka sahip olan kimse, malikin kaçınması hâlinde hâkimden, mülkiyetin hükmen geçirilmesini isteyebilir. (2) Bir taşınmazın mülkiyetini işgal, miras, kamulaştırma, cebrî icra veya mahkeme kararına dayanarak kazanan kişi tescili doğrudan doğruya yaptırabilir. (3) Bir taşınmazın mülkiyetinde eşler arasındaki mal rejimi dolayısıyla meydana gelen değişiklikler, eşlerden birinin istemiyle tapu kütüğüne doğrudan tescil olunur”.

¹⁴⁶ **Acar**, Rehin Hukuku, s. 219; **Davran**, Bülent, Rehin Hukuku Dersleri, İstanbul, 1972, s. 31; **Sirmen**, Eşya, s. 593; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 983.

Niteliği itibariyle özüne zarar vermeksizin kendi gücüyle ya da başka bir güç sayesinde bir yerden başka bir yere taşınabilen eşyaya, taşınır eşya denir¹⁴⁷. Bu nitelikteki eşyalar kural olarak Türk Medeni Kanunu'nun taşınırlara ilişkin hükümlerine tabi olur¹⁴⁸. Ancak nitelikleri itibariyle taşınır olmalarına rağmen bazı eşyalar, ekonomik gereklilikler göz önünde bulundurularak farklı hükümlere tabi kılınmıştır. Söz konusu eşyalar üzerinde rehin tesisi, Türk Medeni Kanun'u hükümlerine göre değil kendi özel kanunlarına göre gerçekleştirilir. Ancak bunların dışındaki taşınırlar Türk Medeni Kanunu'na tabi olurlar¹⁴⁹.

Taşınır rehninin pek çok türü bulunmaktadır. Ancak bu çalışmada uygulamada en çok karşılaşılan taşınır rehni türleri ele alınacaktır. Bu sebeple aşağıda ulaşım araçları rehinleri ile teslimli taşınır rehni ele alınacak ve bu çerçevede açıklamalar yapılacaktır.

Kanun koyucu taşınır rehnine ilişkin hükümleri düzenlerken en önemli yeri teslimli taşınır rehnine ayırmıştır. Esas itibariyle taşınır rehninin ana tipi, teslimli taşınır rehnidir. Taşınırlar söz konusu olduğunda kanun koyucu, taşınmaz rehninde olduğu gibi, genel hükümler sevk etme yoluna gitmemiştir. Ancak nitelikleri uygun düştüğü ölçüde teslimli taşınır rehnine ilişkin hükümlerin, diğer taşınır rehinlerinde uygulama alanı bulması da mümkündür¹⁵⁰. Ayrıca TMK.'da, teslimli taşınır rehni başlığı altında düzenlenmiş genel nitelikli hükümler oldukça azdır. Bu sebeple gerektiği hallerde taşınmaz rehnine ilişkin genel nitelikteki hükümlerin de taşınır rehinlerinde uygulama alanı bulabilmesi mümkündür¹⁵¹.

¹⁴⁷ **Esener/Güven**, s. 321; **Nomer/Ergüne**, Eşya, s. 11; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 740; **Serozan**, s. 252; **Sirmen**, Eşya, s.493.

¹⁴⁸ **Esener/Güven**, s. 44; **Nomer/Ergüne**, Eşya, s. 11.

¹⁴⁹ TMK. taşınır rehnini sınırlı sayı ilkesine bağlı kalmak suretiyle; teslimli zorunlu rehin (TMK. m. 939-49); hapis hakkı (TMK. m. 950-953); rehin karşılığı borç para verenlerle yapılan rehin (TMK. m. 962-969); hayvan rehni (TMK. m. 940) ve rehinli tahvil olmak üzere altı başlık altında düzenlemiştir.

¹⁵⁰ **Uyumaz Alper**, Motorlu Taşıt Rehni, İstanbul, 2012, s. 56; **Köprülü/Kaneti**, s. 453; **Cansel**, s. 8; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1092. Ancak sicile bağlı taşınırlar için, taşınmazlara ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiğine dair görüşler de vardır. Söz konusu görüşler hakkında detaylı bilgi için bkz. **Akçura-Karaman**, s. 44.

¹⁵¹ **Cansel**, s. 18; **Köprülü/Kaneti**, s. 453; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1092.

1.3.2. Teslime Bağlı Taşınır Rehni

1.3.2.1. Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Konusu

Teslime bağlı taşınır rehninin konusunu, parayla ölçülebilir bir değere sahip olan taşınır eşyalar oluşturmaktadır. Aynı zamanda söz konusu taşınırların maddi mal niteliğini de haiz olması gerekmektedir¹⁵². Bu tanım çerçevesinde karşılaşılan kavramların açıklanması önem arz etmektedir. Teslimli taşınır rehninin kurulabilmesi için her şeyden önce taşınır eşya niteliğine sahip bir şey¹⁵³ söz konusu olmalıdır. Bu sebeple bilhassa eşya kavramının neye karşılık geldiğinin tespit edilmesi, teslimli taşınır rehninin kapsamının tayin edilmesinde önem arz etmektedir. Ayrıca taşınır eşyanın, maddi mal niteliğini de haiz olması gerekmektedir. Bu sebeple maddi mal kavramı da ne ifade ettiği açıklanması gereken bir husustur.

1.3.2.1.1. Maddi Mal

İnsanların ihtiyaçlarını gideren ve bu sebeple de insanlarca yararlı sayılan şeylere mal denir¹⁵⁴. Hukuk açısından mal kavramı ise haklara konu olabilecek niteliklere sahip tüm şeyler olarak kabul edilir¹⁵⁵. Haklara hangi malların konu olabileceğini belirlemek hukuk düzenine aittir. Bunun içindir ki mal kavramı hem doğal hem de hukuki bir kavram niteliğindedir¹⁵⁶. Esas itibarıyla mallar, maddi mallar ve maddi olmayan mallar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır¹⁵⁷. İncelenen konu bakımından önem arz eden ise maddi mallardır.

¹⁵² Akıntürk/Akıpek/Ateş, s. 841.

¹⁵³ Dış alemi oluşturan, insan dışındaki her türlü maddi ve maddi olmayan varlıklara şey denir. İnsan ihtiyaçlarına cevap verme noktasında fonksiyonel oldukları ölçüde şeylere olan ilgi ve ihtiyaç da artar. Bkz. Akıpek/Akıntürk/Ateş, s. 25; Güneş Yusuf, Orman ve Arazi Mülkiyeti Uyuşmazlıkları, İstanbul, 2018, s. 108; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 19.

¹⁵⁴ Emiroğlu, Kudret/ Danışoğlu, Bülent/ Berberoğlu, Binnur, Ekonomi Sözlüğü, İstanbul, 2006, s. 540.

¹⁵⁵ Cumahoğlu, Emre, Yayım Sözleşmesi, İstanbul, 2018, s. 53.

¹⁵⁶ Akıpek/Akıntürk/Ateş, s. 25.

¹⁵⁷ Erdem, H. Ercüment, Milletlerarası Ticaret Hukuku, İstanbul, 2017, s. 192; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 21.

Maddi mallar, cisimsel bir varlığı olan, hissedilen veya mekânda bir yer kaplayan şeylerdir. Bu sebeple de yalnızca katı şeyler değil, aynı zamanda sıvılar ve gazlar da maddi mallar arasında yer almaktadır¹⁵⁸.

1.3.2.1.2. Eşya Kavramı

Genel itibariyle hukuk açısından eşya insanların ihtiyaçlarını karşılamaya yarayan, edinilmeye elverişli, bir diğer deyişle üzerinde fiili ve hukuki hakimiyet tesis edilmeye elverişli olan maddi mallardır¹⁵⁹. Söz konusu tanım karşımıza bazı unsurlar ortaya çıkarmaktadır. Eşya kavramının sınırlarının tam ve doğru bir şekilde tespit edilebilmesi için bu unsurların incelenmesi önem arz etmektedir.

1.3.2.1.2.1. Cismanilik Unsuru

Bir şeyin eşya vasfına sahip olabilmesi için maddi varlığı bulunan, elle tutulabilir, üç boyutlu bir forma sahip olması gerekir¹⁶⁰. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere maddi varlığı ile boşlukta bir yer işgal etmeyen bir şeyin eşya olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Türk hukuku bakımından cismani varlığa sahip olmayan haklar, malvarlığı, keşif ve icatlar, fikir ve sanat ürünleri, markalar, tabii kuvvetler ve benzeri şeyler eşya olarak nitelendirilemez¹⁶¹.

¹⁵⁸ **Akıpek/Akıntürk/Ateş**, s. 25; **Aksoy-Dursun**, s. 6. “Elle tutulup gözle görülemeyen, hissedilemeyen, mekânda bir yer kaplamayan yani cisimsel bir varlığı olmayan şeylere maddi olmayan mallar denir. Maddi olmayan mallar, cisimsel bir varlığa sahip olmamakla birlikte modern toplumun gereklerinden ötürü hukuk düzeni tarafından haklara konu olabilecekleri gibi para ile ölçülebilen ekonomik değerlere de sahip olabilirler. Maddi olmayan mallar, para ile ölçülebilir değere haiz malvarlığı hakları ile fikir ürünü olan eserlerdir. Bir diğer deyişle söz konusu mallar, malvarlığı hakları ile örneğin bir roman ya da beste gibi insan zekasının ve yaratıcılığının sonucu ortaya çıkan şeylerdir”. Detaylı bilgi için bkz. **Yünlü Levent**, “Fikri Mülkiyet Hakkı”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Cilt 23, Sayı 1-2, s. 903 vd.; **Hırş**, Ernst, Fikri ve Sınai Haklar, Ankara, 1948, s. 1 vd.

¹⁵⁹ **Misili**, Sinan, “Karayoluyla Yapılan Eşya Taşımalarında Taşımanın Üstlenilmesi ve Eşya Kavramı”, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, Cilt 5, Sayı 1, s. 74; **Cansel/İnan**, s. 361; **Hatemi/Serozan/Arpacı**, s. 49; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 19; **Eren**, Mülkiyet Hukuku, s. 52.

¹⁶⁰ **Serozan**, s. 71; **Ünal/Başpınar**, s. 16; **Misili**, s. 74.

¹⁶¹ **Eren**, Mülkiyet Hukuku, s. 52; **Işık**, Egemen, Marka Hukukunda Sessiz Kalma Yoluyla Hak Kaybı, İstanbul 2017, s. 99-100. Eşya olarak nitelendirilemeyen söz konusu şeyler, farklı hukuki

1.3.2.1.2.2. Sınırlarının Belirli Olması Unsuru

Bir şeyin eşya niteliğine sahip olabilmesi için cismani varlığın yanında başka unsurlara da sahip olması gerekmektedir. Bu unsurlardan biri de şeyin sınırlarının yeterli derecede belirlenerek bağımsız bir nitelik kazanmış olması gerekliliğidir¹⁶². Nitekim cismani bir varlığa sahip olduğu halde atmosferde serbest biçimde bulunan hava, ırmaklarda kendi kendine akan ve denizlerde toplanan sular hukuki anlamda eşya değildir¹⁶³.

Yalnızca fiziksel sınırların belirli olması bir şeyin eşya sayılması için yeterli değildir. Aynı zamanda söz konusu şeyin ekonomik sınırlarının da belirli olması gerekmektedir. Ekonomik sınırlarının belirli olmasının yanında, şeyin, işlevsel bir bütünlük göstermesi, belirli bir ihtiyaca cevap verir nitelikte olması gerekmektedir¹⁶⁴.

1.3.2.1.2.3. Hakimiyet Kurulmaya Elverişli Olma

Bir şeyin eşya olabilmesi için sınırlarının belli olmasının yanı sıra üzerinde hakimiyet kurulmaya da elverişli olması gerekmektedir. Bu çerçevede, üzerinde insan hakimiyeti tesisine elverişli olmayan şeyler, maddi bir varlık gösterebilirler dahi eşya kavramına dahil edilemezler¹⁶⁵.

1.3.2.1.2.4. Kişi Dışılık Unsuru

Bir şey üzerinde hakimiyet kurulabiliyor olması, söz konusu şeyin eşya olarak nitelendirilmesi için yeterli değildir. Aynı zamanda o şey üzerinde hakimiyet tesisine hukuk düzeninin de müsaade ediyor olması gerekmektedir¹⁶⁶. Eğer üzerinde hakimiyet

imkanlar vasıtasıyla korunmakta ve güvence altına alınmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. **Bozbel Savaş**, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, İstanbul 2012, s. 1 vd.

¹⁶² **Cansel/İnan**, s. 362-363; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 20.

¹⁶³ **Esener/Güven**, s. 42.

¹⁶⁴ **Akıpek/Akıntürk/Ateş**, s. 29; **Aksoy-Dursun**, s. 25-26; **Ünal/Başpınar**, s. 17-18.

¹⁶⁵ **Ertaş**, Eşya, s. 6; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 7.

¹⁶⁶ **Sirmen**, Eşya, s. 7; **Ünal/Başpınar**, s. 19; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 6.

kurulabilen bir şeyin kullanımına, şey üzerinde tasarrufta bulunulmasına hukuk düzeni müsaade etmiyorsa söz konusu şeyi eşya olarak nitelendirmemek gerekmektedir¹⁶⁷.

1.3.2.2. Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kapsamı

Taşınır rehinlerinde rehnin kapsamına nelerin dahil olduğuna ilişkin düzenleme TMK. m. 947’de yer almaktadır. Bu düzenleme esas olarak teslime bağlı taşınır rehinlerine uygulanmakla birlikte yapısı uygun düştüğü ölçüde diğer rehin türlerine de uygulanabilir¹⁶⁸.

Taşınırlar için bütünleyici parçanın rehin durumunda akıbetinin ne olacağına noktasında TMK. m. 947/III hükmü fonksiyon gösterir. Söz konusu hükme göre, “*Rehin, paraya çevirme sırasında bütünleyici parça niteliğindeki doğal ürünleri de kapsar*”. Bu hüküm lafzı itibariyle dar kapsamlı bir konu için düzenlenmiş gibi durabilir. Ancak tüm bütünleyici parçaların akıbetini belirleyen cinsten bir düzenlemedir¹⁶⁹. Aynı zamanda TMK. m. 684/I hükmü¹⁷⁰ de benzer bir sonucu öngörmektedir.

Bütünleyici parça olma özelliğinin rehnin kurulmasından önce ya da sonra kazanılması önem arz etmez. Önemli olan tek husus paraya çevirme anında bütünleyici parça olma özelliğinin mevcut olmasıdır¹⁷¹. Buna karşılık rehin hakkının kurulmasından sonra bütünleyici parça olma özelliğinin kazanılması durumunda, alacaklının, bütünleyici parça niteliğindeki eşyanın asıl eşyadan ayrıştırılmasına rıza göstermesi gerekmektedir. Ancak bunun aksine anlaşma yapılması da mümkündür¹⁷². Bunun dışındaki durumlarda bütünleyici parçanın asıl şeyden ayrılması, söz konusu eşya üzerinde rehin hakkının sona

¹⁶⁷ Akıpek/Akıntürk/Ateş, s. 234; Sirmen, Eşya, s. 7; Ünal/Başpınar, s. 19.

¹⁶⁸ Acar, Rehin Hukuku, s. 149; Esener/Güven, s. 508.

¹⁶⁹ Acar, Rehin Hukuku, s. 150; Esener/Güven, s. 508; Nomer/Ergüne, Eşya, s. 315; Makaracı-Başak, s. 204. Aksi nitelikteki bir görüş için bkz. Uyar, Talih, “*Taşınır Rehni Kavramı ve Taşınır Rehninin İlamsız Takip Yoluyla Paraya Çevrilmesinde Takip Talebi*”, Eskişehir Barosu Dergisi, Sayı 12-13, 2007, s. 89.

¹⁷⁰ Söz konusu hüküm şu şekildedir: “*Bir şeye malik olan kimse, o şeyin bütünleyici parçalarına da malik olur*”.

¹⁷¹ Esener/Güven, s. 509

¹⁷² Acar, Rehin Hukuku s. 151.

ermesine sebebiyet vermez. Ancak rehin hakkının devamı için bu eşya üzerinde alacaklının zilyetliğinin devam ediyor olması gerekmektedir¹⁷³.

TMK. m. 947/I hükmüne göre, “*Rehin, taşınırı eklentileriyle birlikte kapsar*”. Bu açık hükümden dolayı eklentilerin rehne dahil olması noktasında herhangi bir şüphe yoktur¹⁷⁴. Eklentilerin de rehne dahil olması hususunda, rehin hakkından önce ya da sonra bu niteliğin kazanılmış olmasının bir önemi yoktur. Bu düzenlemenin fonksiyon gösterebilmesi için eklenti üzerinde de alacaklının zilyetliğinin tesis edilmiş olması gerekmektedir¹⁷⁵.

1.3.2.3. Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kurulması

Teslime bağlı taşınır rehni, rehnin konusu taşınır eşyanın dolaysız zilyetliğinin rehinli alacaklıya veya bir güvenilir üçüncü kişiye sağlanması suretiyle kurulan iradi taşınır rehni çeşididir¹⁷⁶.

Kural olarak teslime bağlı taşınır rehninin hukuki sebebi rehin sözleşmesidir¹⁷⁷. TBK. m. 12 gereğince kanunda aksi öngörülmedikçe sözleşmenin içeriği herhangi bir şekle tabi değildir. Taşınırlar üzerinde rehin kurmak amacıyla gerçekleştirilecek rehin sözleşmesi için herhangi bir şekil şartı öngörülmemiştir¹⁷⁸. Aynı zamanda rehin sözleşmesi ile maliki olduğu eşya üzerinde rehin hakkı tesis edilmesine razı olan kişinin borçlu olması da gerekmez¹⁷⁹.

Her sözleşmede olduğu gibi rehin sözleşmesinde de tarafların üzerinde uzlaşmak zorunda olduğu unsurlar vardır. Bu unsurlar objektif esaslı unsurlardır¹⁸⁰. Geçerli bir rehin

¹⁷³ Acar, *Rehin Hukuku*, s. 151.

¹⁷⁴ Acar, *Rehin Hukuku*, s. 154; Esener/Güven, s. 508-509.

¹⁷⁵ Acar, *Rehin Hukuku*, s. 154; Esener/Güven, s. 508-509.

¹⁷⁶ Köprülü/Kaneti, s. 445; Sirmen, *Eşya*, s. 670.

¹⁷⁷ Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 844; Esener/Güven, s. 559.

¹⁷⁸ Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 844; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 1030; Aybay/Hatemi, s. 299.

¹⁷⁹ Ögütçü/Doğrusöz, s. 82; Köprülü/Kaneti, s. 478

¹⁸⁰ Eren, *Borçlar*, s. 249; Oğuzman/Öz, s. 72-73.

sözleşmesinden bahsedilmek için tarafların, bir alacağa teminat teşkil etme amacıyla rehin kurulması ve rehne konu olacak eşya hususlarında anlaşmaları gerekmektedir¹⁸¹. Parayla ifade edilmesi şartıyla her çeşit alacağın rehinle teminat altına alınması mümkündür¹⁸². Aynı zamanda teminat altına alınan alacağın, rehin sözleşmesinin kurulduğu esnada doğmuş veya belirli olması şartları da aranmaz¹⁸³. Önemli olan rehlin paraya çevrilmesi talebinde bulunulduğu anda doğmuş ve belirli bir alacağın söz konusu olmasıdır¹⁸⁴.

Yukarıda anlatılan hususlar çerçevesinde temelde bir borç ilişkisi bulunması şartıyla teslimine bağlı taşınır rehni, rehin sözleşmesi ve ölüme bağlı tasarruf yoluyla alacaklı lehine rehin tesis etme borcu altına giren kişinin, bu amaçla eşyanın zilyetliğini devretmesi ile kurulur¹⁸⁵. Bu noktada, rehin sözleşmesinde meydana gelen bir geçersizliğin, gerçekleştirilen devir üzerindeki etkilerini ele almak gerekmektedir. Taşınmazlar üzerinde aynı hak kazanılması hususunda sebebe bağlılık ilkesi tartışmasız kabul gördüğü halde taşınır için benzer bir uzlaşmadan bahsetmek mümkün değildir¹⁸⁶. Taşınır bakımından soyutluk görüşü de savunulmaktadır. Bu görüşe göre, temelde geçerli bir borç ilişkisi söz konusu olmasa dahi tarafların gerçekleştirdiği tasarruf işlemi geçerliliğini korur. Teslime bağlı taşınır rehni kurmak için tarafların akdettiği rehin sözleşmesi herhangi bir sebepten geçersiz olsa dahi, alacaklının rehin hakkını kazanması mümkün olur¹⁸⁷. Öğretide desteklenen diğer görüşe göreyse, taşınır bakımından da sebebe bağlılık ilkesi geçerlidir¹⁸⁸. Bu sebeple geçerli bir borçlandırıcı işlem olmaksızın teslimine bağlı taşınır rehininin tesis edilmesi mümkün değildir. Eğer malik, böyle bir işlem tesis

¹⁸¹ **Başak-Makaracı**, s. 26.

¹⁸² **Ertaş**, Eşya, s. 598; **Köprülü/Kaneti**, s. 470.

¹⁸³ **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 1018; **Sirmen**, Eşya, s. 668.

¹⁸⁴ **Akıpek/Akıntürk/Ateş**, s. 839; **Esener/Güven**, s. 551.

¹⁸⁵ **Ayan**, Eşya, Cilt III, s. 288; **Öğütçü Tahir/Doğrusöz Mehmet Edip**, Rehin Hukuku, Ankara 1982, s. 79

¹⁸⁶ **Erbek, Özge**, “*Taşınır Mülkiyetinin Devrinde Sebebe Bağlılık (İllilik)-Soyutluk (Mücerretlik) Meselesi*”, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi, Cilt 8, Özel Sayı, Prof. Dr. Aydın ZEVLİLİLER’e Armağan, Aralık, 2013, s. 937.

¹⁸⁷ **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 746; **Öz**, Turgut, Öğreti ve Uygulamada Sebepsiz Zenginleşme, 1. Baskı, İstanbul 1990, s. 184.

¹⁸⁸ **Akıpek/Akıntürk/Ateş**, s. 583-584; **Aybay/Hatemi**, s. 151; **Eren**, Mülkiyet Hukuku, s. 498-499; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 673-674

etmek amacıyla eşyanın zilyetliğini devretmişse, açacağı istihkak davasıyla rehne konu edilen eşyanın kendisine teslimini talep edebilir¹⁸⁹.

Rehin sözleşmesi veya ölüme bağlı tasarruf ile rehin tesis etme borcu altına giren kişinin edimini yerine getirmediği durumlarda ise mahkemeden elde edilen eda hükmü niteliğindeki kararın icrası ile teslimine bağlı taşınır rehni kurulur¹⁹⁰. Bu noktada önemle vurgulamak gerekir ki mahkeme karar verdiği anda değil ancak söz konusu kararın icrası sağlandığı anda teslimine bağlı taşınır rehni kurulur. Zira taşınmazlar için öngörölmüş olan TMK. m. 716 benzeri bir hüküm taşınırlar bakımından söz konusu değildir¹⁹¹.

1.3.3. Ulaşım Araçları Üzerinde Rehin

1.3.3.1. Genel Olarak

Sicile bağlı olarak rehnedilebilen taşınırlar, sahip oldukları ekonomik değerden ötürü önemli teminat unsurlarıdır. Malikler gerek kendi borçlarını gerekse de üçüncü kişilerin borçlarını teminat altına almak amacıyla bu tarz taşınırlarını rehne konu yapabilirler¹⁹². Ancak genel olarak malikler, yüklenmiş oldukları borca karşılık elde etmiş oldukları taşınırları rehne konu etmek suretiyle teminat sağlama yoluna gitmektedirler¹⁹³. Böyle durumlarda ise malikler, borçlarını ödeyebilmek için, rehne konu olan taşınırların işletilmesi suretiyle elde edilecek gelire ihtiyaç duyarlar¹⁹⁴. Fakat rehin hakkının kurulmasının zilyetliğin devrine bağlı kılındığı sistemler, borç altına giren malikleri zor duruma sokmakta ve ekonomik faaliyetlerini yürütmek için ihtiyaç duydukları taşınırları teslim etmeye mecbur kılmaktaydı¹⁹⁵. Bu sebepten dolayı hukuk sistemimiz, belirli taşınırlar üzerinde rehin hakkının tesis edilmesi için sicil esasını benimsemiş ve sicilde

¹⁸⁹ Davran, s. 79; Köprülü/Kaneti, s. 455; Akıpek/Akıntürk/Ateş, s. 583-584; Aybay/Hatemi, s. 151

¹⁹⁰ Cansel, s. 41.

¹⁹¹ Acar, Rehin Hukuku, s. 222.

¹⁹² Tek, Gülen Sinem, Ulaşım Araçlarının İpoteği, 1. Baskı, İstanbul 2012, s. 1.

¹⁹³ Tek, s. 1; Akçura-Karaman, s. 9.

¹⁹⁴ Esener/Güven, s. 565; Akçura-Karaman, s. 9.

¹⁹⁵ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 1039.

yapılan değişiklikleri rehin hakkının kurulması için yeterli kabul etmiştir¹⁹⁶. Bu sayede hem borçluya ekonomik faaliyetlerine aksamadan devam etme imkânı verilmiş, hem de alacaklının edimine daha kolay ulaşmasının önü açılmıştır¹⁹⁷. Ulaşım araçları rehni, bir sicile yapılan tescil ile taşınır rehninin kurulabildiği hallere en temel örnektir.

Ulaşım aracı rehni, hava araçları, gemiler ve motorlu taşıtlar üzerinde tesis edilen rehin türlerini kapsayan bir kavramdır¹⁹⁸. Ulaşım araçları üzerinde tesis edilen rehin hakkı da alacağın ödenmemesi durumunda alacaklıya, rehne konu eşyayı satmak suretiyle bedelinden alacağını temin etme hakkı vermektedir¹⁹⁹.

Ulaşım araçlarının konusunu teşkil eden gemiler, motorlu taşıtlar ve hava araçları da taşınır eşya niteliğindedir. Zira özünde ve işlevinde herhangi bir değişikliğe neden olmaksızın bir yerden başka bir yere nakledilebilen eşyalar taşınır eşya olarak nitelendirilir²⁰⁰. Bu noktada söz konusu eşyaların da taşınır oldukları noktasında herhangi bir şüphe söz konusu değildir. Buna karşılık ulaşım araçları belli başlı bazı konularda taşınır eşyalardan ayrılmaktadır. Zira ulaşım araçları gerek boyutları gerekse de sahip oldukları ekonomik değer nedeniyle özel bir durum arz ederler. İşte bu özel durum sebebiyle kanun koyucu, ulaşım araçları üzerindeki aleniyeti zilyetlik yerine sicille sağlama yoluna gitmiş ve ulaşım araçlarını taşınmaz malların tabi olduğu hukuki rejime yaklaştırma yoluna başvurmuştur²⁰¹. Bu sebeple söz konusu taşınırlar üzerinde kurulacak rehin hakları da ancak ilgili sicillerde gerekli kayıtların yapılması durumunda varlık kazanır²⁰².

1.3.3.2. Ulaşım Araçları Rehninin Konusu

1.3.3.2.1. Rehne Konu Olabilen Gemiler

¹⁹⁶ **Esener/Güven**, s. 565; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 1039; **Tek**, s. 1.

¹⁹⁷ **Esener/Güven**, s. 565; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 1039; **Tek**, s. 1.

¹⁹⁸ **Tek**, s. 12; **Akçura-Karaman**, s. 10.

¹⁹⁹ **Akıpek/Akıntürk/Ateş**, s. 731-732.

²⁰⁰ **Esener/Güven**, s. 44; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 10-11.

²⁰¹ **Tek**, s. 12-13.

²⁰² **Esener/Güven**, s. 565; **Sirmen**, Eşya, s. 658-659.

TTK. m. 931/I hükmüne göre, “*Tahsis edildiği amaç, suda hareket etmesini gerektiren, yüzme özelliği bulunan ve pek küçük olmayan her araç, kendiliğinden hareket etmesi imkânı bulunmasa da bu Kanun bakımından gemi sayılır*”²⁰³.

Bir eşyanın TMK. m. 931/I hükmü gereğince gemi olarak nitelendirilebilmesi, sicilli taşınır rehni hükümlerine tabi olabilmesi için yeterli değildir. Zira yalnızca Türk gemi siciline kaydedilmiş olan gemiler sicilli taşınır rehnine konu olabilir²⁰⁴. Bir geminin Türk gemi siciline kaydedilebilmesi için Türk bayrağını çekme hakkına sahip olması veya yabancı bir devlet veya onun vatandaşı hesabına Türkiye’de inşa edilmesi gerekmektedir²⁰⁵. Bir geminin Türk bayrağı çekebilmesi içinse Türk vatandaşlarının mülkiyetinde bulunması gerekmektedir²⁰⁶. Eğer söz konusu gemi paylı mülkiyete konu olmuşsa payların çoğunluğunun, elbirliğiyle mülkiyete konu olmuşsa maliklerin çoğunluğunun Türk vatandaşı olması durumunda Türk bayrağı çekme imkanını elde eder (TTK. m. 940/III.). Eğer gemi; bir dernek, vakıf veya kurumun mülkiyetinde ise söz konusu tüzel kişiliğin yönetim kurulu üyelerinin çoğunluğunun Türk olması durumunda Türk bayrağı çekme hakkını elde eder (TTK. m. 940/IV.). Eğer gemiyi mülkiyetinde bulduran tüzel kişilik bir ticaret şirketiye, şirketi yönetmeye yetkili olanların çoğunluğunun Türk vatandaşı olmaları ve şirket sözleşmesine göre oy çoğunluğunun Türk ortaklarda bulunması, anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde ayrıca payların çoğunluğunun nama yazılı ve bir yabancıya devrinin şirket yönetim kurulunun iznine bağlı bulunması, şartıyla Türk bayrağı çekme hakkına sahip olur (TTK. m. 940/IV.). Geminin Türk Ticaret Siciline kaydedilmiş bir donatma iştirakinin mülkiyetinde olduğu durumlarda da paylarının yarısından fazlası Türk vatandaşlarına ait ve iştiraki yönetmeye yetkili paydaş donatanların çoğunluğunun Türk vatandaşı olması şartıyla Türk bayrağı çekme hakkına sahip olurlar (TTK. m. 940/V.).

²⁰³ Gemi kavramının detaylı tarifi için bkz. **Sözer** Bülent, “*Gemi Nedir? Deniz Ticareti Hukukunda “Gemi” Kavramının Tarifi için Ortak Payda Olarak Kullanılabilecek Unsurlar Olabilir Mi?*”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 13, Sayı 1, 2017, s. 252 vd.

²⁰⁴ **Atamer**, Kerim, Gemi ve Uçak İpoteğinin Hukuksal Temelleri, İstanbul, 2012, s. 313. Burada bahsi geçen sicil, Milli Gemi Sicilidir. TTK. m. 996 hükmü gereğince yalnızca Milli Gemi Siciline kayıtlı olan gemiler, incelenmekte olan hükümler çerçevesinde rehne konu olabilirler. Detaylı bilgi için bkz. **Akçura-Karaman**, s. 268 vd.

²⁰⁵ **Cansel**, s. 7.

²⁰⁶ **Akçura-Karaman**, s. 268.

1.3.3.2.2. Rehne Konu Olabilen Hava Araçları

Türk Sivil Havacılık Kanunu'nun üçüncü maddesine göre, havalanabilen ve havada seyredabilen her türlü araç hava aracıdır. Ancak rehne konu olabilmek için hava aracı olmak yetmemektedir.

Bir hava aracının rehne konu olabilmesi için uçak siciline kaydolması gerekmektedir²⁰⁷. Uçak siciline kaydolabilmek için de Türk sivil hava aracı olmak gerekmektedir. Türk sivil aracı ise, devlet hava araçları tanımı dışında kalan ve mülkiyeti Türk Devletine veya kamu tüzel kişilerine veya Türk vatandaşlarına ait aracı ifade eder (TSHK. m. 3). Hava aracının bir tüzel kişiliğin mülkiyetinde bulunduğu hallerde ise kanun koyucu, tüzel kişiliğin kar amacı ile faaliyet yürütüp yürütmediğinden hareketle konuyu ele almıştır. Bu çerçevede geminin mülkiyeti kamu kurumu niteliğindeki mesleki kuruluşlara, derneklere, siyasi partilere, sendikalara veya vakıflara aitse, söz konusu tüzel kişilerin idari organlarının çoğunluğu Türk olması durumunda uçak Türk vatandaşlarının mülkiyetinde sayılır (TSHK. m. 49). Geminin mülkiyetinin Türk Ticaret Siciline kaydedilmiş ticari şirketlere veya kooperatifler ve bunların birliklerine ait olduğu durumdaysa, şirketi idare ve temsil etmeye yetkili olanların çoğunluğunun Türk vatandaşı olması ve şirket ana sözleşmesine göre oy çoğunluğunun Türk ortaklarda bulunması durumunda hava aracına Türk vatandaşlarının malik olduğu hükme bağlanmıştır (TSHK. m. 49). Fakat bir uçağın uçak siciline kaydının mümkün olması noktasında fonksiyon gösteren tek hüküm TSHK. m. 49 değildir. TSHK. m. 60 hükmünde de belirli şartlar sayılmıştır. Söz konusu hükme göre, sivil hava aracının başka bir memlekette tescil edilmemiş olması ve eğer tescil edilmiş ise oradan kaydının silindiğine dair belge getirilmiş olması gerekmektedir. Yine aynı hükme göre, hava aracının uçuşa elverişli bulunduğuna dair Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığınca verilmiş belgeye sahip olunmalıdır. Bu çerçevede bir sivil hava aracının uçak siciline kaydında Türk Sivil Havacılık Kanunu'nun 49. ve 60. maddeleri birlikte ele alınacak ve ancak söz konusu hükümlerde yer alan olumlu ve olumsuz şartların yerine getirilmesi koşuluyla uçak siciline kayıt mümkün olabilir.

²⁰⁷ Akıpek/Akıntürk/Ateş, s. 833.

1.3.3.2.3. Rehne Konu Olabilen Motorlu Taşıtlar

Motorlu taşıt, karayolunda insan, hayvan ve yük taşımaya yarayan ve makine gücüyle hareket eden araçtır (KTK.m.3). Motorlu taşıtlar da tıpkı gemiler ve hava araçları gibi bir sicile kaydedilir²⁰⁸. Bu sebeple motorlu taşıtlar üzerinde, sicile gerekli kaydın yapılması suretiyle rehin hakkı kurmak mümkündür²⁰⁹. Ancak motorlu taşıtlar üzerinde rehin tesisinde kanun koyucu, gemilerde ve hava araçlarında uyguladığı esaslardan ayrılarak, motorlu taşıtlar üzerinde teslim bağli taşınır rehni kurulmasına da müsaade etmiştir²¹⁰. Bu sonuç TMK. m. 940/II hükmünden çıkarılmaktadır. Zira söz konusu hükme göre, bir sicile tescili zorunlu olan taşınır mallar üzerinde, zilyetlik devredilmeden de taşınır malın kayıtlı bulunduğu sicile yazılmak suretiyle rehin kurulabilir. Bu noktada kanun bir zorunluluk öngörmemekte ve taraflara seçim hakkı tanımaktadır. Bu sebeple tarafların anlaşmak suretiyle teslim bağli taşınır rehni kurmaları mümkündür²¹¹.

1.3.3.3. Ulaşım Araçları Rehninin Kurulması

1.3.3.3.1. Ulaşım Aracı Rehninin Hukuki Sebebi

Ulaşım araçları üzerinde rehin kurulabilmesi için ilgili sicile tescil, tescilin gerçekleşebilmesi içinse hukuki sebep gereklidir²¹². Bu noktada en çok karşılaşılan hukuki sebep rehin sözleşmesi olmakla birlikte kanun hükmü ya da ölüme bağli tasarruflar da hukuki sebep olma noktasında fonksiyon gösterebilir²¹³.

²⁰⁸ Ancak kanun koyucu motorlu taşıtlarda, (gemiler ve hava araçları için uyguladığı esaslardan uzaklaşarak) tüm motorlu taşıtların sicile kaydedilmesi esasını benimsemiştir. Motorlu taşıtların sicile kaydedilmesi noktasında, motorlu taşıtların niteliği ve özellikleri önem arz etmemektedir.

²⁰⁹ **Ozanoğlu**, Hasan Seçkin, “*Türk Medeni Kanunu'nun 940. maddesinin II. fıkrası (Motorlu Araç Rehni) üzerine*”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, 2001, s. 27.

²¹⁰ **Ertas**, Tescilli Taşınır Rehinleri, s. 1181.

²¹¹ **Doğan**, Murat, “*Teslime Bağli Olmayan Motorlu Taşıtlar Rehni*”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 12, Sayı 3-4, 2008, s. 287.

²¹² **Tek**, s. 61.

²¹³ **Tek**, s. 62.

Tarafların rehin hakkının tesisi hususunda anlaşmaya varmaları gerekliliği, TSHK ve TTK'de düzenlenen ilgili hükümlerin doğal bir sonucudur. TSHK. m. 70 hükmüne göre, hava araçları üzerinde malik ile alacaklıların anlaşmaları şartıyla ilgili sicilde gerekli değişikliklerin yapılabileceği hükme bağlanmıştır. TTK. m. 1015 ise, gemi rehininin kurulması için geminin maliki ile alacaklının gemi üzerinde rehin kurulması hususunda anlaşmaları gerektiğini ifade etmiştir.

Rehin sözleşmesinin varlık kazanabilmesi için tarafların tüm objektif esaslı unsurlar üzerinde anlaşmış olmaları gerekir²¹⁴. Rehin sözleşmesinin objektif esaslı unsurları, rehin kurulması hususunda anlaşma, üzerinde rehin tesis edilecek eşya üzerinde anlaşma ve rehin ile güvence altına alınacak alacağın miktarında anlaşmadır²¹⁵. Eğer bu hususların tamamı üzerinde mutabakat sağlanmışsa gerekli şekil şartına da uyulmuş olması koşuluyla geçerli bir rehin sözleşmesi meydana gelmiş demektir.

Gemi rehni için şekil şartı TTK. m. 1015/II. hükmünde düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre, rehin kurulmasına ilişkin sözleşmelerin yazılı şekilde yapılması ve imzalarının noterce onaylanması gerekir. Aynı zamanda gemi sicil müdürlükleri de rehin sözleşmesinin yapılması noktasında yetkilendirilmişlerdir. Uçak rehninde şekil şartı TSHK. m. 70/II hükmünde düzenlenmiştir. Bu hükme göre, rehin tesisine ait anlaşmaların yazılı şekilde yapılması ve imzaların noterce onanmış olması şarttır. Buna karşılık gemi ve hava taşıtı rehninde olduğu gibi bir şekil şartı motorlu taşıtlar rehni hususunda öngörülmemiştir. Bu yüzden Karayolları Trafik Kanunu'nun yirminci maddesinde motorlu taşıtlar üzerinde mülkiyet haklarına ilişkin işlemleri şekle bağlayan hükmün, rehin bakımından da geçerli olabileceği hususu akla gelir²¹⁶. Ancak söz konusu hüküm dikkatle incelendiğinde, münhasıran mülkiyete ilişkin işlemlere şekil şartı getirdiği farkedilecektir²¹⁷. Bu sebeple mülkiyete ilişkin işlemlere getirilmiş şekil şartının rehin hususunda uygulama alanı bulamayacağını kabulü gerekir²¹⁸. Bir diğer deyişle, motorlu taşıtlar üzerinde rehin kurulması amacıyla kurulan sözleşmeler herhangi bir şekil şartına

²¹⁴ Eren, Borçlar, s. 249; Oğuzman/Öz, s. 72-73.

²¹⁵ Başak-Makaracı, s. 26.

²¹⁶ Doğan, s. 191; Tek, s. 66-67.

²¹⁷ Doğan, s. 191; Tek, s. 66-67.

²¹⁸ Doğan, s. 191; Tek, s. 66-67.

bağlanmamıştır. Dolayısıyla, TBK. m. 12 hükmü çerçevesinde şekil serbestisi söz konusudur.

Rehin sözleşmesi ile malik, sicil üzerinde gerekli değişikliklerin yapılması için talepte bulunma yükümlülüğü altına girer²¹⁹. Taraflar aksini kararlaştırmamışlarsa alacaklının bu sözleşme ile herhangi bir yükümlülüğü söz konusu olmaz. Bu sebeple rehin sözleşmesi tek tarafa borç yükleyen bir hukuki işlem mahiyetindedir²²⁰. Malikin edimini yerine getirmemesi durumunda ise alacaklı, dava açarak sicil üzerinde gerekli işlemlerin yerine getirilmesini isteyebilir²²¹. Bu dava bir eda davası niteliğindedir. Mahkemenin kararı bir eda hükmüdür ve bu hükümle birlikte malik tescili gerçekleştirmeye mahkûm edilir²²².

Rehin sözleşmesi, tescile sebep teşkil etme noktasında en sık rastlanan hukuki sebep olmakla birlikte tek hukuki sebep değildir. Kanun koyucu TTK. m. 1013²²³ ve TSHK. m. 71²²⁴ hükümlerinde kanuni rehin haklarını düzenlemişlerdir. Söz konusu hükümlere göre geminin ya da hava aracının yapımı ya da onarımı esnasında doğan alacaklar için yapımçı ya da onarımcı bir kanuni rehin hakkına sahiptir. Böyle bir durumda alacaklılar, doğrudan doğruya eşya üzerinde kendi lehlerine rehin hakkının kurulmasını talep edebilirler. Gemiler ve hava araçları için öngörüldüğü şekilde kanuni rehin hakkı motorlu taşıtlar hususunda öngörülmemiştir. Bu sebeple motorlu taşıtlar için kanun hükmü, tek başına tescilin hukuki sebebi olamaz²²⁵.

²¹⁹ Köprülü/Kaneti, s. 298; Sirmen, Eşya, s. 592.

²²⁰ Başak-Makaracı, s. 112, 118.

²²¹ Ertaş, Eşya, s. 565; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 916.

²²² Ertaş, Eşya, s. 565; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 916.

²²³ Söz konusu hüküm şu şekildedir: “(1) Tersane sahibi, geminin yapımı ve onarımından doğan alacakları için, o yapı veya gemi üzerinde, bir ipoteğinin tescilini isteme hakkına sahiptir. Bu haktan önceden feragat geçerli değildir. (2) Bu ipoteğin kurulması hakkında Türk Medenî Kanununun 895 ilâ 897 nci maddeleri uygulanır. (3) Gemi ipoteğinin kurulmasına yönelik istem hakkını teminat altına almak için, gemi veya yapı siciline şerh verilebilir. Geminin yapımı veya onarımı henüz tamamlanmamışsa, bedelin, tamamlanan işi karşılayan bir kısmı ve bedelin kapsamında olmayan giderler için bir teminat ipoteğinin kurulması istenebilir”.

²²⁴ Söz konusu hüküm şu şekildedir: “(1) Hava araçlarının yapımı ve onarımından doğan alacaklar için yapımçı veya onarımcı, hava aracı üzerinde kanuni bir ipoteğin tescilini isteyebilir. (2) Bu kanuni ipoteğin tesisi hakkında Medeni Kanun’un 809, 810 ve 811 inci maddeleri uygulanır”.

²²⁵ Tek, s. 101.

Ulaşım araçları üzerinde rehin hakkının tesis edilmesi noktasında ölüme bağlı tasarruflar da hukuki sebep olarak fonksiyon gösterebilirler. Ancak bunun için ölüme bağlı tasarruflar bakımından öngörülmüş olan geçerlilik şartlarının gerçekleşmiş olması gerekmektedir²²⁶.

1.3.3.3.2. Tescil

Tescil, üzerinde rehin kurulacak ulaşım aracının kayıtlı bulunduğu ilgili sicile yapılan bir tescil talebi ile gerçekleştirilir²²⁷. Tescil talebi ise ulaşım aracının kayıtlı bulunduğu ilgili sicile gerekli kaydın yapılması amacıyla yetkili kişi tarafından yöneltilen irade beyanıdır²²⁸.

Sicili tutmakla görevli idari müesseselerin kendiliğinden ilgili sicil üzerinde değişiklikte bulunma yetkisi yoktur. Bu sebeple rehin hakkının tescili için muhakkak bir tescil talebine ihtiyaç vardır²²⁹. Ancak tescilin gerçekleşmesi için tek başına tescil talebi yeterli değildir. Aynı zamanda ilgili sicili tutmakla görevli memurun talep çerçevesinde gerekli değişiklikleri de yapması gerekmektedir²³⁰. Böyle bir talep alan gemi, uçak veya trafik sicil memuru, işlemin gerçekleştirilmesi için gerekli olan tüm şartların yerine getirilmiş olup olmadığını inceler ve tüm şartların yerine getirildiği durumlarda gerekli tescili yapar.

İlgili sicilde değişiklik yapılması amacıyla gerçekleştirilen tescil beyanının kimin tarafından yapılacağı, beyanın hukuki sebebine göre tespit edilir. İpoteğin hukuki sebebinin bir rehin sözleşmesi olduğu durumlarda tescil beyanının malik tarafından yapılması gerekmektedir²³¹. Ancak malikin, rehin sözleşmesi ile yükümlendiği edimini yerine getirmemesi durumunda alacaklı mahkemeye başvurmak suretiyle elde ettiği eda hükmü çerçevesinde tescil beyanında bulunabilir²³². Rehinin sebebinin kanun hükmü

²²⁶ Ayan, Eşya, Cilt III, s. 205; Köprülü/Kaneti, s. 297.

²²⁷ Aybay/Hatemi, s. 79; Eren, Mülkiyet Hukuku, s. 205-206.

²²⁸ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemi, s. 198; Ünal/Başpınar, s. 338.

²²⁹ Esener/Güven, s. 138; Ünal/Başpınar, s. 339.

²³⁰ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemi, s. 206.

²³¹ Esener/Güven, s. 138; Köprülü/Kaneti, s. 298.

²³² Aybay/Hatemi, s. 86; Köprülü/Kaneti, s. 299.

olduğu durumlarda ise alacaklı tescil beyanında bulunabilir²³³. Rehin kurma borcunun bir ölüme bağlı tasarruftan kaynaklandığı durumlardaysa tescil talebi, kanuni ve atanmış mirasçılar tarafından gerçekleştirilir. Mirasçılar tarafından söz konusu beyanın gerçekleştirilmediği durumlardaysa alacaklının, yukarıda açıklandığı gibi mahkemeye başvurmak suretiyle tescilin gerçekleştirilmesini sağlaması mümkündür.

Tescil beyanının nereye yapılacağı da önemli bir husustur. Gemiler için tescil beyanı, geminin bağlı bulunduğu gemi sicil dairesine yapılmalıdır. GSN. m. 2 hükmü gereğince gemiler, bağlama limanlarının tabi olduğu sicil dairesi nezdinde sicile kaydedilirler. TTK. m. 946 gereğince bağlama limanı ise, gemiye ait seferlerin yönetildiği yeri ifade etmektedir.

Hava araçlarına ait sicil ise Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı nezdinde tutulur. Bu sebeple hava aracı rehni kurmak amacıyla bulunulacak tescil talebinin bakanlık bünyesindeki ilgili sicil müdürlüğüne yöneltilmesi gerekmektedir²³⁴.

Motorlu taşıtlar üzerinde rehin tesisi amacıyla tescil ise kayıtlı buldukları trafik siciline yapılan beyanla gerçekleşir²³⁵.

GSN. m. 85 gereğince gemiler bakımından gerçekleştirilecek tescil beyanının yazılı olması gerekmektedir. Ancak gemiler için olduğu gibi hava taşıtları ve motorlu taşıtlar bakımından tescil beyanı için herhangi bir şekil şartı öngörülmemiştir. Lakin söz konusu ulaşım araçları üzerinde tescil amacını taşıyan beyanlar, nitelikleri itibariyle ilgili sicili tutmakla görevli idari makama yönelmiş olmaları sebebiyle yazılı olmak durumundadırlar²³⁶.

²³³ **Ayan**, Eşya, Cilt III, s. 205; **Köprülü/Kaneti**, s. 299-300.

²³⁴ **Tek**, s. 136.

²³⁵ **Tek**, s. 136.

²³⁶ **Tek**, s. 137.

İKİNCİ BÖLÜM

REHİNLİ EŞYA ÜZERİNDEKİ MENFAATLERİN SİGORTALANMASI

2.1. SİGORTA SÖZLEŞMESİNİN KONUSU

2.1.1. Genel Olarak

Sigorta sözleşmesinin konusuna dair iki ana görüş öne çıkmaktadır. Bu görüşlerden ilki sigorta ile menfaat ilişkisinin korunduğunu öne süren menfaat teorisidir. Söz konusu teoriye göre sigorta sözleşmesinin konusu menfaat ilişkisidir²³⁷. Sigorta sözleşmesinin konusuna ilişkin ikinci görüş ise zaman içerisinde menfaat teorisine karşı geliştirilen aynı teoridir. Söz konusu teoriye göreyse sigorta ile rizikonun yöneldiği obje korunmaktadır. Aynı teoriye göre sigorta sözleşmesi bahsi geçen objeyi konu edinmektedir²³⁸.

Menfaat teorisinin kabulü halinde sigorta sözleşmesinin konusu rehinli eşya ile şahıslar arasındaki menfaat ilişkisi olur. Bunun bir sonucu olarak aynı eşyaya yönelmiş fakat birbirlerinden bağımsız menfaatlerin ayrı ayrı sigortalanabilmesi mümkün olabilmektedir. Ancak aynı teorinin kabulü halindeyse sigorta sözleşmesinin konusu doğrudan rehinli eşya olur. Bu durumdaysa rehinli eşya üzerinde farklı nitelikteki ekonomik menfaatlere sahip olan kişilerin, bu menfaatleri, ayrı sigorta sözleşmeleri ile güvence altına alması mümkün olmaz²³⁹.

²³⁷ **Kender**, Rayegan, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, 16. Baskı, İstanbul, 2017, s. 222; **Arseven**, Haydar, Sigorta Hukuku, 2. Baskı, 1991, İstanbul, s. 101; **Kayihan**, Şaban/**Bağcı**, Ömer, Sigorta Hukuku Dersleri, 4. Baskı, İstanbul, 2019, s. 65.

²³⁸ **Koenig**, W., “*Sigorta Menfaati ve Değerlendirmesi*”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Çev.: Fırat Öztan, Cilt 5, Sayı 1, 1969, s. 53.

²³⁹ **Can**, Mertol, Türk Özel Sigorta Hukuku, Cilt I, Ankara, 2018, s. 28.

Sigorta sözleşmesinin konusuna dair teoriler rehinli eşyaların sigorta sözleşmelerine konu olduğu haller bakımından büyük önem arz etmektedir. Zira menfaat teorisinin kabulü halinde rehne konu olan eşyanın maliki ile alacaklının eşyaya yönelmiş menfaatlerinin ayrı sigortalanması mümkün olabilmektedir. Ancak aynı teorisinin kabulü halindeyse böyle bir imkân söz konusu olamaz.

2.1.2. Menfaat Teorisi

Menfaat kavramı sigorta hukuku ve uygulaması bakımından bugün sahip olduğu anlama tarihsel bir gelişim sürecinin ardından erişmiştir. Söz konusu kavram öncelikle uygulamanın ihtiyaçlarına cevap niteliğinde ortaya çıkmış bunun ardından bilimsel çalışmalara ve hukuki düzenlemelere konu olmuştur.

Orta Çağ Avrupa'sında deniz yoluyla taşımacılığın getirdiği risklere karşı teminat bulma arzusu sigorta kurumunun doğmasına sebep olmuştur²⁴⁰. Bunun ardından sigortacının yükümlülüğünün kapsamının tayin edilmesi gerekmiştir. Bu gereklilikse bilhassa gemi sahibi tacirlerin, taşımaya konu edilen maliki olmadıkları eşyaları sigortalatmaları durumunda önem kazanmıştır²⁴¹. Zira sigortaya konu olan eşyaların tamamının zarara uğraması ya da yok olması durumunda tacirin, maliki olmadığı eşyalara ilişkin sigorta tazminatına hak kazanıp kazanmayacağı hususunun tespiti gerekmiştir²⁴². Sigortanın en temel prensiplerinden biri sigorta ettirenin somut zararlarının tazminidir²⁴³. Ortada bir zarar yoksa ödenmesi gereken bir tazminat yükümlülüğünden bahsedilemez²⁴⁴. Aksinin kabulü sigorta hukukunun en temel kavramlarından biri olan zenginleşme yasağı ilkesine aykırılık teşkil eder. Bu kapsamda zenginleşme yasağı ilkesinden yola çıkmak suretiyle bir görüş ortaya atılmıştır. Söz konusu görüşe göre tacir, ancak kendi mülkiyetinde olan mallar için sigorta tazminatını talep edebilir. Kendi mülkiyetinde olmayan mallar içinse

²⁴⁰ **Kender**, s. 19; **Kayhan/Bağcı**, s. 30; **Kara**, Etem, Sigortalanabilir Menfaat İlkesi, 2020, Ankara, s. 37.

²⁴¹ **Sayhan**, İsmet, Sigorta Sözleşmesinin Konusu, Ankara, 2001, s. 43.

²⁴² **Sayhan**, s. 43.

²⁴³ **Ayhan**, Rıza/ **Çağlar**, Hayrettin/ **Özdamar**, Mehmet, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, 2020, Ankara, s. 255; **Ulaş Işıl**, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, 8. Baskı, Ankara, 2012, s. 178.

²⁴⁴ **Bozkurt** Tamer, Sigorta Hukuku, 11. Baskı, İstanbul, 2018, s. 171; **Çeker**, Mustafa, Sigorta Hukuku, 1. Baskı, 2011, Adana, s. 107.

ancak menfaatini ispat etmek suretiyle tazminata hak kazanabilir²⁴⁵. Bu görüşle birlikte menfaat kavramı ilk kez sigorta hukuku içerisinde kendine bir yer bulmuştur²⁴⁶. Zaman içerisinde öğretilerde bu yeni kavramı açıklamak için pek çok tanım yapılmıştır²⁴⁷. Bu noktada en çok kabul gören görüş, sigorta menfaatini “*sözleşmenin süjesi ile objesi arasındaki, zarara uğrama riski altında bulunan ekonomik ilişki*” olarak tanımlayan görüştür²⁴⁸.

2.1.3. Aynı Teori

Sigorta sözleşmesinin konusunun menfaat olduğu görüşüne şiddetli eleştiriler yöneltilmiştir. Söz konusu itirazlarsa zamanla sigorta sözleşmesi ile sigorta konusu eşyanın korunduğunu kabul eden aynı teorinin esasını oluşturmuştur.

Söz konusu teoriye göre tazminat yükümlülüğü soyut bir kavram olan menfaat ilişkisinin zedelenmesiyle değil, sigorta konusu olarak kabul edilen şeyin tahrip olması, yok olması yahut eksilmesi neticesinde doğmaktadır²⁴⁹. Bu sebeple sigorta ilişkisinin konusunu tehlikeli olayın yöneldiği obje olduğunun kabulü gerekmektedir. Aynı zamanda bu kabulden de hareketle aynı teoriye göre, tehlikeli bir olay neticesinde zarara uğrama ihtimali bulunan her türlü mameleki değer sigorta sözleşmesinin konusunu teşkil edebilir²⁵⁰.

2.1.4. Değerlendirme ve Sonuç

Günümüz sigorta hukukunun gerçeklerinden hareket ederek sigorta sözleşmelerinin konusunun menfaat olduğunun kabulü gerekmektedir. Zira menfaat teorisi, sigorta hukukunun yapısından kaynaklı pek çok hususa aynı teoriye nazaran çok daha isabetli

²⁴⁵ **Sayhan**, s. 44

²⁴⁶ **Sayhan**, s. 46.

²⁴⁷ **Kender**, s. 222

²⁴⁸ **Taşkın**, s. 265; **Can**, Sigorta, s. 60; **Topsoy**, Fevzi, “*Başkasının Hayatı Üzerine Yapılan Sigorta Sözleşmelerinde Menfaat*”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt 31, Sayı 2, 2015, s. 147.

²⁴⁹ **Koenig**, s. 53.

²⁵⁰ **Koenig**, s. 53.

açıklamalar getirmektedir. Bu duruma en güzel örneklerden biri hırsızlık sigortasıdır. Hırsızlık sigortasını aynı teori kapsamında açıklayabilmek mümkün değildir²⁵¹. Hırsızlık neticesinde çalınan mal zarar görmemekte yalnızca çalınan mal ile malik arasındaki menfaat ilişkisi zarar görmektedir²⁵². Bunun yanında farklı kişilerin, aynı eşyaya yönelen farklı menfaatlerini ayrı ayrı sigortalatabilmeleri de menfaat teorisi ile açıklanabilmektedir²⁵³.

Öte yandan menfaat unsuru sigorta sözleşmelerini diğer hukuki ilişkilerden ayırma noktasında da çok önemli bir fonksiyonu yerine getirmektedir. Menfaat kavramı bilhassa kumar ve bahis sözleşmeleri²⁵⁴ ile sigorta sözleşmeleri arasındaki ayrımı tespit etme noktasında önem arz etmektedir²⁵⁵. Zira sigorta müessesinin ilk ortaya çıktığı zamanlarda bu iki kavram arasındaki fark belirsizdi. Sigortada da bahiste de esas itibarıyla bilinmeyen şüpheli bir durumun gerçekleşme olasılığına sonuçlar bağlanmaktadır²⁵⁶. Ancak sigorta ilişkisi kapsamında bir kişinin belirli bir mal ile arasındaki menfaat ilişkisinin zarara uğraması durumunda doğan zararların tazmin edilmesi amacıyla ödeme yapılmaktadır²⁵⁷. Bu durumsa iki kavramı birbirinden ayırmaktadır²⁵⁸. Sigorta sözleşmeleri ile kumar ve bahis sözleşmeleri arasındaki bu fark ise menfaat kavramının özünü teşkil etmektedir.

²⁵¹ **Kender**, s. 223.

²⁵² **Kender**, s. 223.

²⁵³ **Kender**, s. 223; **Topsoy**, s. 147.

²⁵⁴ Kumar ve bahiste bir kişi, birçok kişi tarafından verilen paraların toplamını tamamen şansa bağlı olarak elde etmektedir. Ancak diğer kişilerin de parayı, toplanan paranın tamamını almak arzusu içinde vermekte olduklarına dikkat etmek gerekir. Kumar birden fazla kişinin karşılıklı olarak, aralarından kazanacak olana bir edimin taahhüt edildiği, bahis ise tarafların birbirlerine zıt iddialarına karşı, iddiası yanlış çıkanların karşı tarafa bir edim taahhüt ettiği sözleşmelerdir. Bkz. **Akgün**, Evrim, Ferdi Kaza Sigortası Sözleşmesi, İstanbul, 2017, s. 13; **Tüzüner**, Özlem, “Kumar ve Bahis Borcu Hakkında De Lege Ferenda Düşünceler”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 108, 2013, s. 246 vd.

²⁵⁵ **Nomer Cahit/Yunak Hüseyin**, Sigortanın Genel Prensipleri, İstanbul, 2000, s. 64; **Kayihan Şaban**, Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu, Ankara, 2004, s. 44; **Ünan Samim**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi Sigorta Hukuku, Cilt I, 1. Baskı, 2016, İstanbul, s. 86; **Kayihan/Baçcı**, s. 126.

²⁵⁶ **Kayihan/Baçcı**, s. 125.

²⁵⁷ **Nomer/Yunak**, s. 64; **Kayihan/Baçcı**, s. 126.

²⁵⁸ **Kayihan/Baçcı**, s. 126; Hayat sigortaları bakımından da benzer görüş için bkz. **Şenocak**, Kemal, “Hayatı Sigorta Edilecek Kişi”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt 28, Sayı 4, 2012, s. 61.

Buna göre menfaat, sigorta sözleşmesinde öngörülen bir tehlikeli olay sebebiyle maddi zarara uğrama ihtimali olan her türlü ilişkidir²⁵⁹.

Bu sebeple menfaat unsuru tüm sigorta ilişkilerinin ortak karakteristik özelliğini teşkil etmektedir. Herhangi bir menfaat olmaksızın sigorta ilişkisi tesis edilmişse, bu ilişki esasında bir bahis ilişkisidir. Menfaat ilişkisinin mevcudiyetinin aranmaması halinde, rizikonun yöneldiği objenin telef olması durumunda, obje ile hiçbir menfaat ilişkisi olmayan kişiler de eğer objeyi sigortalatmışlarsa tazminata hak kazanabilmektedir. Bir diğer deyişle zarardan bağımsız olarak belirli bir şarta bağlanmış ödeme söz konusu olmaktadır. Bu durumdaysa sigorta sözleşmeleri ile kumar ve bahis sözleşmeleri arasında herhangi bir fark kalmamaktadır.

2.2. REHİNLİ EŞYA ÜZERİNDEKİ SİGORTALANABİLİR MENFAATLERİN ÖZELLİKLERİ

2.2.1. Genel Olarak

Menfaat, sigortalı veya sigorta ettiren kimsenin, sigorta sözleşmesinde yer alan tehlikeli olay meydana geldiğinde, mameleki zarara uğrayabileceği ekonomik ilişkidir²⁶⁰. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi bir menfaatin varlığı sigorta için yeterli değildir. Aynı zamanda sigorta sözleşmesine de konu edilebilmesi gerekir. Bunun içinse menfaatlerin taşınması gereken bazı özellikler vardır. Söz konusu özellikler olmaksızın sigorta ilişkisinin kurulabilmesi mümkün olamaz. Bu noktada bir menfaatin sigorta ilişkisine konu olabilmesi için zarara uğrama ihtimalinin mevcut olması, ekonomik değeri haiz olması, hukuken geçerli olması ve sigorta sözleşmesinin kurulduğu tarihte mevcut veya ileride doğabilir nitelikte olması gerekmektedir²⁶¹.

2.2.2. Zarara Uğrama İhtimalinin Mevcudiyeti

²⁵⁹ Sayhan, s. 41.

²⁶⁰ Kubilay, Huriye, Uygulamalı Sigorta Hukuku, 2. Baskı, 2003, İzmir, s. 53; Nomer/Yunak, s. 63-64; Ulaş, Zarar Sigortaları, s. 43; Kayıhan/Bağcı, s. 67; Kara, s. 91.

²⁶¹ Sayhan, s. 84; Kara, s. 91.

Sigorta sözleşmelerinin konusunu menfaat teşkil eder. Ancak bir sigorta ilişkisinin kurulması için menfaatin varlığı tek başına yeterli değildir. Aynı zamanda söz konusu menfaatin zarara uğrayabilir nitelikte olabilmesi de gerekir²⁶². Eğer rehinli eşyaya yönelmiş menfaatlerin zarara uğraması mümkün değilse sigortalanabilir nitelikteki bir menfaatin de yokluğu söz konusu olur.

2.2.3. Menfaatin Ekonomik Değere Sahip Olması

Menfaat, mameleki zarara uğrayabilir nitelikteki ekonomik bir ilişki olmak zorundadır²⁶³. Bu şart aynı zamanda sigortaya konu olabilecek menfaatlerin de kapsamını daraltmaktadır²⁶⁴. Ancak pratikte ekonomik değeri olmayan eşyalar üzerinde rehin hakkı da kurulmayacağından, söz konusu eşyalar yürütülmekte olan çalışma bakımından önem arz etmemektedir.

2.2.4. Menfaatin Hukuken Geçerli Olması

Sigortalanabilir bir menfaatin varlığından söz edebilmek için bir menfaatin hukuken geçerli olması gerekir. Bir diğer deyişle menfaat sahibinin hukuk düzenince korunan bir ilişki çerçevesinde menfaat konusu ile bağlantılı olması gerekmektedir²⁶⁵. Örneğin temel işlemin herhangi bir sebeple hukuka aykırı olduğu hallerde, bir kişi lehine taşınmaz sicilinde mülkiyet tescili yapılmış olsa dahi, bu kişi ile taşınmaz arasında geçerli bir menfaat ilişkisinden söz etme imkanı yoktur. Benzer durum rehin hakkı sahibi için de geçerli olabilir. Rehinle teminat altına alınan alacağın herhangi bir sebeple geçersiz olduğu hallerde, alacaklı ile rehne konu eşya arasında herhangi bir menfaat ilişkisinin varlığından söz edilemez.

2.2.5. Menfaatin Halihazır veya Müstakbel Bir Menfaat Olması

²⁶² Sayhan, s. 83.

²⁶³ Şenocak, Kemal, Çifte Sigorta, Ankara, 2002, s. 24; Kara, s. 96; Ulaş, Zarar Sigortaları, s. 43; Kayıhan/Bağcı, s. 67; Nomer/Yunak, s. 64.

²⁶⁴ Şenocak, Çifte Sigorta, s. 24; Kara, s. 96; Kayıhan/Bağcı, s. 67.

²⁶⁵ Şenocak, Çifte Sigorta, s. 25; Kara, s. 97; Kayıhan/Bağcı, s. 67; Nomer/Yunak, s. 64.

Bir sigorta sözleşmesinin kurulabilmesi için hukuken geçerli bir menfaatin sözleşmeye konu edilmesi gerekse de söz konusu menfaatin sözleşmenin akdedildiği tarihte mevcut olması gerekmez²⁶⁶. Müstakbel bir menfaatin de sigortalanabilmesi mümkündür. Bu noktada bir menfaatin halihazırda mevcut olmayışı menfaatin yöneldiği objenin henüz var olmamasından ya da obje ile sigorta ettiren arasındaki menfaat ilişkisinin henüz doğmamış olmasından kaynaklanabilir. Bu iki durumda da müstakbel bir menfaatin sigortası mümkündür²⁶⁷. Henüz doğmamış ancak doğması muhtemel bir alacağı teminat altına almak amacıyla rehin tesis edildiği durumlarda, alacaklı ile rehinli eşya arasındaki menfaat ilişkisi müstakbel bir menfaat ilişkisidir.

2.3. SİGORTA SÖZLEŞMESİ

2.3.1. Sigorta Sözleşmesinin Tanımı

Sigorta sözleşmesinin tanımı hususunda öğretide farklı görüşler ileri sürülmüş ve bir uzlaşmaya varılamamıştır²⁶⁸. Ancak bu duruma rağmen kanun koyucu TTK. m. 1401 hükmünde söz konusu hukuki ilişkiyi tanımlama yoluna gitmiştir. İlgili hükme göre, *“Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir”*.

Görüldüğü üzere kanun koyucu sigorta sözleşmelerini ikili bir ayırım çerçevesinde ele alma yoluna gitmiştir²⁶⁹. Bu kapsamda ilk olarak zarar sigortası tanımlanmıştır. Bir prim karşılığında kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatine yönelen rizikonun sebep olabileceği zararın tazmininin üstlenildiği sigorta ilişkisine zarar sigortası denir²⁷⁰. Diğer yandan bir

²⁶⁶ Taşkın, s. 272.

²⁶⁷ Sayhan, s. 87.

²⁶⁸ Kayıhan/Bağcı, s. 113.

²⁶⁹ Kayıhan/Bağcı, s. 113; Ünan, Şerh, Cilt I, s. 15; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 128.

²⁷⁰ Kaner, İnci Deniz, Sigorta Hukuku, 3. Baskı, İstanbul, 2018, s. 39; Ulaş, Zarar Sigortaları, s. 10.

veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödenmesinin söz konusu olduğu ilişkiler de sigorta ilişkisidir²⁷¹. Böyle durumlarda sigorta sözleşmeleri esas itibariyle can sigortaları niteliğinde olur²⁷². Can sigortaları ise çalışmanın kapsamı dışında kalması sebebiyle incelenmeyecektir.

Her şeyden önce sigorta sözleşmesi gibi çok dinamik ve değişken bir kavramın kanunda tanımlanmış olması eleştirilere sebep olmuştur²⁷³. Ancak söz konusu eleştiriler yalnızca bu tercihle sınırlı kalmamış ve hükmün içeriğine de yönelmiştir²⁷⁴. Tanımda yer alan “*rizikonun, meydana gelmesi halinde bunu tazmin etmeyi*” ifadesi eksik bulunmuş ve eleştirilmiştir. Zira sigorta sözleşmesi ile amaçlanan “*rizikonun sebep olduğu zararların*” tazminidir. Eğer gerçekleşen riziko herhangi bir zarara sebebiyet vermediyse herhangi bir zarardan bahsedilemez dolayısıyla tazminat da söz konusu olamaz²⁷⁵. Aynı zamanda gerçekleşen rizikonun da sözleşmede öngörülmüş bir riziko olması gerekmektedir. Sözleşmede yer almayan bir riziko zarara sebebiyet verse dahi yine tazminat ödenmesi mümkün değildir²⁷⁶.

Kayıhan, söz konusu eleştirilerden yola çıkarak sigorta ilişkisini şu şekilde tanımlamıştır: “*Sigorta sözleşmesi öyle bir sözleşmedir ki, bununla bir taraf, diğer tarafın sahip olduğu bir menfaati, gelecekte gerçekleşmesi kesin olmayan sigortalının kontrolü dışındaki bir olayın rizikosuna karşı üzerine aldığı, diğer tarafın da, bunun karşılığında bir miktar para ya da buna denk bir karşılığı sigortacıya ödemeyi ya da tedarik etmeyi kabul ve taahhüt ettiği karşılıklı edimleri içeren bir sözleşmedir*”²⁷⁷. Ünan ise sigorta ilişkisini çok daha kısa bir şekilde tanımlama yoluna gitmiştir: “*Sigorta sözleşmesi, taraflardan birinin, diğer tarafa, bir prim karşılığında belirli bir rizikoya karşı sigorta koruması sağladığı sözleşmedir*”²⁷⁸.

²⁷¹ Ünan, Şerh, Cilt I, s. 18; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 128; Çeker, s. 217.

²⁷² Kubilay, s. 119; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 128; Çeker, s. 217.

²⁷³ Kender, s. 176.

²⁷⁴ Kender, s. 176.

²⁷⁵ Kayıhan/Bağcı, s. 11.

²⁷⁶ Kayıhan, Prim Ödeme Borcu, s. 33.

²⁷⁷ Kayıhan, Prim Ödeme Borcu, s. 33.

²⁷⁸ Ünan, Şerh, Cilt I, s. 12.

2.3.2. Sigorta Sözleşmesinin Unsurları

Bir sigorta ilişkisini kavrayabilmek için sigorta hukukunun kendine özgü kavramlarına hâkim olmak gerekmektedir. Ele alınan konu bakımından önem arz eden kavramlar ise şunlardır: Sigortacı, sigorta ettiren, sigorta bedeli, menfaat değeri, sigorta tazminatı, prim, riziko ve menfaat. Menfaat kavramını önceki bölümlerde açıklanmış olduğundan; sigortacı ve sigorta ettiren kavramları ise sigorta sözleşmesinin tarafları kısmında ele alınacağından bu başlık altında incelenmeyecektir.

2.3.2.1. Sigorta Bedeli

Sigorta bedeli, sigorta poliçesinde gösterilen ve tehlikenin gerçekleşmesi halinde sigorta değerini geçmemek şartıyla sigortalıya ödenen azami meblağa denir²⁷⁹. Bu çerçevede sigorta bedeli, sigortalanan menfaatin zarara uğraması durumunda sigortacının sorumlu olacağı azami miktarı ifade etmektedir. Rizikonun gerçekleşmesi sebebiyle sigortalanan menfaat, sigorta bedelinden daha büyük bir zarara uğramış olsa dahi, sigortacının sorumluluğu, sigorta bedeli ile sınırlıdır²⁸⁰. Bu çerçevede rehinli eşyalarda alacaklının menfaatinin sigortalandığı hallerde rehinle teminat altına alınan alacak miktarı ne olursa olsun sigorta bedeli, rehne konu eşyanın değerini geçemez. Bu çerçevede 10.000 TL değerindeki bir eşya, 15.000 TL tutarındaki bir alacak için rehnedilmiş olsa dahi, eşyaya ilişkin alacaklı menfaati 15.000 TL sigorta bedeli ile sigortalanamaz.

Rehne konu eşyaya ilişkin alacaklı menfaatinin sigortalandığı durumlarda, sigorta bedelini tespit edebilmek için rehinin sağladığı güvencenin kapsamını tayin etmek önem arz etmektedir. Anapara ipoteği bakımından teminat altına alınan alacağın kapsamını tayin eden TMK. m. 875 hükmüne göre, “*ana para, takip giderleri, gecikme faizi ve rehinin paraya çevrilmesinin istendiği tarihe kadar muaccel olmuş üç yıllık faiz ile son vadeden başlayarak işleyen faiz*” rehinin sağladığı güvence kapsamındadır. Bu sebeple alacaklının menfaatinin sigortalandığı durumlarda sigorta bedelinin, bu değerleri kapsar

²⁷⁹ Ünan, Şerh, Cilt I, s. 17; Kubilay, s. 44.

²⁸⁰ Çeker, s. 49; Ulaş, Zarar Sigortaları, s. 54.

şekilde düzenlenmesinde fayda vardır²⁸¹. 100.000 TL tutarındaki bir alacağı teminat altına almak amacıyla anapara ipoteği tesis edilmişse, alacaklının menfaatinin sigortalandığı durumlarda, rehnin kapsamında yer alan değerleri de güvence altına almak amacıyla 100.000 TL'yi aşacak şekilde sigorta bedeli tayini mümkündür. Benzer durum taşınırın rehni bakımından da geçerlidir. TMK. m. 946/II hükmüne göre, sözleşme faizleri, takip giderleri ve gecikme faizi de rehin ile teminat alınan alacağın kapsamına dahildir. Bu sebeple taşınır rehninde de alacaklının menfaati sigorta ediliyorsa, sigorta bedelinin tayininde söz konusu giderlerin de göz önünde bulundurulması isabetli bir yaklaşım olur²⁸².

Rehlinli alacaklılar arasındaki sıranın derece sistemine tabi olduğu rehin türleri de sigorta bedeli hususunda özellik arz eder. Eşya üzerinde rehin sahibi olan alacaklının menfaatini güvence altına almak amacıyla gerçekleştirilen sigorta sözleşmelerinde, sigorta bedeli, rehin hakkının tescil edildiği derecenin değerini aşamaz. Bu çerçevede rehne konu olan eşya 150.000 TL değerinde olsa dahi rehin hakkının tescil edildiği derece 80.000 TL ise sigorta bedeli de en fazla 80.000 TL olabilir. Bu noktada güvence altına alınan alacağın 80.000 TL'den fazla olması da fark yaratmaz. Ancak rehin hakkının tescil edildiği derecenin tutarını ya da güvence altına alınan alacak miktarını aşacak şekilde sigorta bedeli kararlaştırıldığı durumlarda, sigorta sözleşmesinin akıbetinin ne olacağı hususu önem arz eder. Bu noktada TTK. m. 1455 hükmü fonksiyon gösterir. Söz konusu hükme göre, *“Bir malın veya o mala ilişkin bir hakkın yalnız bir kısmında menfaat sahibi olan kişi, kendisine ait kısımdan fazlasını da sigorta ettirmişse, sigortanın bu fazlaya ilişkin kısmı, sigorta ettirenle aynı menfaati olanlar lehine yapılmış sayılır”*. Buna göre rehin hakkının tescil edildiği derece tutarını aşacak şekilde sigorta bedeli kararlaştırılmışsa fazla tutar diğer rehlinli alacaklılar lehine yapılmış kabul edilir. Eğer başa rehlinli alacaklı yoksa bu durumda artan tutardan rehne konu olan eşyanın maliki istifade edecektir²⁸³

2.3.2.2. Sigorta Değeri

²⁸¹ Ulaş, Işıl, *“Rehin ve Sigorta İlişkisi”*, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt 24, Sayı 4, 2008, s. 9.

²⁸² Ulaş, *Rehin ve Sigorta* s. 9

²⁸³ Kalpsüz, Turgut, *Gemi Rehni*, 3. Baskı, Ankara, 1999, s. 94

Sigorta konusu menfaatin sözleşmenin herhangi bir anındaki değerine, sigorta değeri denir²⁸⁴. Söz konusu kavram menfaat değeri olarak da nitelendirilmektedir²⁸⁵. Yukarıda açıklandığı üzere sigorta bedeli esasında sigortacının bir sözleşme kapsamında sorumlu olabileceği azami tutarı ifade etmektedir²⁸⁶. Sigortacının sorumluluğunun sınırını teşkil eden sigorta bedeli ise sigorta değerinden fazla olamaz²⁸⁷. Ancak bir sigorta sözleşmesi kapsamında sigorta değerinden daha yüksek bir meblağda sigorta bedeli kararlaştırılmış olsa dahi sigortacının sorumluluğu sigorta değeri ile sınırlı kalır²⁸⁸. Zira sigorta hukukunun en temel müesseselerinden biri zenginleşme yasağı ilkesidir²⁸⁹. Sigortalanan bir menfaatin tamamen yok olması halinde dahi sigortalının elde edebileceği tazminat miktarı ancak sigorta değeri kadar olur²⁹⁰. Sigorta değeri sigorta sözleşmesinin kurulduğu ana göre değil sigorta sözleşmesinde belirtilen rizikonun gerçekleştiği ana göre tespit edilmelidir²⁹¹.

Rehinli eşyaya ilişkin malik menfaatinin sigortalandığı hallerde sigorta değeri, rehne konu olan eşyanın değerini ifade etmektedir, Alacaklı menfaatinin sigortalandığı hallerdeyse sigorta değeri, rehinle teminat altına alınan alacak miktarıyla sınırlıdır. Ancak bu tutar, rehne konu olan eşyanın değerinden fazlaysa, rehne konu olan eşyanın değerini sigorta değeri olarak kabul etmek yerinde bir yaklaşım olur.

2.3.2.3. Sigorta Tazminatı

Sigorta sözleşmesinde öngörülen rizikonun gerçekleşmesi durumunda sigortalının uğradığı zararı gidermek için ödenen meblağa sigorta tazminatı denir²⁹². Bu noktada

²⁸⁴ **Can**, Mertol, *Birden Çok Sigorta*, İmaj Yayınevi, Ankara, 2004, s. 21;

²⁸⁵ **Bozkurt**, s. 38; **Can**, *Birden Çok Sigorta*, s. 22.

²⁸⁶ **Çeker**, s. 49; **Bozkurt**, s. 38.

²⁸⁷ **Can**, *Birden Çok Sigorta*, s. 22; **Ulaş**, *Zarar Sigortaları*, s. 54.

²⁸⁸ **Ulaş**, *Zarar Sigortaları*, s. 54; **Kayıhan/Bağcı**, s. 73.

²⁸⁹ **Mülazımoğlu**, Mehmet, “*Sorumluluk Sigortasında Sigortacının Borç ve Yükümlülükleri*”, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 5, 2015, s. 230.

²⁹⁰ **Can**, *Birden Çok Sigorta*, s.23.

²⁹¹ **Bozer**, Ali, *Sigorta Hukuku Genel Hükümler*, 2. Baskı, Ankara, 2004, s. 73.

²⁹² **Kubilay**, s. 54; **Bozkurt**, s. 39; **Ünan**, Şerh, Cilt I, s. 15.

sigortacının ödemekle yükümlü olacağı tazminatın sınırını sigorta bedeli teşkil etmektedir. Sigorta bedelinin sınırysa sigorta değeridir²⁹³.

2.3.2.4. Prim

Prim, sigorta ettirenin asli edim yükümlülüğüdür ve bir para²⁹⁴ borcunu ifade etmektedir²⁹⁵. Sigortacı aldığı primler karşılığında sigorta himayesi sağlamaktadır. Bu noktada prim miktarının belirlenmesinde sigorta bedeli, sigorta değeri ve üstlenilen rizikonun ağırlığı fonksiyon göstermektedir²⁹⁶.

Sigorta sözleşmesinde aksine kayıt yoksa prim borcu toptan ödenmelidir (TTK. m. 1430). Ancak taraflar aksini kararlaştırmışlarsa taksitle de ödenmesi mümkündür (TTK. m. 1430). Primin ödenmesi sigorta korumasının başlaması açısından oldukça önemlidir. Zira sigorta koruması kural olarak prim borcunun yahut ilk taksitinin ödendiği anda başlamaktadır (TTK. m. 1421).

2.3.2.5. Riziko

Riziko, ileride gerçekleşmesi muhtemel olan ancak gerçekleşip gerçekleşmeyeceği bilinmeyen ve sigortacının tazminat yükümlülüğünün doğmasına sebep olan olgudur²⁹⁷. Aynı zamanda riziko sigorta sözleşmesinin en önemli unsurlarından biridir zira sigortacının asli edim yükümlülüğünün konusunu teşkil etmektedir²⁹⁸. Bu noktada riziko kavramı esasında ileride gerçekleşip gerçekleşmeyeceği bilinmeyen bir olguyu ifade etmektedir²⁹⁹.

²⁹³ Kubilay, s. 54; Bozkurt, s. 39.

²⁹⁴ Tekinay, para kavramını şu şekilde tanımlamaktadır: “Para, bir memlekette, iktisadi kıymetlerin genel olarak mübadelesine ve ölçülmesine yarayan ve herkesçe ödeme vasıtası olarak kabul edilen şeydir”. Bkz. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 772.

²⁹⁵ Ayli, Ali, Zarar Sigortalarında Prim Ödeme Borcu, İstanbul, 2003, s. 4; Bozer, s. 37.

²⁹⁶ Bozer, s. 39; Ulaş, Zarar Sigortaları, s. 56.

²⁹⁷ Omağ, Merih Kemal, Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu, İstanbul, 1985, s. 10; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 136; Bozkurt, s. 40; Çeker, s. 48.

²⁹⁸ Çeker, s. 48; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 136.

²⁹⁹ Ancak sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce gerçekleşip gerçekleşmediği bilinmeyen rizikolara karşı da geçerli bir sigorta sözleşmesinin kurulması mümkündür (TTK.m. 1458). Bu

2.3.3. Sigorta Sözleşmesinin Tarafları ve Sigorta Aracıları

Sigorta sözleşmesinin tarafları, incelenen konu bakımından önem arz eden sigorta türü olan zarar sigortaları bakımından ele alınacaktır.

2.3.3.1. Sigorta Sözleşmesinin Tarafları

2.3.3.1.1 Sigortacı

Sigortacı, sigorta sözleşmesi hükümleri çerçevesinde prim karşılığında sigorta konusu menfaate yönelik rizikoyu taşımayı üstlenen kişidir³⁰⁰. Söz konusu yükümlülük ciddi bir sermayeyi ve örgütlenmeyi gerektirdiğinden kimlerin sigortacı olabileceği kanun koyucu tarafından Sigortacılık Kanunu ile düzenlenmiştir. İlgili düzenlemeye göre, ancak anonim şirketler, kooperatif şeklinde kurulan karşılıklı sigorta şirketleri ve söz konusu nitelikleri haiz oldukları takdirde yabancı sigorta şirketleri sigortacı olarak faaliyette bulunabilirler³⁰¹. Ancak belirtilen niteliklere sahip olmak sigortacı olarak faaliyet göstermek için yeterli değildir. Aynı zamanda söz konusu şirketlerin sigorta faaliyetlerine başlamadan önce Hazine ve Maliye Bakanlığı'ndan ruhsat almaları gerekmektedir. Bu zorunluluk SK. m. 5 hükmünün sonucudur³⁰². Söz konusu ruhsat, sigorta şirketlerinin faaliyet göstereceği her bir sigorta branşı için ayrı ayrı verilir³⁰³. Aynı zamanda alınan ruhsatın ticaret siciline tescil edilmesi ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi ile Türkiye çapında dağıtım yapılan ve tiraj bakımından ilk on sırada yer alan günlük gazetelerin en az ikisinde ilan edilmesi gerekmektedir³⁰⁴.

tür sigortalara geçmişe etkili sigortalar denmektedir. Detaylı bilgi için bkz. **Çapa**, M. Sadık, “*Geçmişe etkili sigorta*”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 18, Sayı 3, 2014, s. 341 vd.; **Atamer**, Kerim, “*Geçmişe Etkili Sigorta*”, Prof. Dr. Sabih Arkan’a Armağan, İstanbul, Ocak 2019, s. 233 vd.

³⁰⁰ **Kayıhan/Bağcı**, s. 133; **Bozkurt**, s. 18; **Ulaş**, Zarar Sigortaları, s. 14.

³⁰¹ **Kayıhan/Bağcı**, s. 133; **Ünan**, Şerh, Cilt I, s. 22; **Günay**, Barış, Sigorta Hukuku, Ankara, 2019, s. 60; **Yaslıdağ**, Beyhan, Sigortacılık: Sigorta Aracıları, Sigorta İşlemleri, 3. Baskı, Ankara, 2017, s. 69.

³⁰² **Günay**, s. 27; **Çeker**, s. 46.

³⁰³ **Günay**, s. 27.

³⁰⁴ **Günay**, s. 27.

Ruhsat almaksızın faaliyette bulunan kişilerle yapılan sigorta sözleşmelerinin akıbeti ise TTK. m. 1401 hükmünde düzenlenmiştir. İlgili hükme göre, “*Ruhsatsız bir şirket ile onun bu durumunu bilerek yapılan sigorta sözleşmeleri hakkında Türk Borçlar Kanunu’nun 604 ve 605 inci maddeleri uygulanır*”. Söz konusu düzenleme TBK’nın kumar ve bahis sözleşmelerine ilişkin hükümlere gönderme yapmaktadır. Buna göre ruhsatı olmayan sigorta sözleşmesinden doğan alacakların takip ve dava yoluyla öne sürülmesi imkanı yoktur. Bu kapsamda ne sigortacı prim borcunu ne de sigorta ettiren riziko neticesinde doğan zararlarına ilişkin sigorta tazminatını talep edebilir. Ancak söz konusu alacaklar esas itibariyle eksik borç niteliğinde olduğundan ifa edilmeleri durumunda geri istenemez³⁰⁵.

2.3.3.1.2. Sigorta Ettiren

Bir sigorta sözleşmesi sigortalanan menfaatin sahibi tarafından kendi ad ve hesabına yapılabilir. Aynı zamanda bir kişi, başkasına ait bir menfaati kendi adına ancak menfaat sahibi hesabına da sigortalatabilir.

2.3.3.1.2.1. Kendi Ad ve Hesabına Sigorta

Bir kişi kendi ad ve hesabına sigorta sözleşmesi yapmışsa her şeyden önce sigorta ettiren sıfatına sahip olur. Sigorta ettiren, sigortacının karşısındaki sözleşme tarafı olup başta prim borcu olmak üzere sözleşme kapsamındaki edimleri yerine getirmekle yükümlü olan kişiyi ifade etmektedir³⁰⁶. Ancak bu kişi sigorta konusu menfaatin de sahibi olduğundan aynı zamanda sigortalı sıfatına da sahip olmaktadır³⁰⁷.

Rehne konu olan eşyanın yok olması durumunda malik, borçtan kurtulmamakta ve kişisel malvarlığı ile sorumluluğu devam etmektedir. Bu sebeple rehne konu olan bir eşyaya

³⁰⁵ **Güven**, Kudret, “*Eksik Borçlar, Temel Özellikleri ile Hüküm ve Sonuçları Üzerine Bir İnceleme*”, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, 2016, s. 38.

³⁰⁶ **Can**, Birden Çok Sigorta, s. 50; **Bozkurt**, s. 23; **Ayhan/Çağlar/Özdamar**, s. 130; **Ulaş**, Zarar Sigortaları, s. 41.

³⁰⁷ **Omağ**, Rizikonun Ağırlaşması, s. 92; **Bozkurt**, s. 23.

malik olan kişinin, kendi ad ve hesabına sigorta sözleşmesi yapmasında yararı vardır³⁰⁸. Zira rehne konu olan eşyanın malikinin menfaatinin sigortalandığı ve eşyanın zarara uğradığı hallerde borç da ödenememişse, alacaklı, sigorta tazminatı sayesinde tatmin edilebilir ve bu sayede de borçlunun diğer malvarlığı unsurlarına başvurulmamış olunur³⁰⁹.

Aynı zamanda alacağı rehinle teminat altına alınmış alacaklının da eşyaya ilişkin menfaatinin sigortalanmasında çıkarı vardır. Zira rehne konu olan eşyanın yok olması durumunda sigorta tazminatı güvence fonksiyonunu yerine getirmeye devam edecektir. Bu sayede alacaklı herhangi bir teminat kaybına maruz kalmaz³¹⁰.

Yukarıda açıklanan hususlar çerçevesinde hem alacaklının hem de malikin kendi ad ve hesabına sigorta sözleşmesi kurması mümkündür. Söz konusu sözleşmede eşya maliki, eşyanın özüne ilişkin menfaatini, alacaklı ise alacaklı menfaati olarak nitelendirilen menfaatini sigorta ettirir.

2.3.3.1.2.2. Başkası Hesabına Sigorta

Öncelikle belirtmek gerekir ki söz konusu başlık altında başkası ad ve hesabına yapılan sigortalar ele alınmayacaktır. Zira başkası ad ve hesabına yapılan sigortalar esas itibariyle temsilen yapılan sigortaları ifade etmekte ve ele alınmakta olan konu bakımından önem arz etmemektedir³¹¹. Ancak bir kişinin başkasına ait bir menfaati sigortalatması suretiyle sigorta sözleşmesinin tarafı olması durumu önem arz etmektedir. Bu sebeple söz konusu başlık altında bu husus ele alınacaktır.

³⁰⁸ Ulaş, Rehin ve Sigorta, s. 6.

³⁰⁹ Ulaş, Rehin ve Sigorta, s. 6.

³¹⁰ Ulaş, Rehin ve Sigorta, s. 6.

³¹¹ Bir kişinin başka bir kimsenin ad ve hesabına sigorta sözleşmesi akdetmesi mümkündür. Bu durumda TBK. m. 40 vd. hükümlerinde düzenlenmiş olan temsile ilişkin hükümler kapsamında değerlendirme yapmak gerekmektedir. Ancak kanun koyucu, sigorta sözleşmelerinde temsile ilişkin Türk Ticaret Kanunu'nda birtakım özel düzenlemeler yapmayı uygun görmüştür. Bu kapsamda özellikle yetkisiz temsile ilişkin TTK. m. 1406/III hükmü önem arz etmektedir. Bkz. Can, Birden Çok Sigorta, s. 55.

Başkası hesabına sigortada sigorta ettiren ve sigortalı sıfatları birbirlerinden ayrılmaktadır. Başkası hesabına yapılan sigortalarda sigortacı ile sigorta ettiren dışında; sigortalanan menfaatin sözleşmede öngörülen bir riziko dolayısıyla zarara uğraması halinde tazminat talep edebilen bir üçüncü kişi daha bulunmaktadır. Bu kişiyse sigortalıdır³¹². Bu kapsamda başkası hesabına sigorta esas itibarıyla TBK. m. 129 anlamında üçüncü kişi lehine sözleşme niteliğindedir³¹³. Bu çerçevede alacaklı, rehne konu olan eşyanın özüne ilişkin menfaate sahip olan kişi lehine (malik) sigorta sözleşmesi yapabilir. Bu durumda alacaklı, sigorta ettiren olurken; malik de sigortalı olur. Aynı zamanda rehne konu eşyanın maliki de rehinli alacaklı lehine sigorta sözleşmesi yapabilir. Böyle hallerde sigorta tazminatı alacağı üzerinde yalnızca rehinli alacaklı hak sahibi olabilmektir³¹⁴.

Başkası hesabına sigorta sözleşmesi yapılabilmesi için bu sözleşmenin yapılmasında doğrudan ya da dolaylı bir maddi menfaatin varlığı gerekmez³¹⁵. Bu sebeple bir eşyanın sahibi ile arkadaş olan biri de arkadaşını çok sevdiği için onun lehine sigorta sözleşmesi yapabilir.

Başkası hesabına sigortada sigortalı, prim ödeme borçlusu olmasa dahi belirli durumlarda prim ödenmesi hususunda yetkilidir. Bu durum TTK. m. 1431/IV hükmünün doğal bir sonucudur. Söz konusu hükme göre, “*Başkası lehine yapılan sigortada, prim borcu için sigorta ettirenin aleyhine yapılan takip semeresiz kalmışsa, zarar sigortalarında sigortalı, can sigortalarında lehtar, bu durumun sigortacı tarafından kendilerine bildirilmesi hâlinde, primi ödemeyi üstlenirlerse sözleşme bu kişilerle devam eder; aksi hâlde, sigortacı sigorta ettirene karşı sahip olduğu hakları kullanır*”. Buna göre

³¹² **Omağ**, s. 93.

³¹³ **Kılıçoğlu-Yılmaz**, Kumru, “*Tam Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 22, Sayı 3, 2016, s. 1761. “Üçüncü kişi yararına sözleşme (TBK. m. 129) niteliği taşıyan başkası lehine sigorta; sigorta ettiren, sigortacı ve sigortalı arasında üç köşeli bir ilişki kurar. Sigorta ettiren ile sigortacı sigorta sözleşmesinin tarafları olarak karşılıklı birtakım hak ve borçlara sahiptir. Lehtar (sigortalı) ise menfaati sigorta ettirilen kişi olup sözleşmenin tarafı konumunda değildir”. Detaylı bilgi için bkz. **Ülgen**, Hüseyin, “*Başkası Lehine Sigorta ve Bu Sigortada Sigortalının ve Sigorta Ettirenin Talep ve Dava Hakkı*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 22, Sayı 3, 2016, s. 2828 vd.

³¹⁴ **Ulaş**, Zarar Sigortaları, s. 167; **Ulaş**, Rehin ve Sigorta, s. 7; **Kayihan/Bağcı**, s. 142.

³¹⁵ **Can**, Birden Çok Sigorta, s. 51.

alacaklının malik lehine ya da malikin alacaklı lehine sigorta sözleşmesi yaptığı durumlarda, prim borcunun sigorta ettiren tarafından ödenememesi halinde, sigortalının sözleşmenin tarafı olması ve sigorta ilişkisini sürdürmesi mümkündür.

2.3.3.2. Sigorta Aracıları

Sigorta şirketlerinin, sigorta işlemlerini tek başına yürütebilmesi ve bir merkezden müşterilere ulaşabilmesi mümkün değildir. Bu sebeple rizikolara karşı menfaatlerini sigorta ettirmek isteyenler ile sigorta firmalarını bir araya getirebilen örgütlenmelere ciddi gereksinim vardır³¹⁶. Sigorta şirketleri söz konusu örgütlenme gereksinimini karşılamak için şubeler açabilir ancak böyle bir yolun tercih edilmesi firmaların sermayesi bakımından önemli miktarda yükü de beraberinde getirmektedir³¹⁷. Aynı zamanda açılan şubelerin umulan başarıyı sağlayamaması ve zarara sebebiyet verebilmesi de her zaman mümkündür. Bu sebeple ciddi yükümlülükler üstlenen sigorta şirketleri, şube ve teşkilatlarını oluşturmada yetersiz yahut isteksiz olabilir. İşte bu noktada sigorta aracılığı çok önemli bir fonksiyonu yerine getirmektedir³¹⁸.

Sigorta aracısı, “*sigortacı ya da sigorta ettiren sıfatını haiz olmaksızın, sigortacı veya sigorta sözleşmesi akdetmek isteyen kimse ile arasındaki hukuki ilişkiden kaynaklanan yetkiye dayanarak bir ücret karşılığında sigorta sözleşmelerinin akdine yönelik hazırlık çalışmaları yapan ve/veya akdeden ve gerektiğinde sözleşmeden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmesi ve hakların elde edilmesi hususunda yardımcı olan gerçek ve tüzel kişi*” olarak tanımlanmıştır³¹⁹. Tanımdan da anlaşılacağı üzere sigorta aracılığı hem sözleşmenin kurulması aşamasında hem de söz konusu sözleşmelere ilişkin yükümlülüklerin yerine getirilmesinde fonksiyon göstermektedir³²⁰. Bu niteliklerinden dolayı da oldukça büyük önem arz etmektedirler.

³¹⁶ **Narbay, Şafak/Güllüce**, Muhammet Ali, “*Türk Hukukunda Sigorta Acenteleri*”, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2016, Cilt 22, Sayı 3, s. 1963 vd.

³¹⁷ **Bozkurt**, s. 45.

³¹⁸ **Bozkurt**, s. 45.

³¹⁹ **Yazıcıoğlu**, Emine, Sigorta Aracıları Hukuku I, İstanbul, 2010, s. 2;

³²⁰ **Yazıcıoğlu**, s. 1.

Türk hukukunda sigorta aracısı olarak faaliyet gösteren iki grup aracı vardır. Bunlar sigorta acenteleri ve sigorta brokerleridir³²¹.

2.3.3.2.1. Acente

TTK. m. 102/I hükmüne göre, “*Ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya işletmenin çalışanı gibi işletmeye bağlı bir hukuki konuma sahip olmaksızın, bir sözleşmeye dayanarak, belirli bir yer veya bölge içinde sürekli olarak ticari bir işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde aracılık etmeyi veya bunları o tacir adına yapmayı meslek edinen kimseye acente denir*”. Aynı zamanda söz konusu maddenin üçüncü fıkra hükmünde de sigorta hukukuna ilişkin düzenlemeler saklı tutulmuştur.

Kanunun tanımı çerçevesinde acente, tacire bağımlı olmaksızın bir ticari işletmeyi ilgilendiren sözleşmelere aracılık etmeyi veya bunları o tacir adına yapmayı meslek edinmiş kişidir. Aynı zamanda tacir ile acente arasındaki ilişki süreklilik arz etmektedir³²².

³²¹ **Ayhan/Çağlar/Özdamar**, s. 68; **Kender**, s. 128. TTK. hükümleri kapsamında söz konusu kişiler tacir yardımcılarıdır. Ticari işletmeler, tacirler tarafından işletilir. Fakat ticari işletmelerin işlem kapasiteleri ve faaliyette buldukları alanlar dikkate alındığında, bazen bir tacirin ticari işletmedeki tüm işleri tek başına yürütmesi mümkün olmayabilir. Bu sebeple tacirler, ticari işletme kapsamında iş paylaşımı yoluna başvurarak, bazı kişilerin emek ve mesailerinden istifade ederler. Bu kişilere “*tacir yardımcısı*” denilmektedir. Tacir yardımcıları, bağımlı tacir yardımcıları ve bağımsız tacir yardımcıları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Tacirden bağımsız olarak çalışan, çalışma yöntem ve koşullarını kendisi belirleyen tacir yardımcılarına, bağımsız tacir yardımcıları denilmektedir. Bağımlı tacir yardımcıları ise, tacire bağımlı olarak, tacirin talimatları çerçevesinde, onun gözetimi altında çalışırlar. Yani çalışma yöntem ve koşulları tacirden aldıkları talimatlar doğrultusunda şekillenir. Detaylı bilgi için bkz. **Feyzioğlu** Feyzi Necmettin, “*Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller*”, Ord. Prof. Dr. Halil Arslanlı’nın Anısına Armağan, İstanbul, 1978, s. 407 vd.

³²² **Kayıhan, Şaban**, Ticari İşletme Hukuku, 6. Baskı, Ankara, 2019, s. 324-325; **Bozkurt**, s. 47; **Ayhan/Çağlar/Özdamar**, s. 69. Sigortacılık Kanunu’nun 2. maddesinin birinci bendinde de sigorta acentelerine ilişkin bir tanıma yer verilmiştir. Söz konusu hükme göre sigorta acentesi, “*Ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya müstahdem gibi tâbi bir sıfatı olmaksızın bir sözleşmeye dayanarak muayyen bir yer veya bölge içinde daimî bir surette sigorta şirketlerinin nam ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık etmeyi veya bunları sigorta şirketleri adına yapmayı meslek edinen, sözleşmenin akdinden önce hazırlık çalışmalarını yürüten ve sözleşmenin uygulanması ile tazminatın ödenmesinde yardımcı olan kişiyi*” ifade etmektedir.

TTK kapsamında sigorta acentesi, bir sigorta sözleşmesinin yapılmasına aracılık edebilir ya da bizzat bir sigorta sözleşmesini yapabilir³²³. Bu çerçevede yetkilerinin kapsamına göre acenteler; aracı acenteler ve akit yapan acenteler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır³²⁴.

Aracı sigorta acentesi, akdedilmek istenen sigorta sözleşmesi hususunda bilgilendirmede bulunmak, danışmanlık yapmak, ikna faaliyetinde bulunmak, sigorta sözleşmesinin taraflarını bir araya getirmek ve sözleşme akdine ilişkin hazırlık çalışmalarını yapmakla yükümlüdür³²⁵. Sözleşme akdetmeye yetkili sigorta acentesiye tüm bu yetkilere ilaveten sözleşme kurmak amacıyla teklifte bulunmaya ve bu amaçla yöneltilmiş teklifleri kabul etmeye yetkilidir³²⁶. Ancak sözleşme yapma yetkisine sahip acente dahi özel olarak yetkilendirilmediği takdirde prim tahsilatına yetkili değildir³²⁷.

Sigorta sözleşmelerinin gerçekleştirilmesi sürecinde faaliyette bulunan acentelerin gerçek yahut tüzel kişi olması mümkündür³²⁸. Acenteler belirli bir bölge ya da yerde sigorta şirketi için faaliyet yürütürler³²⁹. Ancak acenteler bağımsız bir gerçek yahut tüzel kişilik olarak bu faaliyetleri yürütürler. Bunun sonucundaysa acente ile sigorta şirketi aralarında bir tabiiyet ilişkisi söz konusu değildir³³⁰. Acente ile sigorta şirketi arasındaki ilişki acentelik sözleşmesindeki hükümler çerçevesinde ele alınır³³¹. Sözleşmede düzenlenmeyen durumlar sebebiyle çıkan uyuşmazlıklarda ise TTK. m. 102 vd. hükümleri uygulanmalıdır³³².

Bir acentenin, sigorta sözleşmesinin yapılması yahut devamı süresince kendisine düşen görevleri gereği gibi yerine getirmemesi sebebiyle sigorta ettiren zarara uğrarsa, söz

³²³ **Kayıhan**, Ticari İşletme Hukuku, s. 324-325; **Ayhan/Çağlar/Özdamar**, s. 73-74.

³²⁴ **Kayıhan**, Ticari İşletme Hukuku, s. 324.

³²⁵ **Yazıcıoğlu**, s. 112.

³²⁶ **Yazıcıoğlu**, s. 112.

³²⁷ **Yazıcıoğlu**, s. 112.

³²⁸ **Kayıhan**, Ticari İşletme Hukuku, s. 322.

³²⁹ **Ülgen, Hüseyin/Helvacı, Mehmet/Kaya, Arslan/Nomer-Ertan**, Füsün, Ticari İşletme Hukuku, 6. Baskı, 2019, s. 833.

³³⁰ **Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan**, s. 832.

³³¹ **Arkan**, Sabih, Ticari İşletme Hukuku, 25. Baskı, Ankara, 2019, s. 222.

³³² **Arkan**, Ticari İşletme, s. 222.

konusu zararlarının tazminini sigorta firmasından talep edebilir³³³. Zira acente, sigorta firmasının yardımcı şahsı konumundadır³³⁴. Bunun bir sonucu olarak da sigortacı için öngörülmüş olan yükümlülükler, acente için de geçerlidir. Özellikle sigorta sözleşmesinin kurulması için yürütülen hazırlık sürecinde uğranılan zararların tazmini noktasında *culpa in contrahendo*³³⁵ ilkesi fonksiyon göstermektedir³³⁶. Aynı zamanda böyle durumlarda Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmeliğin 7. maddesi de uygulama alanı bulur³³⁷.

Acenteler bazı durumlardaysa yetki sınırlarını aşmak suretiyle işlemler gerçekleştirebilirler. Başkası adına sözleşme yapan kişi, temsil yetkisine sahip değilse yetkisiz temsil meydana gelir³³⁸. Acentenin, yetkisi olmaksızın veya yetkisinin sınırlarını aşmak suretiyle müvekkili adına sözleşme yaptığı durumlarda, sigorta şirketi sözleşmenin yapıldığını haber alır almaz sigorta ettirene sözleşmeye icazet verdiğini bildirebilir³³⁹. Aksi takdirde yapılan sözleşme sigorta şirketini bağlamaz. Bu durumda yetkisiz temsil ile gerçekleştirilmiş hukuki işlem ile bizzat acente sorumlu olur³⁴⁰.

2.3.3.2.2. Broker

Sigorta aracılardan bir diğeri de brokerlerdir. Kanun koyucu Brokerlerin tanımına ilişkin hükmü Sigortacılık Kanunu'nun 2. maddesinde tanımlar başlığı altında d bendinde

³³³ **Kayihan/Bağcı**, s. 159.

³³⁴ **Narbay /Güllüce**, s. 1964-1965.

³³⁵ *Culpa in contrahendo* sorumluluğu, sözleşme görüşmeleri sırasında tarafların özenli ve dürüst davranma ilkelerine kusurlu olarak uymamaları veya diğer taraf nezdinde uyandırılan güvene aykırılık nedeniyle verdikleri zarardan hakkaniyet ilkesi gereğince sorumlu olmasını ifade etmektedir. Detaylı bilgi için bkz. **Gezder**, Ümit, Türk/İsviçre Hukukunda Culpa in Contrahendo Sorumluluğu, İstanbul, 2009, s. 29 vd.

³³⁶ **Kayihan/Bağcı**, s. 159.

³³⁷ Söz konusu hüküm ise acentelerin kusurlu davranışları ile verdikleri zararlardan sorumluluğu düzenlemektedir: “*Sigorta sözleşmesinin kurulması ve devamı sırasında; bilgilendirme yükümlülüğü gereği gibi yerine getirilmemiş veya sigortacı hakkında yanıltıcı bilgi verilmiş veya Bilgilendirme Metninde yer alan bilgiler gerçeğe aykırı şekilde düzenlenmiş ve bu hâllerden herhangi biri sigorta ettirenin kararına etkili olmuş ise sigorta ettiren sigorta sözleşmesini feshedebileceği gibi, varsa uğradığı zararın tazminini de talep edebilir*”.

³³⁸ **Kayihan**, Şaban, “*Yeni Düzenlemeler Işığında Türk Hukukunda Sigorta Acenteleri*”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt 3, Sayı 27, 2008, s. 55-56.

³³⁹ **Kayihan/Bağcı**, s. 169.

³⁴⁰ **Kayihan/Bağcı**, s. 169.

düzenlemiştir. Söz konusu hükme göre, “*Sigorta veya reasürans sözleşmesi yaptırmak isteyenleri temsil ederek, bu sözleşmelerin yapılacağı şirketlerin seçiminde tamamen tarafsız ve bağımsız davranarak ve teminat almak isteyen kişilerin hak ve menfaatlerini gözeterek sözleşmelerin akdinden önceki hazırlık çalışmalarını yürütmeyi ve gerektiğinde sözleşmelerin uygulanmasında veya tazminatın tahsilinde yardımcı olmayı meslek edinen kişi*” broker olarak nitelendirilir³⁴¹.

Brokerler da acenteler gibi bağımsız tacir yardımcıları olarak ücret karşılığında, sigorta sözleşmesinin yapılması amacıyla faaliyet yürütmektedirler³⁴². Ancak sigorta brokerleri, olası sigorta ettiren adına faaliyet yürütürler. Oysa sigorta acenteleri, sigortacının bağımsız tacir yardımcısı olarak faaliyet yürütmektedirler. Aynı zamanda sigorta brokerleri ile olası sigorta ettiren arasındaki ilişki geçici niteliktedir. Ancak sigorta acentesi ile sigortacı arasındaki ilişki süreklilik arz eder³⁴³.

Tarafların aralarında kararlaştırmış olmaları koşuluyla sigorta brokerinin sigorta şirketi adına hukuki işlem gerçekleştirmesi de mümkündür³⁴⁴. Böyle bir anlaşmanın mevcut olmadığı durumlardaysa broker, sözleşmenin kurulmasından önceki hazırlık çalışmalarını yürütüp, sözleşmenin meydana gelmesi için uygun zemini oluşturmak amacıyla faaliyette bulunur³⁴⁵.

2.3.4. Sigorta Sözleşmesinin Kurulması

Sigorta sözleşmesi özünde bir borçlar hukuku ilişkisidir. Bu durumun bir sonucu olarak da söz konusu ilişkinin varlığı için tarafların birbirine uygun irade beyanlarına ve sözleşmenin esaslı unsurları üzerinde bir uyuşmaya ihtiyaç vardır³⁴⁶.

³⁴¹ **Özdamar**, Mehmet, “*Sigorta Brokeri ve Hukuki Niteliği*”, Cilt 57, Sayı 3, 2008, s. 530-531; **Bozkurt**, s. 57; **Ayhan/Çağlar/Özdamar**, s. 92.

³⁴² **Özdamar**, s. 534.

³⁴³ **Yazıcıoğlu**, s. 121.

³⁴⁴ **Özdamar**, s. 533.

³⁴⁵ **Özdamar**, s. 532-533.

³⁴⁶ **Günergök**, Özcan/**Kayıhan**, Şaban, Borçlar Hukuku Dersleri- Genel Hükümler, İstanbul, 2020, s. 68; **Arseven**, s. 93.

İki taraflı rızai bir hukuki işlem olan sigorta sözleşmesi tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile kurulur³⁴⁷. Bir hukuki ilişkinin meydana gelmesi için tarafların objektif esaslı unsurlar üzerinde tam bir uyuşma sağlaması gerekmektedir³⁴⁸. Bir sigorta sözleşmesinde objektif esaslı unsurlar ise şunlardır: Sigorta konusu menfaat, riziko, sigorta bedeli ve prim. Eğer söz konusu unsurlardan herhangi biri üzerinde dahi uzlaşma sağlanamamışsa bir sigorta sözleşmesinin varlığından bahsetmek de mümkün olmaz³⁴⁹.

Sigorta sözleşmelerinin kurulması bakımından herhangi bir şekil şartı yoktur³⁵⁰. Ancak tüketici kredisiyle bağlantılı sigortalar bakımından aynı ilke kabul görmemiştir. Bu hallerde tüketicinin yazılı icabı gerekmektedir³⁵¹.

Sigorta sözleşmesinin kurulmasına dönük icap genellikle sigorta ettiren tarafından yapılmakla birlikte sigortacı tarafından icapta bulunulması da mümkündür³⁵². Ancak önemle belirtmek gerekir ki sigorta ettiren tarafından sigorta edilecek menfaate ilişkin genel bilgileri içeren bir beyan icap olarak nitelendirilemez. Söz konusu beyanlar icaba davet niteliğindedir³⁵³. Verilen bilgiler kapsamında sigortacı tarafından gerçekleştirilen irade beyanı ise icap niteliğini haiz olur³⁵⁴.

Bir sigorta sözleşmesi yapmak amacıyla gerçekleştirilen müzakerelerde yapılan icabın ne kadar süreyle icapta bulunan tarafı bağlayacağını tespit edilmesinde TBK fonksiyon gösterir³⁵⁵. Eğer hazır olanlar arasında bir müzakere yürütülmeekteyse TBK. m. 4 hükmü

³⁴⁷ **Arpacı**, Abdülkadir/**Serozan**, Rona/**Hatemi**, Hüseyin/**Kocayusufpaşaoğlu**, Necip, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Cilt I, 7. Baskı, İstanbul, 2017, s. 167; **Arseven**, s. 93.

³⁴⁸ **Eren**, Borçlar, s. 249-250; **Arpacı/Serozan/Hatemi/Kocayusufpaşaoğlu**, Cilt I, s. 174.

³⁴⁹ **Arpacı/Serozan/Hatemi/Kocayusufpaşaoğlu**, Cilt I, s. 174. Bu noktada prim hususu özellik arz etmektedir. Taraflar sigorta sözleşmesinde primi kararlaştırmamışlarsa bu durum kural olarak sigorta sözleşmesinin doğmamasına sebep olur. Ancak taraflar rizikonun kapsamı ve ağırlığını tespit etmiş ve sigorta bedeli ile sigorta süresini belirlemişlerse söz konusu verilerden yola çıkmak suretiyle prim miktarının tespiti her zaman mümkün olabilmektedir. Bkz. **Kender**, s. 185.

³⁵⁰ **Çeker**, s. 43; **Ayhan/Çağlar/Özdamar**, s. 153; **Bozkurt**, s. 67.

³⁵¹ **Oğuz**, Sefer, “*Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliğindeki Son Gelişmelerin Değerlendirilmesi*”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt 11, Sayı 124, 2016, s. 55.

³⁵² **Kender**, s. 182; **Bozkurt**, s. 67.

³⁵³ **Arpacı/Serozan/Hatemi/Kocayusufpaşaoğlu**, Cilt I, s. 182.

³⁵⁴ **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 82; **Arpacı/Serozan/Hatemi/Kocayusufpaşaoğlu**, Cilt I, s. 179.

³⁵⁵ **Kender**, s. 184

uygulanır. Bu kapsamda icabı alan taraf bunu hemen kabul etmezse icap reddedilmiş sayılır. Ancak hazır olmayanlar arasında bir müzakere yürütülmeğe TBK. m. 5 hükmü fonksiyon gösterir. Söz konusu hükme göre, “*Kabul için süre belirlenmeksizin hazır olmayan bir kişiye yapılan öneri, zamanında ve usulüne uygun olarak gönderilmiş bir yanıtın ulaşmasının beklenebileceği ana kadar, önereni bağlar*”. Ancak bu durum sigorta hukuku gibi belirliliğin önem arz ettiği bir alan için tatminkâr sonuçlar doğurmamaktadır. Zira tehdit altındaki menfaati mümkün olduğunca çabuk koruma altına alma arzusunda olan sigorta ettiren için bu belirsizlik ciddi riskleri de beraberinde getirmektedir³⁵⁶. Sigorta sözleşmesinin kurulması için icabın da daha çok sigorta ettiren tarafından yapıldığını düşünürsek söz konusu durumun vahameti daha anlaşılır olur³⁵⁷. Kanun koyucu bu endişeleri gidermek amacıyla TTK. 1405 hükmünü düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre, “*Sigortacı ile sigorta sözleşmesi yapmak isteyen kişinin, sözleşmenin yapılması için verdiği teklifname, teklifname tarihinden itibaren otuz gün içinde reddedilmemişse sigorta sözleşmesi kurulmuş sayılır*”. Bu hüküm yukarıda belirtilen endişeleri giderme noktasında belirli bir etkiye sahip olsa da otuz günlük sürenin çok uzun olduğu ve bunun da sigorta ettiren bakımından ciddi riskler teşkil ettiği gözden kaçırılmamalıdır³⁵⁸.

2.3.5. Sigorta Sözleşmesi Yapılırken Uyulması Gerekli Esaslar

2.3.5.1. Sigorta Sözleşmesinin Genel Şartlara Uygun Olması

Sigortacılık Kanunu’nun 11. maddesinde de sigortacı bakımından sözleşme müzakereleri esnasında yerine getirilmesi gereken birtakım yükümlülükler öngörülmüştür. Söz konusu hükmün birinci fıkrasına göre, “*Sigorta sözleşmelerinin ana muhtevası, Müsteşarlıkça onaylanan ve sigorta şirketlerince aynı şekilde uygulanacak olan genel şartlara uygun olarak düzenlenir. Ancak, sigorta sözleşmelerinde işin özelliğine uygun olarak özel şartlar tesis edilebilir. Bu hususlar, sigorta sözleşmesi üzerinde ve özel şartlar başlığı altında herhangi bir yanılığa neden olmayacak şekilde açık olarak belirtilir*”. Sigorta

³⁵⁶ Kender, s. 184

³⁵⁷ Kayıhan/Bağcı, s. 119.

³⁵⁸ Kender, s. 185.

genel şartları, sigorta poliçesine ekli ve her sigorta dalı için ayrı ayrı önceden hazırlanmış, mutad ve standart şartlardır³⁵⁹. Bunlar, kanunun emredici hükümlerinden sonra ancak yorumlayıcı hükümlerinden önce gelir³⁶⁰. Genel şartlara aykırı sigorta sözleşmeleri geçersizdir³⁶¹.

SK. m. 11 hükmünde her ne kadar “*müsteşarlıkça onaylanan*” ibaresine yer verilmiş olsa da uygulamada sigorta genel şartları doğrudan Müsteşarlık tarafından hazırlanmaktaydı³⁶². Ancak 1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Hazine Müsteşarlığı’nın görev ve yetkileri, Hazine ve Maliye Bakanlığı’na devredilmiştir. Dolayısıyla sigorta genel şartları artık Bakanlık tarafından hazırlanmaktadır. Bu çerçevede Bakanlık tarafından hazırlanmış genel şartlar da TKHK. m. 5 hükmü kapsamında haksız bir şart niteliğindeyseler itiraza konu olabilirler³⁶³.

2.3.5.2. Sözleşme Dışı Kalan Rizikoların da Gösterilmesi

Uygulamada sigorta poliçelerinde genellikle teminat altına alınan rizikolar gösterilmekte, teminat dışı rizikolar hususunda ise genel şartlara atıf yapılmaktaydı. Bu durumun zaman içerisinde ciddi uyuşmazlıkların çıkmasına neden olmuştur. Söz konusu uyuşmazlıkları sona erdirmek amacıyla Sigorta Kanunu, kapsam dışında bırakılan rizikoların da açıkça belirtilmesi yükümlülüğünü öngörmüştür³⁶⁴. Sigortacılık Kanunu’nun 11. maddesinin dördüncü fıkrasına göre, “*Sigorta sözleşmelerinde kapsam dahiline alınmış olan riskler haricinde, kapsam dışı bırakılmış riskler açıkça belirtilir*”. Bu sayede sigorta ettirenin sigorta korumasının kapsamını tam ve doğru bir şekilde anlaması sağlanmak istenmektedir. Aynı zamanda ilgili hükümde kapsam dışı sigortaların açıkça gösterilmemesinin sonucuna da yer verilmiştir. Buna göre, “*belirtilmemiş olan riskler teminat kapsamında sayılacaktır*”.

³⁵⁹ Kender, s. 34.

³⁶⁰ Arseven, s. 32.

³⁶¹ Arseven, s. 34.

³⁶² Kender, s. 35.

³⁶³ Kender, s. 187.

³⁶⁴ Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 107.

2.3.5.3. Sözleşmenin Duru Bir Dile Sahip Olması

Sigortacılık uluslararası nitelikte ekonomik bir faaliyettir ve bu durumun kaçınılmaz bir sonucu olarak da pek çok yabancı terim uygulamada kendine yer etmiştir³⁶⁵. Bu durumsa sigorta ettiren bakımından olumsuz sonuçların doğmasına sebebiyet vermektedir. Zira sigorta ettirenin, sözleşmenin getirdiği hak ve yükümlülükleri tam ve doğru şekilde kavraması noktasında sözleşme metninde kullanılan ifadelerin anlaşılabilirliği önem arz eder. Bu sebeple kanun koyucu sigorta ettiren aleyhine oluşması muhtemel sonuçlara engel olmak amacıyla Sigortacılık Kanunu'nun 11. maddesinin beşinci fıkrasını düzenleme yoluna gitmiştir³⁶⁶. Söz konusu hükme göre, “*Sigorta sözleşmelerinde yabancı kelimelere yer verilemez. Yabancı kelimelerin karşılığı olarak Türk Dil Kurumu tarafından belirlenen kelimelerin kullanımı esastır*”.

2.3.5.4. Sigorta Ettirenin Beyanda Bulunma Ödevi

Sigorta konusu menfaat ve riziko hakkında bilgi sahibi olmayan sigortacı, sigorta sözleşmesi yapılıp yapılmayacağı veya yapılacaksa hangi şartlarda yapılacağını bilemez. Bu sebeple sigortacı bakımından, menfaat ve riziko hususunda kapsamlı bilgiye sahip olmak şarttır³⁶⁷. Bu şartın gerçekleşebilmesi ise sigorta ettirenin, menfaat ve riziko hususunda yapacağı bilgilendirmeye ilişkin yükümlülüğünü yerine getirmesine bağlıdır³⁶⁸.

Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğü TTK. m. 1435 hükmünde düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre, “*Sigorta ettiren sözleşmenin yapılması sırasında bildiği veya bilmesi gereken tüm önemli hususları sigortacıya bildirmekle yükümlüdür. Sigortacıya bildirilmeyen, eksik veya yanlış bildirilen hususlar, sözleşmenin yapılmamasını veya değişik şartlarda yapılmasını gerektirecek nitelikte ise, önemli kabul edilir. Sigortacı*

³⁶⁵ Kender, s. 188.

³⁶⁶ Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 106.

³⁶⁷ Arseven, s. 127; Çeker, s. 81; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 181.

³⁶⁸ Arseven, s. 127; Çeker, s. 81; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 181.

tarafından yazılı veya sözlü olarak sorulan hususlar, aksi ispat edilinceye kadar önemli sayılır”.

İlgili hükme göre sigorta ettiren, bildiği ya da bilmesi gereken tüm önemli hususları sigortacıya bildirmekle yükümlüdür. “*Önemli hususlar*” ifadesinden ne anlaşılması gerektiği de yine aynı maddede açıklanmıştır. Buna göre, “*sigortacının sözleşme yapılırken gerçek durumları bildiği takdirde sözleşmeyi yapmamasını veya daha ağır şartlarla yapmasını gerektirecek bütün hususlar*” önemlidir.

Bu noktada ilk açıklanması gereken husus “*sözleşmeyi yapmamayı gerektirecek*” nitelikteki hallerin neler olabileceğidir. Öğretide bu hallerin sigortalının şahsı ile ilgili olduğu kabul edilmiştir³⁶⁹. Eğer sigortalı, rizikoyu arttırıcı nitelikleri haiz bir kişi ise sigortacı, prim ile riziko arasında dengeyi sağlayamayacağı için sigorta sözleşmesi yapmaktan kaçınabilir³⁷⁰. Bu açıklamaları bir örnekle somutlaştıralım: Rehne konu olmuş bir aracın sahibi daha önce alkollü araç kullanması sebebiyle kazaya sebebiyet vermişse, rizikonun gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu söylenebilir. Bu haldeyse sigortacı, sözleşme ilişkisine girmek istemeyebilir. Sözleşmenin değişik şartlarda yapılmasından anlaşılması gereken şey ise esasında sigorta ettirenin daha fazla prim ödeyeceği şekilde bir sigorta sözleşmesinin kurulmasıdır³⁷¹.

Kanun koyucu sigorta ettirenin beyan yükümlülüğüne ilişkin herhangi bir şekil şartı öngörmemiştir. Ancak sigortacı tarafından sigorta ettirene bir soru listesi verildiği hallerde, beyan yükümlülüğünün nasıl yerine getirileceğine ilişkin bir hüküm düzenlenmiştir. TTK. m. 1436 hükmüne göre, “*Sigortacı sigorta ettirene, cevaplaması için sorular içeren bir liste vermişse, sunulan listede yer alan sorular dışında kalan hususlara ilişkin olarak sigorta ettirene hiçbir sorumluluk yüklenemez; meğerki, sigorta ettiren önemli bir hususu kötüniyetle saklamış olsun*”. Buna göre sigorta ettiren, soru listesinde yer almayan ve sözleşmeye etki edebilir nitelikteki hususları kötüniyetle

³⁶⁹ Kayıhan/Bağcı, s. 233; Kender, s. 276.

³⁷⁰ Çeker, s. 81-82; Kayıhan/Bağcı, s. 223; Kender, s. 277.

³⁷¹ Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 181; Kayıhan/Bağcı, s. 223; Kender, s. 279.

gizlemediği sürece, soru listesindeki tüm soruları cevapladığı takdirde beyan yükümlülüğünü yerine getirmiş olur³⁷².

Beyan yükümlülüğünün gereği gibi yerine getirilmemesi hali, beyan yükümlülüğüne ilişkin ihlalin rizikonun gerçekleşmesinden önce ya da rizikonun gerçekleşmesinden sonra öğrenilmesine göre ayrı düzenlenmiştir³⁷³.

Beyan yükümlülüğünün ihlali rizikonun gerçekleşmesinden önce öğrenilmişse, sigortacının seçimlik iki hakkı vardır. Sigortacı dilerse prim farkını talep edebilir dilerse de sözleşmeden cayabilir³⁷⁴ (TTK. m. 1439/I). Eğer sigortacı cayma hakkını kullanmak istiyorsa bunu bir beyanla karşı tarafa iletmek zorundadır³⁷⁵ (TTK. m. 1440/II). Söz konusu beyansa niteliği itibariyle bozucu yenilik doğuran bir hak niteliğindedir³⁷⁶. Cayma hakkının, beyan yükümlülüğüne ilişkin ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren on beş gün içerisinde kullanılması gerekmektedir³⁷⁷ (TTK. m. 1440/II). Bir yenilik doğuran hak söz konusu olduğu için öngörülmüş süreler hak düşürücüdür. Bu sebeple uyuşmazlığın yargıya intikal ettiği durumlarda bu husus mahkemece re'sen dikkate alınır. Aynı zamanda cayma hakkının kullanımı kural olarak şekle bağlı değildir. Ancak sigorta ettirenin de tacir olduğu hallerde söz konusu beyanın TTK. m. 18/III. hükmü gereğince şekle bağlı yapılması gerekmektedir³⁷⁸. Ayrıca prim farkının talep edilmesi halinde, söz konusu talep on gün içerisinde kabul edilmezse yine sözleşmeden cayıldığı kabul edilir³⁷⁹ (TTK. m. 1439/I). Eğer sigorta ettiren beyan yükümlülüğünü kasıtlı olarak ihlal etmişse, sigortacı rizikoyu taşıdığı süreye ilişkin primlere de hak kazanır. Ancak sigorta ettirenin kastı söz konusu değilse sigortacı, sözleşmeden cayması durumunda aldığı primleri yasal faizi ile iade etme yükümlülüğü altındadır (TTK. m. 1441).

³⁷² Çeker, s. 82; Kayıhan/Bağcı, s. 223.

³⁷³ Kayıhan/Bağcı, s. 226.

³⁷⁴ Ünan, Şerh, Cilt I, s. 436; Çeker, s. 82.

³⁷⁵ Ünan, Şerh, Cilt I, s. 436; Çeker, s. 82.

³⁷⁶ Eren, Borçlar, s. 64.

³⁷⁷ Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 183-184; Bozkurt, s. 137.

³⁷⁸ Bozkurt, s. 137; Kayıhan/Bağcı, s. 226.

³⁷⁹ Kayıhan/Bağcı, s. 226; Ünan, Şerh, Cilt I, s. 438.

Rizikonun gerçekleşmesinden sonra, sigortacının, beyan yükümlülüğünün ihlalini öğrenmesinin sonucu, yükümlülük ihlali ile gerçekleşen riziko arasındaki illiyet bağına ve sigorta ettirenin söz konusu ihlaldeki kusurunun ağırlığına bağlıdır³⁸⁰ (TTK. m. 1439/II). Eğer gerçekleşen riziko ile ihlal arasında bir illiyet varsa ve sigorta ettirenin ihlali kasta dayanmıyorsa sigorta tazminatında indirim gidilir³⁸¹ (TTK. m. 1439/II). Eğer sigorta ettirenin ihlali kasta dayanıyorsa ve ihlal ile gerçekleşen riziko arasında illiyet varsa, sigortacının tazminat ödeme borcu ortadan kalkar (TTK. m. 1439/I).

2.3.5.5. Sigortacının Aydınlatma Ödevi

Uygulamada karşılaşılan sorunların başında, sigorta ettirenin, sigorta sözleşmesinin hükümlerini tam ve doğru şekilde kavrayamaması gelmektedir³⁸². Bu nedenle kanun koyucu, 5684 sayılı Sigorta Kanunu'nun 11. maddesinin üçüncü fıkrasında sigortacıya ilişkin aydınlatma yükümlülüğüne yer vermiş ve aydınlatma yükümlülüğüne ilişkin detayların yönetmelikle düzenleneceğini hükme bağlamıştır³⁸³. Bu kapsamda Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik (SSBİY) ile sigortacının karşı tarafı bilgilendirmesine dönük yükümlüğü detaylı şekilde ele alınmıştır. Aynı zamanda kanun koyucu, TTK. m. 1423 hükmünde de sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü düzenleme yoluna gitmiştir³⁸⁴.

³⁸⁰ Çeker, s. 83; Kayıhan/Bağcı, s 227; Ünan, Şerh, Cilt I, s. 439.

³⁸¹ Çeker, s. 83; Kayıhan/Bağcı, s 227; Ünan, Şerh, Cilt I, s. 439.

³⁸² Çeker, s. 79.

³⁸³ Söz konusu hüküm şu şekildedir: “*Sigorta şirketleri ve sigorta acenteleri tarafından gerek sözleşmenin kurulması gerekse sözleşmenin devamı sırasında sigorta ettiren, lehdar ve sigortalıya yapılacak bilgilendirmeye ilişkin hususlar yönetmelikle düzenlenir*”.

³⁸⁴ Söz konusu hüküm şu şekildedir: “(1) *Sigortacı ve acentesi, sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce, gerekli inceleme süresi de tanınmak şartıyla kurulacak sigorta sözleşmesine ilişkin tüm bilgileri, sigortalının haklarını, sigortalının özel olarak dikkat etmesi gereken hükümleri, gelişmelere bağlı bildirim yükümlülüklerini sigorta ettirene yazılı olarak bildirir. Ayrıca, poliçeden bağımsız olarak sözleşme süresince sigorta ilişkisi bakımından önemli sayılabilecek olayları ve gelişmeleri sigortalıya yazılı olarak açıklar.*

(2) *Aydınlatma açıklamasının verilmemesi hâlinde, sigorta ettiren, sözleşmenin yapılmasına ondört gün içinde itiraz etmemişse, sözleşme poliçede yazılı şartlarla yapılmış olur. Aydınlatma açıklamasının verildiğinin ispatı sigortacıya aittir.* (3) *Hazine Müsteşarlığı, çeşitli ülkelerin ve özellikle Avrupa Birliğinin düzenlemelerini dikkate alarak, tüketiciyi aydınlatma açıklamasının şeklini ve içeriğini belirler*”.

Sigortacının aydınlatma yükümlülüğü, sigortacı tarafından, sigorta ettirene ve sigorta sözleşmesine taraf olmak isteyen kişilere karşı sözlü ve yazılı şekilde yerine getirilir (SSBİY. m. 5/I). Ancak Bilgilendirmenin yazılı olarak yapılması esastır (SSBİY. m. 5/I). Bu sebeple sözlü bilgilendirme, ancak kanunda belirtilen istisnalar dahilinde geçerli olur. Sigortacı için öngörülen aydınlatma yükümlülüğü, sözleşmenin kurulmasından önce yani sözleşme müzakerelerine başlandığı anda doğar (SSBİY. m. 5/II). Sözleşme müzakerelerine başlanması ile doğan aydınlatma yükümlülüğü kapsamında sigortacı, sigortayla ilgili teknik konularda yardımcı olmak, yapılacak veya yapılmış sigortacılık işleminin özellikleri ve sözleşmeye konu sigorta teminatı ile sigortanın işleyişi hakkında gerekli her türlü bilgiyi sözlü ve yazılı olarak sağlamak ve sigorta ettireni yanıltıcı her türlü hâl ve davranıştan kaçınmak zorundadır (SSBİY. m. 5/III). Aynı zamanda sigortacı, sözleşme müzakereleri esnasında, sözleşmeye taraf olmak isteyen kişilere, bilgilendirme formunun³⁸⁵ suretini vermekle yükümlüdür (SSBİY. m. 8/I). Ancak yalnızca söz konusu formu vermek ya da sigorta ettiren tarafından sorulan sorulara cevap vermek, sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirdiği anlamına gelmemektedir³⁸⁶. Aynı zamanda sigortacının, sigorta ettiren tarafından yanlış değerlendirilebilir nitelikteki davranışlardan kaçınması ve mevcut yanlış anlamaları da düzeltmesi gerekmektedir³⁸⁷.

³⁸⁵ Formun içeriği SSBİY. m. 8 hükmünde düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre:

“(1) Sigortacı, sigorta sözleşmesinin kurulmasından önceki müzakere safhasında sözleşmeye taraf olmak isteyen kişilere Bilgilendirme Formunun bir suretini verir. (2) Bilgilendirme Formunun şekil ve içeriği Müsteşarlıkça tespit edilir. Ancak, bu Yönetmeliğin yürürlüğe girmesini müteakip, Bilgilendirme Formu halihazırda mevcut bulunmayan sigorta türleri için, sigortacı tarafından asgari olarak;

- a) Sigortacı ile acenteye ilişkin unvan ve iletişim bilgilerini,
 - b) Akdedilecek sözleşmeye ilişkin genel uyarıları,
 - c) Sözleşme ile verilen teminatları,
 - ç) Sigorta teminatının istisnaları ile her bir sigorta türü için teminat kapsamı dışında olup da, poliçede ayrıca belirtilmesi kaydıyla ek sözleşme ile teminat kapsamına alınabilecek kıymetleri, rizikoları veya sözleşmeye eklenebilecek özel hükümler ve klozlara ilişkin bilgileri,
 - d) Tazminata ilişkin genel bilgiler ile tazminat ödeme kurallarını,
 - e) Şikayet ve bilgi talepleri ile tahkim üyeliğine ilişkin bilgileri,
- içercek şekilde hazırlanacak geçici Bilgilendirme Formları kullanılır. Müsteşarlık, Bilgilendirme Formlarının kapsam ve içeriğini değiştirmeye yetkilidir”.

³⁸⁶ **Özdamar**, Mehmet, “Sigortacının Sözleşmenin Kurulmasından Sonraki Aydınlatma Yükümlülüğü”, Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan, Cilt II, Ankara, 2010, s. 1683.

³⁸⁷ **Özdamar**, Aydınlatma Yükümlülüğü, s. 1683.

Tacir yardımcısı durumundaki acentelerin aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmemesi, sigortacının sorumluluğuna sebebiyet verir³⁸⁸. Ancak buna rağmen kanun koyucu, özel bir hükümlerle, acenteler bakımından da aydınlatma yükümlülüğü getirmiştir (SSBİY. m. 6/I). Bu hüküm sayesinde, aydınlatma yükümlülüğünün ihlali sebebiyle zarara uğrayan sigorta ettiren, sigorta acentesine de yönelebilir³⁸⁹.

Sigorta ettiren ile sigortalı sıfatlarının ayrıldığı durumlarda, sigortalı da aydınlatma yükümlülüğüne ilişkin düzenlemelerden istifade etmek suretiyle gerçekleştirilecek sözleşme hakkında bilgi alabilir (SSBİY. m. 6/II).

Yukarıda açıklanan hususlar çerçevesinde aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmediği durumlarda sigorta ettiren, sözleşmeyi feshedebilir ya da sözleşmeye bağlı kalmayı seçerek uğradığı zararların tazminini talep edebilir (SSBİY. m. 7/I). Eğer sigorta ettiren sözleşme ilişkisini sona erdirmeyi seçerse, sona erme ileriye etkili olarak hüküm ve sonuç doğurur³⁹⁰. Bunun sonucu olarak sigorta ettiren, fesih tarihine kadar güvence altına alınmış menfaatin karşılığı olan ödenmiş primlerin iadesini talep edemez. Aynı zamanda sigortacı da fesih tarihinden önce meydana gelen zararlar sebebiyle ödenmiş tazminatın iadesini isteyemez ya da doğmuş olan tazminat borcunu ifadan kaçınamaz³⁹¹.

2.3.6. Kredi Sözleşmelerine İlişkin Özel Durumlar

Belirli bir taşınmaz ya da ulaşım aracının finansmanını sağlamak için kredi temin etme yoluna gitmek sık rastlanan bir durumdur. Finansmanı sağlayan kuruluş, finansman ile temin edilen eşya üzerinde rehin hakkı tesis etmek suretiyle alacağını teminat altına alma yoluna gitmektedir. Böyle hallerde kredi kuruluşu bakımından en büyük teminat, kurulan rehin hakkı olmaktadır³⁹². Ancak bu durum bazı riskleri de beraberinde getirmektedir. Bu risklerden en büyüğü ise, alacağı teminat altına alma noktasında fonksiyon gösteren eşyanın zarara uğramasıdır. Bu sebeple kredi kuruluşları ek güvenceler temin etme yoluna

³⁸⁸ Özdamar, Aydınlatma Yükümlülüğü, s. 1683.

³⁸⁹ Yazıcıoğlu, s. 184.

³⁹⁰ Yazıcıoğlu, s. 184.

³⁹¹ Oğuzman/Öz, s. 526; Günergök/Kayıhan, s. 330.

³⁹² Ünan, Samim, Sigorta Tüketici Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, 2016, s. 62.

gitmektedir. Bu güvencelerden en önemlisi de eşyaya yönelmiş olan menfaatlerin sigortalanmasıdır. Bu sebeple kredi kuruluşları, rehin konusu eşyanın hasara uğraması sebebiyle teminat fonksiyonunun zarar görmesi ihtimaline karşı bazı sigortaların yapılmasını şart koşturmaktadır³⁹³. Bu çerçevede kredi sözleşmesi ile kredi alana, belirli sigortaların yapılması hususu borç olarak yüklenmektedir. Bu noktada söz konusu hükümlerin haksız şart niteliğinde olup olmadığı hususu ortaya çıkmaktadır. Bu noktada yukarıda açıklamalar göz önünde bulundurulursa olursa, kredi kuruluşunun, belirli sigortalar ile teminatını güvence altına almak istemesi gayet makul ve hukuka uygun bir durumdur³⁹⁴. Ancak kredi kuruluşlarının, sigorta sözleşmesi tesis etmek isteyen tüketiciyi, kendi belirledikleri sigorta şirketlerine yönlendirmeleri ciddi sıkıntılara sebep olmaktadır. Böyle hallerde tüketici, piyasadaki diğer teklifleri değerlendirme ve kendisi için en iyi teklifi seçme imkanından yoksun kalmaktadır. Hatta bazı durumlarda tüketici, kredi sözleşmesine ilişkin evraklar arasında farkında olmadan sigortaya ilişkin evrakları da imzalamakta ve bir oldu bitti ile karşılaşmaktadır³⁹⁵. Bu noktada ortaya çıkması muhtemel sorunları engellemek amacıyla kanun koyucu bazı esaslar belirlemiştir³⁹⁶. Öncelikle kredi kuruluşunun aracı olacağı bir sigorta sözleşmesinin gerçekleştirilebilmesi için tüketicinin açık talebi gerekmektedir³⁹⁷. Aynı zamanda bu tür sigorta sözleşmelerinde kredi kuruluşu, gereğinden daha geniş kapsamlı sigorta sözleşmeleri önermek suretiyle

³⁹³ Esasında sigortanın, güvence sağlama noktasında en uygun ve en ucuz yol olduğu ve bu sayede de tüketicinin lehine olduğuna ilişkin görüş için bkz. **Ünan**, Sigorta Tüketici Hukuku, s. 62-63.

³⁹⁴ **Çabri**, Sezer, Konut Finansmanı Sözleşmeleri, 1. Baskı, İstanbul, 2010, s. 238; **Atamer**, Yeşim, Kredi ve Diğer Finansman Sözleşmelerinde Tüketicinin Korunması, 1. Baskı, İstanbul, 2016, s. 181.

³⁹⁵ **Atamer**, Tüketicinin Korunması, s. 180. Ancak böyle hallerde tüketici, Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliği m. 11 hükmünden istifade edebilir. Söz konusu hükme göre, “*Kredi kuruluşunun aracı olduğu kredi bağlantılı sigortalarda; kredi kullanan, kredi kuruluşu tarafından talep edilen teminat ile süre şartlarını sağlayan ve dain-i mürtehini kredi kuruluşu olan yeni bir sigorta poliçesini, mevcut poliçenin veya katılım sertifikasının başlangıç tarihinden itibaren bir ay içinde kredi kuruluşuna ibraz edebilir. Bu durumda, ilk poliçe başlangıç tarihinden itibaren iptal edilerek, ödenen primler ibraz tarihinden itibaren beş iş günü içinde kesintisiz olarak iade edilir. Aynı koşulların sağlanması kaydıyla sonraki tarihlerde yapılacak iptal taleplerinde gün esası üzerinden prim iadesi yapılarak veya ayrılma değeri ödenerek poliçe sonlandırılır ve ödemeler aynı süre içinde yapılır. 13/1/2011 tarih ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun ilgili maddeleri ve zorunlu sigortaların sonlandırılmasına ilişkin hükümler saklıdır*”.

³⁹⁶ **Ünan**, Sigorta Tüketici Hukuku, s. 64.

³⁹⁷ **Ünan**, Sigorta Tüketici Hukuku, s. 65; **Atamer**, s. 183.

prim borcunu artırmamak ve süreç içerisinde borcun azaldığı hallerde bunu göz önünde bulundurarak düzenlemeler yapma mecburiyeti altındadır³⁹⁸.

Önemle belirtmek gerekir ki tüketicinin, dilediği sigorta şirketi ile sigorta sözleşmesi tesis etme hakkı da vardır. Buna göre tüketici, rehinli eşyaya ilişkin menfaatini sigorta ettirmek istediği hallerde, istediği sigorta şirketini seçebilir. Bu çerçevede gerçekleştirilen sigorta sözleşmesinin, kredi kuruluşu tarafından kabul edilmesi gerekmektedir³⁹⁹. Ancak bunun için tüketicinin yapmış olduğu sigorta sözleşmesinin, kredinin gereklerine uygun şekilde yapılmış olması şarttır⁴⁰⁰. Eğer tüketici, kredi sözleşmesinin gereklerini karşılamaya elverişli şekilde bir sigorta sözleşmesi tesis etmemişse, kredi veren, kredi sözleşmesini yapmama hakkına sahiptir. Kredi sözleşmesi daha önceden yapılmışsa, sözleşmenin feshedilmesi de mümkün olabilir⁴⁰¹.

2.4. SİGORTA SÖZLEŞMELERİNDE MENFAAT EKSİKLİĞİ VE SONUÇLARI

2.4.1. Genel olarak

Ele alınan konu açısından önem arz eden menfaat eksikliği durumlarını şu şekilde sıralanabilir⁴⁰²:

- Hiçbir zaman doğmamış ve hiç doğmayacak bir menfaatin sigortası;
- Müstakbel bir menfaatin sigortasında, söz konusu menfaatin doğmaması ve doğmayacağıın anlaşılması;

³⁹⁸ **Atamer**, Tüketicinin Korunması, s. 184.

³⁹⁹ **Atamer**, Tüketicinin Korunması, s. 182; **Ünan**, Sigorta Tüketici Hukuku, s. 67.

⁴⁰⁰ Tüketicinin yapılacak sigorta sözleşmesinin kapsamı hususunda kredi veren tarafından bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu gereklilik Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliği m. 7'nin bir gereğidir. Söz konusu hükme göre, "*Kredi ile bağlantılı olarak yapılacak sigortalar konusunda, kredi sözleşmesi yapılmadan önce, kredi kuruluşu tarafından kredi kullanana bilgi verilir*".

⁴⁰¹ **Atamer**, Tüketicinin Korunması, s. 184.

⁴⁰² **Sayhan**, s. 123.

-Menfaatin, sigorta sözleşmesinin devamı esnasında, sözleşmede yer verilen riziko gerçekleşmeksizin ortadan kalkması.

Yukarıda sayılan hallerden ilk ikisi sigorta menfaatinin başlangıçtaki eksikliğine sebebiyet verir. Sonuncusuysa sigorta sözleşmesinin devamı esnasında menfaatin ortadan kalktığı hallere karşılık gelmektedir.

2.4.2. Sigorta Menfaatinin Başlangıçtaki Eksikliği

Sigorta menfaatinin başlangıçtaki eksikliği farklı sebeplerden dolayı ortaya çıkabilir. Öncelikle geçerli bir hukuki ilişkiye dayanmayan ya da sona ermiş alacakları teminat altına almak amacıyla rehin tesis edildiği durumlarda, rehinli alacaklı ile rehne konu eşya arasındaki menfaat ilişkisinin hiç doğmamış olduğu söylenebilir. Aynı zamanda geçerli bir alacağın olduğu hallerde, şekle uygun bir rehin sözleşmesi yapılmadığı durumlarda alacaklı ile eşya arasında geçerli bir menfaat ilişkisinden söz edilemez. Bu sebeple alacaklı ile rehne konu edilen eşya arasında bir menfaat ilişkisi de meydana gelmez. Ayrıca ileride doğması muhtemel alacakları teminat altına almak amacıyla rehin kurulduğu durumlarda, rehinli eşya ile alacaklı arasında müstakbel bir menfaat ilişkisi ortaya çıkar. Müstakbel menfaatlerin sigortalandığı durumlarda, söz konusu menfaatin doğmaması ve doğmayacağına da anlaşılması, sigorta menfaatinin başlangıçtaki eksikliği olarak değerlendirilir. Bu çerçevede müstakbel alacaklar için rehin kurulduğu durumlarda, alacağın doğmaması ve doğmayacağına da anlaşılması halinde menfaat eksikliği söz konusu olur.

3.4.2.1. Sigorta Menfaatinin Sözleşmenin Yapıldığı Esnada Mevcut Olmaması

Var olmayan menfaatin sigortalanması durumuna ilişkin kanunda detaylı bir düzenleme bulunmamaktadır. Kanun koyucu menfaat eksikliği durumunda yalnızca sözleşmenin geçerliliğini ele alan bir hüküm düzenleme yoluna gitmiştir. TTK. m. 1408 hükmüne göre, “*Sigorta sözleşmesinin yapılması anında, sigortalanan menfaat mevcut değilse, sigorta sözleşmesi geçersizdir*”. Söz konusu hükümde kanun koyucu, geçersizlik

kavramını kullanmış ancak hangi geçersizlik türünün uygulama alanı bulacağını belirtmemiştir. Hüküm gerekçesinde, 6762 sayılı eski Türk Ticaret Kanunu'nda menfaat yokluğuna butlan sonucunu bağlayan hüküm eleştirilmiştir. Hüküm gerekçesine göre, menfaat, sigorta sözleşmesinin objektif esaslı unsurudur ve objektif esaslı unsurların eksik olması halindeyse butlan değil yokluk söz konusu olur. Ancak söz konusu hükmün gerekçesinde öne sürülen fikirlere katılmak mümkün değildir. Zira menfaatin baştaki eksikliği, TBK.'da düzenlenmiş olan başlangıçtaki imkânsızlık halinin tipik bir örneğidir⁴⁰³.

Karşılıklı yükümlülükleri ihtiva eden sigorta sözleşmesinin konusu, tarafların yerine getirmekle yükümlü oldukları edimlerdir. Sigorta sözleşmesiyle sigorta ettiren prim ödeme yükümlüğü altına girer. Sigortacıysa, sigorta sözleşmesi boyunca, sigorta sözleşmesine konu olan menfaate dönük rizikoları üstlenir⁴⁰⁴. Tarafların üstlenmiş oldukları bu edimler herhangi bir sebeple imkansızlaşır, ifa imkansızlığı ortaya çıkar. Bu noktada sözleşmeye konu olan menfaatin yokluğu, sigortacının üstlenmiş olduğu edimin ifasını imkânsız hale getirir⁴⁰⁵. Bu sebeple, menfaatin yokluğu hali başlangıçtaki ifa imkansızlığına sebebiyet verir⁴⁰⁶.

Menfaatin baştan itibaren eksik olduğu bir sigorta sözleşmesinin akıbeti, TBK. m. 27 hükmü kapsamında sonuca bağlanır⁴⁰⁷. Menfaat eksikliği sonucunda sigorta sözleşmesi kesin hükümsüzlük yaptırımına tabi olur⁴⁰⁸. Sigorta sözleşmesi herhangi bir davaya ya da beyana ihtiyaç olmaksızın hükümsüzdür⁴⁰⁹. Söz konusu hükümsüzlük herkes tarafından ileri sürülebilir⁴¹⁰, hâkim tarafındansa re'sen dikkate alınır⁴¹¹. Sigorta sözleşmesi kesin hükümsüzlük ile geçersiz olduğundan sigorta ettirenin de prim borcu söz konusu olmaz.

⁴⁰³ **Taşkın**, s. 270; **Sayhan**, s. 126.

⁴⁰⁴ **Sayhan**, s. 126.

⁴⁰⁵ **Sayhan**, s. 126.

⁴⁰⁶ **Sayhan**, s. 126.

⁴⁰⁷ **Özcelik**, Barış, “Sözleşmelerden Doğan Borçların İfasında Hukuki İmkânsızlık ve Sonuçları”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 63, Sayı 3, 2014, s. 570. (569-622)

⁴⁰⁸ **Eren**, Borçlar, s. 344; **Oğuzman/Öz**, Cilt I., s. 89.

⁴⁰⁹ **Günergök/Kayıhan**, s. 47; **Oğuzman/Öz**, Cilt I, s. 87.

⁴¹⁰ **Günergök/Kayıhan**, s. 47; **Oğuzman/Öz**, Cilt I, s. 87.

⁴¹¹ **Eren**, s. 344; **Oğuzman/Öz**, Cilt I, s. 88.

Eğer menfaatin yokluğu anlaşılmadan prim borcu ifa edilmişse sebepsiz zenginleşme hükümleri kapsamında iade edilmelidir⁴¹².

3.4.2.2. Müstakbel Menfaatlerin Sigorta Edilmesi Halinde Menfaat Eksikliği

Sigorta sözleşmesi mutlaka var olan bir menfaati değil ileride doğacak bir menfaati de konu edinebilir. Bu sebeple müstakbel menfaatlerin sigortası da mümkündür⁴¹³. Ancak ileride doğacağı düşünülen menfaatin gerçekleşmemesi de söz konusu olabilir. Bu duruma ilişkin kanunda özel bir düzenleme yoktur. Öğretide bu durum “*sigorta menfaatinin sözleşmenin yapıldığı esnada mevcut olmaması*” olarak değerlendirilmiştir.⁴¹⁴. Bu sebeple Türk Borçlar Kanunu’nda düzenlenmiş olan sözleşmenin kurulmasından önceki objektif imkânsızlık hükümleri uygulama alanı bulur.

2.4.3. Sigorta Menfaatinin Sonradan Ortadan Kalkması

Gerek rehinli alacaklının gerekse de malikin menfaatinin sigortalandığı hallerde, sigortalanan menfaatin sonradan sona ermesi mümkündür. Alacaklının menfaati esasında rehne bağlı bir menfaattir. Bu sebeple alacağın karşılandığı hallerde rehin sona erer ve buna bağlı olarak sigorta sözleşmesi ile güvence altına alınan menfaat de son bulur. Bunun yanında sigorta sözleşmesinde öngörülmeleyen bir rizikonun gerçekleşmesi neticesinde eşyanın yok olması halinde malikin menfaati de sona erer.

Yukarıdaki hallerin varlığı durumunda sigorta sözleşmesinin akıbetinin ne olacağını tespit etmek önem arz etmektedir. TTK. 1408. maddesine göre, “*Sözleşmenin yapıldığı anda varolan menfaat, sözleşmenin süresi içinde ortadan kalkarsa, sözleşme o anda geçersiz olur*”. Görüldüğü üzere kanun koyucu tıpkı menfaatin başlangıçtaki yokluğunu ele alan hüküm gibi sadece sözleşmenin geçersizliğine ilişkin düzenleme yapmakla

⁴¹² Taşkın, s. 270.

⁴¹³ Taşkın, s. 272.

⁴¹⁴ Taşkın, s. 272.

yetinmiştir. Aynı zamanda yine genel bir kavram olan “geçersizlik” ifadesini kullanmış ancak hangi geçersizlik yaptırımının söz konusu olacağını söylememiştir.

Sigorta sözleşmesi ile güvence altına alınan menfaat ilişkisinin sonradan ortadan kalkması, Türk Borçlar Kanunu anlamında bir sonraki imkânsızlık durumudur⁴¹⁵. Bu durumdaysa imkansızlığın sigortalının/sigorta ettirenin kusurundan meydana gelip gelmediği önem arz eder⁴¹⁶. Eğer imkânsızlık borçlunun kusurlu davranışından doğmuşsa sonraki kusurlu ifa imkansızlığı söz konusu olur⁴¹⁷. TBK.’da sonraki kusurlu ifa imkansızlığına ilişkin özel bir hüküm yoktur. Bu sebeple borca aykırılığı düzenleyen TBK. m. 112 hükmü uygulama alanı bulur⁴¹⁸. Söz konusu hükme göre, “*Borç hiç veya gereği gibi ifa edilmezse borçlu, kendisine hiçbir kusurun yüklenemeyeceğini ispat etmedikçe, alacaklının bundan doğan zararını gidermekle yükümlüdür*”. Eğer borçlunun kusuru olmaksızın sonraki ifa imkansızlığı meydana gelmişse TBK. m. 136 hükmü uygulama alanı bulur. Söz konusu hükme göre, “*Borcun ifası borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle imkânsızlaşırsa, borç sona erer. Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde imkânsızlık sebebiyle borçtan kurtulan borçlu, karşı taraftan almış olduğu edimi sebepsiz zenginleşme hükümleri uyarınca geri vermekle yükümlü olup, henüz kendisine ifa edilmemiş olan edimi isteme hakkını kaybeder*”. Bu çerçevede edimler ifa edilmemişse taraflar ifadan kurtulur. Eğer edimler ifa edilmişse bu durumda sebepsiz zenginleşme hükümleri kapsamında iade edilmelidir⁴¹⁹. Ancak kanun koyucu sigorta sözleşmelerinin sona ermesi halinin prim borcuna olan etkisini özel olarak düzenleme yoluna gitmiştir. TTK. m. 1419 hükmüne göre, “*Sigorta sözleşmesi sona erdiği takdirde, Kanunda aksi öngörülmemişse, işlemeyen günlere ait ödenmiş primler sigorta ettirene geri verilir*”. Söz konusu hükmün mefhumu muhalifinden işleyen günlere ait sigorta primlerine sigortacının hak kazanacağı sonucuna ulaşılmaktadır⁴²⁰. Bu sonuç sigorta sözleşmelerinin sürekli bir borç ilişkisi doğuran yapısına uygunluk arz etmektedir.

⁴¹⁵ Taşkın, s. 273.

⁴¹⁶ Taşkın, s. 274.

⁴¹⁷ Özçelik, s. 570-571; Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 555.

⁴¹⁸ Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 557-558.

⁴¹⁹ Oğuzman/Öz, Cilt I., s. 560-561.

⁴²⁰ Taşkın, s. 275.

Malikin menfaatinin sigortalandığı hallerde, rehinle teminat altına alınan alacağın erken ödenmesinin, sigorta sözleşmesi üzerindeki etkilerini de değerlendirmek gerekmektedir. Esasında bu tür durumlar sigorta sözleşmesinin sona ermesine sebebiyet vermemektedir. Zira malik ile eşya arasındaki menfaati ilişkisi hala devam etmektedir. Borcun erken ödenmiş olmasının söz konusu menfaat ilişkisi üzerinde herhangi bir etkisi olmaz. Ancak bu ilkenin bir istisnası vardır. Söz konusu istisnanın dayanağı ise bileşik sözleşme kavramıdır⁴²¹. Yukarıda da açıklandığı üzere, kredi veren kuruluşlar, eşya üzerinde rehin tesis etmek suretiyle alacaklarını güvence altına alma yoluna gitmekte ve rehne konu eşyaya ilişkin menfaatlerin de sigortalanmasını istemektedirler. Böyle hallerde gerekli sigorta sözleşmeleri çoğu zaman kredi veren kuruluşun iştirakinin bulunduğu sigorta şirketleri tarafından yapılmaktadır. Kredi veren kuruluşun isteği doğrultusunda malik menfaatinin, kredi veren kuruluşun iştirakinin olduğu bir sigortacı nezdinde sigortalandığı durumlarda; kredi sözleşmesi ile sigorta sözleşmeleri arasında bir ekonomik bütünlük söz konusu olmaktadır⁴²². Bir diğer deyişle kredi sözleşmesi ile sigorta sözleşmesi birbirinin varlığına bağlı olarak akdedilmektedir. Bu sebeple de bileşik sözleşmenin varlığının kabulü gerekmektedir. Bunun sonucundaysa kredi sözleşmesinin erken sona erdiği hallerde sigorta sözleşmesinin de sona erdirilmesi uygun olur⁴²³. Sigorta sözleşmesi, rehinle teminat altına alınan alacağın alacaklıya ödendiği an itibariyle sona erer. Sigortacı, sona erme tarihine kadar işlemiş olan primlere hak kazanır. Eğer sigorta sözleşmesinin başında tüm primler ödenmişse, işlememiş tarihlere ilişkin primlerin, sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde malike iadesi gerekmektedir. Alacaklı, kendisine gereği gibi teklif edilen ifayı kabul etmekten kaçınarak temerrüde düşerse, sigorta sözleşmesi, rehinle teminat altına alınmış olan alacağın usulüne göre tevdi edildiği an itibariyle sona erer.

⁴²¹ Aral Fahrettin/Ayrancı Hasan, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 11. Baskı, Ankara, 2015, s. 60.

⁴²² Çabri, s. 256.

⁴²³ Çabri, s. 256.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

REHNE KONU EŞYA ÜZERİNDEKİ MENFAATLERİN SİGORTALANMASININ HUKUKİ SONUÇLARI

3.1. REHİN VE SİGORTA İLİŞKİSİNE İLİŞKİN TEMEL HUSUSLAR

3.1.1. Genel Olarak

Mal sigortalarında temel prensip, eşyaya ilişkin menfaatlere yönelebilen tehlikelere karşı güvence sağlamaktır. Bir eşya üzerinde değişik kişilerin farklı hakları ve bu haklardan kaynaklanan farklı menfaatler olabilir. Bu sebeple bir eşyanın malikinin ve eşya üzerinde rehin hakkı sahibi olan alacaklının eşyaya ilişkin menfaatlerini ayrı ayrı sigortalatabilmeleri mümkündür. Her menfaat sahibi kendi lehine yapılmış olan sigorta sözleşmesi sayesinde menfaatini güvence altına alabilir. Sigorta hukukunda temel prensip her menfaat sahibinin kendine ait menfaat için ayrı bir sigorta sözleşmesi yapması ve bu sözleşme kapsamında doğan sigorta tazminatı üzerinde hak sahibi olmasıdır. Bu çerçevede rehinli alacaklının menfaatinin sigortalandığı hallerde bir sigorta tazminatı alacağı doğmuşsa; rehin hakkı sahibi olan alacaklı, sigorta tazminatı üzerinde tek hak sahibi konumunda olur. Ancak kanun koyucu, bazı hallerde temel prensipten ayrılabilir. Malik çıkarına yapılmış olan sigortadan, belirli koşullarda diğer sınırlı aynı hak sahiplerinin de yararlanabileceğini öngören TTK. m. 1456 hükmü bu düzenlemelerden biridir. Esasında rehin ile sigorta arasındaki ilişkiyi karmaşık bir hale getiren de TTK. m. 1456 hükmüdür.

Üzerinde rehin tesis edilmiş bir eşyanın ortadan kalkması ya da zarara uğraması sebebiyle değerinin azaldığı hallerde, rehinli alacaklı lehine, değer eksikliğinin yerini alan kaim

değer niteliğinde bir alacak hakkı doğabilir⁴²⁴. Sigorta tazminatı da rehinli eşyanın değerinin azalması neticesinde ortaya çıkan bir kaim değerdir. TTK. m. 1456 hükmü ile bu durumun sonuçları düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre, “(1) Sınırlı ayni hak ile takyit edilmiş bir mal üzerindeki, malike ait menfaat sigortalandığı takdirde, kanunda aksi öngörülmemişse, sınırlı ayni hak sahibinin hakkı sigorta tazminatı üzerinde de devam eder. (2) Sigortacıya, mal üzerinde sınırlı ayni hak bulunduğu bildirildiği takdirde, ayni hak sahiplerinin izni bulunmadıkça, sigortacı sigorta tazminatını sigortalıya ödeyemez. Ayni hakkın sicille alenileştiği veya sigortacının bunu bildiği durumlarda bildirimine gerek yoktur. Sigortalı menfaate konu malın tamiri veya eski hâline getirilmesi amacıyla ve teminat gösterilmesi şartıyla, tazminat sigortalıya ödenebilir”. TTK. m. 1486/II uyarınca⁴²⁵, rehin hakkının sigorta tazminatı üzerinde devam edeceğine ilişkin hüküm emredici niteliktedir ve bunun aksinin taraflarca kararlaştırılması mümkün değildir⁴²⁶.

TTK. m. 1456 hükmünün uygulama alanı bulabilmesi için mutlaka malikin menfaatini güvence altına alan bir sigorta sözleşmesi söz konusu olmalıdır. Alacaklının menfaatinin sigortalandığı hallerde TTK. m. 1456 hükmüne gitmeye gerek kalmaksızın alacaklı, sigorta tazminatını talep edebilir.

Malikin menfaatini güvence altına alan sigorta sözleşmesinin tarafının kim olduğu ise önem arz etmemektedir. Bu çerçevede alacaklı yahut herhangi bir üçüncü kişi de malikin menfaatini sigortalatabilir. Bu durum TTK. 1456 hükmünün uygulanmasını engellemez.

TTK. m. 1456 hükmünün derinlemesine incelenebilmesi için çözümlenmesi gereken iki husus vardır. Öncelikle rehin hakkının, hangi andan itibaren sigorta tazminatını kapsamına aldığı tespit etmek gerekmektedir. Bu husus, alacaklının, rizikonun gerçekleşmesinden önce sigorta sözleşmesine ilişkin haklarını belirlemede önem arz

⁴²⁴ **Ayan**, Eşya, Cilt III, s. 187; **Ünlütepe**, Mustafa, “Sınırlı Ayni Hak Sahiplerinin Sigorta Tazminatı Üzerindeki Hakları”, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 9, Sayı 17, 2019, s. 157

⁴²⁵ Söz konusu hükmün ikinci fıkrası şu şekildedir: “(2) 1456 ncı maddenin birinci fıkrası, 1465 ilâ 1468, 1479, 1480, 1482, 1484 ve 1485 inci madde hükümlerine aykırı sözleşme şartları geçersizdir”.

⁴²⁶ **Ulaş**, Zarar Sigortaları, s. 169-170.

etmektedir. İkinci olarak da TTK. m. 1456 hükmü esasında rehnin kapsamına ilişkin bir düzenleme getirmektedir. Ancak TMK’da da bu hususa ilişkin bazı hükümler bulunmaktadır. Bu durumda TTK hükümleri ile TMK hükümleri arasındaki ilişkinin tespit edilmesi önem arz etmektedir. Bu sebeple çalışmanın başında bu iki hususu açıklığa kavuşturulacaktır. Bunun ardındansa TTK. m. 1456 hükmü incelenecektir. Bu noktada da önemle belirtmek gerekir ki TTK. m. 1456 yalnızca rizikonun gerçekleşmesi durumunda doğan sigorta tazminatı hususunda değil; aynı zamanda rizikonun gerçekleşmesinden önce, sigorta sözleşmesinin devamını sağlamak için de alacaklıya belirli imkanlar sunmaktadır. Bu sebeple çalışmada söz konusu ayrıma bağlı kalınarak alacaklının menfaatleri, rizikonun gerçekleştiği ve henüz gerçekleşmediği durumlar dikkate alınarak incelenecektir.

3.1.2. TMK ve TTK arasındaki ilişkinin belirlenmesi

TTK m. 1456 hükmü esasında rehnin kapsamına ilişkin bir düzenleme getirmektedir. Ancak rehnin kapsamına ilişkin bir düzenlemenin TMK’da yapılması daha doğru bir yaklaşım olurdu⁴²⁷.

TTK. m. 1456 hükmünün yanında TMK. m. 879’da da taşınmazlara mahsus olmak üzere, rehin hakkı sahiplerinin sigorta tazminatı üzerindeki hakları düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre, “(1) *Muaccel olan sigorta tazminatı, malike ancak bütün rehinli alacaklıların rızasıyla ödenebilir. (2) Sigorta tazminatı taşınmazın eski hâle getirilmesi için harcanacaksa, malik tarafından yeterli bir güvence gösterilmesi koşuluyla kendisine ödenir*”. Görüldüğü üzere ilgili hükümde de rehin hakkı sahibi alacaklının sigorta tazminatı üzerindeki menfaati belirtilmiş; fakat, rehin hakkının sigorta tazminatı üzerinde devam edeceği açık bir şekilde belirtilmemiştir.

TMK. m. 879 hükmü ile TTK. m. 1456 hükmü arasındaki temel farklardan biri hükümlerin kapsamına ilişkindir. TTK hükmü, eşyanın zarara uğraması ya da yok olması

⁴²⁷ Ünan, Samim, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Cilt II, 1. Baskı, 2016, İstanbul, s. 46-47; Ünlütepe, Sigorta Tazminatı, s. 160.

durumunda eşyanın türüne göre (taşınır-taşınmaz) bir ayırım yapmamıştır. TMK hükmü ise yalnızca taşınmazlar için bir düzenleme getirmektedir. Diğer taraftan TTK hükmü taşınır-taşınmaz ayırımı yapmaksızın tüm eşyaları kapsar niteliktedir⁴²⁸..

Aynı zamanda TTK. m. 1456 hükmü, hakkın niteliğine göre de hiçbir ayırım yapmamakta ve tüm sınırlı aynı hakların sigorta tazminatı üzerinde devam edeceğini öngörmektedir. Oysa TMK'da bu imkân, yalnızca intifa hakkı⁴²⁹ ve taşınmaz rehni bakımından öngörülmüştür⁴³⁰.

Farklı nitelikteki düzenlemeler sebebiyle TMK. m. 879 ve TTK. m. 1456 hükümleri arasındaki ilişkinin tespit edilmesi önem arz etmektedir. Öncelikle TTK. m. 1456 hükmü ile malik lehine yapılmış sigortalara ilişkin alacaklı menfaatinin özel olarak hüküm altına alındığı ve bu sebeple TMK. m. 879 hükmünün, örtülü bir şekilde ilga edildiği düşünülebilir. Böyle bir düşüncenin kabulü halinde TMK. m. 879 hükmünün uygulama alanı olmaz.

Bu noktada yürürlük tarihi daha yeni olan TTK hükümleri ile TMK hükümlerinin ilga edilip edilmediği meselesine açıklık getirmek gerekmektedir. Yeni bir kanun hükmünün eski bir kanun hükmünü ilga ettiğinin kabul edilebilmesi için iki hükmün de aynı hususa

⁴²⁸ **Ünlütepe**, Sigorta Tazminatı, s. 160. Bu noktada TTK. m. 1456 ile çözüme kavuşan bir hususa değinmek gerekmektedir. TTK. m. 1456 düzenlemesi yapılmadan önce, rehne konu olan taşınır eşyaların zarara uğraması neticesinde doğan sigorta tazminatı üzerinde, rehinli alacaklının, hak sahibi olup olamayacağı hususu tartışmalı idi. Zira TMK'da yalnızca taşınmaz rehnine ilişkin bir hüküm sevk edilmiş olup; taşınırlar bakımından herhangi bir hüküm düzenlenmemiştir. Bu kapsamda bir görüşe göre kanun koyucu burada kasıtlı olarak susmuştur ve bu sebeple taşınmazlara ilişkin olan TMK. m. 879 hükmü taşınırlar için uygulanmamalıdır. Bkz. **Cansel**, s. 164; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 1019. ⁴²⁸. Ancak diğer bir görüşe göreyse, taşınırlar için söz konusu olan sigorta tazminatı da bir kaim değerdir ve bu sebeple rehnenin kapsamına girmektedir. Bkz. **Köprülü/Kaneti**, s. 457; **Makaracı-Başak**, s. 211; **Esener/Güven**, s. 554. Nihayetinde bu tartışma TTK. m. 1456 hükmü ile son bulmuş ve taşınırlar bakımından da rehinli alacaklının menfaatinin sigorta tazminatı üzerinde devam edeceği ilkesi kabul edilmiştir.

⁴²⁹ TMK.'da intifa hakkının sigorta tazminatı üzerinde devam edeceğine ilişkin düzenleme TMK. m. 798 hükmünde yer almaktadır. Söz konusu hükme göre, "(1) Malik, yararlanılamayacak derecede harap olan intifa konusu malı yararlanılacak hâle getirmekle yükümlü değildir; getirirse intifa hakkı yeniden kurulmuş olur. (2) Sigorta ve kamulaştırma gibi durumlarda intifa hakkı, hakkın konusu yerine geçen karşılık üzerinde devam eder".

⁴³⁰ **Ünlütepe**, Sigorta Tazminatı, s. 160.

ilişkin olması ve birbirlerinden farklı sonuçlar öngörmesi gerekmektedir⁴³¹. Eğer hükümler birbirlerinden farklı sonuçlar öngörmüyorsa ya da birbirleri tamamlıyorsa örtülü ilga olduğunu söylemek mümkün olmaz⁴³².

Bu kapsamda TMK, eski tarihli özel hükümleri; TTK ise yeni tarihli genel nitelikteki hükümleri haizdir. TTK. m. 1456 hükmüyle, TMK ile çelişmeyen daha kapsamlı ve ayrıntılı bir hüküm getirilmiştir. Esasında iki hüküm birbiriyle çelişmemektedir. Bu sebeple kanun koyucunun amacının, TMK hükümlerini ilga etmek olduğunu kabul etmek mümkün değildir. Bu çerçevede en doğru çözüm, TMK ve TTK hükümlerini bir arada uygulamak suretiyle uyuşmazlıkları çözüme kavuşturmaktır⁴³³.

3.1.3. Sigorta Tazminatının Rehin Kapsamına Girdiği An

TTK. m. 1456 ve TMK. m. 879 hükümleri ile rehin hakkının, sigorta tazminatı üzerinde devam edeceği kabul edilmiştir. Ancak bu kabul başka tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu noktada ortaya çıkan hususlardan biri de sigorta tazminatının, hangi andan itibaren rehin kapsamına girdiği ile ilgilidir. Bu kapsamda bir görüşe göre⁴³⁴, rehinli alacaklı, rizikonun gerçekleşmesi ve tazminat alacağının muaccel olması gerekmeksizin sigorta tazminatı alacağı üzerinde kanundan kaynaklanan bir rehin hakkı edinmektedir. Söz konusu görüşe göre, eşya üzerindeki rehin hakkı ile rizikonun gerçekleşmesine bağlı sigorta tazminatı alacağı üzerindeki rehin hakkı birbiriyle sıkı bir ilişki içerisinde⁴³⁵. Bu ilişki kapsamında sigorta tazminatı alacağı üzerindeki rehin hakkı, asıl eşyaya ilişkin rehin hakkının ferisi niteliğindedir⁴³⁶. Sigorta tazminatı üzerindeki rehin hakkı, başlangıçta şekli bir içerik taşımaktadır; ancak rizikonun gerçekleşmesiyle birlikte rehin hakkı, maddi bir içeriğe bürünmektedir⁴³⁷. Rehinli alacaklı, en başından itibaren sigorta tazminatı üzerinde de rehin hakkı sahibi olduğu için, sigorta sözleşmesinin tarafları, rehinli alacaklının durumunu etkileyen nitelikteki değişiklikleri gerçekleştiremezler. Bu

⁴³¹ **Oğuzman, Kemal/Barlas**, Nami, Medeni Hukuk, 23. Baskı, 2017, İstanbul, s. 84.

⁴³² **Oğuzman/Barlas**, s. 84

⁴³³ **Ünlütepe**, Sigorta Tazminatı, s. 163.

⁴³⁴ **Güleklî**, s. 56; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1013; **Köprülü/Kaneti**, s. 273.

⁴³⁵ **Davran**, s. 17.

⁴³⁶ **Davran**, s. 17.

⁴³⁷ **Köprülü/Kaneti**, s. 273.

tür değişiklikler, yalnızca rehinli alacaklının rızasının edinildiği hallerde mümkün olur. Eğer rehinli alacaklının rızası alınmaksın sigorta sözleşmesinde değişiklik yapılırsa, söz konusu değişiklikler, rehinli alacaklının haklarını ihlal ettiği ölçüde, rehinli alacaklı bakımından hüküm ifade etmez.

Bir diğer görüşe göre⁴³⁸ sigorta tazminatı, ancak rizikonun gerçekleşmesinden sonra rehin hakkının kapsamına dahil olmaktadır. Bu durumda, riziko meydana geldiği anda sigorta tazminatı, rehin hakkına konu olmaktadır⁴³⁹. Sigorta tazminatının, rehinin kapsamına dahil olması için rizikonun gerçekleşmesi gerekmektedir. Sigorta tazminatının muaccel olması gerekmektedir. Sigorta tazminatının muaccel olması, alacaklının, sigortacıdan talepte bulunabilmesi noktasında fonksiyon göstermektedir⁴⁴⁰. Bu görüş çerçevesinde rehinli alacaklı, riziko gerçekleşmeden sigorta tazminatı üzerinde hak sahibi olmadığı için; sigorta sözleşmesinin tarafları, sözleşme üzerinde diledikleri tasarrufta bulunabilirler⁴⁴¹.

Sigorta tazminatının rizikonun gerçekleşmesinden sonra rehinin kapsamına gireceğini kabul etmek yerinde bir yaklaşım olur. Zira sigorta tazminatı bir kaim değer niteliğindedir ve rehne konu olan eşyadaki değer kaybını ikame etmektedir. Bu çerçevede kaim değerler, rehne konu olan eşyanın zarara uğraması sebebiyle azalan teminat miktarını ikame ettikleri anda rehne konu olmaktadır. Rehne konu eşyanın herhangi bir değer kaybına maruz kalmadığı hallerde sigorta tazminatının rehinin kapsamına dahil olacağını kabul etmek, amacı aşan bir yorumdur ve kabulü makul görülmemektedir.

3.2. REHİNLİ ALACAKLININ SİGORTA TAZMİNATI ÜZERİNDE HAK SAHİBİ OLMASI

⁴³⁸ **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 944; **Köprülü/Kaneti**, s. 273; **Kayak**, Sevgi, “*Taşınmaz Rehlinin Konu Bakımından Kapsamı*”, Milletler Arası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Cilt 24, Sayı1-2, s. 579.

⁴³⁹ **Akıpek/Akıntürk/Ateş**, s. 744.

⁴⁴⁰ **Ertaş**, Eşya, s. 572.

⁴⁴¹ **Ünlütepe**, Sigorta Tazminatı, s. 178.

3.2.1. Rehinli Alacaklının Sigorta Tazminatı Üzerinde Hak Sahibi Olmasının Şartları

Rehin hakkının, sigorta tazminatı üzerinde devam edebilmesi için eşya malikinin menfaatinin sigortalanması, sigortalanan menfaatin konusu olan eşya üzerinde rehin tesis edilmiş olması ve rizikonun gerçekleşmesi gerekmektedir. Aynı zamanda sigorta tazminatı üzerindeki hak sahipliğinin işlevsellik gösterebilmesi için, söz konusu hak sahipliğinin sigortacı tarafından bilinir olması gerekmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde eşya üzerinde rehin tesis edilmesi, ikinci bölümünde ise rehne konu eşyaya yönelmiş olan menfaatlerin sigortalanması detaylı bir şekilde incelendiği için bu başlık altında yalnızca özel bazı hususlara değinilmekle yetinilecektir.

3.2.1.1. Rehin Hakkının Varlığı

Geçerli bir rehin hakkının nasıl kurulacağını çalışmanın ilk bölümünde ele alınmıştır. Bu başlık altındaysa yalnızca rehin hakkının varlığına ilişkin bazı özel hususlar açıklığa kavuşturulacaktır.

Eşya üzerindeki rehin hakkının sigorta tazminatı üzerinde devam edeceğini düzenleyen TTK. m. 1456 hükmünün uygulanabilmesi için sigortalanan malik menfaatinin yöneldiği eşya üzerinde geçerli bir rehin hakkının varlığı gerekmektedir⁴⁴². Rehin hakkı niteliği itibariyle her nitelikteki eşya üzerinde tesis edilebilir. Buna göre bir eşyanın taşınır ya da taşınmaz olması rehin hakkının tesis edilebilmesine engel teşkil etmez.

Eşya üzerinde rehin tesis edilmesi ve bu durumun sigorta ilişkisine etkisi noktasında önem arz eden husus ise eklenti ile bütünleyici parçaların durumudur. Rehin sözleşmesinde taraflar, eklentileri rehmin kapsamı dışında bırakma imkanına sahiptirler⁴⁴³. Eğer eklentiler rehin hakkının kapsamı dışındaysa, bunlara ilişkin sigorta

⁴⁴² **Sirmen**, Eşya, s. 517; **Kayak**, s. 576.

⁴⁴³ **Acar**, Rehin Hukuku, s. 136.

tazminatı üzerinde alacaklının herhangi bir hakkı söz konusu olmaz. Ancak rehin sözleşmesinin tarafları, eklentileri rehnin kapsamı dışında tutmamışlarsa, rehin hakkı, eklentilere ilişkin sigorta tazminatı alacağı üzerinde de devam eder.

Aynı şekilde rehin sözleşmesinin tarafları, aralarında anlaşmak suretiyle bütünleyici parçaları rehnin kapsamı dışında tutmamışlarsa, rehin hakkı, bütünleyici parçalara ilişkin sigorta tazminatı alacağı üzerinde devam eder. Bu noktada tarafların, anlaşarak bütünleyici parçaları rehnin kapsamının dışına çıkardığı halleri incelemek gerekmektedir. Taraflar böyle bir anlaşma yapmış olsa dahi, bütünleyici parçalar kanun gereği rehnin kapsamına dahil olur⁴⁴⁴. Ancak böyle bir anlaşmanın varlığı halinde alacaklının, bütünleyici parçaya ilişkin sigorta değeri üzerinde hak iddiasında bulunmaması gerekmektedir. Zira bu anlaşma taraflar için bağlayıcı niteliktedir⁴⁴⁵. Eğer taraflar bütünleyici parçanın rehnin kapsamı dışında kalacağını kararlaştırmışlarsa, söz konusu anlaşma, bütünleyici parçaların zarara uğraması neticesinde doğan sigorta tazminatının malike ödenmesi noktasında rehinli alacaklının rızası niteliğinde olur.

Rehin hakkının, malikin menfaatinin sigortalanmasından önce ya da sonra kurulması mümkündür. Ancak sigorta sözleşmesinin kurulduğu esnada mevcut olmakla birlikte rizikonun gerçekleşmesinden önce rehin hakkı sona ermişse, rehinli alacaklının, sigorta tazminatı üzerinde herhangi bir hakkı olamaz. Bu noktada rehin hakkının sona erme sebebi de önem taşımamaktadır⁴⁴⁶. Aynı zamanda sigorta poliçesi üzerinde dain-i mürtehin kaydının olması da bir fark yaratmaz. Zira söz konusu kayıt açıklayıcı niteliktedir. Herhangi bir kurucu etkiye sahip değildir. Sırf bu kayıt sebebiyle, sigortacının, sigorta tazminatını malike ödemekten kaçınması hukuka aykırı bir durum teşkil eder⁴⁴⁷.

⁴⁴⁴ **Acar**, Rehin Hukuku, s. 134; **Gülekli**, s. 7; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1008.

⁴⁴⁵ Benzer bir çözüm rehnin paraya çevrildiği haller için de öngörülmüştür. Buna çerçevede böyle bir anlaşma ancak iki şekilde fonksiyon gösterebilir. İlk olarak alacaklı, rehinli eşyanın paraya çevrilmesi ardından bütünleyici eşyanın değerine el atamayacak ya da alacaklı, rehin verenin bütünleyici parçayı asıl şeyden ayırmasına müsaade etmek durumunda kalacaktır. Bkz. **Acar**, Rehin Hukuku, s. 134; **Gülekli**, s. 7; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1008; **Köprülü/Kaneti**, s. 263.

⁴⁴⁶ **Ünlütepe**, Sigorta Tazminatı, s. 171.

⁴⁴⁷ **Ünan**, Şerh, Cilt II, s. 57-58.

3.2.1.2. Eşya Malikinın Menfaatinin Sigorta Edilmiş Olması

Rehinli alacaklının kendi adına ve hesabına sigorta sözleşmesi yaparak menfaatinin teminat altına alması mümkündür⁴⁴⁸. Aynı şekilde malikin veya üçüncü bir kişinin de rehinli alacaklının menfaatinin (kendisinin tarafı olduğu sigorta sözleşmesi ile) teminat altına alması mümkündür. Ancak TTK m. 1456 ve TMK m. 879 hükümlerinin uygulanabilmesi için malikin menfaatinin sigortalandığı bir sigorta ilişkisi gerekmektedir⁴⁴⁹.

Malik menfaatinin güvence altına alan sigortanın zorunlu ya da ihtiyari olması mümkündür⁴⁵⁰. Aynı şekilde teminat altına alınan rizikonun türü de önem taşımamaktadır⁴⁵¹. Ne TMK ne de TTK hükümleri malike, rehne konu eşyaya ilişkin menfaatinin sigortalatma yükümlülüğü getirmektedir⁴⁵². Ancak alacaklı ile malik arasındaki hukuki ilişki çerçevesinde, malike, rehne konu olan eşyaya ilişkin menfaatinin sigortalatma yükümlülüğü getirilebilir⁴⁵³. Pek çok banka genel kredi sözleşmelerinde rehne konu eşyayı sigortalatma yükümlülüğü öngörmektedir⁴⁵⁴. Böyle hallerde malik, söz konusu yükümlülüğünü yerine getirmezse, bu ihlalden kaynaklanan zararların alacaklı tarafından talep edilmesi mümkün olur⁴⁵⁵.

⁴⁴⁸ Köprülü/Kaneti, s. 473.

⁴⁴⁹ Ertas, s. 572; Nomer/Ergüne, s. 321; Gülekli, s. 57; Ulaş, Zarar Sigortaları, s. 175; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1013.

⁴⁵⁰ Sirmen, s. 617; Ünlütepe, Sigorta Tazminatı, s. 164; Nomer/Ergüne, s. 320; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 944

⁴⁵¹ Arkan, Sabih, "İpotekli Gayrimenkulün Sigortalanması Durumunda Alacaklının Hukuki Durumu", Banka ve Ticarek Hukuku Dergisi, Cilt 14, Sayı 3, 1988, s. 65; Ünlütepe, Sigorta Tazminatı, s. 164

⁴⁵² Akıpek/Akıntürk/Ateş, s. 744-745; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1013; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 944; Köprülü/Kaneti, s. 274; Sirmen, Eşya, s. 617; Ancak Zorunlu Deprem Sigortasına Dair 587 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin (RG, 27.12.1999, s. 23919) 9. Maddesindeki zorunluluk tüm taşınmaz malikleri açısından bir yükümlülük teşkil etmektedir.

⁴⁵³ Akıpek/Akıntürk/Ateş, s. 744-745; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1013; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 944; Köprülü/Kaneti, s. 274; Sirmen, Eşya, s. 617; Gülekli, s. 54; Makaracı-Başak, s. 211-212.

⁴⁵⁴ Vakıfbank Genel Kredi Sözleşmesi 32. madde (<https://www.vakifbank.com.tr/kredi-genel-sozlesmesi.aspx?pageID=832>) (E.T.: 02.12.2020); Ziraat Bankası Genel Kredilerle Bağlantılı Sigortalara İlişkin Sözleşme 3. madde (<https://www.ziraatbank.com.tr/tr/sozlesmeler-ve-formlar>) (E.T.: 02.12.2020)

⁴⁵⁵ Akıpek/Akıntürk/Ateş, s. 744-745; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1013; Köprülü/Kaneti, s. 274; Sirmen, Eşya, s. 617; Gülekli, s. 54.

Yukarıda açıklandığı gibi malik menfaatinin üçüncü bir kişi tarafından sigortalanması da mümkündür. Bu durumda üçüncü kişi sigorta ettiren, malik de sigortalı olur. Aynı zamanda primlerin, sigorta ettiren dışındaki kimseler tarafından ödenmesi de mümkündür. Bu kapsamda malikin ya da üçüncü kişinin sorumlu oldukları primleri ödemedikleri hallerde, rehinli alacaklı, primleri ödeyerek sigorta sözleşmesinin devamını sağlayabilir.

Rehne konu olacak eşyanın malikinin, rehinle güvence altına alınacak borcun borçlusu olması gerekmemektedir. Böyle hallerde de borçtan şahsen sorumlu olmayan malik lehine doğan sigorta tazminatı alacağı üzerinde, rehinli alacaklıların hak sahibi olması mümkündür⁴⁵⁶.

Rehne konu olan eşyaya ilişkin menfaatlerin sigortalanması esnasında, sigorta sözleşmesine, rehin hakkına ilişkin bir kayıt koyulması gerekmemektedir. Zira rehinin sigorta tazminatı üzerinde devam etmesi, doğrudan doğruya kanun hükmünden kaynaklanmaktadır⁴⁵⁷.

Malik menfaatine ilişkin sigorta sözleşmesi, rehin hakkının kurulmasından önce veya sonra yaptırılmış olabilir. Önemli olan yegâne şey rehin hakkının, rizikonun gerçekleşmesinden önce kurulmuş olmasıdır. Rizikonun gerçekleşmesinden sonra kurulan bir rehin hakkı, alacaklıya, sigorta tazminatı üzerinde herhangi bir hak vermez⁴⁵⁸.

3.2.1.3. Rizikonun Gerçekleşmesi

TTK. m. 1456 hükmünün uygulama alanı bulabilmesi için; sigorta süresi içerisinde, sigorta sözleşmesinde öngörülmüş olan rizikonun gerçekleşmesi ve sigortalanan menfaatin zarar görmesi gerekmektedir⁴⁵⁹.

⁴⁵⁶ Köprülü/Kaneti, s. 225; Acar, Rehin Hukuku, s. 9; Ertaş, Eşya, s. 582; Kayak, s. 576; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 89.

⁴⁵⁷ Arkan, İpotekli Gayrimenkulün Sigortalanması, s. 66; Ulaş, Rehin ve Sigorta, s.6

⁴⁵⁸ Ünlütepe, Sigorta Tazminatı, s. 167.

⁴⁵⁹ Ertaş, Eşya, s. 572; Nomer/Ergüne, Eşya, s. 321; Gülekli, s. 57; Ulaş, Zarar Sigortaları, s. 175; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1013.

Sigorta sözleşmesinin temel unsurlarından biri de rizikodur⁴⁶⁰. Bunun yanında sigorta sözleşmeleri kapsamında rizikoyu taşıma borcu, sigortacının asli edim yükümlülüğüdür⁴⁶¹. Bu yükümlülük kapsamında sigortacı, sigorta süresi içerisinde gerçekleşen rizikolardan dolayı oluşan zararlardan, sigortalıya karşı sorumludur⁴⁶². Söz konusu sorumluluk, sigorta ettirenin, ilk taksiti ya da primi ödemesi ile başlar⁴⁶³. Ancak taraflar, sigortalının aleyhine olmamak koşuluyla bu kuralın aksini kararlaştırabilirler. Bu çerçevede yapılacak bir anlaşmayla, rizikoya karşı koruma süresinin başlangıcını öne alabilirler⁴⁶⁴. Gerçekleşen bir riziko sebebiyle sigortacının sorumluluğunun doğması için, rizikonun, sigorta süresi içerisinde gerçekleşmesi gerekmektedir. Uygulamada sigorta süresinin net bir şekilde tespit edilebilmesi için, sigorta süresinin başlangıç ve bitiş anları tarih ve saat şeklinde düzenlenmektedir⁴⁶⁵.

Gerçekleşen rizikonun, sigortacının sorumluluğuna sebep olması için, sigorta sözleşmesinde düzenlenmiş olması gerekmektedir. Sigorta sözleşmesinde öngörülmeleyen bir riziko sebebiyle zarar meydana gelirse, sigortacının sorumluluğu söz konusu olmaz. Bu sebeple de sigorta tazminatı üzerinde rehinli alacaklı lehine herhangi bir hak da doğmaz⁴⁶⁶.

Gerçekleşen rizikonun, rehne konu eşyaya kısmi ya da tam hasar vermesi arasında bir ayırım yapılmamış ve bu hallerde nasıl bir yol izleneceği netleştirilmemiştir. Rehne konu eşyanın tam hasara uğraması durumunda herhangi bir duraksama yoktur. Bu halde eşya üzerindeki rehin hakkı, eşyanın yok olması sebebiyle sona erer ve sigorta tazminatı üzerinde (diğer şartların da sağlanması kaydıyla) devam eder. Ancak kısmi hasar durumunda nasıl bir yol izleneceği belirsizdir. Bu durumda hem eşya üzerinde hem de sigorta tazminatı üzerinde rehin mi olacağı tartışmalıdır.

⁴⁶⁰ Yazıcıoğlu Emine/ Şeker-Öğüz, Zehra, Sigorta Hukuku, 2. Baskı, 2019, İstanbul, s. 50; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 197; Ünan, Samim, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, 1998, İstanbul, s. 36.

⁴⁶¹ Omağ, s. 10; Çeker, s. 85; Ünan, Riziko, s. 36.

⁴⁶² Omağ, s. 10; Çeker, s. 85; Ünan, Riziko, s. 36.

⁴⁶³ Yazıcıoğlu/Şeker-Öğüz, s. 146; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 198; Kender, s. 39

⁴⁶⁴ Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 202; Kayıhan/Bağcı, s. 189.

⁴⁶⁵ Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 200; Çeker, s. 57

⁴⁶⁶ Kayıhan/Bağcı, s. 192.

Bu noktada rizikonun gerçekleşmesinden sonra, zarara uğrayan eşyanın hala alacağı karşılıma elverişli bir değere sahip olmasının önem arz etmeyeceği öne sürülmüştür⁴⁶⁷. Buna göre, alacaklının hem eşya üzerinde hem de sigorta tazminatı üzerinde rehin hakkı olur. Alacaklı, alacağını dilerse sigorta tazminatından dilerse de rehne konu eşyadan temin etme noktasında serbesttir⁴⁶⁸. Ancak TTK. m. 1456 hükmünün temel amacı, alacağın teminatının eksildiği durumlarda, bu eksilmeyi ikame etmektir. Eğer kısmi zarar halinde, rehinli eşya, zarara uğramış olmasına rağmen hala yeterli bir teminat teşkil ediyorsa, sigorta tazminatı üzerinde alacaklı lehine rehin hakkının devam ettiğini kabul etmek, amacı aşan bir yorum olur ve menfaatler dengesini borçlu aleyhine bozar niteliktedir. Bu sonuç, TTK. m. 1456/II son cümle hükmünün de doğal bir sonucudur. Söz konusu hükme göre malik, “*menfaate konu malın tamiri veya eski hâline getirilmesi amacıyla ve teminat gösterilmesi şartıyla*” sigorta tazminatını alabilecektir. Eğer rehne konu olan eşya hala yeterli bir teminat teşkil ediyorsa, malik, teminat göstermeden sigorta tazminatını alabilmelidir⁴⁶⁹. Ancak bir eşyanın (özellikle zarar görmüş bir eşyanın) değerinin tespit edilmesi hususu teknik bir meseledir. Rehne konu eşyanın değeri hususunda bir anlaşmazlık olduğu takdirde bu sorun hâkim tarafından çözüme kavuşturulabilir.

Benzer bir sonuca hakkın kötüye kullanılması yasağından hareketle de ulaşılması mümkündür. Rehne konu eşyanın zarara uğramış olmasına rağmen yeterli bir güvence teşkil ettiği hallerde, rehinli alacaklının, sigorta tazminatının malike ödenmesine izin vermemesi somut olayın gereklerine göre hakkın kötüye kullanımı olarak değerlendirilebilir. Böyle hallerde malikin, hakkın kötüye kullanımı sebebiyle açmış

⁴⁶⁷ Ünan, Şerh, Cilt II, s. 46.

⁴⁶⁸ Ünan, Şerh, Cilt II, s. 46.

⁴⁶⁹ Kısmi zarar halinde eşya üzerindeki rehin hakkının yeterli bir teminat teşkil edip etmediği hususunun somut olaya göre tespitinin gerektiğini belirten örnek bir Yargıtay kararı için bkz. 17. HD., E. 2019/4447 K. 2020/3225 T. 8.6.2020 (www.lexpera.com.tr). Söz konusu kararda şu ifadeler yer verilmiştir: “*Dairemizin geri çevirme kararı üzerine bu banka tarafından, kredi ödemelerinde herhangi bir sorun yaşanmadığı ve taksitlerin zamanında ödendiğinin bildirildiği görülmektedir. Bu itibarla; kredi alacağı için sigortalı taşınmazlar üzerinde ipotek hakkı bulunan dain-i mürtehin bankanın alacak hakkında risk oluşturacak bir durum bulunmadığı; banka alacağının ipotek ile koruma altında olduğu ve sigortalı malda oluşan hasarın da kısmi hasar olduğu gözetilerek, rehin hakkı sahibinin davaya muvafakatinin gerekip gerekmeyeceğinin somut olaya göre değerlendirilmesi gerekir*”.

olduğu davada, hakkın kötüye kullanılması halinin varlığı mahkeme tarafından kabul görürse, mahkemeden elde edilen hüküm rehinli alacaklıların rızası yerine geçer.

3.2.1.4. Sınırlı Ayni Hakkın Bir Sicilde Alenileşmiş veya Sigortacıya Bildirilmiş Olması Koşulu

TTK. m. 1456/II hükmü sigortacıya, rehinli alacaklıların rızası olmaksızın malike ödeme yapmaması kuralını getirmiştir. Bu kuralın gerekçesiye rehinli alacaklıların korunmasıdır⁴⁷⁰. Bu sebeple sigortacının rehnin varlığını biliyor olması gerekmektedir. Bu durumsa iki şekilde gerçekleşebilir. Öncelikle rehinli alacaklıların, sigortacıya bu durumu bildirmeleri mümkündür⁴⁷¹. Söz konusu bildirim herhangi bir şekilde bağlı değildir⁴⁷². Bu sebeple şekle ilişkin hususlar sebebiyle bildirim geçersiz olması söz konusu değildir. İhbarın tarafları tacir olsa bile TTK. m. 18/III uygulama alanı bulmaz. Zira rehin hakkı hususunda bilgilendirmeye ilişkin bildirim ne sözleşmenin sona erdirilmesine ne sözleşmenin feshine ne de karşı tarafı temerrüde düşürmeye ilişkindir⁴⁷³.

Rehne konu olan eşya sicile tabiyse ve söz konusu sicil de aleniyse alacaklıların bildirimde bulunmasına gerek yoktur. Bu durumda sigortacının rehin olgusunu bildiği kabul edilir⁴⁷⁴. Bu noktada önemli olansa sicilin “*aleni*” olmasıdır. Taşınmazlar ya da ilgili sicillere tescili zorunlu olan gemiler ile hava taşıtları için rehinli alacaklıların bildirimde bulunmasına gerek yoktur. Ancak motorlu taşıtlara ilişkin sicil aleni olmadığı için bir motorlu taşıt rehninin söz konusu olduğu hallerde alacaklının, bu bildirim yapması gerekmektedir⁴⁷⁵. Aynı zamanda sicile kayıtlı olmayan gemiler ve hava taşıtları için teslimli taşınır rehni hükümlerine göre rehin tesis edilmişse, rehinli alacaklıların

⁴⁷⁰ **Esener/Güven**, s. 512; **Sirmen**, Eşya, s. 745; **Nomer/Ergüne**, Eşya, s.320; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 945.

⁴⁷¹ **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1014; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 945.

⁴⁷² **Ünan**, Şerh, Cilt II, s. 55.

⁴⁷³ Alacak rehni halinde de benzer bir açıklama için bkz. **Şener Oruç Hami**, “*Bankanın Rehlinli Alacaklı Sifatına Sahip Olduğu Adi Alacak Rehninde Rehnin Borçluya İhbarı ve Sonuçları*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 11, Sayı 2, 2009, s. 202.

⁴⁷⁴ **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1014; **Köprülü/Kaneti**, s. 196; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 945.

⁴⁷⁵ **Ayhan/Çağlar/Özdamar**, s. 253; **Can**, Sigorta, s. 67; **Ünan**, Cilt II, s. 55; **Bozkurt**, s. 169; **Nomer**, Haluk Nami/ **Ergüne**, Mehmet Serkan, Rehlin Hukuku, 2016, İstanbul, s. 13.

bildirimde bulunması yerinde bir yaklaşım olur. Fakat sigortacı zaten rehinin varlığını biliyorsa, bildirim yapılmamış olması alacaklılar aleyhine bir sonuç doğurmaz⁴⁷⁶.

Gerçekleştirilen bildirim hukuki niteliği itibariyle tasavvur açıklamasıdır. Tasavvur açıklamaları ise hukuki işlem değil hukuka uygun fiil niteliğindedir⁴⁷⁷. Bu sebepten bildirimler bakımından HMK. m. 200 hükmünde düzenlenmiş olan ispat şekli geçerli olmaz. Taraflar, uyuşmazlık halinde, herhangi bir şekilde söz konusu bildirim gerçeğe geçtiğini ispat edebilirler.

Yukarıda açıklanan hususlar çerçevesinde sigortacı, rehin hakkının varlığını biliyor ya da bilmesi gerekiyorsa, rehin hakkı sahibi olan alacaklıların rızalarını almadığı sürece sigorta ettirene ödeme yapmamalıdır⁴⁷⁸. Alacaklıların rızası olmaksızın ödeme yapan sigortacı, rehni bildiği ya da bilmesi gerektiği halde bunu yapmışsa, alacaklıların talep etmesi durumunda tekrar ödeme yapmak zorunda kalır⁴⁷⁹.

3.2.2. Rehin Hakkının Sigorta Tazminatı Alacağı Üzerinde Devam Etmesine İlişkin Hususlar

3.2.2.1. Sigorta Parasının Sigorta Konusu Malın Eski Haline Getirilmesi veya Onarılması İçin Kullanıldığı Hallerde Malike Ödeme Yapılması

TTK. m. 1456/II hükmüne göre, “...*Sigortalı menfaate konu malın tamiri veya eski hâline getirilmesi amacıyla ve teminat gösterilmesi şartıyla, tazminat sigortalıya ödenebilir*”. Bu hükümle kanun koyucu, alacaklı ile malik arasında bir çeşit denge kurmaya çalışmıştır. Zira bu hüküm sayesinde malik, belirli şartları yerine getirmek suretiyle sigorta tazminatını elde edebilmekte ve rehne konu eşyayı riziko gerçekleşmeden önceki haline döndürebilmektedir⁴⁸⁰. Bu durum rehne konu eşyanın ticari faaliyetlere

⁴⁷⁶ Ünán, Şerh, Cilt II, s. 55; Bozkurt, s. 169; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 253

⁴⁷⁷ Arpacı/Serozan/Hatemi/Kocayusufpaşaoğlu, Cilt I, s. 86.

⁴⁷⁸ Ertaş, Eşya, s. 572; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 745; Nomer/Ergüne, Rehin Hukuku, s. 13.

⁴⁷⁹ Ertaş, Eşya, s. 572; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 745; Nomer/Ergüne, Rehin Hukuku, s. 13.

⁴⁸⁰ Nomer/Ergüne, Rehin Hukuku, s. 13; Esener/Güven, s. 512; Can, Sigorta, s. 68

özgülediği hallerde bilhassa önem arz etmektedir. Eğer söz konusu hüküm düzenlenmemiş olsaydı, hakkı sigorta tazminatı alacağını de kapsayan sınırlı ayni hak sahibinin, rizikonun gerçekleşmesi durumunda (alacağın da muaccel olması şartıyla) doğrudan sigortacıdan ödeme talep etmesi mümkün hale gelirdi⁴⁸¹. Ancak ülkemizde mevcut olan hukuksal rejim zarara uğrayan malın onarılması ya da eski haline getirilmesi için sigorta tazminatının malike ödenmesine izin vermektedir⁴⁸². Buna göre sigortacı tarafından, sigortalı malın tamir edilmesi veya eski haline getirilmesi amacıyla ve teminat almak suretiyle yapılan ödemeler rehin hakkı sahiplerine karşı da geçerli olur⁴⁸³.

Yukarıdaki duruma ek olarak sigortacının, eşyanın onarımını yapan kişiye ödemede bulunması da rehin hakkı sahiplerine karşı geçerli olur. Bu hallerde yapılan ödemelerde malikin, teminat göstermesi de gerekmez. Zira rehne konu eşya eski haline döndürüldüğü için rehinli alacaklılar bakımından teminat kaybı yaratan bir durum mevzubahis değildir. Bu durum sigorta sözleşmesine, sigorta tazminatının doğrudan onarım gerçekleştiren kişiye ödeneceğine ilişkin hüküm koyulduğu hallerde söz konusu olur⁴⁸⁴.

Sigorta sözleşmesi, kısmi zarar hallerinde malın onarımı ya da tam hasar halinde yenisini edinmek için gerekli paranın ödeneceğini hükme bağlamıyorsa TTK. m. 1456/III hükmünün uygulanması mümkün olmaz⁴⁸⁵. Yalnızca tam hasar durumunda tazminat ödeneceğini öngören bir sigorta sözleşmesi varsa, kısmi zarar durumunda ilgili hüküm uygulama alanı bulamaz⁴⁸⁶. Ayrıca, “*eski hale getirme*” ifadesi kanunda tam olarak açıklanmamıştır. Eğer bununla ifade edilmek istenen şey tamamen yok olan bir eşyanın yerine yenisinin edinilmesi ise, yeni değer sigortasının söz konusu olmadığı hallerde bu mümkün değildir ve buna bağlı olarak da TTK. m. 1456/III hükmünün uygulanması

⁴⁸¹ Ünan, Şerh, Cilt II, s. 55

⁴⁸² Zarar gören eşyanın onarımı ya da eski hale getirilmesi için ek güvence gösterilmesi koşuluyla, rehinli alacaklının rızası gerekmeksizin, sigorta tazminatının malike ödenebileceğine ilişkin örnek bir Yargıtay kararı için bkz. 17. HD., E. 2019/4447 K. 2020/3225 T. 8.6.2020 (www.lexpera.com.tr)

⁴⁸³ Can, Sigorta, s. 68; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 252-253.

⁴⁸⁴ Ünan, Şerh, Cilt II, s. 56.

⁴⁸⁵ Ünan, Şerh, Cilt II, s. 57.

⁴⁸⁶ Ünan, Şerh, Cilt II, s. 57.

imkanı yoktur⁴⁸⁷. Böyle hallerde sigorta tazminatını elde etmek isteyen malik için yegâne yol rehinli alacaklıların rızasını almaktır.

3.2.2.2. Sigorta Sözleşmelerinde Yer Alan Dain-i Mürtehin Kaydı

Uygulamada sigorta poliçelerine sık sık dain-i mürtehin kaydı konulmaktadır. Poliçede bu kaydın olduğu durumlardaysa sigorta tazminatı üzerinde alacaklının hak sahibi olduğu kabul edilmekte ve sigorta tazminatı malike değil alacaklıya ödenmektedir⁴⁸⁸.

Esasında dain-i mürtehin kaydı herhangi bir kurucu etkiye sahip değildir. Sigorta poliçesinde herhangi bir kişinin dain-i mürtehin olarak belirtilmesi o kişi lehine ne eşya üzerinde ne de sigorta tazminatı üzerinde herhangi bir hak sağlamaktadır⁴⁸⁹. Eşya üzerinde rehin hakkı ancak kanunda öngörülen şekilde kurulabilir. Sigorta tazminatı üzerinde rehin ise esasında bir alacak rehnidir⁴⁹⁰. Bu sebeple sigorta tazminatı üzerinde rehin hakkı ancak yazılı olarak yapılan bir sözleşme ile kurulabilir⁴⁹¹. Sigorta poliçesine düşülen dain-i mürtehin kaydı ise bu şartı sağlamaz. Zira sigorta poliçesi, sigorta ettiren tarafından değil sigortacı tarafından düzenlenmektedir⁴⁹². Sigortacı ise sigorta tazminatının ödenmesi noktasında borçlu konumundadır. Borçlu tarafından da herhangi bir alacak rehni tesis edilmesi mümkün değildir. Ancak alacaklı ile borçlu arasında yapılan kredi sözleşmesinde, sigorta tazminatının alacaklıya ait olacağı kararlaştırılmışsa geçerli bir alacak rehni kurulduğunun kabulü gerekir⁴⁹³. Fakat bu halde bile sigorta poliçesinde yer verilen dain-i mürtehin kaydı açıklayıcı nitelikte olur.

Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde, poliçeye düşülen dain-i mürtehin kaydı sebebiyle alacaklıya sigorta tazminatı üzerinde mutlak bir hak tanımak yerinde olmaz⁴⁹⁴. Dain-i

⁴⁸⁷ Ünan, Şerh, Cilt II, s. 57.

⁴⁸⁸ Oğuz, s. 52; Ünlütepe, Sigorta Tazminatı, s. 168.

⁴⁸⁹ Ünan, Şerh, Cilt II, s. 57

⁴⁹⁰ Sirmen, Alacak Rehni, s. 27.

⁴⁹¹ Akıpek/Akıntürk/Ateş, s. 868; Sirmen, Eşya, s. 689; Esener/Güven, s. 591; Ertaş, Eşya, s. 617-618; Nomer/Ergüne, Eşya, s. 435; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 1053.

⁴⁹² Kender, s. 190; Kayıhan/Bağcı, s. 182; Arseven, s. 154; Günay, s. 82.

⁴⁹³ Makaracı-Başak, s. 211

⁴⁹⁴ Ünan, Şerh, Cilt II, s. 58

mürtehin kaydının varlığı halinde öncelikle geçerli bir şekilde rehin hakkının kurulmuş olup olmadığı tespit edilmelidir. Bu incelemenin ardından rehin hakkının geçerli bir şekilde kurulduğu tespit edilirse, rehne dayanak teşkil eden alacağın hala var olup olmadığı hususuna bakılmalıdır. Söz konusu hususlar hakkında hiçbir inceleme yapmaksızın yalnızca sigorta poliçesi üzerinde yer alan açıklayıcı bir kayda dayanarak sigorta tazminatının rehinli alacaklı olduğu kabul edilen kişiye ödenmesini kabul etmek yanlış bir çözüm olur⁴⁹⁵.

3.2.2.3. Sınırlı Ayni Hak Sahibinin Sonradan Sigortacının Yaptığı Ödemeye Onay Vermesi

TTK. m. 1456/III hükmüne göre, “*İkinci fıkra hükmüne aykırı hareket eden sigortacı, sınırlı ayni hak sahipleri ödemeye sonradan yazılı onay verdikleri takdirde, bunlara karşı sorumluluktan kurtulur*”. Bu kapsamda TTK. m. 1456/II hükmüne aykırı olarak malike ödeme yapan sigortacının alacaklılara karşı sorumluluğu, ancak alacaklılar bu ödemeye sonradan onay vermişlerse sona erer⁴⁹⁶. Ancak alacak sona erdikten sonra alacaklının, sigorta tazminatının ödenmesine rıza göstermesinin veya yapılmış olan ödemeye onay vermesinin herhangi bir hükmü yoktur⁴⁹⁷.

Aynı zamanda, alacaklıların rızası ya da malikten teminat almaksızın, sigortacı tarafından malike yapılan ödemeler neticesinde rehne konu olan eşya eski haline getirilmişse, malike yapılmış ödeme alacaklılara karşı da geçerli olur. Bu hallerde de sigortacının alacaklılara karşı herhangi bir sorumluluğu söz konusu değildir⁴⁹⁸.

3.2.2.4. Rehinli Alacaklının Sınırları

Rehin hakkı sahibinin, sigorta tazminatı üzerinde ne ölçüde hak sahibi olacağı hususunun açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Bu çerçevede, alacaklının sigorta tazminatı

⁴⁹⁵ Ünan, Şerh, Cilt II, s. 58.

⁴⁹⁶ Kayıhan/Bağcı, s. 142; Çeker, s. 106.

⁴⁹⁷ Ünan, Şerh, Cilt II, s. 59.

⁴⁹⁸ Ünan, Şerh, Cilt II, s. 59.

üzerindeki menfaatinin sınırlarını tayin etme noktasında fonksiyon gösteren üç temel husus vardır.

Alacaklının sigorta tazminatı üzerindeki hakkı şüphesiz alacak miktarı ile sınırlıdır. Rehinle teminat altına alınan alacağın miktarını göz önünde bulundurmaksızın rehinli alacaklıya, sigorta tazminatı üzerinde mutlak biçimde hak tanımak makul bir çözüm olmaz⁴⁹⁹. 300.000 TL değerindeki sigortalı bir daire üzerinde yine 300.000 TL tutarında bir taşınmaz rehni kurulmuş olduğunu kabul edelim. Dairenin sigorta sözleşmesinde öngörülen bir riziko sebebiyle tamamen tahrip olduğu hallerde, borçlunun daha önce yaptığı ödemeler sebebiyle 100.000 TL tutarında bir alacak kalmışsa; alacaklı, sigorta tazminatından alacağı ile orantılı bir tutar talep edebilir. Bu hallerde malikin, rehinin kapsamı dışında kalan sigorta tazminatı alacağını dilediğince talep ve dava edebileceğinin kabulü gerekmektedir.

Bazı hallerde alacağın tamamı değil sadece bir kısmı rehinle teminat altına alınmaktadır. Böyle durumlarda alacaklı, sigorta tazminatı üzerinde, alacağı tutarında değil, rehinle teminat altına alınmış miktar kadar hak sahibi olur. 300.000 TL tutarında bir alacak söz konusu olmasına rağmen bir taşınmaz üzerinde 50.000 TL tutarında rehin tesis edilmiş olduğunu kabul edelim. Rizikonun gerçekleşmesi durumunda alacaklı, sigorta tazminatı üzerinde yalnızca 50.000 TL tutarında bir hakka sahip olabilir.

Yukarıdaki hususların yanında kanun koyucu, rehinle teminat altına alınan alacağın kapsamına ilişkin pek çok hüküm (TMK. m. 851, 852, 853, 854, 875, 946) sevk etmiştir. Söz konusu hükümler, alacaklının, sigorta tazminatı üzerindeki haklarının da sınırlarını tayin etmektedir. Ancak söz konusu hükümlerin kısa bir açıklama ile anlaşılabilmesi mümkün değildir. Bu sebeple ilgili hükümler taşınır ve taşınmaz eşya ayrımı çerçevesinde ayrı başlıklar altında incelenecektir.

3.2.2.4.1. Taşınmaz Rehninde Teminat Altına Alınan Alacağın Kapsamı

⁴⁹⁹ Ünan, Şerh, Cilt II, s. 48.

Bu başlık altında taşınmaz rehninin hangi alacakların ifasını garanti altına aldığı hususu açıklığa kavuşturulacaktır. Alacaklının, sigorta tazminatından talep edebileceği değer ve bu değere nelerin dahil olduğu belirlenecektir. Bu noktada da taşınmaz rehnine ilişkin hükümler üzerinde durulacaktır. Bunu yaparken de anapara ipoteği ve üst sınır ipoteği ayırımına bağlı kalınarak inceleme yapılacaktır. Zira bu ayırım, rehinle teminat altına alınan alacakların kapsamının belirlenmesinde yasal ayırım niteliğindedir.

3.2.2.4.1.1. Anapara İpoteği

Teminat altına alınan alacağın miktar itibariyle belirli olduğu hallerde, anapara ipoteğinin kurulması mümkündür⁵⁰⁰. Anapara ipoteğinin kurulduğu hallerde özellik arz eden husus, güvence altına alınan alacak miktar itibariyle gösterilmiş olsa dahi alacaklı, rehnin paraya çevrildiği durumlarda bu tutardan fazlasını talep edebilir. Taşınmazın satım bedeli için geçerli olan bu husus, sigorta tazminatı için de geçerlidir.

Anapara ipoteğinde, alacaklının hangi alacaklarının rehnin güvencesinden istifade edeceği, TMK m. 875 ve 876 hükümlerinde belirtilmiştir. İlgili hükümlere göre güvenceden istifade edebilen alacaklar şunlardır: Anapara, takip giderleri, gecikme faizi, anapara faizi, zorunlu masraflar.

3.2.2.4.1.1.1. Anapara

Rehinde belirlilik ilkesinin bir sonucu olarak tapuda Türk parası olarak gösterilen alacak, anaparadır. Kural olarak anapara, asıl alacağın kendisini ifade etmektedir⁵⁰¹. Anapara ipoteğinde asıl alacağın, en geç rehnin kurulduğu esnada doğmuş ve miktar itibariyle belirli olması gerekmektedir.

⁵⁰⁰ **Ünlütepe**, Mustafa, İpoteğin Kapsamı, s. 179; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1022; **Gülekli**, s. 80; **Köprülü/Kaneti**, s. 284.

⁵⁰¹ **Köprülü/Kaneti**, s. 284; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1025; **Gülekli**, s. 80-81; **Acar**, Rehin Hukuku, s. 167

Tapuda gösterilen asıl alacak, zaman içerisinde yapılmış kısmi ödemelerle azalmış olabilir. Aynı zamanda kanunda belirtilen unsurların eklenmesi halinde, tapuda gösterilen miktarın aşılması da mümkündür⁵⁰². Bu sebeple tapuda gösterilen miktar, alacağın tutarına ilişkin herhangi bir karine teşkil etmez. Her somut olayda, alacağın varlığı ya da alacağın miktarı hususları üzerinde titizlikle durulması gerekmektedir⁵⁰³.

3.2.2.4.1.1.2. Takip Giderleri

Rizikonun gerçekleşmesinden sonra doğan sigorta tazminatından takip giderlerinin de talep edilebilmesi mümkündür. Buna göre icra takibi sürecinde yapılan masraflar da rehnin güvencesinden istifade etmektedir⁵⁰⁴. Buradaki icra takibi ifadesi, rehnin paraya çevrilmesi amacıyla gerçekleştirilen işlemleri kapsayan bir süreci ifade etmektedir. Söz konusu süreç esnasında pek çok harç ve masrafın ödenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda yolluk, satış ve ilan masrafları, posta, ihtar, tebligat, vekalet ücreti, kıymet takdiri amacıyla bilirkişiye yapılan ödemeler ve alacaklının ödediği harçlar rehnin sağladığı güvenceye dahildirler. Ancak rehnin paraya çevrilmesi amacıyla yürütülen icra takibinin dışında kalan hukuksal uyuşmazlıklar sebebiyle yapılan ödemelerin, rehnin güvencesinden istifade edip edemeyeceği hususu tartışmalıdır⁵⁰⁵. Hâkim görüş⁵⁰⁶, konusunu maddi hukuk meselelerinin oluşturduğu uyuşmazlıklardan kaynaklanan giderler ile icra takibi dışında yapılan ihbar, ihtar yahut fesih bildirimlerinden kaynaklanan giderlerin rehin güvencesinden faydalanamayacağı yönündedir. Buna karşılık gerçekleştirilen takip sebebiyle icra mahkemesinde görülen davalara ilişkin masraflar rehnin kapsamına dahildir. Zira icra mahkemeleri de icra organları arasında yer almaktadır. Buna karşılık azınlıkta kalan görüşe göreyse⁵⁰⁷, icra takibinin dışında kalan hukuksal uyuşmazlıklar kapsamında yapılan masraflar, rehne dayanak teşkil eden alacağın ispatı amacıyla yapılmaktadır ve nihayetinde temel amaç rehnin paraya

⁵⁰² Köprülü/Kaneti, s. 377; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1017; Sarı, s. 968

⁵⁰³ Köprülü/Kaneti, s. 377; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1017; Sarı, s. 968

⁵⁰⁴ Köprülü/Kaneti, s. 284; Gülekli, s. 82

⁵⁰⁵ Ünlütepe, Alacağın Kapsamı, s. 182

⁵⁰⁶ Gülekli, s. 82; Çetiner, s. 147, dn. 373; Ünlütepe, Alacağın Kapsamı, s. 183

⁵⁰⁷ Şener, Yavuz Selim, Türk Hukukunda İpotek ve Uygulaması, 3. Baskı, 2010, Ankara, s. 207; Çetiner s. 147, dn. 373; Sarı, s. 969

çevrilmesini mümkün kılmaktır. Bu sebeple söz konusu masrafların da rehin güvencesinden istifade edebilmesi gerekmektedir.

İcra takibinin dışında kalan hukuksal uyumsuzluklar sebebiyle yapılan masrafların, rehne dahil olmayacağını savunan görüşün kabulü uygundur. Zira aksinin kabulü rehnin alacak yönünden kapsamını, menfaatler dengesini bozacak şekilde, borçlu aleyhine genişletmektedir. Aynı zamanda bu durum, sıra itibariyle uyumsuzluk konusu alacaktan sonra gelen alacaklıların menfaatini de öngörülemez şekilde zedelemektedir. Bu nedenle, zaten hali hazırda adi alacak olması sebebiyle ayrı bir şekilde icra takibine konu edilebilir nitelikteki masrafların, rehnin güvencesi altına alınmasını kabul etmek makul görünmemektedir.

3.2.2.4.1.1.3. Anapara Faizi

Anapara faizi, bir miktar paranın belirli bir süre borçluda kalması sebebiyle istenilen faiz türüdür. Bu faiz, borçlu ile alacaklı arasında yapılan sözleşme ile kararlaştırılmaktadır. Tarafların bu yöndeki anlaşmasının ve belirledikleri faiz oranının geçerliliği borçlar hukuku kuralları çerçevesinde tespit edilmelidir. Bu noktada rehne ilişkin hükümler fonksiyon göstermemektedir. Rehne ilişkin hükümler yalnızca kararlaştırılan faizin ne ölçüde rehin güvencesine dahil olacağına ilişkindir. TMK m. 875 b.3 hükmüne göre, *“iflasın açıldığı veya rehnin paraya çevrilmesinin istendiği tarihe kadar muaccel olmuş üç yıllık faiz ile son vadeden başlayarak işleyen faiz”*, güvenceden istifade edebilmektedir. Görüldüğü üzere kanun koyucu, anapara faizinin, süre itibariyle sınırsız bir şekilde rehnin güvencesine dahil olmasına izin vermemiştir⁵⁰⁸. Sadece öngörülmüş olan tarihler arasında işleyen anapara faizi rehnin güvencesine dahil olabilmektedir.

Rehlinli eşyanın rizikoya maruz kalması halinde, rehin güvencesine dahil olan anapara faizinin zaman itibariyle kapsamının tespiti önem arz etmektedir. Böyle hallerde rehlinli alacaklının, sigorta tazminatı üzerinden alacağını temin etmek amacıyla talepte bulunduğu tarihi baz almak suretiyle hesaplama yapılması yerinde bir yaklaşım olur.

⁵⁰⁸ Ünlütepe, Alacağın Kapsamı, s. 193

Buna göre rehinli alacaklının, sigorta tazminatının kendisine ödenmesini istediği tarihe kadar muaccel olan üç yıllık faiz ile son vadeden başlayarak işlemiş olan anapara faizi rehlin güvencesinden faydalanır. Ancak rizikonun gerçekleşmesinden önce rehlin paraya çevrilmesi talep edilmişse TMK m. 875 b.3 hükmü söz konusu paraya çevirme tarihi temel alınmak suretiyle uygulanmalıdır.

Güvenceden istifade edilebilmesi için anapara faizinin hem varlık hem de miktar itibariyle tapuya tescil edilmesi gerekmektedir. Bu noktada kanun koyucu, gecikme faizinin aksine, belirlilik ilkesine bir istisna getirmemiştir⁵⁰⁹.

Alacaklı ve borçlu, sözleşme serbestisi çerçevesinde, tapuda gösterilen faiz oranını değiştirebilirler⁵¹⁰. Ancak faiz oranını arttırmak istemeleri durumunda TMK. m. 875/II hükmü fonksiyon gösterir. Söz konusu hükme göre, *“Daha önce belirlenmiş olan faiz oranı, sonradan gelen alacaklıların zararına olarak artırılamaz”*. Zira böyle bir artırım sonraki derecelerde yer alan alacaklıların menfaatini, tahmin edilemez ölçüde zedeler niteliktedir⁵¹¹. Burada da kanun koyucunun belirlilik ilkesinden taviz vermediği görülmektedir. Böyle durumlarda faiz artırımına ilişkin anlaşma, sonraki derecelerde yer alan alacaklıların rızası ile rehlin güvencesine dahil olur. Aksi takdirde, artırılan oran, derece itibariyle sonra gelen alacaklılardan sonra işlem görebilir⁵¹².

3.2.2.4.1.1.4. Gecikme Faizi

Gecikme faizi, borcun vadesinde ifa edilmemesi sebebiyle kanun gereği doğan ferî bir alacak niteliğindedir. Gecikme faizi kanun gereği doğduğu gibi yine kanun gereği rehlin güvencesine dahil olmaktadır⁵¹³. Söz konusu faiz alacağının tapuya tescil edilmesine gerek yoktur⁵¹⁴.

⁵⁰⁹ Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1027; Gülekli, s. 86-87; Köprülü/Kaneti, s. 285; Acar, s.182

⁵¹⁰ Ünlütepe, Alacağın Kapsamı, s. 199.

⁵¹¹ Gülekli, s. 88; Helvacı, s. 154; Sarı, 977.

⁵¹² Gülekli, s. 89; Köprülü/Kaneti, s. 286; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1027; Sarı, s. 977; Acar, Rehin Hukuku, s. 327.

⁵¹³ Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1026; Köprülü/Kaneti, s. 284; Gülekli, s. 82-83; Sarı, s. 272-273.

⁵¹⁴ Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1026; Köprülü/Kaneti, s. 284; Gülekli, s. 82-83; Sarı, s. 272-273.

Kanun koyucu yalnızca para borçları bakımından gecikme faizi öngörmüştür. Para borcu dışında kalan alacakların vadesinde ifa edilmemesi durumunda ancak TBK. m. 112 hükmüne dayanılarak tazminat talep edilebilir. Ancak bu kapsamda istenebilen tazminatlar, kanun koyucu tarafından rehnin güvencesine dahil edilmemiştir⁵¹⁵.

Gecikme faizinin işleyebilmesi için muaccel bir para borcunun ifa edilmemiş olması gerekmektedir. Taraflar arasında kurulan hukuki ilişkiye göre borcun muaccel olması için alacaklının ihbarda bulunması gerekiyorsa, gecikme faizi, ancak bu ihbarın yapılmasından sonra işlemeye başlar. Eğer rehne konu olan eşyanın maliki borçtan bizzat sorumlu değilse, alacaklı hem malike hem de borçluya ihbarda bulunmak zorundadır (TMK. M. 887)⁵¹⁶.

Taraflar, gecikme faizini (TBK. m. 120 hükmündeki sınırlar çerçevesinde) diledikleri oranda belirleyebilirler. Ancak yasal gecikme faizinden daha yüksek bir oran belirlemişlerse, fazla olan kısmın güvence kapsamına dahil olması için tapuda gösterilmesi yani tescil edilmesi gerekmektedir⁵¹⁷.

3.2.2.4.1.1.5. Zorunlu Masraflar

Rehin hakkının devamı boyunca alacaklının, alacağına güvence teşkil eden eşya için birtakım masraflar yapması söz konusu olabilmektedir. Bu tür zorunlu masrafların yapılması halinde ne olacağı TMK. m. 876 hükmünde ele alınmıştır. Söz konusu hükme göre, *“Alacaklı, rehinli taşınmazın korunması için zorunlu masraf yapmışsa ve özellikle malikin borçlu olduğu sigorta primlerini ödemişse, bundan doğan alacakları tescile gerek olmaksızın aynen rehinli alacağı gibi güvenceden yararlanır”*. Gerçekleştirilen masraflar sebebiyle kazanılan rehin hakkının hukuki sebebi ise vekaletsiz iş görmedir⁵¹⁸.

⁵¹⁵ **Acar**, Rehin Hukuku, s. 176.

⁵¹⁶ Aynı zamanda borçtan bizzat sorumlu olmayan malik, kendisine ihbarda bulunulmadığı hallerde rehnin paraya çevrilmesi talebine de karşı çıkabilir. Bkz. **Gülekli**, s. 84.

⁵¹⁷ **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1026; **Köprülü/Kaneti**, s. 284; **Gülekli**, s. 83; **Helvacı**, 150.

⁵¹⁸ **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1026; **Gülekli**, s. 93.

Hükümde geçen “...*özellikle malikin borçlu olduğu sigorta primlerini ödemişse...*” ifadesi önem arz etmektedir. Söz konusu ifade, lafız itibarıyla yalnızca malik adına ve hesabına yapılan sigorta sözleşmelerini kapsar niteliktedir. Ancak hükümde yer alan “*özellikle*” ifadesi, esas amacın örnek vermek olduğunu göstermektedir. Bu sebeple TMK. m. 876 hükmünün, malik menfaatinin sigortalandığı tüm sigorta ilişkilerine uygulanması gerekmektedir. Bu çerçevede yalnızca malikin değil, üçüncü kişinin (malik menfaatinin güvenceye alan sigorta sözleşmesinin tarafı olması halinde) borçlu olduğu sigorta priminin ödenmesi durumunda, yapılan ödemeler rehlin güvencesine dahil olmalıdır. Bunun yanında alacaklının, kendi adına fakat malik hesabına yaptığı sigorta sözleşmesi neticesinde ödediği sigorta primleri de TMK. m. 876 kapsamında rehlin sağladığı güvenceden istifade edebilmelidir.

3.2.2.4.1.2. Üst Sınır İpoteği

Teminat altına alınmak istenen alacak henüz doğmamışsa ya da doğmakla birlikte miktarı tam olarak bilinmiyorsa, başvurulacak rehin türü üst sınır ipoteğidir⁵¹⁹. TMK m. 851/I hükmüne göre, “*Taşınmaz rehni, miktarı Türk parası ile gösterilen belli bir alacak için kurulabilir. Alacağın miktarının belli olmaması hâlinde, alacaklının bütün istemlerini karşılayacak şekilde taşınmazın güvence altına alacağı üst sınır taraflarca belirtilir*”. Üst sınır ipoteği ile güvencenin kapsamına bir limit getirilmektedir⁵²⁰. Bu sebeple anapara ipoteğinde güvencenin kapsamını belirleyen TMK. m. 875 hükmünün, üst sınır ipoteğine uygulanabilmesi mümkün değildir. Zira kanun koyucu güvencenin kapsamına, “*alacaklının bütün işlemleri*” ifadesi ile net bir sınır koymuştur. Anapara ya da gecikme faizi yahut takip giderleri gibi kalemlerle belirlenmiş olan limitin esnemesi söz konusu olamaz⁵²¹. Ancak bu kuralın bir istisnası vardır. Bu istisna ise TMK. m. 876 hükmünden kaynaklanmaktadır. Alacaklının rehne konu eşya için yaptığı zorunlu masraflar, üst sınır

⁵¹⁹ Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1022; Köprülü/Kaneti, s. 287; Davran, s. 46; Gülekli, s. 76; Helvacı, s. 6

⁵²⁰ Acar, Rehin Hukuku, s. 189; Köprülü/Kaneti, s. 284; Helvacı, s. 141; Sarı, s. 966

⁵²¹ Ünlütepe, Alacağın Kapsamı, s. 205; Köprülü/Kaneti, s. 288; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1029; Gülekli, s. 93.

ipoteğinde belirtilen limitin aşımı söz konusu olsa dahi, rehnin sağladığı güvenceye dahil olur⁵²².

3.2.2.4.2. Taşınır Rehninde Teminat Altına Alınan Alacağın Kapsamı

3.2.2.4.2.1. Teslime Bağlı Taşınır Rehni

Teslime bağlı taşınır rehninde teminat altına alınan alacağın kapsamı TMK. m. 946/II hükmünde düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre, “*Rehin hakkı, alacaklıya asıl alacak ile birlikte sözleşme faizlerinin, takip giderlerinin ve gecikme faizinin güvencesini sağlar*”. Görüldüğü gibi kanun koyucu, taşınırlar için yapılan zorunlu masrafları güvencenin kapsamına dahil etmemiş; fakat anapara faizi, gecikme faizi ve takip giderleri bakımından taşınmaz rehnine benzer bir hüküm düzenlemiştir⁵²³. Ancak taşınmaz rehinden farklı olarak, anapara ve gecikme faizi bakımından herhangi bir süre sınırı söz konusu değildir.

Asıl alacak niteliğindeki anapara, güvencenin kapsamına dahildir. Taşınır rehninde güvence altına alınan alacak bakımından belirlilik ilkesi çok sıkı uygulanmamaktadır. Henüz doğmamış ancak ileride doğması beklenen bir alacak için taşınır rehni kurulması mümkündür⁵²⁴. Rehnin paraya çevrilmesinin talep edildiği anda para ile ölçülebilir şekilde belirli olması yeterlidir. Bir taşınır rehninin kurulmuş olması, asıl alacak bakımından zamanaşımının durmasını sağlamaz. Ancak rehin hakkı sahibi olan alacaklı, asıl alacak zamanaşımına uğramış olsa dahi, alacağını rehne konu eşya vasıtasıyla temin etme hakkına her zaman sahip olur⁵²⁵. Bu sebeple bir alacak zamanaşımına uğramış olsa dahi alacaklı, sigorta tazminatı üzerinde hak sahibi olabilmektedir.

⁵²² Gülekli, s. 100; Sarı, s. 987; Helvacı, s. 158.

⁵²³ Esener/Güven, s. 554; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 1021; Makaracı Başak, s. 193.

⁵²⁴ Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1093; Köprülü/Kaneti, s. 470; Esener/Güven, s. 551. Nomer/Ergüne, Eşya, s. 383; Sirmen, Eşya, s. 673; Akıpek/Akıntürk/Ateş; s. 841.

⁵²⁵ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s.1012; Sirmen, Eşya, s. 666; Akıpek/Akıntürk/Ateş, s. 837.

Anapara faizinin de rehnin sağladığı güvenceden istifade edeceği hükme bağlanmıştır. Bu güvencenin gerçekleşmesi için tarafların bu hususta anlaşmalarına gerek yoktur. Anapara faizi, herhangi bir süre sınırı söz konusu olmaksızın, kanun gereği güvencenin kapsamına dahil olacaktır⁵²⁶.

Gecikme faizi de herhangi bir süre sınırına tabi olmaksızın rehnin güvencesine dahildir. Ancak gecikme faizi niteliği gereği yalnızca para borçları için söz konusu olduğundan, farklı nitelikteki borçlar için kurulan rehinlerde gecikme faizi söz konusu olamaz⁵²⁷.

Rehnin paraya çevrilmesi amacıyla gerçekleştirilen takip neticesinde yapılan masraflar da güvenceye dahildir⁵²⁸. Bütün bunların yanında başka kalemlerin de tarafların anlaşması suretiyle rehnin güvencesine dahil edilmesi mümkündür. Zira TMK m. 946/II hükmü emredici nitelikte değildir⁵²⁹.

3.2.2.4.2.2. Ulaşım Araçları Rehni

TTK. m. 1018/I ve TSHK m. 75 hükümlerinin açık atfı ile gemi ve hava araçları ipoteğinde, güvence altına alınan alacağın kapsamı, taşınmaz rehnine ilişkin TMK. m. 875 ve 876 hükümlerine göre tespit edilir. Bu sebeple söz konusu eşyaların rehninde de yukarıda taşınmaz rehninde alacağın kapsamına ilişkin yapılmış açıklamalar aynen geçerlidir⁵³⁰.

Motorlu taşıtların rehnindeyse, TMK. m. 875 ve 876 hükümlerine herhangi bir atıfta bulunulmamıştır. Bu sebeple motorlu taşıtlar rehninde güvence altına alınan alacağın kapsamı, teslimli taşınır rehnine ilişkin TMK. m. 946/II hükmü çerçevesinde tespit edilir⁵³¹.

⁵²⁶ **Makaracı-Başak**, s. 195.

⁵²⁷ **Makaracı-Başak**, s. 195.

⁵²⁸ **Makaracı-Başak**, s. 194.

⁵²⁹ **Acar**, *Rehin Hukuku*, s. 196.

⁵³⁰ **Tek**, s. 164.

⁵³¹ **Tek**, s. 166.

3.2.2.5. Rehinli Alacaklı ve Diğer Hak Sahipleri Arasında Öncelik

Mülkiyet hakkı, niteliği gereği aynı eşya üzerinden birden fazla sınırlı ayni hak kurulmasını mümkün kılmaktadır⁵³². Bir eşya üzerinde kurulmuş rehin hakkı, eşya üzerinde başka sınırlı ayni hakların tesis edilmesine engel teşkil etmez. Böyle hallerdeyse, sigorta tazminatı alacağı üzerinde hak sahibi olabilen birden fazla sınırlı ayni hak sahibinin varlığı söz konusu olabilmektedir. Bu durumda, sigorta tazminatı alacağı üzerinde kimin öncelikle hak sahibi olacağı hususunun çözümü gerekmektedir.

Birden fazla sınırlı ayni hakkın söz konusu olduğu hallerde, sigorta tazminatı üzerinde hak sahipliğini düzenleyen herhangi bir hüküm yoktur. Bu noktada yapılması gereken şey TMK. hükümleri çerçevesinde sınırlı ayni haklar arasındaki sıralamanın tespit edilmesi ve sigorta tazminatı üzerindeki hak sahipliği meselesinin de bu sıra göz önünde bulundurulmak suretiyle çözüme kavuşturulmasıdır. Bu kapsamda TMK. hükümleri çerçevesinde hem eşyaların niteliğine hem de sınırlı ayni hakların türlerine göre bir değerlendirme yapmak gerekmektedir.

TMK. söz konusu hususu hakları belli kriterler kapsamında bir sıra ilişkisine sokmak suretiyle çözüme kavuşturma yoluna gitmiştir. Aynı eşya üzerinde birden fazla sınırlı ayni hak kurulabilmesi imkânı, sınırlı ayni hakların birbiriyle çatıştığı hallerde, bunlar arasında bir sıra düzeninin kurulmasını gerektirir⁵³³. Gerek aynı türden olsunlar gerekse de farklı türden olsunlar aynı eşya üzerinde kurulmuş birden fazla sınırlı ayni hak arasındaki öncelik ilişkisine “sıra” denilmektedir⁵³⁴.

TMK hükümleri kapsamında, tüm sınırlı ayni haklar arasındaki sıra ilişkisinin ne şekilde olacağı hüküm altına alınmıştır. Ancak ele alınan konu bakımından önem arz edenler ise

⁵³² **Muratoğulları Harun**, “*Anapara İpoteğinin Kapsamı*”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt 7, Sayı 66, s. 52.

⁵³³ **Furuncı-Karabacak, Semra**, “*Sınırlı Ayni Haklar Arasında Sıra İlişkisi*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 74, Sayı 2, s. 773.

⁵³⁴ **Başpınar, Veysel**, “*Sınırlı Ayni Hakların Sırası*”, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, Sayı 78, 1993, s. 50-51(50-60); **Furuncı-Karabacak**, s. 773; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 923.

rehin haklarının birbirleri arasındaki sıra ilişkisi ve rehin hakları ile diğer sınırlı aynı haklar arasındaki sıra ilişkisidir.

3.2.2.5.1. Rehin Hakları Arasında Sıra İlişkisi

3.2.2.5.1.1. Taşınmazlara İlişkin Rehin Hakları Arasındaki Sıra İlişkisi

Aynı taşınmaz üzerinde birden fazla rehin kurulduğu durumlarda, rehin hakları arasında sıra sabit dereceler sistemi çerçevesinde tespit edilir⁵³⁵. Sabit dereceler sisteminde, taşınmazın farazi değerlere bölünebileceği ve taşınmaz rehninin söz konusu farazi değerler üzerinde kurulabileceği kabul edilmektedir⁵³⁶. Buna göre malik, taşınmazının değerinin tamamını rehin göstermek zorunda değildir. Bu sayede malik, taşınmazının bir değer bölümü üzerinde, borcu için rehin kurabilmektedir⁵³⁷.

Bu sistemde taşınmazın bölündüğü farazi değer parçaları, “derece” olarak isimlendirilmektedir⁵³⁸. Derece, miktar ve sıra itibarıyla sabit bir biçimde belirlenmiş değer bölümünü ifade etmektedir⁵³⁹. Bir derecenin ne kadar miktarda teminat teşkil edeceğini malik; kaçınıcı sırada teminat teşkil edeceğini ise malik ile alacaklı tayin eder⁵⁴⁰. Bir derecenin miktarı ve sırası belirlenip tescil edildikten sonra, bu derecenin değeri, sonra gelen dereceler üzerinde rehin hakkı sahibi olan alacaklıların rızası olmaksızın arttırılamaz⁵⁴¹. Zira aksinin kabulü, sonra gelen derecede yer alan alacaklıların teminatını zayıflatmak anlamına gelir. Ancak bu noktada yabancı para ipoteği farklılık arz etmektedir. Kanun koyucu, yabancı para rehni kurulmasına imkân tanımıştır. Böyle

⁵³⁵ Erman, s. 175; Ayan, Eşya, Cilt III, s. 175; Sirmen, Eşya, s. 599; Ertaş, Eşya, s. 559.

⁵³⁶ Akıpek/Akıntürk/Ateş, s. 770; Ertaş, Eşya, s. 559; Sirmen, Eşya, s. 600; Köprülü/Kaneti, s. 352.

⁵³⁷ Akıpek/Akıntürk/Ateş, s. 770; Ertaş, Eşya, s. 559; Sirmen, Eşya, s. 600; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 923.

⁵³⁸ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 923; Erman, s. 175; Ayan, Eşya, Cilt III, s. 175.

⁵³⁹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 923; Erman, s. 175; Ayan, Eşya, Cilt III, s. 175.

⁵⁴⁰ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 924.

⁵⁴¹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 926.

hallerde tescil edilen derecenin teşkil edeceği teminat tutarı yabancı para cinsinden gösterilmektedir⁵⁴².

Her derece üzerinde, derecenin değerine ulaşıncaya kadar rehin tesis etmek mümkündür. Bir derece üzerinde taşınmaz rehni tesis edilince, alacak, o derecenin miktar ve sırasına göre teminat altına alınmaktadır. Rehinli alacaklının hakkı, rehin hakkının tesis edildiği derecenin değerini aşamaz. Taşınmaz rehninin hangi derece üzerinde kurulacağı, malik ile alacaklı arasında yapılan anlaşmayla belirlenir⁵⁴³.

Aynı zamanda malikin, bir derece içinde, bu derecenin teminat tutarı ile sınırlı olmak kaydıyla birden fazla rehin tesis etmesi de mümkündür. Böyle hallerde bir derece içerisinde ortaya çıkan bu yeni farazi değerlere, “*yan derece*” denilmektedir. Buna göre, 200.000 TL tutarında teminat teşkil eden bir derece kurulmuş olması varsayımında; taşınmaz maliki, bu derece üzerinde farklı kişiler lehine 100.000 TL, 60.000 TL ve 40.000 TL tutarında rehin tesis edebilir. Bu durumda taraflar, rehlin paraya çevrilmesi durumunda elde edilen miktarın ne şekilde paylaşılacağını kararlaştırabilirler. Bu imkana rağmen taraflar, satım bedelinden elde edilen paranın nasıl paylaşılacağını kararlaştırmamışlarsa TMK m. 874/II gereğince yan derecede yer alan rehinli alacaklılar, taşınmazın paraya çevrilmesi neticesinde ilgili dereceye düşen tutarı, alacakları oranında paylaşırlar⁵⁴⁴. Bu kapsamda, rehne konu eşyaya ilişkin malik menfaatinin zarara uğraması neticesinde doğan sigorta tazminatının paylaşımı da bu esaslara göre yapılır. Bir derece üzerinde birden fazla rehin mevcutsa, öncelikle rehinli alacaklılar ile malik arasında bir anlaşmanın olup olmadığına bakılmalıdır. Eğer herhangi bir anlaşma söz konusu değilse rehinli alacaklılar, sigorta tazminatı üzerinde alacaklarına oranla hak sahibi olurlar.

Sabit derece sisteminde, önceki derecede yer alan rehin hakkının sona ermiş olduğu hallerde, sonra gelen derecelerde yer alan rehin haklarının, boş dereceye ilerlemesi

⁵⁴² **Sirmen**, Lale, “*Yeni Türk Medeni Kanunu’nda Yabancı Para Üzerinden Taşınmaz Rehni Kurulmasına İlişkin Düzenlemeler*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 52, Sayı 1, 2003, s. 6; **Kuntalp**, Erden, “*Yeni Medeni Kanun’da Nesnel Teminatlarla İlgili İki Temel Değişikliğin Değerlendirilmesi*”, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XX, Ayrı Bası, 2004, s. 52; **Şener**, s. 106.

⁵⁴³ **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 924.

⁵⁴⁴ **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 927.

istisnalar dışında mümkün değildir. Boş dereceye ilerlenmesi noktasında fonksiyon gösteren üç istisna vardır⁵⁴⁵. Bu istisnalardan biri tarafların anlaşmasıdır⁵⁴⁶. Bu çerçevede malik, rehinli alacaklı ile anlaşarak rehinli alacaklıya boşalan dereceye ilerleme hakkı verebilir⁵⁴⁷. Söz konusu hak, taşınmaz rehni sözleşmesine koyulan bir hükümlerle verilebileceği gibi; daha sonra gerçekleştirilen münferit bir anlaşma ile de verilebilir⁵⁴⁸. Ayrı bir sözleşme yapıldığı hallerde de yine resmi şekil şartına uyulması gerekmektedir ve resmi şekil şartı tapu memuru tarafından yerine getirilmelidir⁵⁴⁹. Boş dereceye ilerleme hakkı tanıyan sözleşme, tapu kütüğüne şerh edilmediği sürece iyiniyetli diğer alacaklılara karşı fonksiyon göstermez⁵⁵⁰. Boş bir derecenin ortaya çıkması halinde malik, boş dereceye ilerleme sözleşmesi çerçevesinde, alacaklının rehin hakkını boşalan dereceye geçirmek amacıyla tapu müdürlüğüne tescil talebinde bulunmak zorundadır⁵⁵¹. Malik bir talepte bulunmazsa tapu memuru kendiliğinde bu işlemi gerçekleştiremez⁵⁵². Malikin talepte bulunmadığı hallerde, rehinli alacaklı, ilerlemenin gerçekleşmesi için mahkemeye başvurabilir⁵⁵³. Diğer iki istisna ise doğrudan kanunda düzenlenmiştir. Kanundan doğan ilk istisna TMK. m. 872 hükmünden kaynaklanmaktadır. Söz konusu hükme göre, rehinin paraya çevrildiği esnada boş olan dereceler varsa, rehin hakları boş olan dereceleri dolduracak şekilde ilerlemiş sayılır ve satış sonunda elde edilen para sıralarına göre bunlar arasında paylaşılır⁵⁵⁴. Kanundan kaynaklanan ikinci istisna ise TMK. m. 877 ve 878 hükümlerinin bir sonucudur. Söz konusu hükümlere göre, malik, bir kamu kurum veya kuruluşunun katkısıyla araziyi iyileştirme çalışmaları yapılırken iyileştirme masraflarını karşılamak için ipotek karşılığı kredi temin yoluna giderse; temin edilen

⁵⁴⁵ **Okumuş, Selmani/Demir**, Bahadır, “*Sabit Derece Sisteminde Sözleşmeden Doğan İlerleme Hakkı*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 66, Sayı 3, 2017, s. 610-611; **Akıncı Bekir**, “*Taşınmaz Rehinde Sabit Dereceler Sistemi ve İstisnaları*”, Mevlana Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, 2014, s. 184 (167-195); **Ayan**, Eşya, Cilt III, s. 178.

⁵⁴⁶ **Okumuş/Demir**, s. 611; **Sirmen**, Eşya, s. 601; **Davran**, s. 37; **Ertaş**, Eşya, s. 561.

⁵⁴⁷ **Köprülü/Kaneti**, s. 359; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 999; **Erman**, s. 176.

⁵⁴⁸ **Ayan**, Eşya, Cilt III, s. 179.

⁵⁴⁹ **Köprülü/Kaneti**, s. 359; **Gürsoy/Eren/Cansel**, 1002.

⁵⁵⁰ **Akıpek/Akıntürk/Ateş**, s. 775; **Sirmen**, Eşya, s. 606; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 933. Böyle hallerde rehinli alacaklı, TBK. m. 112 hükümleri çerçevesinde borca aykırılığa dayanarak zararlarının tazminini malikten isteyebilir. Bkz. **Sirmen**, Eşya, s. 606.

⁵⁵¹ **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 933.

⁵⁵² **Köprülü/Kaneti**, s. 361-362.

⁵⁵³ **Ayan**, Eşya, Cilt III, s. 180.

⁵⁵⁴ **Ertaş**, Eşya, s. 560; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 929; **Erman**, s. 176; **Sirmen**, Eşya, s. 604.

kredi için taşınmaz üzerinde kurulmuş olan rehin, o ana kadar kurulmuş bütün rehinlerin önünde yer alır⁵⁵⁵.

Bir derece üzerinde rehnin kurulmasıyla birlikte, artık rehnin sırası ve teminatın miktarı o derece ile sınırlandırılmış olur. Bunun en önemli sonucu da taşınmazın paraya çevrilmesi durumunda ortaya çıkar. Taşınmazın para çevrilmesi neticesinde elde edilen tutardan öncelikle ilk derecede yer alan alacaklı tatmin edilir⁵⁵⁶. Bunun ardından bir şey artarsa ikinci derecede yer alan alacaklı tatmin edilir ve yine bir tutar artacak olursa süreç bu şekilde işlemeye devam eder⁵⁵⁷. Rehne konu eşyaya ilişkin malik menfaatinin zarara uğraması neticesinde doğan sigorta tazminatının paylaşımı da bu esaslara göre yapılır. Taşınmazlara ilişkin sigorta tazminatının rehinli alacaklılara ödenmesi gerekirse, öncelikle ilk derecede yer alan alacaklılardan başlanılmalıdır. Eğer bu derecedeki alacaklılara ödeme yapıldıktan sonra bir tutar artarsa, sonra gelen derecedeki alacaklılara ödeme yapılması mümkün olur.

3.2.2.5.1.2. Taşınırlara İlişkin Rehin Hakları Arasındaki Sıra İlişkisi

Taşınırlar için yapılacak bir değerlendirmede öncelikle ilgili taşınır için sabit dereceler sisteminin geçerli olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

Sabit dereceler sisteminin geçerli olmadığı taşınırlar üzerindeki rehin haklarının sırası ise kuruluş tarihlerine göre tayin edilir. Bu sebeple önce kurulmuş rehin hakları sonra kurulmuş rehin haklarından önce gelir. Sigorta tazminatının rehinli alacaklılara ödenmesinin gerektiği hallerde, öncelikle ilk kurulmuş rehin hakkı sahibinden başlanılmalıdır.

TTK m. 1017 hükmüne göre, “*Gemi üzerindeki ipoteklerin dereceleri, Türk Medenî Kanununun taşınmaz rehni hakkındaki hükümlerine göre belirlenir*”. Söz konusu hüküm kapsamında, gemiler için sabit dereceler sisteminin kabul edildiği söylenebilir. Bu

⁵⁵⁵ Sirmen, Eşya, s. 604; Ertaş, Eşya, s. 561; Erman, s. 176.

⁵⁵⁶ Akıpek/Akıntürk/Ateş, s. 770-771; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 927.

⁵⁵⁷ Akıpek/Akıntürk/Ateş, s. 770-771; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 927.

nedenle gemilere ilişkin rehin haklarındaki sıra ilişkisi için taşınmazlara dair yukarıda yapılan açıklamalar geçerlidir.

Hava araçları bakımından kanunda, nasıl bir sistem uygulanacağına ilişkin herhangi bir hüküm sevk edilmemiştir. Bu sebeple bir görüşe göre, hava araçları taşınır maldır. Taşınır mallara sabit dereceler sisteminin uygulanabilmesi için bunun kanunda açıkça öngörülmüş olması gerekmektedir⁵⁵⁸. Böyle bir düzenlemenin olmadığı durumda, taşınırlara ilişkin sınırlı aynı hakların sırası, teslimine bağlı taşınır rehni hükümlerine göre çözüme kavuşturulmalıdır⁵⁵⁹. Ancak kanunda, sabit dereceler sisteminin uygulanacağına dair bir hüküm söz konusu olmasa dahi; sabit dereceler sistemine göndermede bulunan bir hüküm mevcuttur. TSHK m. 79/c.2 hükmünde⁵⁶⁰ açıkça derece ifadesi kullanılmaktadır. Bu durumdan yola çıkan bir görüşe göre, kanun koyucunun, hava araçları için de sabit dereceler sistemini benimsediğinin kabul edilmesi gerekmektedir⁵⁶¹. Kanunun açık ifadesi karşısında bu görüşün kabulü isabetli bir yaklaşım olur. Bu sebeple hava taşıtlarında da sınırlı aynı hakların sırasını, sabit dereceler sistemi çerçevesinde çözüme kavuşturmak gerekmektedir⁵⁶².

Motorlu taşıtlar için sabit dereceler sistemi kabul edilmediği için, sınırlı aynı hakların sırası, kuruldukları tarihlere göre tespit edilir.

3.2.2.5.2. Rehin ile Diğer Sınırlı Aynı Haklar Arasındaki Sıra İlişkisi

3.2.2.5.2.1. Genel Olarak

Rehin hakları ile diğer sınırlı aynı haklar arasındaki ilişkinin irdelenmesi için öncelikle sigorta tazminatı üzerinde devam edebilen sınırlı aynı hakların tespit edilmesi

⁵⁵⁸ **Ertay**, Eşya, s. 607.

⁵⁵⁹ **Ertay**, Eşya, s. 607.

⁵⁶⁰ Söz konusu hüküm şu şekildedir: “*Sigortacının kendilerine karşı sorumluluğu devam eden ve derecesi aynı olan veya sonra gelen ipotekli alacaklıların zararına olarak da dermeyeran edilemez*”.

⁵⁶¹ **Esener/Güven**, s. 570.

⁵⁶² **Esener/Güven**, s. 570.

gerekmektedir. TTK, sınırlı aynı hakların niteliği hususunda herhangi bir ayırım yapmaksızın, tüm sınırlı aynı hakların sigorta tazminatı üzerinde devam edeceğini hükme bağlamıştır. Sigorta tazminatı üzerinde devam etmeye elverişli haklar için bu düzenleme bir sorun teşkil etmemektedir. Bir eşyayı konu edinen rehin hakkının ya da intifa hakkının sigorta tazminatı üzerinde devam etmesi mümkündür⁵⁶³. Buna karşın bir taşınmazı konu edinen oturma hakkının⁵⁶⁴ sigorta tazminatı üzerinde devam etmesi mümkün değildir. Zira oturma hakkının para üzerinde devam etmesi, TMK. bakımından uygulanabilir bir çözüm değildir⁵⁶⁵. Bunun yanında bir eşya üzerinde irtifak hakkı sahibi olanların, bazı hallerde sigorta tazminatı üzerinde hak sahibi olmaları da uygun bir çözüm olmaz. Bu kapsamda geçit veya kaynak irtifakları nitelikleri itibarıyla bir alacak üzerinde sürdürülmeye elverişli haklar değildir. Bunun yanında bir taşınmaz rizikoya maruz kalması sebebiyle zarara uğramış ancak irtifak hakkı bu rizikodan etkilenmemişse, irtifak hakkı sahibi, sigorta tazminatı üzerinde herhangi bir hakka sahip olamaz⁵⁶⁶.

Rehin ile farklı nitelikteki sınırlı aynı haklara konu olan bir eşya rizikoya maruz kalmış ve zarara uğramışsa; öncelikle riziko sebebiyle zarara uğramış ve sigorta tazminatı üzerinde sürdürülmeye elverişli sınırlı aynı haklar tespit edilmelidir. Bu hakların tespitinden sonra TMK. hükümlerine bağlı kalmak suretiyle sıra ilişkisi çözüme kavuşturulmalıdır.

3.2.2.5.2.2. Taşınmazlara İlişkin Rehin Hakları ile Diğer Sınırlı Aynı Haklar Arasındaki Sıra İlişkisi

Aynı taşınmaz üzerinde bir irtifak veya taşınmaz yükü ile rehin hakkı çatışırsa, rehlin tescil edildiği derecenin kuruluş tarihini göz önünde bulundurmak suretiyle değerlendirme yapılması gerekir. Böyle hallerde irtifak ve taşınmaz yükünün kurulduğu

⁵⁶³ İntifa hakkının sigorta tazminatı alacağı üzerinde devamına ilişkin detaylı bilgi için bkz. **Özen Burak**, Türk Medeni Hukukunda Eşya Üzerinde İntifa Hakkı, İstanbul, 2008, s. 186 vd.

⁵⁶⁴ “*Oturma hakkı, bir binanın tamamında veya bir bölümünde, bir kişiye oturma hakkı veren, konut olarak ondan yararlanma hakkı veren bir irtifak hakkıdır*”. Detaylı bilgi için bkz. **Gökalp, Özge Tuğçe**, “*Türk Hukukunda Oturma Hakkı*”, Electronic Journal of Vocational Colleges, Cilt 2, Sayı 2, s. 177.

⁵⁶⁵ **Ünal**, Şerh, Cilt II, s. 46; **Ünlütepe**, Sigorta Tazminatı, s. 160.

⁵⁶⁶ **Ünal**, Şerh, Cilt II, s. 46-47

tarikh ile rehin hakkının tescil edildiği derecenin kuruluş tarihleri karşılaştırılır. Bu noktada kuruluş tarihi itibariyle daha eski olan hakkın diğerinden daha önce geldiği kabul edilir⁵⁶⁷.

Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde, sıra ilişkisinin sigorta tazminatı alacağı üzerindeki menfaatlere nasıl yansıtacağını tespit etmek gerekmektedir. Sıra itibariyle rehin hakkından sonra gelen taşınmaz yükü ya da irtifak hakkı sahipleri, ancak rehinli alacağın tamamen ödenebildiği hallerde, sigorta tazminatının kalan tutarı üzerinde hak sahibi olabilirler.

3.2.2.5.2.3. Taşınırlara İlişkin Rehin Hakları ile Diğer Sınırlı Aynı Haklar Arasındaki Sıra İlişkisi

Taşınırlar için yapılacak bir değerlendirmede öncelikle ilgili taşınır için sabit dereceler sisteminin geçerli olup olmadığı değerlendirilmesi gerekmektedir. Türk hukukunda gemi ve hava taşıtları için sabit dereceler sistemi kabul edilmiştir⁵⁶⁸. Bu sebeple gemi ve hava araçları için taşınmazlara ilişkin yaptığımız açıklamalar aynen geçerlidir.

Sabit dereceler sisteminin geçerli olmadığı taşınırlar üzerindeki rehin hakları ile diğer sınırlı aynı hakların sırası ise kuruluş tarihlerine göre tayin edilir⁵⁶⁹. Bu sebeple tarih itibariyle daha eski olan sınırlı aynı hak sonra kurulmuş sınırlı aynı haktan önce gelir⁵⁷⁰. Sigorta tazminatının sınırlı aynı hak sahiplerine ödenmesinin gerektiği hallerde, öncelikle ilk kurulmuş sınırlı aynı hak sahibinden başlanılmalıdır.

3.2.2.6. Malikin, Rehinli Alacaklının Rızasını Almaksızın Sigorta Tazminatını Talep ve Dava Edebilirliği

3.2.2.6.1. Genel Olarak

⁵⁶⁷ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 777; Ertaş, Eşya, s. 511; Erman, s. 160.

⁵⁶⁸ Tek, s. 142.

⁵⁶⁹ Nomer/Ergüne, s. 390; Esener/Güven, s. 555.

⁵⁷⁰ Nomer/Ergüne, s. 390; Esener/Güven, s. 556.

TTK. m. 1456 hükmünün uygulanması bakımından ortaya çıkan önemli bir husus da sigorta tazminatını kimin ve nasıl talep edeceğidir. Gerek TMK. m. 879 gerekse de TTK. m. 1456 hükümleri, rehinli alacaklının rızası olmaksızın, sigorta tazminatının malike ödenemeyeceğine ilişkin hükümler öngörmektedir. Ancak sigorta tazminatının kimin tarafından nasıl talep edilebileceğine ilişkin herhangi bir düzenleme getirilmemiştir. Bu durum uygulamada ciddi sorunların doğmasına sebebiyet vermektedir. Bilhassa malikin, kendi lehine yapılmış sözleşmeden doğan sigorta tazminatını elde etmek amacıyla sigortacıya karşı dava açtığı durumlarda nasıl bir yaklaşım benimseneceğinin tespiti önem arz etmektedir.

Yargıtay; malikin, rehinli alacaklıların rızasını almaksızın sigorta tazminatını elde etmek için dava açtığı hallerde, “*aktif taraf ehliyeti*” yokluğu sebebiyle davayı usulden reddetme yoluna gitmektedir⁵⁷¹. Bu noktada Yargıtay tarafından verilen kararları doğru bir şekilde değerlendirebilmek için “*aktif taraf ehliyeti*” kavramını netleştirmek ve benzer kavramlardan ayırmak önem arz etmektedir. Bu çerçevede değerlendirilmesi gereken usul hukuku kurumları: taraf ehliyeti, dava ehliyeti ve dava takip yetkisidir.

Taraf ehliyeti bir davaya taraf olabilmeyi ifade etmektedir. Esas itibariyle maddi hukuktaki hak ehliyetine karşılık gelmektedir. Bir kişi tam ve sağ doğmak şartıyla ana rahmine düştüğü andan itibaren hak ehliyetine sahiptir⁵⁷². Yargıtay tarafından verilmiş olan kararlar incelenecek olursa, malik tarafından sigorta tazminatını elde etmek amacıyla

⁵⁷¹Malik lehine yapılmış sigorta sözleşmesinden kaynaklanan sigorta tazminatının malik tarafından dava edildiği hallerde rehinli alacaklının rızasının eksikliği sebebiyle verilen usulden ret kararları için bkz. 11. HD., E. 2015/15673 K. 2016/5720 T. 25.5.2016 (www.lexpera.com.tr); 17. HD., E. 2016/2513 K. 2016/6156 T. 23.5.2016 (www.lexpera.com.tr); 17. HD., E. 2015/15788 K. 2016/4061 T. 30.3.2016 (www.lexpera.com.tr); 17. HD., E. 2015/9368 K. 2016/290 T. 13.1.2016 (www.lexpera.com.tr); 11. HD., E. 2015/14372 K. 2016/175 T. 13.1.2016 (www.lexpera.com.tr); 11. HD., E. 2014/17480 K. 2015/12327 T. 19.11.2015 (www.lexpera.com.tr); 17. HD., E. 2014/13420 K. 2014/11202 T. 10.7.2014 (www.lexpera.com.tr); 17. HD., E. 2013/19681 K. 2014/1578 T. 11.2.2014 (www.lexpera.com.tr); 17. HD., E. 2013/21145 K. 2014/104 T. 13.1.2014 (www.lexpera.com.tr); 17. HD., E. 2013/924 K. 2013/5851 T. 29.4.2013(www.lexpera.com.tr); 11. HD., E. 2018/5654 K. 2019/286 T. 14.1.2019 (www.lexpera.com.tr); 11. HD., E. 2017/1017 K. 2018/6230 T. 11.10.2018 (www.lexpera.com.tr); 11. HD., E. 2016/15065 K. 2017/7332 T. 18.12.2017 (www.lexpera.com.tr).

⁵⁷² **Berberoğlu-Yenipınar**, Filiz, Hukuk Davalarında Taraf Sıfatı, Ankara, 2020, s.55.

açılan davaların usulden reddedilmesinin sebebinin taraf ehliyetinden kaynaklı bir eksiklik olmadığını fark edilir.

Değerlendirilmesi gereken bir diğer kurum ise dava ehliyetidir. Dava ehliyeti, kişinin kendisinin ya da yetkili kıldığı bir vekil vasıtasıyla bir davayı davalı veya davacı olarak takip etme yetkisini ifade etmektedir. Dava ehliyeti esas itibarıyla fiil ehliyetinin usul hukukundaki görünümüdür⁵⁷³. Ancak maliklerin başvurularının usulden reddedildiği kararlara bakılacak olursa dava ehliyetinde herhangi bir eksikliğin söz konusu olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Bu halde geriye yalnızca “*dava takip yetkisi*” kalmaktadır. Yargıtay kararlarında bahsi geçen “*aktif taraf ehliyeti*” kavramı, HMK m. 53 hükmünde düzenlenmiş olan “dava takip yetkisini” ifade etmektedir. Bu noktada Yargıtay’ın neden HMK.’daki terimi kullanmak yerine “*aktif taraf ehliyeti*” terimini kullandığı sorusu akla gelebilir. Öğretideki temel görüşe göre Yargıtay, dava takip yetkisi kurumunu tam olarak kavrayamamakta ve sık sık dava takip yetkisi ile diğer kavramları birbirine karıştırmaktadır⁵⁷⁴. Bu çerçevede Yargıtay tarafından benimsenen görüşün analiz edilebilmesi için dava takip yetkisini ele almamız gerektiği açıktır. Ancak bunun yapılabilmesi için uygulamada dava takip yetkisi ile karıştırılan ve aslında maddi hukuka ilişkin bir kavram olan taraf sıfatını da açıklamak önem arz etmektedir. Zira uygulamada pek çok halde taraf sıfatı ile dava takip yetkisi birbirine karıştırılmaktadır⁵⁷⁵.

3.2.2.6.2. Dava Takip Yetkisi ve Taraf Sıfatı

Dava takip yetkisi hususunda uygulamada ciddi sorunlar vardır. Zira pek çok halde Yargıtay, dava takip yetkisi ile taraf sıfatı kavramlarını birbirine karıştırmakta ve yanlış

⁵⁷³ **Berberoğlu-Yenipınar**, s. 68.

⁵⁷⁴ **Pekcanitez**, Hakan/ **Atalay**, Oğuz/ **Özekes**, Muhammet, Medeni Usul Hukuku, 7. Baskı, İstanbul 2019, s. 144.

⁵⁷⁵ Taraf sıfatı ile dava takip yetkisinin karıştırıldığı kararlar için bkz. **Yılmaz**, Ejder, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Cilt I, 3. Baskı, Ankara, 2017, s. 1236 vd.

nitelendirmelerde bulunmaktadır⁵⁷⁶. Bu sebeple dava takip yetkisi ile taraf sıfatı arasındaki ayrımı belirgin hale getirmek, Yargıtay kararlarını değerlendirmek ve sorunları çözmek açısından önem arz etmektedir.

3.2.2.6.2.1. Taraf Sıfatı

Taraf sıfatı, açılan bir davada dava konusu hak ile davanın tarafları arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir. Buna göre tarafların, maddi hukuk ilişkisinin süjesi olup olmadığı meselesi taraf sıfatına karşılık gelmektedir. Mesela bir alacak davasında davacının gerçekten alacaklı ve borçlunun da gerçekten borçlu olması, taraf sıfatına ilişkin hususlardır⁵⁷⁷.

Taraf sıfatı, maddi hukuka ilişkin bir meseledir. Bu sebeple davada şekli olarak taraf olarak gözüken kişilerin, davada uyuşmazlık konusu edilen hususla aralarında bir maddi hukuk ilişkisinin bulunup bulunmadığının tespiti ancak işin esasına girilince mümkün olabilir⁵⁷⁸. Bu nedenle taraf sıfatı bir usul hukuku kavramı değil, bir maddi hukuk kavramıdır. Taraf sıfatının varlığı ya da yokluğu bir dava şartı değil; maddi hukuka ilişkin bir itirazdır⁵⁷⁹. Zira bir kişinin gerçekten hak sahibi ya da borçlu olup olmadığı ancak davanın esasına girildikten sonra belirlenebilir⁵⁸⁰.

Mahkemenin, kendisine sunulmuş olan dava malzemelerinden istifade ederek, görülmekte olan davada taraf olarak gösterilen kişilerin taraf sıfatına sahip olup

⁵⁷⁶ **Görgün, Şanal/Börü, Levent/Toraman, Barış/Kodakoğlu, Mehmet, Medeni Usul Hukuku, 6. Baskı, Ankara, 2017, s. 260; Arslan, Ramazan/ Yılmaz, Ejder/ Taşpınar Ayvaz, Sema/ Hanağası, Emel, Medeni Usul Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2020, s.270.**

⁵⁷⁷ **Görgün/Börü/Toroman/Kodakoğlu, s. 258; Atalı Murat/ Ermenek, İbrahim/ Erdoğan, Ersin, Medeni Usul Hukuku, 3. Baskı, Ankara, 2020, s. 229; Arslan/ Yılmaz/Taşpınar Ayvaz /Hanağası, s. 270.**

⁵⁷⁸ **Atalı, Murat/Ermenek, İbrahim, Medeni Usul Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2020, s. 143; Arslan/ Yılmaz/Taşpınar Ayvaz /Hanağası, s. 270; Görgün/Börü/Toroman/Kodakoğlu, s. 258.**

⁵⁷⁹ **Atalı/Ermenek, s. 143; Arslan/ Yılmaz/Taşpınar Ayvaz /Hanağası, s. 270; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 230.**

⁵⁸⁰ **Görgün/Börü/Toroman/Kodakoğlu, s. 258; Atalı/Ermenek, s. 143; Arslan/ Yılmaz/Taşpınar Ayvaz /Hanağası, s. 270; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 230**

olmadığını res’en gözetmesi gerekmektedir. Ayrıca, bu amaç çerçevesinde mahkeme, gerekli olduğu hallerde taraflarca ileri sürülmeyen vakıaları da incelemek zorundadır⁵⁸¹.

3.2.2.6.2.2. Dava Takip Yetkisi

3.2.2.6.2.2.1. Genel Olarak

HMK tarafından dava takip yetkisi, “*talep sonucunda belirtilen hakkın veya hukuki ilişkinin esası hakkında karar alabilme yetkisi*” olarak tanımlanmıştır⁵⁸². Ancak kavramın daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla söz konusu tanımı derinleştirmek yerinde olacaktır. Buna göre dava takip yetkisi, “*bir kimsenin davada taraf olarak, kendisine veya üçüncü bir kişiye ait olan hakkı, kendi adına davada ileri sürebilme, davayı yürütebilme ve kendi adına esas hakkında hüküm alabilme*” yetkisi olarak ifade edilmektedir⁵⁸³.

Dava takip yetkisinin varlığı, kanunda belirlenmiş istisnalar dışında, maddi hukuktaki tasarruf yetkisine göre tespit edilir⁵⁸⁴. Dava takip yetkisi bir dava şartıdır. Bunun sonucunda da mahkeme, dava takip yetkisinin varlığını kendiliğinden dikkate almak zorundadır. Dava takip yetkisinin yokluğu halindeyse dava usulden reddedilmelidir⁵⁸⁵.

Dava takip yetkisinin, dava şartı olarak öngörülmesinin en temel nedeni, bir kimsenin maddi hukuk yönünden tasarruf yetkisine sahip olmadığı bir hak için yargılama sürecinde usuli işlem yapamayacak olmasıdır⁵⁸⁶.

⁵⁸¹ **Görgün/Börü/Toroman/Kodakoğlu**, s. 258; **Atalı/Ermenek**, s. 143; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz /Hanağası**, s. 270; **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s. 230

⁵⁸² **Alangoya**, Yavuz/ **Yıldırım**, Kamil/ **Deren-Yıldırım** Nevhis, Medeni Usul Hukuku Esasları, 7. Baskı, İstanbul, 2011, s. 117; **Börü**, Levent, “*Sifat ve Dava Takip Yetkisi*”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt 27, Sayı 31, s. 258.

⁵⁸³ **Görgün/Börü/Toroman/Kodakoğlu**, s. 259.

⁵⁸⁴ **Arslan/ Yılmaz/Taşpınar Ayvaz /Hanağası**, s. 269; **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s. 225; **Atalı/Ermenek**, s. 144.

⁵⁸⁵ **Görgün/Börü/Toroman/Kodakoğlu**, s. 260; **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s. 228; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz /Hanağası**, s. 269.

⁵⁸⁶ **Dişel**, Buse, Dava Takip Yetkisi, 1. Baskı, İstanbul, 2020, s. 6.

Tasarruf yetkisine sahip olmama hali ise iki şekilde söz konusu olabilir. İlk olarak bir kişinin sahibi olduğu hak üzerinde tasarruf yetkisi sınırlanmış olabilir. İflas hali bu duruma en güzel örnektir. İflas durumunda müflisin, iflas masasına dahil olan tüm haklar bakımından tasarruf yetkisi sona erer. İkinci olaraksa bir hakka sahip olmayan kişinin, kural olarak o hak üzerinde tasarruf yetkisi de yoktur. Böyle hallerde hakka yabancı kişinin, kendi adına, yabancı olduğu hakka ilişkin usuli işlemler yapması mümkün değildir. Bu açıklamalar çerçevesinde dava takip yetkisine ilişkin ikili bir ayırım olduğu göze çarpmaktadır. Buna göre, bir kişinin; kendisine ait bir hakka ilişkin dava takip yetkisine sahip olup olmadığı ile başkasına ait bir hakka ilişkin dava takip yetkisine sahip olup olmadığı hususlarını ayrı ayrı incelemek yerinde olacaktır⁵⁸⁷.

3.2.2.6.2.2.2. Kendi Davasını Dava Takip Yetkisi

Uyuşmazlık konusu hakka sahip olduğunu iddia eden kişinin kendi adına yürüttüğü yargılama sürecinde dava takip yetkisine de sahip olduğu ilke olarak kabul edilmektedir⁵⁸⁸. Buna göre bir kişi hak sahibi olduğu iddiası ile dava açmışsa, dava takip yetkisinin varlığının da ayrıca incelenmesine gerek yoktur⁵⁸⁹.

Hak sahibi olduğunu iddia eden kişinin, gerçekten hak sahibi olup olmaması, dava takip yetkisinin varlığını etkilemez. Zira bu kişinin gerçekten hak sahibi olmaması taraf sıfatına ilişkin bir husus olup ancak davanın esasına girildikten sonra tespit edilebilir niteliktedir. Ancak bazı hallerde hak sahibi olan kişinin tasarruf yetkisi sınırlanmış olabilir. Böyle durumlarda bu kişilerin dava takip yetkisinin de olmadığı kabulü gerekmektedir. Örneğin iflas halinde müflisin, iflas masasına dahil olan haklara ilişkin tasarruf yetkisi ortadan kalkmaktadır. Bu sebeple müflisin, sahip olduğu haklar bakımından dava takip yetkisi yoktur.

3.2.2.6.2.2.3. Başkasının Hakkını Dava Takip Yetkisi

⁵⁸⁷ Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, s. 105; Börü, s. 269.

⁵⁸⁸ Dişel, s. 7.

⁵⁸⁹ Umar, Bilge, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. Baskı, Ankara, 2014, s. 202.

Kural olarak bir davanın tarafları, davaya konu edilen maddi hukuk ilişkisinin de taraflarıdır. Bir kişi, kural olarak tarafı olduğu bir maddi hukuk ilişkisinden kaynaklanan sorunlar sebebiyle bizzat dava açma ve davayı yürütme hakkına da sahiptir. Ancak kanun koyucu, belirli zorunluluklardan dolayı, hakkı yabancı kimselere de dava takip yetkisi tanıma yoluna gitmiştir. Böyle hallerde başkasının hakkını dava takip yetkisi söz konusu olmaktadır⁵⁹⁰.

Bu yetkiye dayanarak dava açan kimse, temsilci değildir. Zira bu kişi, dava sürecinde, kendi adına işlem yapmaktadır ve bizzat davanın tarafı konumundadır⁵⁹¹.

Bir kimse hak sahibi olduğu iddiasıyla dava açtığında, bu kişinin dava takip yetkisi, kanunda öngörülmuş birkaç istisnai durum dışında hâkim tarafından incelenmez⁵⁹². Ancak hakka yabancı bir kişi, taraf sıfatıyla dava açmışsa, bu kişinin dava takip yetkisi incelenmeli ve dava takip yetkisinin varlığı halinde davanın esasına girilmelidir⁵⁹³.

Dava takip yetkisinin hakka yabancı bir kimseye verildiği hallerde, dava takip yetkisi ile taraf sıfatı birbirinden ayrılmaktadır. Eğer dava takip yetkisine sahip olduğunu öne süren kişi aslında böyle bir yetkiye sahip değilse davanın usulden reddedilmesi gerekmektedir⁵⁹⁴. Ancak hakka yabancı kişinin dava takip yetkisi olmakla birlikte, hak sahibi olduğu iddia edilen kişinin aslında maddi hukuk anlamında hak sahibi olmadığı tespit edilirse, davanın esastan reddi gerekmektedir. Böyle bir durumda esasında taraf sıfatının yokluğu söz konusu olmaktadır.

Hakka yabancı olan bir kimseye dava takip yetkisi bir kanun hükmüyle ya da taraf sıfatına sahip kişinin iradi davranışı ile verilebilir. Ancak Türk hukukunda kabul gören genel

⁵⁹⁰Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 226; Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, s. 115; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 142.

⁵⁹¹Dişel, s. 11.

⁵⁹²Umar, s. 202.

⁵⁹³Dişel, s. 12.

⁵⁹⁴Dişel, s. 24.

anlayış, hakka yabancı birine dava takip yetkisinin iradi bir şekilde verilmesinin mümkün olmadığı yönündedir⁵⁹⁵.

3.2.2.6.3. Malikin Sigorta Tazminatı Üzerindeki Tasarruf Yetkisinin Varlığının Tespiti

Malikin menfaatinin sigortalandığı bir sigorta sözleşmesinden doğan sigorta tazminatının, malik tarafından dava edildiği hallerde, davanın “dava takip yetkisi” eksikliği ile reddedilebilmesi için malikin, sigorta tazminatı üzerinde tasarruf yetkisinin olmadığını kabulü gerekmektedir. Bu nedenle çalışmanın bu kısmında tasarruf yetkisinin var olup olmadığı hususu incelenecektir.

Tasarruf yetkisinin varlığı hususunun çözüme kavuşturulması noktasında, TTK. m. 1456 ve TMK. m. 879 hükümleri herhangi çözüm getirmemektedir. Söz konusu hükümler yalnızca sigorta tazminatının malike ödenmesine ilişkin bir rıza şartı öngörmektedir. Bu sebeple, alacak rehnine ilişkin hükümlerin incelenmesi ve buna göre bir değerlendirilme yapılması gerekmektedir. Zira sigorta tazminatı üzerinde devam eden alacaklı menfaati, hukuki niteliği itibarıyla bir alacak rehnidir⁵⁹⁶. Bu sebeple sigorta tazminatına ilişkin hükümlerin yetersiz kaldığı noktalarda, alacak rehnine ilişkin hükümlerin uygun düştüğü ölçüde kıyasen uygulanması yerinde bir yaklaşım olur. Bu kapsamda alacak rehninin, rehin verenin tasarruf yetkisine etkilerinin ele alınması gerekmektedir.

Bir alacak üzerinde rehin hakkı kurulmuşsa, rehin veren, hakka sahip olmaya devam etmektedir⁵⁹⁷. Rehinli alacaklı yalnızca rehne konu alacağı paraya çevirmeye dönük bir yetki elde etmektedir⁵⁹⁸. Hakkın özüne ilişkin hususlarda, rehin verenin yetkisi devam etmektedir. Bu sebeple muacceliyet ihbarında bulunma, dava açma ve icra takibinde

⁵⁹⁵ **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 143; **Kuru**, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, Cilt I., İstanbul, 2001, s. 1152; **Üstündağ**, Saim, Medeni Yargılama Hukuku, 7. Baskı, İstanbul, 2000, s. 307.

⁵⁹⁶ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 27.

⁵⁹⁷ **Makaracı-Başak**, s. 246; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1132; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 1054-1055; **Nomer/Ergüne**, s. 442; **Akipek/Akıntürk/Ateş**, s. 871; **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 89.

⁵⁹⁸ **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 1054-1055; **Nomer/Ergüne**, Rehin Hukuku, s. 132; **Sirmen**, s. 690; **Makaracı-Başak**, s. 246; **Esener/Güven**, s. 592; **Nomer/Ergüne**, s. 442; **Akipek/Akıntürk/Ateş**, s. 871.

bulunma yetkileri rehin verene aittir⁵⁹⁹. Ancak TMK m. 961/II hükmü gereğince, “*rehin kendisine ihbar edilmiş olan borçlu, borcunu asıl alacaklıya veya rehin alacaklısına ancak diğerinin rızasıyla ödeyebilir*”.

Görüldüğü üzere alacak üzerinde rehin tesis edilmişse, rehin verenin, alacağa ilişkin tasarruf yetkisi ve buna bağlı olarak da dava açma hakkı devam etmektedir. Ancak borçlunun, rehin verene ödeme yapabilmesi için rehinli alacaklının bu ödemeye onay vermiş olması gerekmektedir. Söz konusu hükümler, sigorta tazminatlarına da uygulanabilir niteliktedir. Zira kanun koyucu TTK m. 1456 ve TMK m. 879 hükümlerinde, alacaklının rızası olmaksızın sigorta tazminatının malike ödenemeyeceğini düzenlemiştir. Bu düzenlemeler, TMK’da yer alan alacak rehnine ilişkin hükümlerle kıyaslandığında eksik ama benzer niteliktedir. Bu nedenle benzer nitelikteki alacak rehnine ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanması yoluyla hukuki boşluğun doldurulması yerinde olur.

3.2.2.6.4. Yargı Kararlarının Değerlendirilmesi ve Öneriler

Malik tarafından açılan davaların, dava takip yetkisi eksikliği sebebiyle usulden reddedilmesinin yanlış bir uygulama olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Zira sigorta tazminatı üzerinde rehin hakkı devam ediyor olsa da malik, hala hak sahibi konumundadır ve tasarruf yetkisini de haizdir. Bu çerçevede bir kişinin sahibi olduğu hakkı dava yoluyla talep edemeyeceğini öne sürmek Anayasa’nın 36. maddesinde⁶⁰⁰ düzenlenmiş olan “*hak arama hürriyetine*”, HMK. m. 27’de⁶⁰¹ düzenlenmiş olan “*hukuki dinlenilme hakkına*” aykırılık teşkil eder.

⁵⁹⁹ **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1132; **Ayan**, Eşya, Cilt III, s. 323; **Nomer/Ergüne**, Rehin Hukuku, s. 132; **Akipek/Akıntürk/Ateş**, s. 871

⁶⁰⁰ Söz konusu hüküm şu şekildedir: “(1) Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. (2) Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz”.

⁶⁰¹ Söz konusu hüküm şu şekildedir: “(1) Davanın tarafları, müdahiller ve yargılamanın diğer ilgilileri, kendi hakları ile bağlantılı olarak hukuki dinlenilme hakkına sahiptirler. (2) Bu hak; a) Yargılama ile ilgili olarak bilgi sahibi olunmasını, b) Açıklama ve ispat hakkını, c) Mahkemenin, açıklamaları dikkate alarak değerlendirmesini ve kararların somut ve açık olarak gerekçelendirilmesini, içerir”.

Usul hukukunda geçerli genel ilkeler gereğince de malikin, kendi menfaatine yapılmış bir sigorta tazminatını talep hakkının olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Zira bir kişinin, kendi adına hak sahibi olduğu iddiasıyla dava açtığı hallerde, kural olarak dava takip yetkisinin bulunduğu kabulü gerekmektedir. Ayrıca, malikin dava takip yetkisine sahip olmadığını kabul edecek olursak; dava takip yetkisinin kimde olacağı sorusu karşımıza çıkar. Kanun koyucu, sigorta tazminatına ilişkin dava takip yetkilisi olarak herhangi bir üçüncü kişiye yetki vermemiştir. Dolayısıyla sigorta tazminatları bakımından başkasının hakkını dava takip yetkisi söz konusu değildir. Bunun sonucundaysa sigorta tazminatının talep edilemediği, sigortacının haksız yere zenginleştiği garip bir duruma sebebiyet verilmektedir.

Malikin, sigorta alacağına ilişkin dava açma hakkını elinde bulundurduğu açıktır. Zira TMK. m. 879 ve TTK. m. 1456 hükümleri yalnızca ödeme aşaması için bir rıza şartı öngörmektedir. Malikin, rehinli alacaklının sigorta tazminatının ödenmesine ilişkin onayını almaksızın dava açması halinde (diğer şartların da mevcut olması koşuluyla), davanın esasına girilmesi gerekmektedir. Eğer davanın esasına geçildikten sonra davaya konu sigorta tazminatı ile malik arasında bir maddi hukuk ilişkisinin olmadığı tespit edilirse, davanın usulden değil taraf sıfatı eksikliği sebebiyle esastan reddedilmesi gerekmektedir. Eğer malikin taraf sıfatı da mevcutsa “*rehinli alacaklının onayının olması koşuluyla sigorta tazminatının malike ödenmesine*” hükmedilmesi gerekmektedir⁶⁰². Bu sayede hem TTK. m. 1456 ve TMK. m. 879 hükümlerinin gerekleri yerine getirilebilir hem de malikin dava hakkı korunmuş olur. Ancak söz konusu hükme rağmen rehinli alacaklı, sigorta tazminatının malike ödenmesine onay vermeyebilir. Buna ilişkin ne TTK 1456 ne de TMK 879 hükümlerinde herhangi bir düzenleme bulunmaktadır. Bu durumda alacak rehnine ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanması yerinde olur. TMK. 961/III hükmüne göre, “*rızanın bulunmaması hâlinde borçlu, borcunu tevdi etmekle yükümlüdür*”. Söz konusu hükme göre, borçlu için borcunu tevdi etmek bir hak değil bir yükümlülüktür. Söz konusu yükümlülük yerine getirilmediği takdirde borçlunun

⁶⁰² Benzer şekilde hüküm tesis edilmesi gerekliliği, bazı Yargıtay kararlarının karşı oy yazılarında açık bir şekilde belirtilmiştir. Bkz. 17. HD., E. 2019/1760 K. 2020/3242 T. 8.6.2020 (www.lexpera.com.tr); 11. HD., E. 2015/15673 K. 2016/5720 T. 25.5.2016 (www.lexpera.com.tr); 11. HD., E. 2015/14372 K. 2016/175 T. 13.1.2016 (www.lexpera.com.tr).

temerrüde düştüğü kabul edilir ve temerrüt faizi söz konusu olur. Bu yükümlülüğün yerine getirilmesi ise malik ya da rehinli alacaklı tarafından talep edilebilir.

Yukarıdaki açıklamalara ek olarak bazı Yargıtay kararlarında yer bulan, “*sigorta tazminatını talep etme hakkının öncelikle rehinli alacaklıya ait olduğuna*” ilişkin ifadeye⁶⁰³ de katılmanın mümkün olmadığını belirtmek gerekir. Zira burada malik lehine yapılan bir sigorta sözleşmesinden doğan tazminat alacağı söz konusudur. Rehlinli alacaklının ise söz konusu tazminat alacağı üzerinde bir “*rehin hakkı*” vardır. Dolayısıyla alacaklı, malikin rızasını almaksızın (rehnin paraya çevrilmesinin talep edildiği haller dışında) sigorta tazminatı alacağının kendisine ödenmesini isteyemez. Aksinin kabulü halinde malikin menfaatinin sigortalandığı haller ile rehinli alacaklının menfaatinin sigortalandığı haller arasında herhangi bir fark kalmaz.

3.3. REHİNLİ ALACAKLININ RİZİKONUN GERÇEKLEŞMESİNDEN ÖNCEKİ DURUMU

3.3.1. Genel Olarak

Rehin hakkı sahibi, sigorta tazminatı üzerinde hak sahibidir. Ancak sigorta tazminatı üzerinde hak sahibi olmak, istenilen güvenceyi sağlama noktasında yetersiz kalabilir. Zira alacaklının, malik lehine yapılan sigorta sözleşmesinin tarafı olmadığı hallerde, sigorta sözleşmesi, alacaklının kontrolü dışında kalan sebeplerle sona erebilir. Böyle durumlarda, sigorta sözleşmesinin devamını sağlama hususunda alacaklıya belirli imkanlar tanınması gerekmektedir. Bu amaçla kanun koyucu TTK. m. 1456 hükmünün dördüncü ve beşinci fıkralarında, alacaklıya, sigorta sözleşmesinin devamını sağlayabilmek amacıyla belirli imkanlar tanımıştır.

⁶⁰³ Malik menfaatinin zarara uğraması sebebiyle doğan sigorta tazminatının öncelikle rehinli alacaklı tarafından talep edilebileceğine ilişkin kararlar için bkz. 17. HD., E. 2016/2513 K. 2016/6156 T. 23.5.2016 (www.lexpera.com.tr) ; 11. HD., E. 2018/5654 K. 2019/286 T. 14.1.2019; 11. HD., E. 2017/1017 K. 2018/6230 T. 11.10.2018 (www.lexpera.com.tr).

TTK. m. 1456/IV hükmüne göre, “*Sigortacı, sigorta ettirenin prim ödeme borcunda temerrüde düştüğünü ve prim farkı istemi dolayısıyla sigorta ettirene ihtarda bulunduğunu, aynı hakkını kendisine bildirmiş olan ve kendisi tarafından bilinen aynı hak sahiplerine de bildirir*”. Yine aynı maddenin beşinci fıkrasına göre, “*Sigorta ettiren veya sigortacı tarafından sözleşme feshedildiğinde veya sözleşmeden cayıldığında; sigortacı, fesih veya cayma bildirim kendisi tarafından yapılmışsa, söz konusu bildirim tarihinden, diğer hâllerde sözleşmenin sona ermesinden itibaren, onbeş gün içinde, durumu sınırlı aynı hak sahiplerine bildirir. Sigorta sözleşmesi, aynı hak sahipleri yönünden sözleşmenin sona ermesinden itibaren onbeş gün süre ile geçerli olur. Durumu öğrenen aynı hak sahibi, bu onbeş gün içinde sözleşmeye devam edeceğini sigortacıya bildirmediği takdirde, sigorta sözleşmesi, aynı hak sahibi için de geçersiz hâle gelir. Aynı hak sahibi sözleşmeye devam etmek isterse, sigortacı haklı bir neden olmadığı sürece bu istemi reddedemez*”.

Görüldüğü üzere kanun koyucu, sigortacıya birtakım bildirim yükümlülükleri getirmiş ve sigorta ilişkisinin devamını sağlamak amacıyla alacaklıya birtakım imkanlar sağlama yoluna gitmiştir. Bu kapsamda çalışmanın devamında, kanun koyucunun ayırımına bağlı kalarak her bir fıkra hükmü ayrı başlıklar altında incelenecektir.

3.3.2. Sigorta Sözleşmesinin Sona Ermesinden Önce Alacaklının Durumu

3.3.2.1. Sigorta Ettirenin Prim Borcunda Temerrüde Düşmesi Durumunun Rehin Hakkı Sahibine Bildirilmesi

Sigorta primlerinin ödenmesi, sigorta ettirenin asli yükümlülüklerinden biridir⁶⁰⁴. Kanun koyucu, prim borçlarının ödenmemesi halini iki durum çerçevesinde farklı sonuçlara bağlamıştır⁶⁰⁵.

⁶⁰⁴ Kayıhan/Bağcı, s. 209; Can, Sigorta, s. 14; Bozkurt, s. 118; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 171.

⁶⁰⁵ Şeker Zehra, “*Sigorta Ettirenin Taksitlendirilmiş Primi Ödeme Borcunda Temerrüde Düşmesinin Sonuçları*”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 2002, s. 653.

Birinci durum ilk primin ödenmemesi haline ilişkindir. Buna göre, ilk primin ödenmemesi halinde sigorta koruması da başlamamaktadır⁶⁰⁶. Ayrıca sigortacı, ilk primin ödenmesi gerektiği andan başlayacak üç aylık süre boyunca istediği zaman sözleşmeden cayma imkanına sahiptir⁶⁰⁷. Eğer alacaklı bu hakkını kullanmamışsa ve herhangi bir icra takibi ya da dava da açmamışsa, üç aylık sürenin sonunda yasal cayma gerçekleşir⁶⁰⁸.

İkinci durum ise sonraki prim borçlarının ödenmemesi haline ilişkindir. Bu durumda sigortacı, sigorta ettirene ihtar yollayarak 10 gün içinde prim borcunu ödemesini isteyebilir⁶⁰⁹. Bu 10 günlük süre içerisinde prim borcu ödenmezse sigortacı, istediği zaman sigorta sözleşmesini feshetme hakkına sahiptir⁶¹⁰.

Kanun koyucu, yukarıda sayılan haller sebebiyle sigorta sözleşmesinin sona ermesine engel olmak amacıyla, TTK. m. 1456/IV hükmünü düzenleme yoluna gitmiştir. Bu hüküm çerçevesinde sigortacı, yukarıdaki hallerden herhangi birinin gerçekleşmesi durumunda, bu hususu rehinli alacaklıya bildirmekle yükümlüdür⁶¹¹. Söz konusu bildirim sayesinde bilgi sahibi olan alacaklı, sigorta sözleşmesinin devamını sağlamak amacıyla elinden geleni yapabilecek; hatta prim borcunu ödemek suretiyle sigorta sözleşmesinin devamını sağlayabilecektir. Ancak görüldüğü üzere, TTK. m. 1456/IV hükmü ile getirilen güvence oldukça zayıftır. Bu noktada alacaklının sigorta sözleşmesine yapabileceği müdahaleler son derece sınırlıdır⁶¹².

TTK 1456/IV hükmünün uygulanması bakımından önem taşıyan hususlardan biri sigortacının, rehinli alacaklıyı bilgilendirmesine ilişkin yükümlülüğün ne zaman yerine getirileceğidir. İlk primin ödenmemiş olduğu hallerde sigortacı, sigorta sözleşmesinden istediği herhangi bir anda cayma hakkına sahiptir. Bu sebeple bildirim şartı, ilk primin

⁶⁰⁶ **Camcı**, Sinem, “*Sigorta Ettirenin Sigorta Prim Borcunu Ödememesinin Hukuki Boyutu*”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt 14, Sayı 155, 2019, s. 1387; **Ayhan/Çağlar/Özdamar**, s. 176; **Bozkurt**, s. 126; **Kayıhan/Bağcı**, s. 215.

⁶⁰⁷ **Kayıhan/Bağcı**, s. 214; **Ayhan/Çağlar/Özdamar**, s. 176; **Bozkurt**, s. 126; **Camcı**, s. 1387.

⁶⁰⁸ **Kayıhan/Bağcı**, s. 214; **Ayhan/Çağlar/Özdamar**, s. 176; **Bozkurt**, s. 126; **Camcı**, s. 1389.

⁶⁰⁹ **Ayhan/Çağlar/Özdamar**, s. 177; **Bozkurt**, s. 127; **Camcı**, s. 1390.

⁶¹⁰ **Ayhan/Çağlar/Özdamar**, s. 223; **Bozkurt**, s. 127; **Camcı**, s. 1390.

⁶¹¹ **Bozkurt**, s. 127; **Camcı**, s. 1390; **Can**, Sigorta, s. 68

⁶¹² **Ünal**, Şerh, Cilt II, s. 62.

ödenmemiş olduğu durumlarda istenilen sonucu veremeyebilir. Zira sigortacı, alacaklıya yaptığı bildirimden hemen ardından sigorta sözleşmesinden cayma hakkını kullanma imkanına sahiptir⁶¹³. İlk primin ödenmemesi halinde, cayma hakkı kullanılmamış olsa dahi, üç ay geçmesi durumunda kanuni cayma söz konusu olmaktadır. Bu sebeple sigortacının, her halükârda, ilk primin ödenmesinde temerrüde düşüldüğü hususunu gecikmeksizin rehinli alacaklıya bildirmesi yerinde olur⁶¹⁴.

Sonraki primlerin ödenmesinde gecikme halinde sigortacı, temerrüt ihtarında bulunmuşsa bu hususu, rehinli alacaklıya bildirmekle yükümlüdür. Ancak sigortacı, temerrüde rağmen hiçbir şey yapmamayı tercih etmişse, herhangi bir bildirim yükümlülüğünün de doğmayacağı kabulü gerekmektedir⁶¹⁵.

TTK, sigortacı tarafından rehinli alacaklıya yapılacak bildirim şekline ilişkin herhangi bir düzenleme içermemektedir. Bu sebeple bildirim hususunda şekil serbestisi mevcuttur. Ancak ispat hususunda çıkması muhtemel uyuşmazlıklara engel olmak için, bildirim yazılı şekilde yapılması doğru olur⁶¹⁶.

3.3.2.2. Sigortacının, Sigorta Ettirenden Prim Farkını Talep Ettiği Hallerde Rehinli Alacaklıya Bildirimde Bulunması Yükümlülüğü

Sigorta sözleşmesi kapsamında üstlenilen riziko ile primin, sigorta ilişkisinin her aşamasında birbirine uygun olması gerekmektedir⁶¹⁷. Bunu gerçekleştirmenin tek yolu sigortacının, rizikoyu tam ve doğru şekilde tespit etmesidir⁶¹⁸. Bu noktada da en önemli görev sigorta ettirene düşmektedir. Zira sigorta edilen menfaat hususunda daha çok bilgi sahibi olan taraf sigorta ettirendir. Bu nedenle kanun koyucu, sigorta ettiren için

⁶¹³ Ünal, Şerh, Cilt II, s. 62.

⁶¹⁴ Ünal, Şerh, Cilt II, s. 62-63

⁶¹⁵ Ünal, Şerh, Cilt II, s. 63

⁶¹⁶ Camcı, s. 1388.

⁶¹⁷ Bozkurt, s. 130; Kayıhan/Bağcı, s. 220; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 180; Detaylı bilgi için bkz. Doğanay, İsmail, "Hayat Sigortasında, Sigorta Ettirenin, Sözleşme Yapılırken Mevcut İhbar ve Beyan Yükümlülüğünün Mahiyet ve Şumulü Nedir?", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt 7, Sayı 4, 1974, s. 841 vd. (841-865)

⁶¹⁸ Bozkurt, s. 130; Kayıhan/Bağcı, s. 220; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 180.

sözleşmenin kurulması aşamasında doğru beyanda bulunma ödevi öngörmüştür⁶¹⁹. Ayrıca sigorta ettiren, sözleşmenin kurulmasından sonra rizikoyu arttıracak faaliyetlerden kaçınmalı ve bir şekilde riziko artmışsa, bunu sigortacıya bildirmelidir⁶²⁰. Sigorta ettirenin yukarıdaki yükümlülüklerini ihlal ettiği hallerde, sigortacıya, prim farkı isteme suretiyle sigorta ilişkisine devam etme imkânı sunmuştur. Bunu yaparken de ihlalin sözleşmenin kurulmasında önce ve sonra olmasına göre ayırım yapmıştır.

TTK. m. 1439 hükmü, sözleşme öncesi bildirim yükümlülüğünün ihlalini saptayan sigortacıya, prim farkı istemek suretiyle sözleşmeyi ayakta tutabilme imkânı vermiştir. Ancak prim farkı istemi 10 gün içerisinde kabul edilmezse sözleşmeden cayıldığı kabul edilir⁶²¹. Ayrıca TTK. m. 1445 hükmüyle de sözleşmenin kurulmasından sonra rizikonun ağırlaşması durumu ele alınmıştır. Bu halde sigortacı, prim farkını talep ederek sözleşme ilişkisini ayakta tutmayı seçebilir⁶²². Ancak prim farkına ilişkin talebin 10 gün içerisinde kabul edilmemesi halinde, sigorta sözleşmesinin feshedildiği kabul edilir⁶²³.

TTK. m. 1456/IV hükmüne göre sigortacı, yukarıdaki hükümler çerçevesinde sigorta ettirenden prim farkı talep ettiğini rehinli alacaklıya bildirmek zorundadır. Bu sayede rehinli alacaklı, prim farkı talebini kabul ettirmek amacıyla sigorta ettirene baskı yapabilir veya prim farkını bizzat ödeyerek sigorta ilişkisinin devam etmesini sağlayabilir⁶²⁴.

3.3.3. Sigorta Sözleşmesinin Sona Ermesi Halinde Alacaklının Durumu

TTK. m. 1456/V hükmüne göre, taraflardan birinin cayma ya da fesih hakkını kullanarak sigorta sözleşmesini sona erdirdiği hallerde sigortacı, bu durumu sınırlı ayni hak sahiplerine bildirmekle yükümlüdür⁶²⁵. Sigortacı, sigorta sözleşmesini kendisi sona erdirmişse sona erdirmeye dönük beyanından itibaren 15 gün içerisinde; eğer başka bir

⁶¹⁹ Bozkurt, s. 130; Kayıhan/Bağcı, s. 220; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 180.

⁶²⁰ Omağ, Rizikonun Ağırlaşması, s. 14.

⁶²¹ Bozkurt, s. 133; Kayıhan/Bağcı, s. 226; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 183.

⁶²² Bozkurt, s. 141; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 189; Kayıhan/Bağcı, s. 235-236.

⁶²³ Bozkurt, s. 145; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 189; Kayıhan/Bağcı, s. 236.

⁶²⁴ Ünal, Şerh, Cilt II, s. 64.

⁶²⁵ Çeker, s. 107; Bozkurt, s. 170; Kayıhan/Bağcı, s. 142.

sebepten dolayı sona ermişse sona erme tarihinden itibaren 15 gün içerisinde sınırlı ayni hak sahiplerini bilgilendirmelidir⁶²⁶. Sigorta sözleşmesi, sınırlı ayni hak sahipleri lehine sona erme tarihinden itibaren 15 gün daha geçerli olacaktır. Sigorta sözleşmesinin sona erdiği hususunda bilgilendirilen sınırlı ayni hak sahibi, bahsi geçen 15 günlük süre içerisinde, sigorta sözleşmesine kendi adına ve hesabına devam etmek istediğini sigortacıya bildirebilir⁶²⁷.

Sınırlı ayni hak sahibine, sigorta sözleşmesine devam etme yönündeki iradesini açıklaması için tanınan süre eleştirilere maruz kalmıştır. Zira TTK. m. 1456/V üçüncü cümle hükmüne göre, sigortacı, sigorta sözleşmesinin sona ermesinden itibaren 15 gün içerisinde, sigorta sözleşmesine devam etme iradesini açıklamak zorundadır⁶²⁸. Ancak 15 günlük sürenin sigorta sözleşmesinin sona erdiği tarih itibariyle işlemeye başlaması, sınırlı ayni hak sahipleri bakımından sorunlara sebep olabilmektedir. Sigortacının, gerekli bildirim geç yaptığı hallerde; sınırlı ayni hak sahiplerinin, sigorta sözleşmesine devam etme iradelerini açıklayabilmeleri için çok az süreleri kalmaktadır. Bu sebeple yasada düzenlenmiş olan 15 günlük sürenin, sigortacı tarafından sınırlı ayni hak sahiplerine yapılacak bildirim tarihinden itibaren başlaması daha doğru olurdu⁶²⁹. Nitekim kanun koyucu, gemi rehnine ilişkin yukarıdaki eleştirilere paralel özel bir hüküm düzenlemiştir. TTK. m. 1024/II hükmüne göre, sigorta sözleşmesinin rehinli alacaklı için de sona ermesi, sigortacı tarafından rehinli alacaklıya yapılan bildirim takip eden 2 hafta sonunda gerçekleşir.

Sınırlı ayni hak sahibi, kendisine tanınan 15 günlük süre içerisinde sigorta sözleşmesine devam etmeye dönük bir irade açıklamazsa, sigorta ilişkisi, sınırlı ayni hak sahibi için de sona erer⁶³⁰. Bu halde 15 günlük ek süreye ilişkin prim borcunun söz konusu olup olmayacağına ilişkin kanunda bir düzenleme bulunmamaktadır.

⁶²⁶ Can, Sigorta, s. 70; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 189.

⁶²⁷ Bozkurt, s. 170; Kayıhan/Bağcı, s. 142; Can, Sigorta, s. 70.

⁶²⁸ Ünal, Şerh, Cilt II, s. 66.

⁶²⁹ Ünal, Şerh, Cilt II, s. 67.

⁶³⁰ Bozkurt, s. 170; Kayıhan/Bağcı, s. 142; Can, Sigorta, s. 70; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 189.

Kanun sona erme halleri arasında bir ayırım yapmamış veya sözleşmenin devamına dönük tanınan hakka bir sınırlama getirmemiştir. Bu sebeple sigorta sözleşmesinin temel unsurları (riziko ve menfaat) var olduğu sürece sınırlı aynı hak sahibinin sigorta sözleşmesine devam etmesi mümkündür⁶³¹.

Eğer birden fazla sınırlı aynı hak sahibi varsa, sigorta sözleşmesine devam etme hakkı sıra itibariyle önce gelen sınırlı aynı hak sahibine tanınmalıdır. Ancak ilk sırada yer alan sınırlı aynı hak sahibinin bu hakkını kullanmaması halinde nasıl bir yol izleneceği kanunda belirlenmemiştir. Bu noktada sigortacının, sigorta sözleşmesinin sona erdiğine ilişkin bildirim (sıra ilişkisine bakmaksızın) tüm sınırlı aynı hak sahiplerine yapması doğru olur. Eğer sigorta sözleşmesine devam etmek isteyen sınırlı aynı hak sahiplerinin sayısı birden fazla olursa, bu halde sıra ilişkisi çerçevesinde bir değerlendirme yapılması yerinde olur. Zira sigorta sözleşmesine devam etmeye dönük iradenin açıklanması hususunda sınırlı aynı hak sahiplerine yalnızca 15 günlük bir süre tanınmıştır. Bu halde öncelikle ilk sırada yer alan sınırlı aynı hak sahibine bildirimde bulunup ondan cevap beklemek, diğer sınırlı aynı hak sahiplerinin menfaatine ciddi şekilde zarar verebilir niteliktedir.

TTK. m. 1456/V hükmü çerçevesinde sigortacı için öngörülen bildirim yükümlülüğü, yalnızca sigorta ilişkisinin cayma veya fesih yoluyla sona erdiği haller için geçerli olur. Geçersizlik sebebiyle sigorta ilişkisinin sona erdiği hallerde sigortacının, TTK. m. 1456/V hükmü çerçevesinde bir bildirim yükümlülüğü de olmaz. Mesela kötü niyetle aşkın sigorta yaptırılması neticesinde sigorta sözleşmesinin geçersiz olması halinde sigortacının herhangi bir bildirim yükümlülüğü söz konusu değildir⁶³². Ancak kanun koyucu, gemi rehni bakımından ayırık bir hüküm düzenleme yoluna gitmiştir. TTK. m. 1024/V hükmüne göre, sigorta ettirenin, kötüniyetle aşkın ya da çifte sigorta yaptırması sebebiyle sigorta sözleşmesi sona ermişse, bu sona erme rehinli alacaklıya karşı geçerli olmaz. Ancak sigortacı, söz konusu geçersizliği rehinli alacaklıya bildirmiş veya alacaklı bu durumu başka bir şekilde öğrenmişse, bildirim veya öğrenme tarihinden itibaren 2 hafta sonra sigorta ilişkisi rehinli alacaklı için de son bulmuş olur.

⁶³¹ Ünal, Şerh, Cilt II, s. 65.

⁶³² Ünal, Şerh, Cilt II, s. 67.

Sınırlı aynı hak sahibinin sigorta sözleşmesini devam ettirmesi halinde, artık malik lehine yapılmış bir sigorta sözleşmesinden bahsedilemez. Bu sebeple de diğer sınırlı aynı hak sahiplerinin, sigorta sözleşmesine veya sigorta tazminatına ilişkin herhangi bir hakları da olamaz.

TTK. m. 1456/V hükmüne göre sigortacı, haklı sebeplerin varlığı halinde, sınırlı aynı hak sahibinin sözleşmenin devamına ilişkin isteğini reddedebilme imkanına sahiptir⁶³³. Ancak buradaki haklı sebep kavramının kanun tarafından netleştirilmesi yerinde olurdu. Zira haklı sebep kavramının geniş yorumlanması halinde, hükmün uygulama imkânı oldukça azalmaktadır⁶³⁴.

Malik lehine yapılmış olan sigorta sözleşmesine, rehinli alacaklının menfaatine devam edildiği hallerde, sigorta değerinin düşmesi ve buna bağlı olarak da sigortacının elde edeceği prim miktarının azalması mümkündür. Zira pek çok durumda rehinle teminat altına alınan alacak miktarı (rehinli alacaklının menfaatinin değeri) rehne konu eşyanın değerinden (malikin menfaatinin değeri) düşük olmaktadır. Bu noktada sigortalanan menfaatin değerindeki azalma sebebiyle sigortacının elde edeceği prim miktarının azalması, sigortacı bakımından, sigorta sözleşmesine devam etmeme noktasında haklı bir sebep olarak değerlendirilmemelidir. Aksi durumda TTK. m. 1456/V hükmünün bir fonksiyonu kalmaz ve hükmün amacından uzaklaşılabilir.

3.3.4. Bildirim Yapılacak Rehın Hakkı Sahipleri ve Bildirimin Yapılacağı Adres

3.3.4.1. Bildirim Yapılacak Rehın Hakkı Sahipleri

TTK. m. 1456/IV hükmü, hangi aynı hak sahiplerine bildirimde bulunulacağını da düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre sigortacı, “*aynı hakkını kendisine bildirmiş olan*” ve “*kendisi tarafından bilinen aynı hak sahiplerine*” bildirimde bulunulmalıdır.

⁶³³ **Bozkurt**, s. 170; **Kayıhan/Bağcı**, s. 142; **Can**, Sigorta, s. 70; **Ayhan/Çağlar/Özdamar**, s. 189.

⁶³⁴ **Ünal**, Şerh, Cilt II, s. 66.

Ancak hükmün bu şekilde düzenlenmesi, sigortacıya bildirilmemiş olsa bile aleni bir sicilde tescil edilmiş rehin hakları bakımından duraksamalara yol açar niteliktedir. Böyle durumlarda sigortacı, basit bir araştırma sonucunda sınırlı ayni hakkın varlığından haberdar olabilme imkanına sahiptir. Bu sebeple sigortacının, varlığını öğrenmeyi ihmal ettiği sınırlı ayni hak sahiplerine karşı da sorumlu tutulması hükmün amacına daha uygun olur⁶³⁵.

TTK m. 1456/V hükmünde ise hangi sınırlı ayni hak sahiplerine bildirimde bulunulacağı belirtilmemiştir. Bu noktada, TTK. m. 1456/IV hükmü için kabul ettiğimiz çözümün, yine aynı maddenin beşinci fıkrası için de uygulanması gerekmektedir. Bu çerçevede sigortacı hem bildiği hem de bilmesi gereken sınırlı ayni hak sahiplerine bildirimde bulunmak zorundadır. Ancak TTK. m. 1024/I hükmü, gemi rehni bakımından özel düzenlemeler içermektedir. Söz konusu hükme göre, primin ödenmemesi sebebiyle sigorta ettirene bir ödeme süresi belirlenmesi halinde veya sigorta priminin ödenmemesi nedeniyle sürenin sonunda sigorta sözleşmesinin feshedildiği hallerde sigortacı, rehinli alacaklıya bildirimde bulunmak zorundadır. Ancak sigortacı, sadece rehin hakkını kendisine bildirmiş olan alacaklılara karşı böyle bir sorumluluk altındadır.

3.3.4.2. Bildirimin Yapılacağı Adres

TTK. m. 1456/VII hükmüne göre, sigortacı tarafından sınırlı ayni hak sahiplerine yapılacak bildirimler hakkında TTK. m. 1416 hükmü uygulanır. Söz konusu hükme göre sigortacı, sınırlı ayni hak sahipleri tarafından kendisine bildirilmiş en son adreslere bildirim yapmak suretiyle yükümlülüğünü yerine getirmiş olmaktadır⁶³⁶.

TTK. m. 1456/VII hükmü, hak sahipliğini sigortacıya bildirmiş sınırlı ayni hak sahipleri için uygulama alanı bulmaktadır. Bu sebeple sigortacıya bildirilmemiş ancak sigortacının haberdar olduğu sınırlı ayni hak sahipleri bakımından bu hüküm geçerli olmaz. Böyle

⁶³⁵ Ünal, Şerh, Cilt II, s. 68

⁶³⁶ Can, Sigorta, s. 72.

hallerde, sınırlı ayni hakkın varlığının öğrenildiği kaynaklardan edinilen adrese yapılan bildirim yeterli olduğu söylenebilir⁶³⁷.

3.3.5. Sigortacının Sınırlı Ayni Hak Sahibine Sigorta Koruması ve Sigorta Bedeli Hakkında Bilgi Verme Yükümlülüğü

TTK. m. 1456/VI hükmüne göre, “*sigortacı, istem üzerine, sınırlı ayni hak sahibi olduğunu bildiren kişiye sigorta koruması ile sigorta bedelinin miktarı hakkında bilgi verir*”. Söz konusu hüküm çerçevesinde bildirim yükümlülüğü sınırlı ayni hak sahibinin bu yönde bir talebi olmasına bağlıdır. Bu kapsamda sigortacının, sınırlı ayni hak sahibini biliyor olması gerektiği hallerde (sınırlı ayni hak sahibinden bir talep gelmemişse) bilgi verme yükümlülüğü söz konusu olmamaktadır.

Bilgilendirmenin kapsamı hususunda kanun koyucu detaylı açıklamalar yapmamıştır. Ancak “*sigorta koruması*” ifadesi oldukça geniş bir kapsama sahiptir. Bu nedenle sigortacı, teminatın konusu ve kapsamı ile teminatın konusu dışında kalan haller başta olmak üzere sigorta korumasından istifade etmeyi etkileyebilir nitelikteki her husus hakkında bilgi vermekle yükümlüdür⁶³⁸.

⁶³⁷ Ünan, Şerh, Cilt II, s. 71

⁶³⁸ Ünan, Şerh, Cilt II, s. 70

SONUÇ

Rehin hakkı, bir alacağı teminat altına almak amacıyla kurulan sınırlı bir ayni haktır. Söz konusu sınırlı ayni hak sayesinde alacaklı, alacağın ödenmediği durumlarda, rehne konu eşyayı paraya çevirmek suretiyle alacağını elde edebilmektedir.

Rehin, mutlak bir hak olduğu için herkese karşı ileri sürülebilir niteliktedir. Bu sebeple rehlin alenileştirilmesi büyük önem arz etmektedir. Taşınmazlarda tescil, taşınırlarda ise kural olarak zilyetlik bu aleniliği sağlar. Ancak kanun koyucu bazı taşınır türleri için ilgili sicile yapılan tescili alenileşme bakımından yeterli görmektedir.

Araziler, bağımsız ve sürekli haklar, kat mülkiyetine tabi bağımsız bölümler taşınmaz rehlinin konusunu teşkil etmektedirler. Eğer bir taşınmaz üzerinde paylı mülkiyet söz konusuysa paylar da yine taşınmaz rehni hükümleri çerçevesinde rehne konu edilebilirler.

Taşınmaz üzerinde rehin tesis edilmesi durumunda taşınmazın bütünleyici parçaları rehne dahil olmaktadır. Rehin tesis edildikten sonra bütünleyici parça vasfını kazanan şeyler de yine rehlin konu bakımından kapsamına girer. Bu noktada taraflar, kendi aralarında yaptıkları bir anlaşmayla bütünleyici parçayı rehlin kapsamından çıkaramazlar. Ancak böyle bir anlaşma iki şekilde fonksiyon gösterebilir. Buna göre, alacaklı, ya rehlinli eşyanın paraya çevrilmesinin ardından bütünleyici eşyanın değerine el atamaz ya da rehlin verenin bütünleyici parçayı asıl şeyden ayırmasına müsaade etmek durumunda kalır.

Eklentiler de tıpkı bütünleyici parçalar gibi rehne dahildir. Asıl eşya üzerinde rehin hakkı tesis edildikten sonra eklenti vasfını kazanan şeyler de rehlin kapsamına girer. Ancak taraflar aralarında yaptıkları bir anlaşma ile eklentileri rehlin kapsamı dışında bırakma imkanına sahiptirler.

Bir alacağı teminat altına almak amacıyla taşınmaz rehni kurulabilmesi için tarafların, kural olarak bir rehin sözleşmesi akdetmeleri gerekmektedir. Bunun ardındansa rehin

sözleşmesine dayanarak malikin, rehin hakkının tesisi amacıyla tescil talebinde bulunması gerekmektedir.

Niteliği itibariyle özüne zarar vermeksizin bir yerden başka bir yere taşınabilen eşyaya taşınır eşya denir. Uygulamada en çok karşılaşılan taşınır rehni türleri teslimli taşınır rehni ve ulaşım araçları rehnidir. Bu sebeple çalışma kapsamında da bu iki taşınır rehni türü incelenmiştir.

Bir eşyanın teslimli taşınır rehnine konu olabilmesi için birtakım nitelikleri haiz olması gerekmektedir. Söz konusu nitelikler şunlardır; cismanilik unsuru, sınırlarının belirli olması unsuru, hakimiyet kurulmaya elverişli olma, kişi dışılık unsuru. Üzerinde alacaklının zilyetliğinin kurulması şartıyla bütünleyici parçalar ile eklentiler de teslimli taşınır rehninin kapsamına dahil olurlar. Teslimli taşınır rehninin kurulması için tarafların bir rehin sözleşmesi yapmaları ve bu rehin sözleşmesi kapsamında malikin, eşyanın zilyetliğini alacaklıya devretmesi gerekmektedir.

Taşınır rehninin bir diğer türünü ise ulaşım araçları üzerinde rehin teşkil eder. Ulaşım araçları esas itibariyle hava araçlarını, gemileri ve motorlu araçları kapsamaktadır. Kanun koyucu tarafından öngörülmüş nitelikleri haiz olmaları nedeniyle ilgili sicillere kaydedilen gemiler ve hava araçları yalnızca kaydedildikleri sicillere yapılacak olan tescil ile rehne konu olabilirler. Ancak ilgili sicillere kaydı zorunlu olmayan gemiler ile hava araçları, teslimli taşınır rehni ile rehne konu olabilirler.

Motorlu araçlar içinse kanun koyucu farklı bir sistem benimsemiştir. Esasında bütün motorlu araçlar sicile kaydedilmek zorundadır. Buna göre motorlu araçlar üzerinde ilgili sicile yapılacak tescil ile rehin kurulması mümkündür. Ancak aynı zamanda teslimli taşınır rehni hükümleri çerçevesinde de motorlu taşıtların rehne konu edilebilmeleri imkânı mevcuttur.

Pek çok durumda rehin ilişkisine sigorta sözleşmeleri de eklenmektedir. Zira rehin ilişkisinin taraflarının, alacak için teminat teşkil eden eşyaya yönelik rizikoları bertaraf

etmekte çıkarı vardır. Bu noktada malikin ve rehinli alacaklının eşyaya yönelik menfaatleri farklı niteliktedir. Dolayısıyla malikin ya da rehinli alacaklının, menfaatlerini ayrı sigorta sözleşmeleri ile güvence altına alması, çifte sigortaya sebebiyet vermez.

Rehinli alacaklının, rehne konu eşya ile olan menfaat ilişkisini sigortalattığı hallerde, söz konusu menfaat bir rizikoya maruz kalmış ve bir sigorta tazminatı alacağı doğmuşsa; alacaklı, söz konusu sigorta tazminatının kendisine ödenmesini talep edebilir. Bu noktada alacaklının, rehne konu olan eşyanın malikinın rızasına ihtiyacı yoktur. Zira burada sigortalanan menfaat doğrudan rehinli alacaklıya aittir.

Rehne konu olan eşyanın malikinın menfaatinin sigortalandığı hallerde rizikonun gerçekleşmesinden sonrası ve öncesi olmak üzere ikili bir ayırım üzerinden değerlendirme yapmak gerekmektedir.

Rizikonun gerçekleştiği hallerde malik lehine doğan sigorta tazminatı alacağı üzerinde, alacaklının rehin hakkı devam eder. Sigorta tazminatı kaim değer niteliğindedir. Böyle durumlarda sigorta ilişkisinin rehin bakımından doğurduğu hüküm ve sonuçları dikkatle irdelemek gerekmektedir.

TTK. m. 1456 ve TMK. m. 879 hükümleri, malik lehine doğmuş olan sigorta tazminatının, alacaklının rızası olmaksızın, sigortacı tarafından malike ödenemeyeceğini öngörmektedir. Söz konusu hükümlerin uygulanabilmesi için bazı şartların yerine gelmesi gerekmektedir. Bu çerçevede geçerli bir rehin hakkı kurulmuş olmalı, malikin menfaati sigortalanmış olmalı, riziko gerçekleşmeli ve son olarak da rehin hakkı sigortacı tarafından bilinebilir olmalıdır. Eğer aleni bir sicile tescil ile rehin hakkı kurulmuşsa, rehinli alacaklının sigortacıya rehin hakkının varlığına ilişkin bilgilendirmede bulunması şart değildir. Böyle hallerde sigortacı, rehlin varlığını bilme imkanına sahiptir. Ancak sicil aleni değilse alacaklının, rehin hakkının varlığı hususunu sigortacıya bildirmesi gerekmektedir. Eğer söz konusu bildirim yapılmamışsa rehin hakkının varlığından haberdar olmayan sigortacının, malike yaptığı ödeme geçerli olur. Bu noktada taşınmaz sicili, gemi sicili ve hava araçlarına ilişkin siciller alenidir. Dolayısıyla söz konusu sicillere tescil ile rehin hakkı kurulmuşsa alacaklının, sigortacıya herhangi bir bildirimde

bulunmasına gerek yoktur. Ancak trafik sicili aleni nitelikte değildir. Bu sebeple trafik siciline yapılan bir tescil ile rehin hakkı kurulmuşsa alacaklının, rehinin varlığı hususunda sigortacıyı bilgilendirmesi gerekmektedir.

TTK m. 1456 ve TMK. m. 879 hükümleri gereğince malik, sigorta tazminatını zarar gören malın onarılması ya da yenisinin elde edilmesi için harcayacaksa ve alacaklı için ek güvence de göstermişse sigorta tazminatının kendisine ödenmesini isteyebilir. Eğer malikin menfaatinin sigortalandığı sigorta sözleşmesinde, sigorta tazminatının, tamiri ya da onarımı gerçekleştiren kişiye ödeneceği kararlaştırılmışsa, bu hüküm alacaklı için de sonuç doğurmaktadır. Böyle hallerde alacaklı, sigorta tazminatının, onarımı gerçekleştirmiş olan kişiye ödenmesine itiraz edemez. Aynı zamanda rehne konu olan eşyanın rizikoya maruz kalmış olmasına rağmen hala yeterli bir teminat teşkil ettiği hallerde de malikin ek güvence göstermesi gerekmemektedir.

Malik menfaatinin zarar gördüğü hallerde, rehne konu eşya üzerinde birden fazla sınırlı aynı hak varsa sıra ilişkisinin tespiti gerekmektedir. Böyle hallerde rehin hakları arasındaki sıra ilişkisi TMK hükümleri çerçevesinde çözüme kavuşturulmalıdır. Rehin hakları ile diğer sınırlı aynı haklar arasındaki sıranın tespiti de yine TMK. hükümleri çerçevesinde yapılır. Ancak bu noktada sınırlı aynı hakkın sigorta tazminatı üzerinde sürdürülmeye elverişli bir hak olması ve riziko sebebiyle zarara uğraması gerekmektedir. Eğer bu şartları yerine getiren bir sınırlı aynı hak yoksa, sıra ilişkisinin tespitine gerek yoktur. Zira söz konusu hak sigorta tazminatı üzerinde herhangi bir varlık kazanamamıştır.

Rehinli alacaklının sigorta tazminatı üzerindeki menfaati, rehinle teminat altına alınan alacak tutarı ile sınırlıdır. Sigorta tazminatı ne kadar yüksek olursa olsun rehinli alacaklının sınırlarını alacak miktarı tayin eder. Bu noktada rehinin alacak bakımından kapsamı TMK. hükümleri çerçevesinde tespit edilir.

Malikin, rehinli alacaklının rızasını almaksızın kendi lehine doğmuş olan sigorta tazminatını talep ettiği haller önem arz etmektedir. Böyle durumlarda malik, sigorta tazminatı üzerinde tek hak sahibi konumundadır. Alacaklının sigorta tazminatı üzerindeki

hakkının hukuki niteliği alacak rehnidir. Bu noktada ne alacak rehnine ilişkin hükümlerde ne de sigorta tazminatı üzerinde alacaklının haklarını düzenleyen hükümlerde malikin tasarruf yetkisini sınırlayan bir hüküm mevcuttur. Dolayısıyla malik, sigorta tazminatının kendisine ödenmesi için dava açma hakkına sahiptir. Böyle hallerde dava takip yetkisi eksikliği sebebiyle malik tarafından açılan davaların reddedilmesi doğru değildir. Yapılması gereken şey “*rehinli alacaklının rızasının varlığı halinde sigorta tazminatının malike ödenmesine*” hükmetmektir.

TTK m. 1456 hükmü rizikonun gerçekleşmesinden önce, sözleşme ilişkisinin devamını sağlamak amacıyla da alacaklıya birtakım imkanlar sağlama yoluna gitmiştir. TTK. m. 1456/IV hükmüne göre, “*Sigortacı, sigorta ettirenin prim ödeme borcunda temerrüde düştüğünü ve prim farkı istemi dolayısıyla sigorta ettirene ihtarda bulunduğunu, aynı hakkını kendisine bildirmiş olan ve kendisi tarafından bilinen aynı hak sahiplerine de bildirir*”. Söz konusu bildirim sayesinde bilgi sahibi olan alacaklı, sigorta sözleşmesinin devamını sağlamak amacıyla elinden geleni yapabilir; hatta prim borcunu ödemek suretiyle sigorta sözleşmesinin devamını sağlayabilmektedir.

TTK. m. 1456/V hükmüne göre, taraflardan birinin cayma ya da fesih hakkını kullanarak sigorta sözleşmesini sona erdirdiği hallerde sigortacı, bu durumu sınırlı aynı hak sahiplerine bildirmekle yükümlüdür. Bu noktada birden fazla sınırlı aynı hak sahibi varsa, sigorta sözleşmesine devam etme hakkı sıra itibarıyla önce gelen sınırlı aynı hak sahibine tanınmalıdır. Ancak ilk sırada yer alan sınırlı aynı hak sahibinin bu hakkını kullanmaması halinde nasıl bir yol izleneceği kanunda belirlenmemiştir. Bu noktada sigortacının, sigorta sözleşmesinin sona erdiğine ilişkin bildirim (sıra ilişkisine bakmaksızın) tüm sınırlı aynı hak sahiplerine yapması doğru bir yaklaşım olur.

KAYNAKÇA

- Acar, Faruk:** Rehin Hukuku Dersleri, 2. Bası, İstanbul, 2017 (Rehin Hukuku).
- Acar, Faruk:** Rehin Hukukunda Taşınmaz Kavramı ve Özellikle Belirlilik İlkesi, 2.Baskı, İstanbul, 2017 (Taşınmaz Kavramı).
- Acar, Faruk:** Aile Hukukumuzda Mal Rejimleri ve Eşin Yasal Miras Payı, 5. Baskı, Ankara, 2016 (Mal Rejimleri).
- Akçura-Karaman, Tuba:** Gemi ve Hava Aracı İpotegi ve Motorlu Taşıt Rehni, İstanbul, 2019.
- Akgün, Evrim:** Ferdi Kaza Sigortası Sözleşmesi, İstanbul, 2017.
- Akıncı, Bekir:** “*Taşınmaz Rehninde Sabit Dereceler Sistemi ve İstisnaları*”, Mevlâna Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, 2014, s. 167-195.
- Akıntürk, Turgut/ Ateş, Derya:** Aile Hukuku, 20. Baskı, İstanbul 2017.
- Akıpek, Jale/ Akıntürk, Turgut/ Ateş, Derya:** Eşya Hukuku, 2. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2018.
- Alangoya, Yavuz/ Yıldırım, Kamil/ Deren-Yıldırım, Nevhis:** Medeni Usul Hukuku Esasları, 7. Baskı, İstanbul, 2011.
- Aral, Fahrettin/Ayrancı, Hasan:** Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 11. Baskı, Ankara, 2015.
- Arkan, Sabih:** Ticari İşletme Hukuku, 25. Baskı, Ankara, 2019 (Ticari İşletme).
- Arkan, Sabih:** “*İpotekli Gayrimenkulün Sigortalanması Durumunda Alacaklının Hukuki Durumu*”, Banka ve Ticarek Hukuku Dergisi, Cilt 14, Sayı 3, 1988, s. 63-82 (Alacaklının Hukuki Durumu).

Arpacı, Abdülkadir/**Serozan**, Rona/**Hatemi**, Hüseyin/**Kocayusufpaşaoğlu**, Necip:
Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Cilt I, 7. Baskı, İstanbul, 2017.

Arseven, Haydar: Sigorta Hukuku, 2. Baskı, İstanbul, 1991.

Arslan, Ramazan/ **Yılmaz**, Ejder/ **Taşpınar Ayvaz**, Sema/ **Hanağası**, Emel: Medeni Usul Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2020.

Atalı, Murat/**Ermenek**, İbrahim, Medeni Usul Hukuku: 2. Baskı, Ankara 2020.

Atalı, Murat/ **Ermenek**, İbrahim/ **Erdoğan**, Ersin: Medeni Usul Hukuku, 3. Baskı, Ankara, 2020.

Atamer, Kerim: Gemi ve Uçak İpoteğinin Hukuksal Temelleri, İstanbul, 2012
(Gemi ve Uçak).

Atamer, Yeşim: Kredi ve Diğer Finansman Sözleşmelerinde Tüketicinin Korunması,
1. Baskı, İstanbul, 2016 (Tüketicinin Korunması).

Atamer, Kerim: “*Geçmişe Etkili Sigorta*”, Prof. Dr. Sabih Arkan’a Armağan, İstanbul,
Ocak 2019, s. 223-243 (Geçmişe Etkili).

Ateşagaoglu, Erdem/ **Elgin**, Ceyhun: “*Ortaklığın Giderilmesi Davaları*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Kasım-Aralık 2018, Sayı 139, s. 221-237.

Ayan, Mehmet: Eşya Hukuku, Cilt I, 13. Baskı, Ankara 2016 (Eşya, Cilt I).

Ayan, Mehmet: Eşya Hukuku, Sınırlı Ayni Haklar, Cilt III, 8. Baskı, Ankara, 2017
(Eşya, Cilt III).

Aybay, Aydın/ **Hatemi**, Mustafa: Eşya Hukuku, 4. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul,
2014.

Ayhan, Rıza/ **Çağlar**, Hayrettin/ **Özdamar**, Mehmet: Sigorta Hukuku Ders Kitabı, Ankara, 2020.

Badur, Emel: “*Eşin Rızası*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 109, 2013, s. 251-302.

Başpınar, Veysel: “*Sınırlı Ayni Hakların Sırası*”, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, Sayı 78, 1993, s. 50-60.

Belgesay, Mustafa Reşit: Türk Kanunu Medenisi Şerhi- Ayni Haklar, İstanbul, 1956.

Bozbel, Savaş: Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, İstanbul 2012.

Bozer, Ali: Sigorta Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Ankara, 2004.

Bozkurt, Tamer: Sigorta Hukuku, 11. Baskı, İstanbul, 2018.

Börü, Levent: “*Sıfat ve Dava Takip Yetkisi*”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt 27, Sayı 31, s. 249-278.

Çapa, M. Sadık: “*Geçmişe etkili sigorta*”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 18, Sayı 3, 2014, s. 341-362.

Camcı, Sinem: “*Sigorta Ettirenin Sigorta Prim Borcunu Ödememesinin Hukuki Boyutu*”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt 14, Sayı 155, 2019, s. 1384-1392.

Can, Mertol: Türk Özel Sigorta Hukuku, Cilt I, Ankara, 2018 (Sigorta).

Can, Mertol: Birden Çok Sigorta, İmaj Yayınevi, Ankara, 2004 (Birden Çok Sigorta).

Cansel, Erol: Türk Menkul Rehni Hukuku, Cilt I, 1. Baskı, Ankara, 1967.

Cansel, Erol/**İnan**, Ali Naim: Ayni Hak Kavramı Taksimi ve Eşya Hukukunun Konusu, Ankara, 1956.

Cumalıoğlu, Emre: Yayım Sözleşmesi, İstanbul, 2018.

Çabri, Sezer: Konut Finansmanı Sözleşmeleri, 1. Baskı, İstanbul, 2010.

Çeker, Mustafa: Sigorta Hukuku, 1. Baskı, Adana, 2011.

Çetiner, Bilgehan: Taşınmaz Teminatı, İstanbul, 2015.

Çınar, Kazım: Milletlerarası Özel Hukukta Taşınmazlara İlişkin Sözleşmeler, İstanbul, 2016.

Davran, Bülent: Rehin Hukuku Dersleri, İstanbul, 1972.

Demir, Mehmet: “*TMK’a Göre Evlilik Birliğinin Temsili ve Aile Konutu ile İlgili İşlemler*”, Prof. Dr. Turgut Kalpsüz’e Armağan, Ankara, 2003, 691-711.

Demirsatan, Barış: Sözleşmeden Doğan Üst Hakkı Bedeli ve Bedel Borcuna Aykırılığın Sonuçları, İstanbul, 2016.

Dişel, Buse: Dava Takip Yetkisi, 1. Baskı, İstanbul, 2020.

Doğan, Murat: “*Teslime Bağlı Olmayan Motorlu Taşııt Rehni*”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 12, Sayı 3-4, 2008, s. 181-207.

Doğanay, İsmail: “*Hayat Sigortasında, Sigorta Ettirenin, Sözleşme Yapılırken Mevcut İhbar ve Beyan Yükümlülüğünün Mahiyet ve Şumulü Nedir?*”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt 7, Sayı 4, 1974, s. 841-865.

Doğar, Mehmet: Ön Ödemeli Konut Satışı, İstanbul, 2018.

Ekinoğlu, Ömer: Ayni Haklara Uygulanacak Hukukun ve Yetkili Yargı Merciiinin Tayininde İrade Serbestisi Prensibi, İstanbul, 2016.

- Emiroğlu, Kudret/ Danişoğlu, Bülent:** Binnur Berberoğlu, Ekonomi Sözlüğü, İstanbul, 2006.
- Erbek, Özge:** “*Taşınır Mülkiyetinin Devrinde Sebebe Bağlılık (İllilik)-Soyutluk (Mücerretlik) Meselesi*”, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi, Cilt 8, Özel Sayı, Prof. Dr. Aydın ZEVKLİLER’e Armağan, Aralık, 2013, s. 937-985.
- Erdem, Mehmet:** Aile Hukuku, 2. Baskı, Ankara, 2019.
- Erdem, H. Ercüment:** Milletlerarası Ticaret Hukuku, İstanbul, 2017.
- Erel, Şafak:** Gayrimenkul Rehninde Sıra, Ankara, 1974.
- Eren, Fikret:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 22. Baskı, Ankara, 2017 (Borçlar).
- Eren, Fikret:** Mülkiyet Hukuku, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016 (Mülkiyet Hukuku).
- Ergin, Emre Ergani:** Üst Hakkı, Antalya, 2015.
- Erman, Hasan:** Eşya Hukuku Dersleri, 8. Baskı, İstanbul, 2018.
- Esener, Turhan/Güven, Kudret,** Eşya Hukuku: 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017.
- Ertaş, Şeref:** Eşya Hukuku, 14. Baskı, Barış Yayınları, İzmir, 2018 (Eşya).
- Ertaş, Şeref:** “*Tescilli Taşınır Rehinleri*”, Yaşar Üniversitesi Dergisi, Cilt 8, Sayı Özel, 2013, s. 1155-1183 (Tescilli).
- Feyzioğlu, Feyzi Necmettin:** “*Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller*”, Ord. Prof. Dr. Halil Arslanlı’nın Anısına Armağan, İstanbul, 1978, s. 407-443.
- Furuncı-Karabacak, Semra:** “*Sınırlı Aynı Haklar Arasında Sıra İlişkisi*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuacı”, Cilt 74, Sayı 2, s. 773-805.

Gezder, Ümit: Türk/İsviçre Hukukunda Culpa in Contrahendo Sorumluluğu, İstanbul, 2009.

Göktürk, Hüseyin Avni: Türk Medeni Hukuku- Ayni Haklar, Ankara, 1949.

Gülekli, Yeşim: İpoteğin Taşınmaz ve Alacak Açısından Kapsamı, İstanbul, 1992.

Güman, Nihat: Elbirliği Mülkiyeti ile Kollektif ve Komandit Şirket Hisselerinin Haczi ve Paraya Çevrilmesi, İstanbul, 2010.

Günay, Barış: Sigorta Hukuku, Ankara, 2019.

Günergök, Özcan/**Kayıhan**, Şaban: Borçlar Hukuku Dersleri- Genel Hükümler, İstanbul, 2020.

Güneş, Yusuf: Orman ve Arazi Mülkiyeti Uyuşmazlıkları, İstanbul, 2018.

Gökalp, Özge Tuğçe: “*Türk Hukukunda Oturma Hakkı*”, Electronic Journal of Vocational Colleges, Cilt 2, Sayı 2, s. 176-184.

Görgün, Şanal/**Börü**, Levent/**Toraman**, Barış/**Kodakoğlu**, Mehmet: Medeni Usul Hukuku, 6. Baskı, Ankara, 2017.

Gürsoy, Kemal/**Eren**, Fikret/**Cansel**, Erol: Türk Eşya Hukuku, 2. Baskı, Ankara, 1984.

Güven, Kudret: “*Eksik Borçlar, Temel Özellikleri ile Hüküm ve Sonuçları Üzerine Bir İnceleme*”, Başkan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, 2016, s. 37-72.

Hatemi, Hüseyin/ **Aybay**, Rona: Eşya Hukuku, 4. Baskı, İstanbul, 2014.

Hırş, Ernst: Fikri ve Sınai Haklar, Ankara, 1948.

Işık, Egemen: Marka Hukukunda Sessiz Kalma Yoluyla Hak Kaybı, İstanbul 2017.

Kalpsüz, Turgut: Gemi Rehni, 3. Baskı, Ankara.

Kaner, İnci Deniz: Sigorta Hukuku, 3. Baskı, İstanbul, 2018.

Kara, Etem: Sigortalanabilir Menfaat İlkesi, 2020, Ankara.

Kayak, Sevgi: “*Taşınmaz Rehninin Konu Bakımından Kapsamı*”, Milletler Arası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Cilt 24, Sayı1-2, s. 553-582.

Kayıhan, Şaban: “*Yeni Düzenlemeler Işığında Türk Hukukunda Sigorta Acenteleri*”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt 3, Sayı 27, 2008 (Sigorta Acenteleri).

Kayıhan, Şaban: Ticari İşletme Hukuku, 6. Baskı, Ankara, 2019 (Ticari İşletme Hukuku).

Kayıhan, Şaban: Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu, Ankara, 2004 (Prim Ödeme Borcu).

Kayıhan, Şaban/Bağcı, Ömer: Sigorta Hukuku Dersleri, 4. Baskı, İstanbul, 2019.

Kender, Rayegan: Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, 16. Baskı, İstanbul, 2017.

Keser, Yıldırım: “*Türk Medeni Hukukunda Paydaşlıktan Çıkarma Davası*”, Bilge Öztan’a Armağan, Ankara, 2008.

Kılıçoğlu-Yılmaz, Kumru, “*Tam Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 22, Sayı 3, 2016, s. 1759-1771.

Koenig, W.: “*Sigorta Menfaati ve Değerlendirmesi*”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Çev.: Fırat Öztan, Cilt 5, Sayı 1, 1969, s. 46-55.

Köprülü, Bülent/ Kaneti, Selim: Sınırlı Ayni Haklar, 2. Baskı, İstanbul 1982-1983.

Kubilay, Huriye: Uygulamalı Sigorta Hukuku, 2. Baskı, 2003, İzmir.

Kuntalp, Erdem: “*Bağımsız ve Sürekli Aynı Hakların Özellikle Üst Hakkının Taşınmaz Olarak İş Görmesi*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt 3, Sayı 4, Ekim 1999, s. 528-555 (Üst Hakkı).

Kuntalp, Erden: “*Yeni Medeni Kanun’da Nesnel Teminatlarla İlgili İki Temel Değişikliğin Değerlendirilmesi*”, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XX, Ayrı Bası, 2004, s. 43-70 (Değerlendirme).

Kuru, Baki: Hukuk Muhakemeleri Usulü, Cilt I., İstanbul, 2001.

Küçükçopur, İsmail: İpotekli Taşınmazın Devri- İpotekli Alacağın Temliki, Ankara, 2014 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Kürşat, Zekeriya: Paylı Mülkiyetin Sona Ermesi, 1. Baskı, İstanbul, 2008.

Makaracı Başak, Aslı: Taşınır Rehni Sözleşmesi, 1. Baskı, İstanbul 2014.

Misili, Sinan: “*Karayoluyla Yapılan Eşya Taşımalarında Taşımanın Üstlenilmesi ve Eşya Kavramı*”, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, Cilt 5, Sayı 1, 2019 , s. 69- 86.

Muratoğulları, Harun: “*Anapara İpoteğinin Kapsamı*”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt 7, Sayı 66, Şubat 2012, s. 55-56.

Mülazımoğlu, Mehmet: “*Sorumluluk Sigortasında Sigortacının Borç ve Yükümlülükleri*”, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 5, Haziran 2015, s. 229-243.

Narbay, Şafak/**Güllüce**, Muhammet Ali: “*Türk Hukukunda Sigorta Acenteleri*”, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 22, Sayı 3, 2016, s. 1963-2005.

Nebioğlu, Ahmet Nabi: Taşınmaz Mülkiyetinin Kapsamı ve Kısıtlamaları, Bursa, 2017.

Nomer, Cahit/**Yunak**, Hüseyin: Sigortanın Genel Prensipleri, İstanbul, 2000.

Nomer, Haluk Nami/ **Ergüne**, Mehmet Serkan: Eşya Hukuku, 6. Baskı, İstanbul, 2019 (Eşya).

Nomer, Haluk Nami/ **Ergüne**, Mehmet Serkan: Eşya Hukuku- Rehin Hukuku, Cilt II, 2016, İstanbul (Rehin Hukuku).

Oğuzman, Kemal/**Barlas**, Nami: Medeni Hukuk, 23. Baskı, 2017, İstanbul.

Oğuzman, Kemal/ **Öz**, Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 16. Baskı, Cilt I. İstanbul, 2018.

Oğuzman, M. Kemal/ **Seliçi**, Özer/ **Oktay Özdemir**, Saibe: Eşya Hukuku, 19. Baskı, İstanbul, 2016.

Okumuş, Selmani/**Demir**, Bahadır: “*Sabit Derece Sisteminde Sözleşmeden Doğan İlerleme Hakkı*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 66, Sayı 3, Eylül 2017, s. 605-626.

Omağ, Merih Kemal: Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu, İstanbul, 1985.

Ozanoğlu, Hasan Seçkin: “*Türk Medeni Kanunu'nun 940. maddesinin II. fıkrası (Motorlu araç rehni) üzerine*”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, 2001, s. 22-38.

Öğütçü, Tahir/ **Doğrusöz**, Mehmet Edip: Rehin Hukuku, Ankara 1982.

Öz Turgut: Öğreti ve Uygulamada Sebepsiz Zenginleşme, 1. Baskı, İstanbul 1990.

Özçelik, Barış: “*Sözleşmelerden Doğan Borçların İfasında Hukuki İmkânsızlık ve Sonuçları*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 63, Sayı 3, Eylül 2014, s. 569-601.

Özdamar, Mehmet: “*Sigorta Brokeri ve Hukuki Niteliği*”, Cilt 57, Sayı 3, Eylül 2008, s. 530-531 (Broker).

Özdamar, Mehmet: “*Sigortacının Sözleşmenin Kurulmasından Sonraki Aydınlatma Yükümlülüğü*”, Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan, Cilt II, Ankara, 2010 (Aydınlatma Yükümlülüğü).

Özmen, Ethem Saba: Türk Hukukunda Paydaşıktan Çıkarma Davası, Ankara, 1992.

Pala, Ceylan: Tapu Kütüğüne Taşınmaz Olarak Kaydedilen Bağımsız ve Sürekli Haklar, İstanbul, 2007

Pekcanitez, Hakan/ **Atalay**, Oğuz/ **Özekes**, Muhammet: Medeni Usul Hukuku, 7. Baskı, İstanbul 2019.

Sarı, Suat: “*Taşınmaz Rehninde Belirlilik İlkesi*”, Prof. Dr. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan, 2000, s. 963-1011.

Sayhan, İsmet: Sigorta Sözleşmesinin Konusu, Ankara, 2001.

Serozan, Rona: “*Taşınmaz Rehni*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 64, Sayı 2, 2006, s. 301-324 (Taşınmaz).

Sirmen, Lale: Eşya Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2018 (Eşya).

Sirmen, Lale: “*Yeni Türk Medeni Kanunu’nda Yabancı Para Üzerinden Taşınmaz Rehni Kurulmasına İlişkin Düzenlemeler*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 52, Sayı 1, Mart 2003, s. 1-12 (Yabancı Para).

Sirmen, Lale: Alacak Rehni, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1990 (Alacak Rehni).

- Sözer**, Bülent: “*Gemi Nedir? Deniz Ticareti Hukukunda “Gemi” Kavramının Tanımı İçin Ortak Payda Olarak Kullanılabilecek Unsurlar Olabilir Mi?*”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 13, Sayı 1, Ocak 2017, s. 243-284.
- Şeker**, Zehra: “*Sigorta Ettirenin Taksitlendirilmiş Primi Ödeme Borcunda Temerrüde Düşmesinin Sonuçları*”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, Ocak 2002, s. 653-660.
- Şener**, Oruç Hami: “*Bankanın Rehinli Alacaklı Sıfatına Sahip Olduğu Adi Alacak Rehininde Rehin Borçluya İhbarı ve Sonuçları*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 11, Sayı 2, 2009, s. 195-250.
- Şener**, Yavuz Selim: Türk Hukukunda İpotek ve Uygulaması, 3. Baskı, 2010, Ankara.
- Şenocak**, Kemal: “*Hayatı Sigorta Edilecek Kişi*”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt 28, Sayı 4, Aralık 2012, s. 47-82.
- Şenocak**, Kemal: Çifte Sigorta, Ankara, 2002 (Çifte Sigorta).
- Şıpka**, Şükran: “*Türk Hukukunda Eşlerin Hukuki İşlem Özgürlüğünün Sınırları*”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Cilt 35, Sayı 1, 2015, s. 47-58.
- Tek**, Gülen Sinem: Ulaşım Araçlarının İpoteği, 1. Baskı, İstanbul 2012.
- Tekinay**, Selehattin Sulhi/**Akman**, Sermet/**Burcuoğlu**, Haluk/**Altop**, Atilla: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, İstanbul, 1993.
- Topsoy**, Fevzi: “*Başkasının Hayatı Üzerine Yapılan Sigorta Sözleşmelerinde Menfaat*”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt 31, Sayı 2, Haziran 2015, s. 131-163.
- Tüzüner**, Özlem: “*Kumar ve Bahis Borcu Hakkında De Lege Ferenda Düşünceler*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 108, Temmuz 2013, s. 245-272.

Ulaş, Işıl: Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, 8. Baskı, Ankara, 2012
(Zarar Sigortaları).

Ulaş, Işıl: “*Rehin ve Sigorta İlişkisi*”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt 24, Sayı 4, Aralık 2008, s. 5-13 (Rehin ve Sigorta).

Ülgen, Hüseyin: “*Başkası Lehine Sigorta ve Bu Sigortada Sigortalının ve Sigorta Ettirenin Talep ve Dava Hakkı*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 22, Sayı 3, 2016, s. 2827-2838.

Ülgen, Hüseyin/Helvacı, Mehmet/Kaya, Arslan/Nomer-Ertan, Füsün: Ticari İşletme Hukuku, 6. Baskı, 2019.

Umar Bilge, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi: 2. Baskı, Ankara, 2014.

Ünal, Mehmet/ Başpınar, Veysel, Şekli Eşya Hukuku: 8. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2016.

Ünan, Samim, Sigorta Tüketici Hukuku: 1. Baskı, İstanbul, 2016 (Sigorta Tüketici Hukuku).

Ünan, Samim: Türk Ticaret Kanunu Şerhi Sigorta Hukuku, Cilt I, 1. Baskı, 2016, İstanbul (Şerh, Cilt I).

Ünan, Samim: Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Cilt II, 1. Baskı, İstanbul, 2016 (Şerh, Cilt II).

Ünlütepe, Mustafa: “*İpoteğin Alacak Bakımından Kapsamı*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt 25, Sayı 102, Eylül 2012, s. 173-218 (İpoteğin Kapsamı).

Ünlütepe, Mustafa: “*Sınırlı Aynı Hak Sahiplerinin Sigorta Tazminatı Üzerindeki Hakları*”, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 9, Sayı 17, Ocak 2019, s. 151-198 (Sigorta Tazminatı).

Üstündağ, Saim: Medeni Yargılama Hukuku, 7. Baskı, İstanbul, 2000.

Uyar, Talih: “*Taşınır Rehni Kavramı ve Taşınır Rehninin İlamsız Takip Yoluyla Paraya Çevrilmesinde Takip Talebi*”, Eskişehir Barosu Dergisi, Sayı 12-13, 2007, s. 87-104.

Uyumaz, Alper: Motorlu Taşıt Rehni, İstanbul 2012.

Yaslıdağ, Beyhan: Sigortacılık: Sigorta Aracıları, Sigorta İşlemleri, 3. Baskı, Ankara, 2017.

Yazıcıoğlu, Emine: Sigorta Aracıları Hukuku I, İstanbul, 2010.

Yazıcıoğlu, Emine/ Şeker-Öğüz, Zehra: Sigorta Hukuku, 2. Baskı, 2019, İstanbul.

Yenice, Arife Özge: Teminat Sözleşmelerinde Rücu İlişkileri, Ankara, 2008. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Yünlü, Levent: “*Fikri Mülkiyet Hakkı*”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Cilt 23, Sayı 1-2, 2003, s. 891-918.

Yıldırım, Neslihan: Kat Mülkiyeti Kanunundaki Yeni Düzenlemeler, İstanbul, 2011.

Zevkliler, Aydın/ Gökyayla, Emre: Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 17. Baskı, Ankara, 2017.